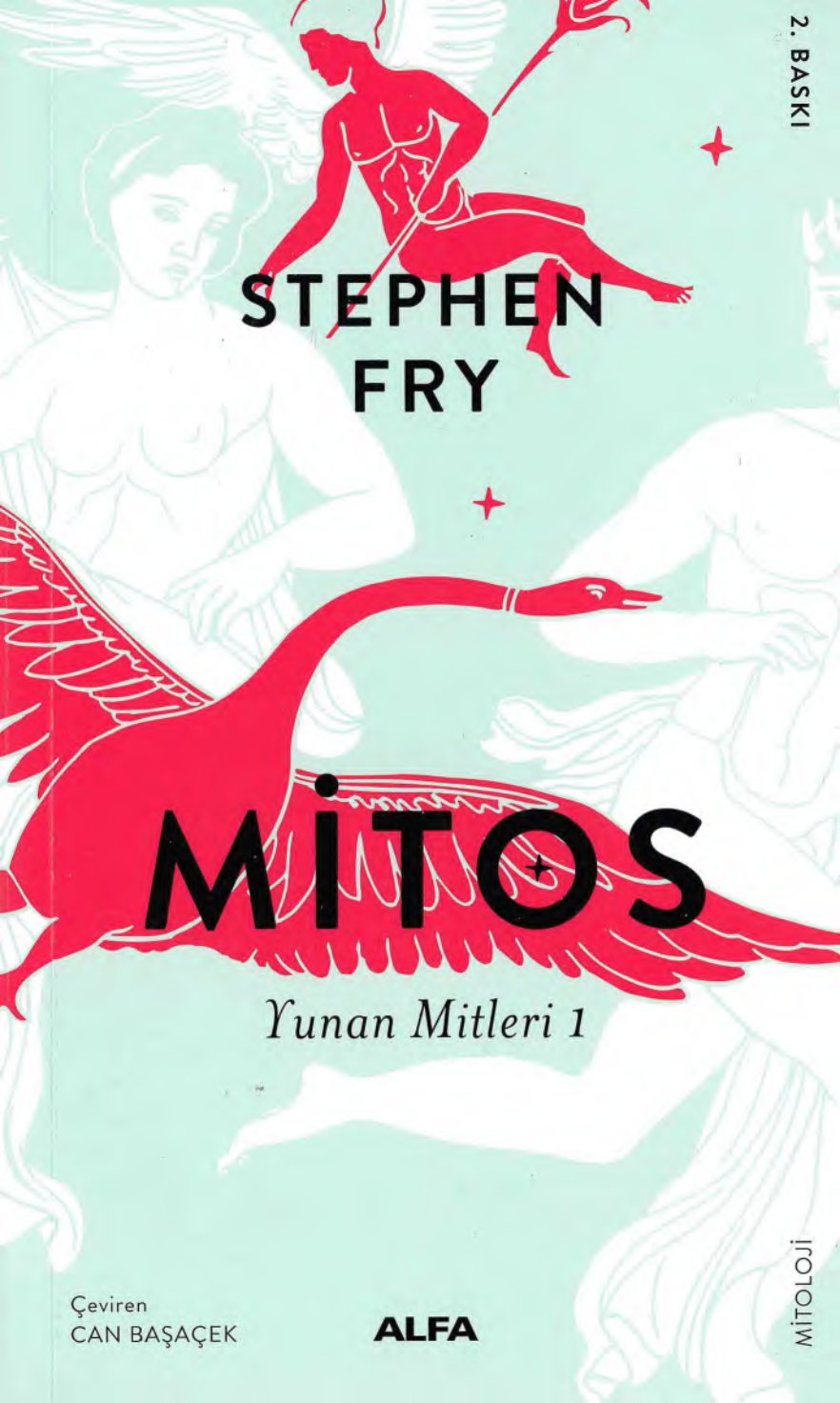

2. BASKI

STEPHEN FRY

MİTOS

Yunan Mitleri 1

Çeviren
CAN BAŞAÇEK

ALFA

MİTOLOJİ

STEPHEN FRY (1957)

Londra'da doğdu. Oyunculuk, komedyenlik, yazarlık, şairlik, yönetmenlik, televizyon ve radyo sunuculuğu yapıyor. Sıkıntılı bir çocukluğun ardından 1979'da Cambridge Üniversitesinde okumaya başladı. Komedyenlik ve tiyatro yazarlığı kariyeri üniversitenin tiyatro kulübüyle başladı. Televizyon sektörüne Hugh Laurie ve Emma Thompson'la girdi. Birçok farklı konuda belgesel sunuculuğu yaptı. Aynı zamanda televizyon ve radyoda bilgi yarışmaları sundu. Oyunculuk kariyeri yalnızca televizyon komedisiyle sınırlı kalmadı ve dram filmlerinde yer aldı. J.K. Rowling'in *Harry Potter* serisi de dahil olmak üzere birçok kitabı seslendirdi. Edebi klasikleri ele alışıyla biliniyor. Roman, inceleme ve biyografi yazıyor.

CAN BAŞAÇEK (1997)

Ege Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık mezunu. 2017'den beri profesyonel olarak çevirmenlik yapıyor. 2018'den beri çeşitli yayınevlerinde serbest editörlük yapıyor.

Mitos
© 2019, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Mythos
© 2017, Stephen Fry

Kitabın Türkçe yayın hakları Anatolialit Ajans aracılığıyla Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Çeviren Can Başaçek
Kitap Editörü Tuncay Kuş
Kapak Tasarımı Füsun Turcan Elmasoğlu
Sayfa Tasarımı Mürüvet Durna

ISBN 978-625-449-190-0
1. Basım: Şubat 2021
2. Basım: Ocak 2023

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul
Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29
Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00
www.alfakitap.com - info@alfakitap.com
Sertifika no: 43949

STEPHEN FRY

MİTOS

Yunan Mitleri 1

Çeviren
CAN BAŞAÇEK

ALFA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ, 7

BAŞLANGIÇ: Bölüm Bir **15**
KHAOS'TAN* VAR OLMAK 17
İLK DÜZEN 20
İKİNCİ DÜZEN 22

BAŞLANGIÇ: Bölüm İki **59**
TİTANLARIN ÇARPIŞMASI 61
ÜÇÜNCÜ DÜZEN 77

ZEUS'UN OYUNCAKLARI: Bölüm Bir **137**
PROMETHEUS 139
CEZALAR 157
PERSEPHONE VE SAVAŞ ARABASI 177
CUPİD VE PSYKHE 186

ZEUS'UN OYUNCAKLARI: Bölüm İki **219**
ÖLÜMLÜLER 221
PHAETON 229
KADMOS 245
İKİ KEZ DOĞAN 268
GÜZELLER VE LANETLİLER
ÖFKELİ TANRIÇALAR 283
DOKTOR VE KARGA 290
SUÇ VE CEZA 297

SİSYPHOS 306
HUBRİS 327
ARAKHNE 337
BİRKAÇ BAŞKALAŞIM DAHA 347
EOS İLE TİTHONOS 365
GENÇLİK ÇİÇEĞİ 373
EKHO İLE NARKİSSOS 379
ÂŞIKLAR 396
GALATEİALAR 400
ARİON VE YUNUS 416
PHİLEMON İLE BAUKİS,
YA DA ÖDÜLLENDİRİLEN MİSAFİRPERVERLİK 428
FRİGYA VE GORDİON DÜĞÜMÜ 437
MİDAS 440

EKLER, 452
SONSÖZ, 461
TEŞEKKÜR, 471

ÖNSÖZ

Çok küçük yaşta *Tales from Ancient Greece* [Antik Yunan Öyküleri] isimli bir kitap alacak kadar şanslıydım. İlk bakışta âşık olmuştum. Daha sonra başka kültürlerin ve halkların mitleriyle efsanelerinden de hoşlansam da bu Yunan öykülerinde içimi ısıtan bir taraf vardı. Enerjileri, mizahları, tutkuları, titizlikleri ve dünyalarının inandırıcı detayları en başından beri beni büyülemeyi başardı. Sizin için de böyle olacağını umut ediyorum. Belki de burada anlatılan mitlerden bazılarını çoktan biliyorsunuzdur ama özellikle Yunan mitinin karakterleri ve öyküleriyle hiç karşılaşmamış olanları hoş karşılamak isterim. Bu kitabı okumak için hiçbir şey bilmenize gerek yok; öykü bomboş bir evrenle başlıyor. Kesinlikle "klasik dönem eğitimi" almış olmanız gerekmiyor; nektar ile nympha, satir ile kentaur, Fateler ile Furialar arasındaki farkı bilmenize şart değil. Yunan mitolojisinin hiçbir yanı akademik ya da entelektüel değil; Yunan mitolojisi bağımlılık yapıyor, çok eğlenceli, ulaşılabilir ve şaşılacak derecede insani.

Fakat antik Yunanistan'ın bu bitleri nereden geldi? İnsanlık tarihinin bu karmaşık düğümünden tek bir Yunan ipliğini çekip nereye gittiğini izleyebiliriz. Ancak yalnızca tek bir uygarlığı ve öykülerini seçmemiz, evrende mitin hakiki kaynağına saygısızlık olarak görülebilir. Dünyanın dört bir yanındaki eski insanlar volkanlara, fırtınalara, tsunamilere ve depremlere sebep olan güçlerin kaynağını merak ediyordu. Mevsim-

lerin ahengini, gökcisimlerinin geçit törenini ve her bir gün güneşin mucizevi bir şekilde doğuşunu kutlayıp bunlara taptılar. Tüm bunların başlangıcını sorguladılar. Birçok uygarlığın kolektif bilinçaltı öfkeli tanrılar, ölen ve yeniden canlanan tanrılar, bereket tanrıçaları, ilahlar, ateşten, topraktan ve sudan iblislerle ruhlar hakkında öyküler anlattı.

Var oluşun muammalı kumaşından efsaneler dokuyan tek halk elbette yalnızca Yunanlar değildi. Arkeolojik ve paleoantropolojik açıdan bakacak olursak, Yunanistan'ın tanrılarının izini günümüzde Irak, Suriye ve Türkiye'de topraklarında bulunan "bereketli hilal" Mezopotamya'nın gök babalarına, ay tanrıçalarına ve iblislerine kadar sürebiliriz. Yunanlardan çok daha önce gelişen Babillerin, Sümerlerin, Akadların ve bu topraklardaki diğer uygarlıkların kendi yaradılış öyküleri ve halk hikâyeleri vardı. Bunların kökeni, tıpkı onları anlatan diller gibi, Hindistan'a ve oradan batıya ve tarih öncesine, Afrika'ya ve türümüzün doğuşuna dayanır.

Fakat bir öykü anlatırken bir başlangıç noktası oluşturmak için anlatı çizisini bir yere çizmemiz gerekir. Yunan mitolojisi konusunda bunu yapmak kolaydır çünkü diğer mitolojilerden ayıran detaylarıyla, zenginliğiyle, canlılığıyla ve renkliliğiyle günümüze kadar ulaşmıştır. İlk ozanlar bunları yakalayıp korumuşlardır; bu mitler neredeyse yazının icat edilişinden günümüze hiç değişmeden ulaşabilmiştir. Yunan mitlerinin Çin, İran, Hint, Maya, Afrika, Rusya, Yahudi, İskandinav ve Amerika Yerlilerinin mitleriyle birçok ortak yönü olsa da onları eşsiz kılan unsur, yazar ve mitograf Edith Hamilton'ın da söylediği üzere, "muhteşem ozanların yaradılışıdır." Yunanlar tanrılarına, canavar-

larına ve kahramanlarına ilişkin tutarlı anlatılar, hatta tutarlı bir edebiyat üreten ilk insanlardı.

Yunan mitlerinin olay örgüsü, insanlığın yükselişini, kendimizi tanrıların müdahalesinden, insan yaşamına ve uygarlığına olan tacizlerinden ve zorbalıklarından özgür kılma mücadelemizi izler. Yunanlar tanrılarının önünde diz çökmezdi. Kendilerine yalvarılmasına ve tapılmasına ihtiyaç duyduklarını bilirlerdi ama tanrılarla insanları eşit görürlerdi. Mitlerinin çıkarımına göre acımasızlıklarla, harikalarla, değişkenliklerle, güzelliklerle, deliliklerle ve adaletsizliklerle dolu bu dünyayı kim yarattıysa onlar da muhakkak acımasız, harika, değişken, güzel, deli ve adaletsizdi. Yunanlar tanrıları kendi suretinde yaratmıştı: savaşçı ama yaratıcı, bilge ama gaddar, sevecen ama kıskanç, nazik ama merhametsiz, şefkatli ama kindar.

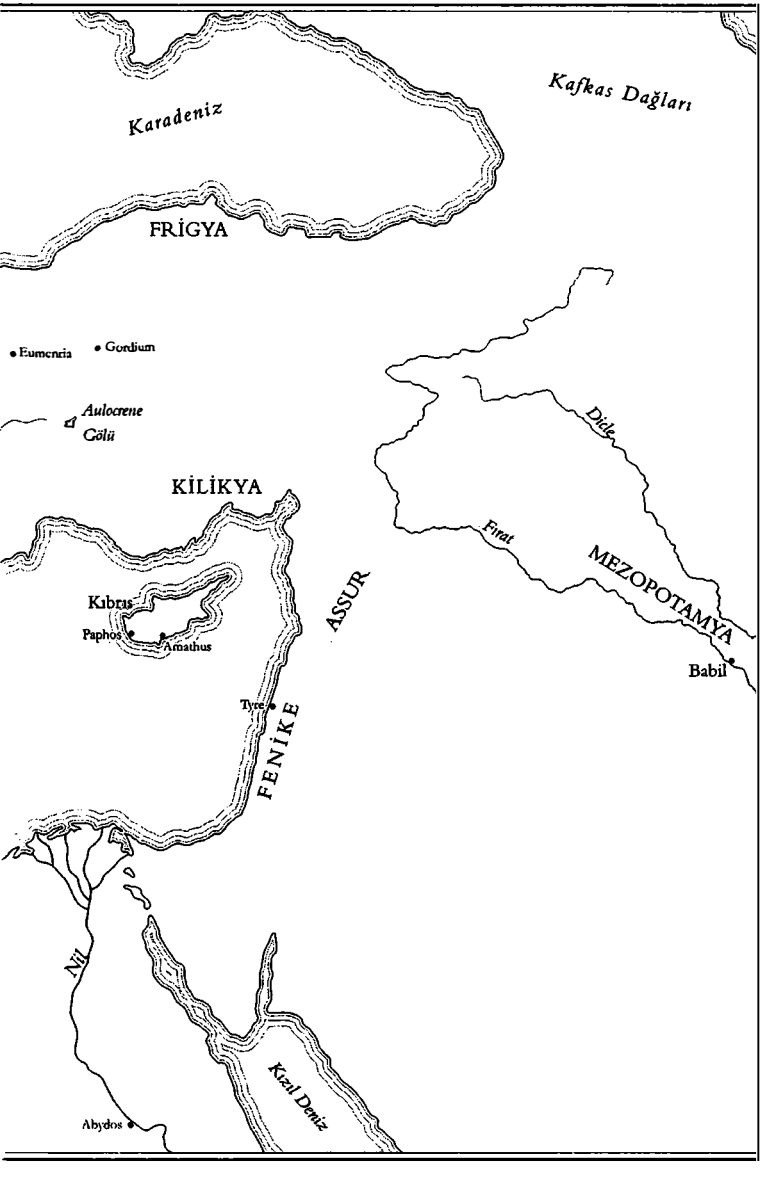
Mitos başlangıçtan başlasa da sonu asıl son değil. Oidipus, Perseus, Theseus, İason, Herakles ve Troya Savaşı'nın detaylarını eklemiş olsam bu kitap bir Titanın dahi kaldıramayacağı kadar ağır olurdu. Üstelik ben öyküyü *anlatmakla* ilgileniyorum, açıklamakla veya arkasında yatan insani hakikatlerle psikolojik anlamları araştırmakla değil. Mitler tüm rahatsız edici, şaşırtıcı, romantik, komik, trajik, vahşi ve büyüleyici detaylarıyla kendi başlarına birer öykü olarak duracak kadar etkileyiciler. Bu kitabı okurken Yunanları, karakter ve olay bakımından böylesine zengin ve detaylı bir dünya yaratmaya iten şeyin ne olduğunu merak ederseniz ve kendinizi bu mitlerin ardındaki derin anlamları düşünürken bularsanız... Eh, eğlencenin bir kısmı da burada.

Yunan mitleri dünyasına dalmak da eğlence demek zaten.

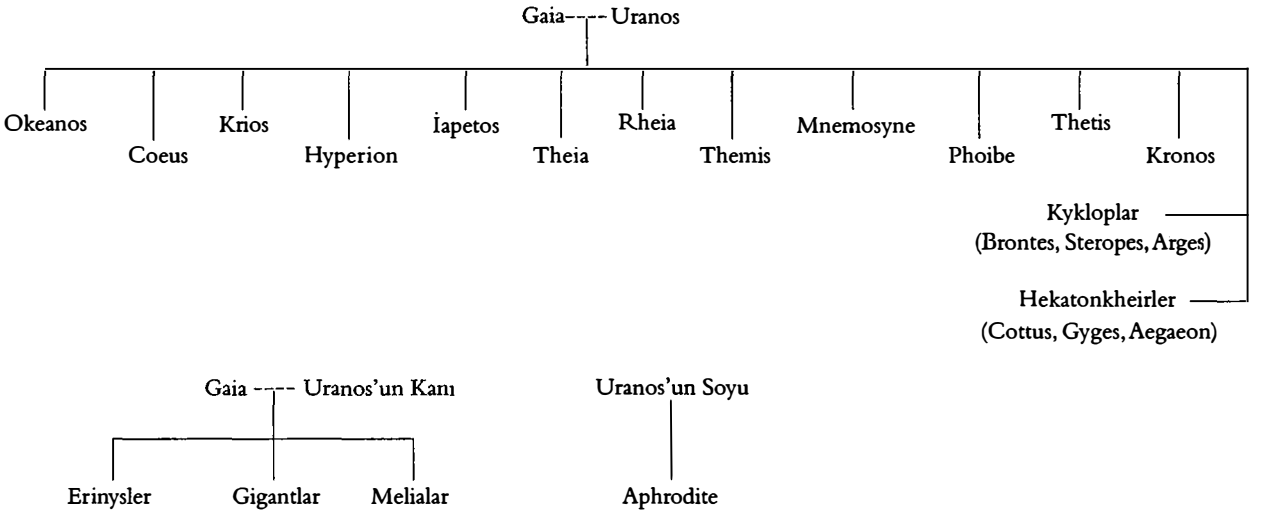
Stephen Fry

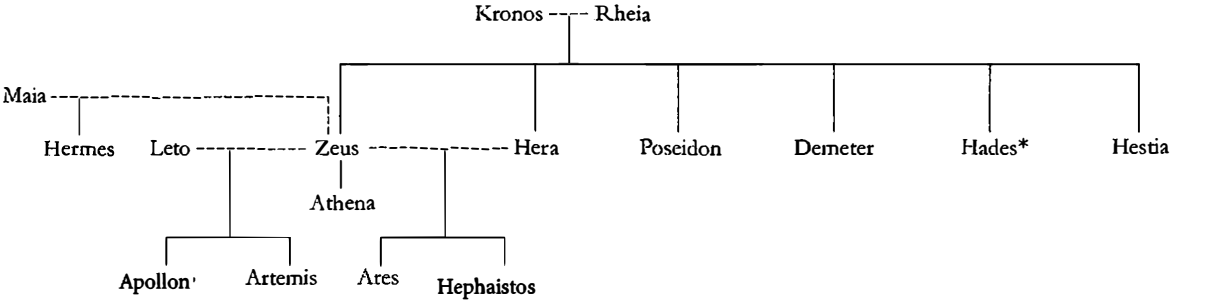

YUNAN MİTOLOJİ DÜNYASI

Karadeniz
Kafkas Dağları
FRİGYA
Eumenia
Gordium
Aulocrene Gölü
Dicle
KİLİKYA
Fırat
MEZOPOTAMYA
Kıbrıs
Paphos
Amathus
ASSUR
Babil
Tyre
FENİKE
Nil
Kızıl Deniz
Abydos

İKİNCİ DÜZEN

OLYMPOSLULAR

** Hades mantıken Olymposlu değildir, zamanın tamamını yeraltında geçirmiştir.*

BAŞLANGIÇ

Bölüm Bir

KHROS'TRN* URR OLMAK

Günümüzde evrenin kökeni Büyük Patlama'yla, her şeyi ve herkesi oluşturan tüm maddeleri bir anda var eden tek bir olayla açıklanıyor.

Fakat Antik Yunanların bu konudaki düşünceleri farklıydı. Her şeyin bir patlamayla değil, kaosla başladığını düşünüyorlardı.

Peki Khaos bir tanrı, yüce bir varlık mıydı yoksa yalnızca hiçlik durumu muydu? Yoksa bugünlerde kullandığımız üzere, tıpkı bir ergenin odası gibi, berbat bir karmaşadan mı ibaretti?

Khaos'u kozmik bir esneme olarak düşünebilirsiniz: esneyen bir hiçlik ya da esneyen bir boşluk.

Khaos, yaşamı ve maddeyi hiçlikten mi yarattı, esneyerek mi oluşturdu, hayal mi etti ya da bilmediğim başka bir şekilde mi var etti bilmiyorum. Orada değildim. Siz de değildiniz. Fakat bir açıdan da oradaydık, çünkü bizi oluşturan parçalar oradaydı. Şunu söylesek yeter: Yunanlar, pelikanlar ve penisilin, şapkalı mantarlar ve mantar tıpalar, ayı balıkları ve ayılar, insanlar ve nergisler, cinayet, sanat, sevgi,

* Kaos: Evrenin düzene girmeden önceki, biçimden yoksun, uyumsuz ve karışık durumu. Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*'nde Yunan alfabesinden çevrimini bu şekilde yazar; bu kitaptaki diğer isimlerin büyük bir bölümünün yazımı için de *Mitoloji Sözlüğü*'ne başvurulmuştur –çn.

kafa karışıklığı, ölüm, delilik ve kurabiyelerle sonuçlanan uzun yaratım zincirini Khaos'un bir iç çekişle, bir omuz silkmeyle, hıçkırıkla, kusmuk veya öksürükle başlattığını düşünüyorlardı.

Bilim günümüzde, her şeyin Khaos'a *geri döneceği* konusunda hemfikir. Bu kaçınılmaz kadere *entropi* ismini veriyorlar: Khaos'tan düzene ve tekrar Khaos'a giden büyük döngünün bir parçası. Pantolonunuz, yaşamına kaotik atomlar olarak başladı, sonra bu atomlar bir araya gelerek maddeyi oluşturdu. Bu madde milyarlarca yılda canlı maddeye dönüşerek yavaşça bir pamuk fidanına evrildi. Bu bitki de örülerek tatlı bacaklarınızı saran güzel malzemeye dönüştü. Zamanla pantolonunuzu çıkarıp atacaksınız –umarım bunu şu an yapmazsınız– ve pantolonunuz bir çöp sahasında çürüyecek veya yakılacak. İki senaryoda da bu madde özgür kalıp atmosferin ya da gezegenin bir parçası olacak. Ardından, Güneş patladığında ve pantolonunuzun kalıntıları da dahil olmak üzere bu dünyanın her parçacığını beraberinde götürdüğünde, tüm bileşen atomlar soğuk Khaos'a geri dönecek. Pantolonunuz için geçerli olan bu durum sizin için de geçerli elbette.

Yani her şeyi başlatan şey Khaos; aynı zamanda her şeyi sonlandıracak olan da Khaos.

"Peki ya Khaos'tan *önce* ne vardı?" veya "Büyük Patlama'dan önce kim veya ne vardı? Mutlaka *bir şeyler* vardır," diye sorabilirsiniz.

Aslında hiçbir şey yoktu. "Öncesi" diye bir şey olmadığını kabullenmemiz gerekiyor, çünkü ortada daha Zaman yoktu. Kimse Zaman'ın başlat tuşuna basmamıştı. Kimse "Şimdi!" diye bağırmamıştı. Bu

yüzden, Zaman yaratılmadığı için, "önce," "o esnada," "o zaman," "sonra," "öğlen yemeğinden sonra" ve "geçen çarşamba" gibi, zamanı ifade eden kelimelerin hiçbir anlamı yoktu. Kafa karıştırıcı, biliyorum ama böyleydi işte.

"Var olan her şey" ifadesinin, yani "evren" olarak tanımlayabileceğimiz kelimenin Yunanca karşılığı *kozmos*. O anda –gerçi "o an" bir zaman ifadesi ve şu an için bir anlamı yok ("şu an" da aynı şekilde)– Kozmos yalnızca ve yalnızca Khaos'tan ibaretti çünkü var olan tek şey Khaos'tu: genişleyen ve müziğe başlamaya hazırlanan bir orkestra...

Fakat işler hızla değişmek üzereydi.

İLK DÜZEN

Biçimsiz Khaos'tan iki şey ortaya çıktı: Erebos ve Nyks. Erkek olan Erebos karanlık, kadın olan Nyks geceydi. Hemencecik çiftleştiler ve birlikteliklerinin meyveleri doğdu: Hemera yani gündüz ve Aither yani ışık.

Aynı anda –çünkü Zaman var olup olayları ayırana dek her şey eşzamanlı yaşanmak zorundaydı– Khaos iki varlık daha doğurdu: Gaia yani toprak ve Tartaros yani toprağın altındaki derinlikler ve mağaralar.

Ne düşündüğünüzü tahmin edebiliyorum. Bu varlıklar kulağa gerçekten büyüleyici geliyor: Gündüz, Gece, Işık, Derinlikler ve Mağaralar. Fakat bunlar tanrı ve tanrıça değillerdi, hatta şahsiyet bile değillerdi. Ayrıca fark etmiş olabileceğiniz üzere, zaman olmadığı için dramatik anlatılar, öyküler de yoktu; çünkü öyküler "bir zamanlar"a ve "sonrasında olanlar"a bağlıdır.

Şöyle düşünmeniz çok doğal: Khaos'tan ilk çıkanlar renkten, karakterden ya da önemden yoksun, ilkel ve temel varlıklardı. Bunlar *primordiyal** tanrılardı; Yunan mitinin tüm tanrıları, kahramanları ve canavarları bu İlk Düzen'den doğacaktı. Öylece durup her şeyin altında yattılar... Ve beklediler.

---

* İlk tanrılar –çn.

Bu dünyanın sessiz boşluğu, Gaia kendi kendine iki oğul doğurduğu zaman dolduruldu.[1] Bunlardan ilki Pontos yani deniz, ikincisi ise Uranos yani gökyüzüydü. Hemera ve Aither de çiftleşti ve birlikteliklerinden Thalassa doğdu; deniz olan Pontos'un dişi suretiydi.

Uranos gökyüzünün *kendisiydi* çünkü –başlangıçta– primordiyal tanrılar temsil ettikleri ve hükmettikleri şeylerin *kendileriydi.*[2] Gaia'nın, tepeleri, vadileri, mağaraları ve dağları kaplayan toprağın kendisi olduğunu fakat aynı zamanda yürüyüp konuşabilecek bir forma bürünebildiğini söyleyebiliriz. Uranos'un bulutları da Gaia'nın üzerinde dönüp duruyordu ama o da bize tanıdık gelebilecek bir şekle bürünebiliyordu. Yaşamın çok erken safhalarıydı. Henüz çok az şey yerine oturmuştu.

---

1 Bunun gibi, bakire birinin doğurması, ya da *partenogenez*, hâlâ doğada karşılaşabileceğiniz bir durum. Yaprak bitleri, bazı kertenkeleler, hatta köpekbalıkları arasında, yavrulamak için epey yaygın bir yol. Bu doğum yönteminde, iki gen kümesinin sağladığı çeşitlilik elbette sağlamaz; aynı şey Yunan tanrılarının doğuşunda da geçerlidir. İlgi çekici olanlar hep iki ebeveynin çocuğudur.

2 Hatta *uranos* bugün bile Yunancada "gökyüzü" anlamına gelmektedir.

İKİNCİ DÜZEN

Gökyüzü olan Uranos, her yerde annesi toprak Gaia'nın üzerini örtüyordu. Bunu iki anlamda da yapıyordu: Hem bugün de gökyüzünün toprağın üzerini örtmesi gibi, hem de bir aygırın bir kısrağa yaptığı gibi. Böyle yaptığı zaman olağanüstü bir şey oldu. *Zaman başladı.*

Başka bir şeyler daha başladı... Nasıl desek? Kişilik? Drama? Bireysellik? Tüm kusurları, hataları, biçimleri ve tutkuları, entrikaları ve hayalleriyle kişilik ortaya çıktı. Gaia'nın doğuşu bize anlam verdi, düşünce şekillendi. Gökyüzünün sperminden var olan ufuk açıcı semantik semiyoloji. Yorumu daha bilgililere bırakacağım fakat bu muhteşem bir andı. Gaia, oğlu ve artık kocası olan Uranos'un yaratılışıyla ve onunla birlikteliğiyle, bize, size ve bana kadar uzanan insanlık tarihinin kurdelesini keserek başlattı.

Başından itibaren Uranos ve Gaia'nın birlikteliği memnuniyet verici bir şekilde üretkendi. Önce on iki tane kuvvetli ve sağlıklı çocuk doğdu: altı erkek, altı dişi. Erkeklerin isimleri Okeanos, Koios, Krios, Hyperion, İapetos ve Kronos'tu. Dişilerin isimleri ise Theia, Themis, Mnemosyne, Phoibe, Thetis ve Rheia'ydı. Bu on ikisi, ilahi varlıkların İkinci Düzenini oluşturacak ve efsanevi bir isim kazanacaklardı.

Bir yerlerde ise Zaman yavaş yavaş var olurken kozmik tarihin bugün hâlâ ilerlemeye devam eden saati de başladı. Belki de bunun sorumlusu yenidoğanlardan biriydi ancak buna daha sonra geleceğiz.

Bu on iki güçlü ve güzel çocuktan hoşnut olmayan Uranos ve Gaia dünyaya daha fazla evlat verdi: kendine özgü bir görünüme sahip ama pek de güzel *olmayan* iki üçüz. Önce üç Kyklop, gökyüzü olan babalarına yeni bir dizi özellik veren tek gözlü devler doğdu. Kyklopların en büyüğünün adı Brontes yani gök gürültüsüydü;[1] ortanca olanın adı Steropes yani şimşekti; en küçük olan ise Arges yani parlaklıktı. Uranos artık gökleri şimşek parıltılarıyla ve gümbürdeyen gök gürültüleriyle doldurabiliyordu. Sesi duyup manzarayı görünce çok sevindi. Fakat Gaia'dan doğan ikinci üçüzler, onları gören herkesin tüylerini ürpertirdi.

Belki de bunların, bir daha asla tekrarlanmaması gereken mutasyonel bir deneyin ürünleri, deneysel bir çıkmaz olduğunu söylemek en kibar tabir olur. Bu yenidoğanların –Hekatonkheirler[2]– her birinin elli kafası, yüz eli vardı ve o zamana kadar var edil-

---

[1] Brontosaurus ya da "gök gürültüsü kertenkelesi" adlı dinozor türü, ismini Brontes'ten alır. Yorkshirelı roman yazarı kız kardeşler de isimlerini buradan almış *olabilir*. Babalarının asıl soyadı "Brunty" idi ama değiştirerek "Brontë" yapmıştı. Bunun nedeni belki İrlandalı ismine güçlü bir tını kazandırmak, belki de Brontë Dükü unvanı alan Amiral Nelson'ı onurlandırmak olabilir. Dukalık Etna Dağının yamacına konumlandırılmıştı ve adının, dağın altında uyuyan Kykloptan geldiğine inanılıyordu.

[2] *Hek-a-ton-ki-re* diye telaffuz edilir. *Hekaton* kelimesi "100," *khire* kelimesi ise "el" anlamına gelir.

miş her şey kadar çirkin, acımasız, hiddet dolu ve güçlüydüler. İsimleri şöyleydi: Hiddetli Kottos, Uzun Bacaklı Gyes ve bazen Dinç Briareus olarak da anılan Deniz Keçisi Aegaeon. Gaia onları çok seviyordu. Uranos ise onlardan tiksiniyordu. Belki de onu en çok dehşete düşüren şey, kendisinin, Göğün Efendisi'nin, böyle tuhaf ve çirkin yaratıklar var etmesiydi; fakat bence, çoğu nefrette olduğu gibi, Uranos'un tiksintisi korkudan kaynaklanıyordu.

Tiksintiyle dolu olan Uranos onları lanetledi: "Gözüme hoş gelmiyorsunuz, bu yüzden bir daha ışığı göremeyeceksiniz!" Uranos bu öfke dolu sözleri sarf ettikten sonra onları ve Kyklopları, Gaia'nın rahmine geri yolladı.

Gaia'nın İntikamı

"...onları Gaia'nın rahmine geri yolladı," cümlesiyle ne demek istendiğini iyice anlamamız gerekiyor. Bazı insanlar Uranos'un, Hekatonkheirleri toprağa gömdüğü anlamına geldiğini söylüyor. Erken zamandaki tanrı kimlikleri oldukça değişkendi; bir tanrının ne kadar kişilik ne kadar sembol olduğuna karar vermek zordu. O zamanlar büyük harfler yoktu. Toprak Ana Gaia toprağın kendisi olan *gaia* ile aynı şeydi; tıpkı göğün kendisi olan *uranos* ve Gök Baba Uranos'un aynı şey olması gibi.

Ancak kesin olan bir şey var ki o da şu: Kendi çocuklarına, üç Hekatonkheire bu şekilde tepki veren ve karısına böyle alçak bir gaddarlık gösteren Uranos evrendeki ilk suçu işliyordu. Cezasız kalmayacak olan büyük bir suçtu bu.

Gaia'nın ızdırabı dayanılmazdı: içinde Hekatonkheirler toplam üç yüz pençeyle dövünüyor, yüz elli kafayla ona tosluyordu. Gaia'nın içinde, kendi doğurduğu ve ondan yeni bir nesil yarattığı Uranos'a karşı korkunç ve amansız bir nefret duygusu doğdu. Tıpkı sarmaşığın bir ağacın etrafına dolanması gibi bir intikam planı büyüdü.

Gaia, içini yaralayan Hekatonkheirlerin keskin acısıyla, şimdilerde Ftiotis dediğimiz, Orta Yunanistan bölgesinde bulunan büyük Othrys Dağını ziyaret etti. Bu dağın zirvesinden baktığınızda batı Ege'nin mavi sularına varan, oradan da kıvrılarak Malian Körfezi'ni çevreleyen ve Sporades isimli dağınık adaları saran Magnesia düzlüklerini görebilirsiniz. Ancak Gaia'nın acısı ve öfkesi o kadar büyüktü ki dünyanın en etkileyici manzaralarından birinin tadını çıkaramıyordu. Othrys Dağının zirvesinde, kendi taşlarıyla, fazlasıyla olağandışı ve korkunç bir şey tasarlamaya başladı. Dokuz gece dokuz gün boyunca nesneyi tamamlayana kadar çalıştı ve sonra onu dağın yarığına sakladı.

Sonra on iki güzel ve güçlü çocuğunu ziyaret etti.

Sırayla hepsine, "Baban Uranos'u öldürüp benimle birlikte kozmosu yönetecek misin?" diye sordu. "Gökyüzünü ondan devralacaksın ve tüm yaradılış bizim hükmümüz altında olacak."

Belki de Toprak Ana Gaia'yı yumuşak, cana yakın, cömert ve nazik biri olarak hayal ediyoruz. Kimi zaman öyledir, ancak içinde yatan alevleri unutmayın. Bazen en azgın denizden daha acımasız, sert ve korkutucu olabilir.

Denizden bahsetmişken; Gaia'nın kendi tarafına çekmeye çalıştığı ilk çocukları Okeanos ve Tethis'ti.[1] Ancak onlar primordiyal deniz tanrıçası olan Thalassa'yla okyanusları paylaşmaya çalışıyorlardı. Bu neslin tamamı kaslarını esnetiyor, uzmanlık alanlarını oluşturup kontrol altına alıyor, yavru köpekler gibi birbirlerini dişliyor, ısırıyor, güçlerini ve üstünlüklerini test ediyorlardı. Okeanos'un aklına tuzlu bir nehir gibi akarak dünyayı dolaşacak gelgit ve akıntıları yaratmak gelmişti. Thetis, Okeanos'un çocuğunu doğurmak üzereydi; o zamanlar bu günah değildi elbette: Ensest birliktelikler olmasa üreme olmazdı. Thetis, Nilus, yani Nil'e hamileydi. Yakında başka nehirler ve en az üç bin tane Okeanos kızı,* yani deniz nymphası doğuracaktı.[2] Deniz nymphaları karada da denizde olduğu kadar kolay hareket edebiliyordu. Okeanos ve Thetis'in çoktan iki tane yetişkin kızları vardı: İapetos'un sevgilisi olan Klymene ve ileride olacaklarda çok önemli bir rolü olan zeki ve bilge Metis. Bu iki kardeş mutluydu ve okyanustaki yaşamı görmeyi dört gözle bekliyorlardı; bu

---

1 "Thetis" ya da "Thetys" aynı zamanda paleontologların, Akdeniz'in atası olan eski büyük denize verdikleri isimdir.

* Ya da Okeanid –çn.

2 Yaklaşık üç bin tane Okeanos kızı olduğundan, hepsinin ismi biliniyor olsaydı bile bunları sıralamanın anlamı olmazdı. Fakat bunlardan birkaç tanesinin ismini vermek gerekir: Kalypso, Amphitrite ve erkek kardeşi Nilus gibi çok önemli bir nehrin ilahı olacak olan karanlık ve korkulan Styks. Yalnızca adından dolayı bir Okeanos kızından daha bahsedebiliriz: Doris. Okeanos kızı Doris. Doris deniz tanrısı Nereus'la evlenir ve Nereus kızlarını (Nereid), yani dost canlısı deniz nymphalarını doğurur.

yüzden babaları Uranos'u öldürmeye yardım etmek için herhangi bir sebep göremediler.

Ardından Gaia, ismi telaffuz edilemeyecek kadar zor olan kızı Mnemosyne'yi ziyaret etti. Mnemosyne oldukça sığ, aptal ve cahil bir varlık gibi duruyordu ve hiçbir şeyi bilmiyor, anlamıyor gibi görünüyordu. Fakat bu doğru değildi; her geçen gün Mnemosyne daha da zekileşti, bilgilendi ve kabiliyeti arttı. İsmi "hafıza" anlamına geliyordu. Annesi onu ziyaret ettiği sırada dünya ve kozmos henüz çok gençti ve Mnemosyne'nin kendini bilgi ve deneyimle donatma fırsatı olmamıştı. Yıllar geçtikçe sonsuz bilgi depolama kapasitesi ve duyusal deneyimi onu neredeyse herkesten daha bilge yapacaktı. Bir gün, Musa ismi verilecek dokuz kız çocuk doğuracaktı ki onlarla daha sonra tanışacağız.

"Uranos'u öldürmene yardım etmemi mi istiyorsun? Fakat Gök Baba ölümsüzdür."

"Onu tahtından edecek ya da etkisiz hale getireceğim... Bunu hak ediyor."

"Sana yardım etmeyeceğim."

"Neden?"

"Bir sebebi var; bildiğim zaman hatırlayacağım ve sana söyleyeceğim."

Çileden çıkmış olan Gaia, erkek kardeşi Hyperion'la evlenmiş olan Theia'ya gitti. Theia vakti gelince üç çocuk doğuracaktı: Helios yani güneş, Selene yani ay ve Eos yani şafak. Ebeveynlik yapmaları gerektiğinden Theia ve Hyperion da Gaia'nın Uranos'u tahttan indirme planıyla ilgilenmediler.

Maceracı ruhları olmayan donuk yavrularının ilahi kaderlerini kabul etmediklerini –aynı zaman-

da hepsinin ilişki içinde ve evlerine düşkün olduğunu– görünce umutsuzluğa düşen Gaia on iki çocuğun arasında belki de en zekisi ve içgörülüsü olan Phoibe'ye giderek şansını denedi. Işık saçan Phoibe küçük yaştan itibaren kehanet yetisi olduğunu kanıtlamıştı.

"Ah, hayır, Toprak Ana," dedi Phoibe, Gaia'nın planını duyduğunda. "Böyle bir komplonun içinde yer alamam. Sonucunda iyi şeyler olmayacağını görüyorum. Ayrıca hamileyim..."

"Lanet olsun sana," dedi Gaia öfkeyle. "Kimden? Koios'tandır kesin."

Haklıydı. Phoibe'nin erkek kardeşi Koios aynı zamanda hayat arkadaşıydı. Gaia öfkeyle onun yanından ayrıldı ve kalan çocuklarını ziyarete gitti. Hiçbirinin savaşma cesareti yok muydu?

Bir gün her yerde adaletin ve nasihatin simgesi haline gelecek olan Themis'in yanına gitti. Themis annesine nasihatte bulunarak Uranos'u devirme fikrini unutması gerektiğini söyledi. Gaia bu nasihati dikkatle dinledi ve –ölümlü ölümsüz, hepimizin yaptığı gibi– aldırış etmedi. Bunun yerine Pontos'tan olan kızı Eurybie ile birliktelik yaşayan oğlu Krios'un yiğitliğine güvenmeyi tercih etti.

"Babamı öldürmek mi?" Krios annesine kuşkuyla baktı. "A-ama nasıl... Yani... Neden?... Yani..."

"Bizim çıkarımız ne anne?" diye sordu *taş kalpli* olarak bilinen Eurybie.

"Tüm dünya ve içindeki her şey," dedi Gaia.

"Seninle mi paylaşacağız?"

"Benimle paylaşacaksınız."

"Hayır!" dedi Krios. "Git buradan anne."

"Düşünebiliriz," dedi Eurybie.

"Fazla tehlikeli," dedi Krios. "Bunu yasaklıyorum."

Gaia söylenerek döndü ve oğlu İapetos'u arayıp buldu.

"İapetos, sevgili oğlum. Canavar Uranos'u yok et ve benimle birlikte her şeye hükmet!"

İapetos'tan iki oğlan doğurmuş ve bir çocuğa daha hamile olan Okeanid Klymene öne çıktı. "Nasıl bir anne böyle bir şey ister? Bir oğlun kendi babasını öldürmesi en korkunç suçtur. Tüm Kozmos feryat eder."

"Katılıyorum anne," dedi İapetos.

"Size de lanet olsun, çocuklarınıza da!" diye haykırdı Gaia.

Bir annenin laneti korkunç bir şeydir. İapetos ve Klymene'nin çocukları olan Atlas, Epimetheus ve Prometheus'un sonlarının nasıl geldiğini hep birlikte göreceğiz.

Gaia'nın yardım istediği on birinci çocuğu Rheia bu planın bir parçası olmayacağını söyledi ama –annesinin hakaretlerini durdurmak için ellerini kaldırarak– erkek kardeşi Kronos'un, bu güçlü ve güzel çocukların sonuncusunun, babasını devirme planından hoşlanabileceğini söyledi. Rheia, onun birçok kez Uranos ve güçlerini lanetlediğini duymuştu.

"Gerçekten mi?" diye bağırdı Gaia. "Öyle mi dersin? Peki nerede o?"

"Muhtemelen Tartaros'un mağaralarında boş boş dolanıyordur. Tartaros'la çok iyi anlaşıyorlar. İkisi de asık suratlı. Karamsar. Kaba. Görkemli. Zalim."

"Aman, Kronos'a âşık olduğunu söyleme sakın..."

"Benden övgüyle bahseder misin anne, lütfen!

Kronos mükemmel biri. O parlak siyah gözleri... Görkemli kaşları... Uzun uzun susması..."

Gaia oldum olası en küçük çocuğunun uzun süre susmasının yalnızca zekâ yoksunluğundan kaynaklandığını düşünmüştü fakat bunu hiçbir zaman dile getirmemişti. Gaia onu Kronos'a öveceğine dair Rheia'ya söz verdikten sonra hızla aşağı, iyice aşağı, Tartaros'un mağaralarına gitti.

Gökyüzünden aşağı bronz bir örs bırakacak olsaydınız yere ulaşması dokuz gün sürerdi. O örsü yerden aşağı bırakacak olsaydınız Tartaros'a ulaşması bir dokuz gün daha sürerdi. Kısacası yer, gökyüzüyle Tartaros'un tam ortasında bulunur. Ya da Tartaros'un yere olan uzaklığının, yerin gökyüzüne olan uzaklığıyla eşit olduğunu da söyleyebiliriz. Bu yüzden derin, dipsiz bir yerdi ama aynı zamanda bir "yer" olmaktan fazlasıydı. Unutmayın, Tartaros da primordiyal bir varlıktı ve Gaia'yla aynı anda Khaos'tan doğmuştu. Bu yüzden Gaia, Tartaros'un yanına geldiğinde birbirlerini aile üyelerinin yapacağı şekilde selamladılar.

"Gaia, şişmanlamışsın."

"Berbat görünüyorsun Tartaros."

"Ne halt ediyorsun burada?"

"Çeneni kaparsan söyleyeceğim..."

Bu hırçın söylemlere rağmen ikisi ileride birlikte olacak ve canavarların en korkuncu ve en ölümcülü olan Typhon doğacaktı.[1] Fakat şu an Gaia aşk ya da karşılıklı hakaret yağdırma havasında değildi.

---

[1] Typhon bize tifüsü, tifoyu ve ölümcül tropikal fırtına olan tayfunu verdi. İleride Typhon'un yarı kadın yarı su yılanından olan iğrenç çocuğu Ekhidna'yla tanışacağız.

"Dinle, oğlum Kronos yakınlarda mı?"

Kardeşi bıkkın bir tavırla homurdandı.

"Muhtemelen. Keşke beni rahat bırakmasını söylesen. Bütün gün gözlerini dikip ağzı açık halde bana bakmaktan başka bir şey yapmıyor. Sanırım benden hoşlanıyor. Saç şeklimi taklit ediyor ve perişan, hüzünlü ve yanlış anlaşılmış görünerek gevşekçe ağaçlara ve kayalara yaslanıyor. Birinin onu resmetmesini bekliyor sanki. Bana bakmadığı zamanlarda şuradaki lav yarığına bakıyor. Bak, şimdi de orada. Onunla konuşup aklını başına getirmeye çalış."

Gaia oğluna yaklaştı.

Orak

Kronos (ya da kendi yazımıyla Cronus) Rheia ve Tartaros'un betimlediği gibi kederli ve zayıf bir emo değildi; o hayal edilemeyecek kadar güçlü bir ırkın en güçlüsüydü. Kesinlikle gizemli bir yakışıklılığı vardı; ayrıca evet, biraz karamsardı. Kronos'u birilerine benzetecek olsaydık bunlar kesinlikle en içe dönük haliyle Hamlet ya da en uçarı şekilde hastalıklı haliyle Jaques olurdu. Belki de biraz Morrissey tınısı olan, *Martı*'daki Konstantin. Fakat içinde birazcık Macbeth, epey de Hannibal Lecter vardı ki bunu ileride göreceğiz.

Kara kara düşünmenin güç, bilgelik ve hakimiyet anlamına geldiğini keşfeden ilk kişi Kronos olmuştu. On iki kardeşin en küçüğü olan Kronos, babasından her zaman nefret etmişti. Kıskançlık ve hınç zehri, akıl sağlığını kötü etkilemeye başlamıştı ama nefretinin şiddetini yalnızca sevgi dolu kız kardeşi

Rheia'ya göstermişti. Kronos aile üyeleri arasında yalnızca onun yanında kendisi gibi olabiliyordu.

Gaia, Tartaros'tan çıkarlarken Kronos'un kulaklarını daha da zehirledi.

"Uranos zalim biri. Üstelik deli. Kendim ve siz sevgili çocuklarım adına korkuyorum. Gel, oğlum, gel."

Gaia onu Othrys Dağına götürüyordu. Çocuklarını ziyarete çıkmadan önce yaptığı ve dağın yarığına gizlediği şeyi hatırlıyor musunuz? Gaia, Kronos'u oraya götürüp yaptığı şeyi göstermişti.

"Al eline. Al hadi."

Bu tuhaf nesnenin şeklini ve anlamını kavradığında Kronos'un siyah gözleri parladı.

Bir oraktı bu. Kıvrımlı büyük bıçağı, *ehlileştirilemez* anlamına gelen adamantinden yapılan kocaman bir tırpandı. Gri çakmak taşı, granit, elmas ve ofiyolitten* yapılan yarım ay şeklindeki bıçağı mümkün olan en keskin hale getirilmişti. Her şeyi kesebilirdi.

Kronos bir kalem kaldırır gibi saklandığı yerden kolayca çıkarıp aldı orağı. Elindeki dengesini ve ağırlığını hissedince bir-iki kez savurdu. Havada çıkardığı yüksek ıslık sesini duyunca Gaia gülümsedi.

"Kronos, oğlum," dedi, "uygun zamanı beklemeliyiz; Hemera ve Aither batının sularına dalıp Erebos ve Nyks karanlığı çök–"

"Akşama kadar beklememiz gerek diyorsun yani." Kronos sabırsızdı ve şiirsellikten ya da ince hislerden uzaktı.

"Evet. Akşam çökene kadar. Baban her zamanki gibi o zaman bana gelecek. Birlikte ol–"

---

* Okyanus tabanında oluşan bir tabaka –çn.

Kronos başını ters ters salladı. Anne babasının sevişmelerinin detaylarını bilmek istemiyordu.

"Orağı sakladığım yarıkta saklan. Üzerimi örttüğünü ve ihtirasla kükreyip tutkuyla inlediğini duyduğun zaman saldır."

Gece ve Gündüz, Işık ve Karanlık

Gaia'nın öngördüğü üzere Hemera ve Aither on iki saatten sonra yoruldu ve Gün ve Işık yavaşça batıya, denize doğru alçaldı. Aynı anda Nyks karanlık tülünü çıkardı ve Erobos'la birlikte tıpkı yanardöner, siyah bir masa örtüsü gibi onu dünyanın üzerine örttüler.

Kronos elinde orakla yarıkta beklerken tüm yaratım nefesini tuttu. "Tüm yaratım" diyorum çünkü Uranos ve Gaia ile çocukları, üreyen tek varlıklar değildi. Diğerleri de çoğalıp üremişti ve Erobos ile Nyks açık ara en üretkenleriydi. Birçok çocukları vardı; bazıları korkunç, bazıları hayran olunası, bazıları sevimliydi. Hemera ve Aither'i doğuruşlarını zaten gördük. Fakat Nyks sonra, Erebos'un yardımı olmadan Moros'u yani yakında kâinatta en korkulan varlık olacak olan Kaçınılmaz Son'u* yarattı. Kaçınılmaz Son, ölümlü-ölümsüz her varlığın başına gelir ama her zaman gizlidir. Ölümsüzler bile Kaçınılmaz Son'un kozmos üzerindeki mutlak gücü ve bilgeliğinden korkuyordu.

Moros'tan sonra, tıpkı korkunç bir hava saldırısı gibi, arka arkaya çocuklar doğmaya başladı. İlk Apate yani Hilekârlık doğdu. Romalılar ona Fraus diyor-

* Yunanca *μόρος* ya da İngilizce *doom* sözcüğü hem felaket hem de kader anlamına gelmektedir –çn.

du (İngilizcedeki sırasıyla "sahtekârlık," "düzenbaz" ve "dolandırıcı" anlamlarına gelen "fraud," "fraudulent" ve "fraudster" kelimeleri buradan gelmektedir). Apate, Girit'e kaçarak uygun zamanı bekledi. Sonra Yaşlılık olan Geras doğdu; bugün düşündüğümüz kadar korkunç bir iblis değildi aslında. Geras atikliği, gençliği ve kıvraklığı götürüyordu fakat Yunanlara göre itibar, bilgelik ve otorite getirdiği için götürdüğü şeyleri telafi ediyordu. Romalı ismi Senectus'tur ve "senior" (kıdemli), "senate" (senato) ve "senile" (ihtiyar) kelimeleri buradan gelmektedir.

Sonra dehşet veren ikizler doğdu: Oizys (Latincede Miseria) yani Istırap, Bunalım ve Kaygı ruhu ve erkek kardeşi Momos yani Alay, Küçümseme ve Ayıplama'nın kişileştirilmiş hali.[1]

Nyks ve Erebos henüz yeni başlıyorlardı. Bir sonraki çocukları Eris (Discordia) yani Kavga tüm anlaşmazlıkların, boşanmaların, çatışmaların, çekişmelerin, dövüşlerin ve savaşların arkasındaki kişiydi. Troya Savaşı'nı çıkaran efsanevi Altın Elma ya da Nifak Elması, onun kötü niyetli düğün hediyesiydi ancak o destansı savaş henüz çok uzak bir gelecekteydi. Kavga'nın kız kardeşi Nemesis, İntikam'ın vücut bulmuş haliydi: Küstahça bir hırsı, Yunanların *hubris** olarak adlandırdıkları, ahlaksızlığı cezalandıran amansız kozmik adaletti. Nemesis doğu fikrindeki *karma*† inancına benzer unsurlara sahip-

[1] Momos (Romalılar için Momus) ileride edebiyattaki satyrin, yol gösterici ruhu olarak tapılacak biri haline gelecekti.

* Yun. Kibir –çn.

† Hinduizm ve Budizm'e göre kişinin düşüncelerinin ve eylemlerinin şimdiki ya da sonraki yaşamını etkileyeceğini söyleyen dini yasa –çn.

tir ve onu bugün kibirli ve kötü ruhlu insanların bir gün karşılaşacağı ve onları dize getirecek olan intikamcı karşıt anlamında kullanırız.* Sanırım Holmes için Moriarty'nin, Bond için Blofeld'in ve Jerry için Tom'un Nemesis'i diyebiliriz.[1]

Erebos ve Nyks aynı zamanda Kharon'u da doğurdular. Kharon ölülerin kayıkçısı olduğu zaman kötü namı iyice yayıldı. Uyku'nun kişileştirilmiş hali olan Hypnos da onlardan doğdu. Aynı zamanda Oneroi'yi,† uykuya düşleri getirmekle sorumlu olan binlerce varlığı da onlar doğurdu. Oneroi arasında isimlerini bildiklerimizden bazıları şunlar: kâbus tanrısı Phobetor ve rüyalarda bir şeyi başka şeye dönüştürmekle sorumlu olan Phantasos. Bunlar Hypnos'un oğlu Morpheus'un gözetimi altında çalışıyordu. Adından da anlaşılacağı üzere‡ Morpheus'un görevi rüyalar aleminin şeklini değiştirmekti.[2] "Morfin," "fantezi," "hipnoz," "oneiromansi" (rüya tabirciliği) ve uykuya dair diğer birçok Yunanca kelime günümüz dillerinde varlığını sürdürmektedir. Uyku'nun erkek kardeşi, Ölüm'ün ta kendisi olan Thanatos, "ötenazi" yani "iyi ölüm" kelimesinin kökenini oluşturmaktadır. Romalılar ona Mors demiş-

---

* Günümüz İngilizcesinde "nemesis" *baş düşman* anlamında kullanılmaktadır –çn.

1 Romalılar, belki de yanlışlıkla, Nemesis'e Invidia (Latince "kıskançlık") adını verdiler.

† Yun. Oneroi (Düşler), tekili Oneiros (Düş) –çn.

‡ Yun. Morphe: biçim –çn.

2 Neil Gaiman'ın *Sandman* karakteri, Rüya, aynı zamanda Morpheus olarak bilinmektedir. Ayrıca Wachowskilerin *Matrix* filmlerinde Laurence Fishburne'un canlandırdığı Morpheus karakteri de ilhamını buradan almıştır.

lerdir ki "mortlamak," "morto," "mortoyu çekmek" gibi kelimeler de aynı kökten gelmektedir.

Bu yeni yaratıklar aşırı derecede korkutucu ve iğrençti. Yaratılışın üzerinde korkunç fakat gerekli bir iz bıraktılar; zaten dünya berbat bir karşılığı olmadan değerli hiçbir şey sunmaz.

Ancak bu durumun üç istisnası vardı:[1] üç güzel kızkardeş, Hesperidler yani Batının nymphaları ve Akşam Kızları. Her gün anneleriyle babalarının gelişini müjdeliyorlardı ancak bunu gecenin korkutucu karanlığından ziyade alacakaranlığın yumuşak altın parlaklığıyla yapıyorlardı. Bugün kameramanlar onların zamanına "büyülü saat" diyorlar: ışığın en büyüleyici ve en güzel olduğu an.

Bunlar bugün bile dünyayı gecenin karanlığına boğan Nyks ve Erebos çocuklarıydı. O esnada Gaia kocasını bekleyerek bunun son olmasını umut ediyor, Kronos ise elinde heybetli orağını sıkıca tutarak Othrys Dağındaki yarığın gölgelerinde saklanıyordu.

Hadım Edilen Uranos

Sonunda Gaia ve Kronos batıdan gelen bir gümbürtü ve sallantı sesi duydu. Ağaçların yaprakları titredi. Saklanma yerinde sessizce bekleyen Kronos ürpermedi. Hazırdı.

"Gaia!" diye kükredi Uranos ona yaklaşırken. "Kendini hazırla. Bu gece yüz kollu mutantlar ve tek gözlü ucubelerden daha iyi şeyler doğuracağız..."

---

[1] *Dört* istisna diyebiliriz belki. Hypnos da o kadar kötü değil aslında. Ne kadar uzun yaşarsanız ona o kadar düşkün oluyorsunuz. Uzun yaşamdan bahsetmişken, belki Geras da o kadar kötü değildir. Beş istisna yani.

"Gel bana, şanlı oğlum, yüce kocam!" diye bağırdı Gaia. Kronos onun biraz tatsız ama ikna edici bir hevesle hareket ettiğini düşündü.

Şehvetli tanrının çıkardığı salya, şaplak ve homurtu seslerini duyunca Kronos babasının bir tür ön sevişmeye giriştiğini anladı.

Bulunduğu yarıkta beş kere nefes alıp verdi. Yapmak üzere olduğu şeyin ahlaki değerini bir saniye bile tartmadı; yalnızca taktiğini ve zamanlamasını düşünüyordu. Derin bir nefes alarak heybetli orağını kaldırdı ve saklanma yerinden hızla çıktı.

Gaia'nın üzerine uzanmaya hazırlanan Uranos şaşkınlıkla karışık bir öfkeyle homurdanarak ayağa fırladı. Sakince ileri yürüyen Kronos orağı havaya kaldırdı ve geniş bir kavis çizerek savurdu. Havada ıslık çalan bıçak Uranos'un cinsel organlarını kesti.

Kozmosta duyulan tek ses Uranos'un acı, ıstırap ve öfkeyle attığı delice çığlıktı. Yaradılışın kısa tarihinde hiç o kadar yüksek ya da korkutucu bir ses duyulmamıştı. Yaşayan her şey bu çığlığı duydu ve korktu.

Kronos iğrenç bir zafer çığlığıyla öne atıldı ve yere düşmekte olan ganimeti toprağa değmeden yakaladı.

Uranos sonsuz bir acı içinde kıvranıp inleyerek şunları söyledi:

"Çocuklarımın ve yaradılışın en alçağı Kronos. Tüm varlıkların en kötüsü, çirkin Kykloplardan ve tiksinç Hekatonkherilerden bile daha iğrençsin, bu sözlerle seni lanetliyorum. *Benim sonumu getirdiğin gibi çocukların da senin sonunu getirecek.*"

Kronos, Uranos'a baktı. Siyah gözlerinde duygu yoktu ama dudakları kıvrılarak karanlık bir gülümseme oluşturdu.

"Babacığım, lanetleyecek gücün yok senin. Tüm gücün ellerimde."

Tüyler ürpertici, patlak, kanla ıslanmış, döl akan savaş ganimetini babasının gözü önünde bir elinden diğerine atıp tuttu. Kahkahalar atarak kolunu gerdi ve cinsel organları gözün göremeyeceği kadar uzağa fırlattı. Organlar Yunanistan düzlüklerinin üzerinden uçarak karanlık denize düştü. Uranos'un yaradılış organlarının gözden kaybolarak sulara gömülüşünü üçü de izledi.

Kronos arkasını döndü ve annesinin korkuyla elini ağzına götürdüğünü görünce şaşırdı. Gaia'nın gözlerinden yaşlar akıyordu.

Kronos omuz silkti. Sanki Gaia'nın umurundaydı.

Erinysler, Gigantlar ve Melialar

Tüm enerjilerini ve amaçlarını üremeye yöneltmiş olan ilk tanrılara ev sahipliği yapan yaradılışta olağanüstü bir doğurganlık kol geziyordu. Toprak öylesine verimliydi ki bir kalem dikseniz çiçeğe dönüşebilirdi. Kutsal kanın düştüğü yerde topraktan hayat fışkırdı.

Uranos her ne kadar cani, zalim, açgözlü ve tahripkâr olsa da sonuçta yaradılışın hükümdarıydı. Oğlunun onu sakat bırakıp hadım etmesi Kozmos'a karşı işlenmiş korkunç bir suçtu.

Belki de sonra olanlar o kadar da şaşırtıcı değildir.

Uranos'un hadım edildiği yer kana bulanmıştı. O kandan, Uranos'un sakatlanmış kasığından akan kandan, canlılar doğdu.

Islak zeminden ilk doğanlar Erinysler, yani Furialardı: Alecto (vicdansız), Megaera (hasetçi kıskançlık) ve Tisiphone (öç). Belki de böylesi kinci varlıkların doğmasının sebebi Uranos'un bilinçsiz içgüdüsüydü. Yeraltından doğdukları andan itibaren ebedi görevleri, en kötü ve en vahşi suçları cezalandırmak oldu: failleri bıkıp usanmadan kovalamak ve suçlu kişi korkunç bedeli ödemeden durmamak. Çetin metal kırbaçları olan Furialar, suçlunun derisini kemiklerinden yüzerdi. Hususi bir hiciv anlayışı olan Yunanlar bu kadın intikamcılara Eumenidler ya da "nazik kişiler" lakabını takmışlardı.

Sonra topraktan Gigantlar doğdu. İngilizcedeki "giant" (dev), "gigantic" (devasa) gibi kelimelerin kökeni bunlardır.[1] Ancak olağanüstü güçlü olmalarına rağmen yarı kardeşlerinden daha önemli değillerdir.

O acı ve yıkımdan son olarak zarif nymphalar olan Melialar doğdu ki ileride, kabuğundan tatlı ve şifa verici *manna** akan bir dişbudak ağacının koruyucuları olacaklardı.[2]

---

1 İsimleri boyutlarını değil, yeraltından doğduklarına işaret eder. Topraktan doğmuşlardır, "Gaiadan doğan" da diyebiliriz. Gaia'nın ismi tesadüfen, geç dönem Yunancasındaki *Ge* harfine dönüşmüştür. Dünya bilimlerinin isimlerinde adını hâlâ görebiliriz: "geology" (jeoloji), "geography" (coğrafya). Ayrıca ilerideki çevre çalışmaları onun tam adını tekrar kullanıma sokmuştur: James Lovelock ve popüler "Gaia Hipotezi" başlıca örneğidir.

* Şifalı ve kutsal bir yiyecek –çn.

2 İngilizcede "manna ash" denen ve hâlâ güney Avrupa'da ye-

Bu beklenmedik yeni varlıklar kanın ıslattığı topraktan doğup canlanırken Kronos onlara tiksinerek baktı ve orağını savurarak onları dağıttı. Sonra Gaia'ya döndü.

"Sana yemin etmiştim Toprak Ana," dedi Kronos, "seni eziyetinden kurtaracağım demiştim – kıpırdama."

Orağını yine savurarak Gaia'nın böğrünü yardı. Kykloplar ve Hekatonkheirler tepetaklak dışarı çıktılar. Kronos aşağıya, anne babasına baktı; ikisi de kanlar içindeydi, nefes nefeselerdi ve öfkeli, yaralı hayvanlar gibi hırlıyorlardı.

"Artık Gaia'nın üzerine yatamayacaksın," dedi babasına. "Seni sonsuza kadar yerin altına, Tartaros'tan da daha derine mahkûm ediyorum. Orada hadım ve güçsüz halde öfkenin içinde kalasın."

"Altından kalkamayacağın bir iş üstlendin," diye tısladı Uranos. "Bunun intikamı olacak. Yaşamını lanetliyorum, yavaş, amansız ebediyet boyunca işkence çekesin, ölümsüz sonsuzluğu olan, sonu olmayan, dayanılmaz bir yük çekesin. Benim sonumu getirdiğin gibi kendi–"

"Kendi çocuklarım da benim sonumu getirecek. Evet, anladım. Bunu söylemiştin zaten. Göreceğiz."

"Sana ve kardeşlerine, hepinize lanet olsun, mücadeleci hırsınız sonunuzu getirecek."

"Mücadeleci" ya da "Titan," Kronos, kardeşleri ve onların çocukları (-nın çoğu) için kullanılan isimdir. Uranos bunu bir hakaret olarak kullanmıştı fakat bu

---

tişen çiçekli dişbudağın şekeri, bugünün tatlandırıcısı olan *Mannitol*'e de adını vermektedir.

isim ihtişamlı bir tınıyla çağlar boyu ilerleyerek bugüne gelmeyi başardı. Bugün kimse kendine "Titan" dendiğinde bunu hakaret olarak görmez.

Kronos bu lanetlere dudak büktü ve sakat babasıyla özgürlüğüne yeni kavuşmuş kardeşlerini orağının ucuyla dürterek onları Tartaros'a götürdü. Hekatonkheirleri ve Kyklopları mağaralara hapsetti ama babasını daha da derine, kendi hüküm alanı olan gökyüzünden mümkün olduğunca uzağa gömdü.[1]

Bir zamanlar onu seven toprağın katbekat altında kara kara düşünüp öfkelenen Uranos, gazabını ve kutsal enerjisini kayaya hapsetti ve bir gün kazı yapan bir yaratığın onu çıkarıp ondan yayılan ebedi gücü kullanmaya çalışmasını umut etti. Bu hiçbir zaman gerçekleşemezdi elbette. Çok tehlikeli olurdu. Uranyumun gücünü serbest bırakmaya çalışacak kadar aptal bir ırk henüz doğmamıştı, değil mi?

Köpükten

Uranos'un havada kavis çizerek uçan yaralı organlarına geri dönüyoruz şimdi. Hatırlarsanız Kronos, Gök Baba'nın çükünü denize fırlatmıştı.

İzleyebiliriz artık. İonya'nın Kythera adasının yakınlarına düşüyor, sıçrıyor, tekrar tekrar yükseliyor ve sonunda dalgaların altına yarı batıyor. Büyük dȯl izleri bir uçurtmanın kuyruğu gibi iz bırakıyor. Yüzeyine çarptığı yerlerde deniz öfkeyle köpürüyor. Sonra sular köpükleniyor ve kaynıyor. Bir şey yükse-

---

En azından görevinden alınmış olan Gök Baba'nın şerefine bir gezegene Uranüs adı verilmiş ki genellikle gezegenlere, temsil ettikleri tanrıların *Romalı* isimleri verilir.

liyor. Hadım edilmiş baba ve doğaya aykırı bir hırstan doğacak olan şey kesinlikle aklın almayacağı kadar çirkin, iğrenç, vahşi, tiksinç, yalnızca savaş, kan ve ıstırap yaşatmak isteyen bir şey olmalı.

Kan ve döl sıvısının birleşiminden oluşan girdap köpürüp fışırdıyor. Dalga köpükleri ve döl karışımının içinden önce bir kafanın tepesi, sonra kaşları, sonra yüzün tamamı ortaya çıkıyor. Ama nasıl bir yüz?

Yaradılışın görmüş olduğu ve göreceği her şeyden daha güzel bir yüz. Köpükten yalnızca güzel biri değil, aynı zamanda Güzellik'in kendisi ortaya çıkıyor. Yunancada "köpükten" kelimesi Aphrodite olarak çevrilebilir ve dalgaların içinde köpükten ayağa kalkan kişinin adı da budur. Büyük bir deniz kabuğunun üzerinde duruyor, dudaklarında vakur ve ince bir gülümseme var. Yavaşça Kıbrıs'taki bir sahile ayak basıyor. Bastığı yerlerde çiçekler açıyor ve kelebek öbekleri havalanıyor. Etrafında kuşlar neşeli melodilerle ötüyor. Mükemmel Aşk ve Güzellik karaya ayak bastı ve dünya bir daha asla aynı olmayacak.

Romalılar ona Venüs dediler ve doğuşuyla deniz kabuğu üzerinde Kıbrıs kumlarına ayak basışı, Boticelli'nin muhteşem resminden daha iyi çizilemedi. Bu resmi bir gören bir daha unutamıyor.

Kıbrıs'ta evini yapmakla uğraşan Aphrodite'yi bırakıyor ve Tartaros'un karanlık mağaralarından dönmekte olan Kronos'a geri geliyoruz.

Rheia

Kronos, Othrys Dağına vardığında kız kardeşi Rheia'yı onu beklerken buldu. Gizemli bir yakışıklılığı olan erkek kardeşinin, elinde ulu bir kanlı orakla döndüğünü gören Rheia içten içe çok heyecanlandı.

Kronos'un otoritesi kurulmuştu: Erkek ya da kız kardeşlerinin[1] hiçbiri onu sorgulamaya cüret edemezdi. Babası güçsüzdü ve başlattığı vahşice iktidar devirme eyleminden hiç keyif alamadığını fark eden Gaia kendi diyarına çekilmiş, daha pasif bir varlık sürdürmeye başlamıştı. Gaia gücünü, otoritesini ya da Toprak Ana ve her şeyin atası olma statüsünü hiç kaybetmedi ama artık etkileşime girmiyordu. Her şeyin efendisi artık Kronos'tu. Uranos'u hadım etme ve devirme başarısının gürültüyle ve ahenksizce kutlandığı büyük bir ziyafetin ardından Kronos utanıp titreyen Rheia'yı kenara çekti ve onunla sevişti.

Rheia artık memnundu. Hayran olduğu kardeşinin her şeyin efendisi olmayı başarmasına yardım etmişti. Ayrıca artık birliktelerdi. Dahası, zaman geçtikçe içinde hareket eden çocuğu hissetmeye başladı. Bir kız çocuk olduğundan emindi. Mutluluğu gölgelenemezdi.

Öte yandan Kronos... Zaten ters olan mizacı, başka bir şey tarafından gölgeleniyordu. Babası Uranos'un sözleri zihninde yankılanmaya başlamıştı:

Benim sonumu getirdiğin gibi kendi çocukların da senin sonunu getirecek.

Gelecek haftalarda ve aylarda Kronos kasvetli bir seziyle Rheia'nın karnının dolup şişmesini izledi.

---

1 Bu ırkın dişilerinde "Titanides" denebiliyor.

Kendi çocukların... kendi çocukların...

Doğum zamanı geldiğinde Rheia dağdaki bir yarığa yattı; bu yarık Gaia'nın orağı ve Kronos'u gizlediği yarıkla aynıydı. Rheia burada güzeller güzeli bir kız çocuğu doğurdu ve adını Hestia koydu.

Çocuğun adı Rheia'nın dudaklarından yeni dökülmüştü ki Kronos öne çıktı, çocuğu onun kollarından aldı ve bütün halde yuttu. Arkasını döndü ve ağzını bile açmadan Rheia'yı şok içinde bırakarak oradan ayrıldı.

Rheia'nın Çocukları

Kronos artık yerin, denizin ve göğün efendisiydi ve orağı otoritesinin sembolü, hükümdarlık asasıydı. Yeri Gaia'dan, göğü Uranos'tan almıştı. Şiddet tehditleriyle deniz üzerindeki hükmünü Pontos ve Thalassa'dan ve kardeşleri Okeanos ve Tethis'ten aldı. Kimseye güvenmiyor, tek başına hükmediyordu.

Kronos hâlâ Rheia'yla birlikte olmaya devam ediyordu; Rheia da hâlâ buna rıza gösteriyor, onu ümitsizce seviyor, ilk çocuklarını canavarca yiyişinin bir hata olduğunu düşünüyordu.

Değildi. Sonraki çocukları, Rheia'nın Hades ismini verdiği çocuk aynı şekilde Kronos tarafından yutuldu. Sonra doğan Demeter isimli kız çocuğu da aynı şekilde. Sırada ikinci oğulları Poseidon ve üçüncü kızları Hera vardı. Hepsi de biz insanların bir istiridyeyi ya da bir kaşık reçeli yutabileceğimiz kolaylıkla bütün halde yutuldu.

Kronos beşinci çocuğu Hera'yı yuttuğu zaman Rheia'nın ona olan aşkı nefrete dönmüştü. Aynı

gece Kronos, Rheia'yı yakaladı ve onunla tekrar sevişti. Rheia kendi kendine söz verdi: Eğer hamile kalırsa altıncı çocuğu Kronos'un almasına asla izin vermeyecekti. Ama nasıl engel olabilirdi ona? Kronos mutlak güce sahipti.

Rheia bir sabah uyandığında o tanıdık mide bulantısını hissetti. Hamileydi. İlahi içgüdüleri ona altıncı çocuğunun oğlan olacağını söyledi.

Othrys'i terk etti ve annesiyle babasını aramaya koyuldu. Düşüşlerinde payı olmasına rağmen irfan ve iyi niyetleriyle ona olan güvenlerini sürdürüyorlardı. Rheia onların yıkımındaki payının, Kronos'a olan bitmek bilmeyen nefretleriyle karşılaştırılamayacağını biliyordu.

Üç gün boyunca Gaia ve Uranos'a olan çağrısı dünyanın tepelerinde ve mağaralarında yankılanıp durdu.

"Toprak Ana, Gök Baba, kızınızı duyun ve yardımına koşun! Sizi yaralayıp kovan oğlunuz canavarların en korkuncu, dünyadaki en baştan çıkmış ve doğadışı yaratık oldu. Dört torununuzu yedi. Karnımda bir bebek daha var dünyaya gelmeye hazır. Onu nasıl kurtaracağımı öğretin bana. Yalvarırım öğretin, ben de onu öyle eğiteceğim ki size daima saygı gösterecek."

Çok aşağılardan tok ve korkunç bir gümbürtü duyuldu. Rheia'nın ayaklarının altındaki toprak sarsılmaya başladı. Uranos'un sesi kulaklarına kükreme gibi geldi ama aynı zamanda annesinin sakin ses tonunu da duyuyordu.

Üçü birlikte fevkalade bir plan yaptılar.

Değiş Tokuş

Bu fevkalade plana koyulmak için Rheia, Amaltheia isimli dişi keçinin görüşünü almak üzere Girit'e gitti. Aynı adada manna taşıyan dişbudak ağacının nymphaları olan Melialar da yaşıyordu. Hatırlarsanız, Furialar ve Gigantlarla birlikte, Uranos'un kanının ıslattığı topraktan doğmuşlardı. Amaltheia'yla ümit verici bir konuşma yaptıktan sonra Rheia bu zarif, iyi huylu nymphalara danıştı. Girit'te ihtiyacı olan şeylerin sağlanabileceğini öğrendikten sonra tatmin olmuş bir halde Othrys Dağına dönerek zamanının gelmesini bekledi.

Kronos karısının hamile olduğunu çoktan görmüştü ve altıncı çocuğunu yutacağı o neşeli gün için kendini hazırlıyordu. İşi şansa bırakmıyordu. Uranos'un kehaneti hâlâ kulaklarında yankılanıyor, tüm despot gaspçıları harap eden paranoya sancıları gün geçtikçe artıyordu.

Gaia, Rheia'ya bir taştan bahsetmişti: tam da amaçlarına uygun büyüklükte, pürüzsüz, fasulye şekilli, Othrys Dağının yakınlarında kolayca bulunabilecek, magnetit bir taş.[1]

Kronos sabahları Yunanistan'ı bir ucundan bir ucuna gezer, Titan kardeşlerini ziyaret eder, görünüşte onlara danışır, aslında ona karşı komplo düzenlemediklerinden emin olurdu. Rheia onun şu an

[1] Othrys Dağının bulunduğu orta Yunanistan bölgesi bugün hâlâ Magnesia olarak bilinmektedir: magnezyum, magnet ve elbette magnetit kelimeleri de buradan gelmektedir. Keza Manganez de hatalı yazılarak buradan gelir.

deniz kıyısında, Okeanos ve Tethis'i ziyaret ediyor olacağını biliyordu. Rheia, Gaia'nın tarif ettiği yere gitti, taşı buldu, Othrys Dağına getirdi ve çarşafa sararak kundakladı. Plan yavaşça tamamlanıyordu.

Kısa bir süre sonra, Kronos'un duyabileceği kadar yakın olduğunu fark eden Rheia doğum çığlıkları atmaya başladı. Acılı çığlıklar gitgide yükseldi ve havayı yardı. Sonra ani bir sessizliğin ardından Rheia elinden gelenin en iyisini yaparak bir bebeğin ilk çığlıklarını taklit etmeye çalıştı.

Beklendiği üzere Kronos geldi. Gölgesi Rheia'nın üzerine düştü.

"Çocuğu bana ver," dedi.

"Sevgili efendim ve kocam–" Rheia ona yalvaran gözlerle baktı. "Bu seferkinin bende kalmasına izin versen? Baksana ne kadar tatlı, ne kadar masum. Ne kadar zararsız."

Kronos sert bir kahkahayla, sıkıca sarılmış bebeği Rheia'nın ellerinden alıp kundağıyla birlikte bir lokmada yuttu. Diğerleri gibi, boğazına hiç değmeden midesine indi. Kronos göğsüne bir-iki kere vurarak yüksek sesle geğirdi ve acılar içinde feryat figan ağlayan karısını arkasında bıraktı.

Kronos gittiği an hıçkırıklar, isterik seslere ve çığlıklara dönüştü. Kahkahalara.

Rheia nefesini toplayarak yatağından kalktı ve dağ kenarından aşağı inerek hamile bir kadın ne kadar hızlı olabilirse o kadar hızlı bir şekilde Girit'e gitti.

Giritli Çocuk

Rheia'nın Girit'teki doğumu kolaydı. İda Dağındaki bir mağarada* dişi keçi ve Melialar tarafından doğum hazırlıkları yapıldı. Çok geçmeden yüce güzellikte bir oğlan çocuğu doğurdu. Adını Zeus koydu.

Gaia nasıl oğlu ve kocası Uranos'tan intikam almak için en küçük çocuğu Kronos'a gittiyse, Rheia da aynı şekilde kocası ve kardeşi Kronos'u mahvetmek için en küçük çocuğunu yetiştireceğine yemin etti. Primordiyal dünyanın doğum sancılarına damgasını vuran kana susamışlık, açgözlülük ve ölüm döngüsü, bir sonraki nesilde de devam ediyordu.

Rheia, Kronos yokluğunu fark etmeden ve bir şeyler döndüğünden şüphelenmeden önce, Othrys Dağına geri dönmesi gerektiğini biliyordu. Hazırlıklar yapıldığı üzere Amaltheia bebeği zengin ve besleyici sütüyle emzirecek, Melialar ise dişbudak ağaçlarından sızan tatlı ve faydalı mannayla besleyecekti. Böylece genç Zeus, Girit'te iyi bakılarak büyüyüp güçlenebildi. Rheia onu intikam sanatında eğitmek için elinden geldiğince sık ziyaret etti.

En yaygın hikâye bu olsa da Zeus'un, yerin, göğün ve denizlerin tanrısı yüce Kronos'un dikkatinden nasıl kaçtığına dair başka yorumlar da var. Bunlardan birine göre Adamantheia isimli bir nympha, bebek Zeus'u ağaca bağlanmış bir ipten sarkıtmış; yer, deniz ve göğün arasında asılı duran Zeus böylece babası tarafından görülememiş. Bu oldukça Dalivari bir görüntü: tüm varlıkların en güçlüsü olacak

* Girit'teki İda Dağı. Çanakkale'deki Kazdağı'nın eski adı da İda Dağıdır, karıştırılmamalı –çn.

olan bebek agulayıp gülerek kaderinin hükmetmek olduğu elementler arasında havada asılı duruyor.

Bağlılık Yemini

Babasının, varlığından haberdar olmadığı Zeus, Girit'te keçi sütü ve mannayla güçlenip yürümeyi ve konuşmayı öğrenerek etrafında olan biteni anlamaya başlarken Kronos, Titan kardeşlerini Othrys Dağına çağırarak sadakat ve itaat yeminlerini yenilemelerini istedi.

"Burası artık bizim dünyamız," dedi onlara. "Kader, çocuksuz olmam gerektiğine, böyle daha iyi hükmedeceğime karar verdi. Fakat siz görevlerinizi yerine getirmelisiniz. Üreyin! Dünyayı Titan ırkımızla doldurun. İtaat etmeleri için onları bana getirin, ben de size topraklar ve bölgeler bahşedeyim. Eğilin önümde."

Titanlar eğildiler ve Kronos memnuniyetle homurdanarak hayatında ilk defa neşesini belli etti. Babasının intikam kehanetinden kaçabilmişti; sonsuz Titanlar Çağı başlayabilirdi.

Giritli Oğlan

Kronos memnuniyetle homurdanmış olabilir ama Moros, yani Kader ve Kaçınılmaz Son, güçlüler ne zaman özgüven gösterisinde bulunsa yaptığı gibi gülümsedi. Bu sefer gülümseme sebebi Girit'te büyüyüp serpilen Zeus'u görmesiydi. Gitgide yaradılışın en güçlü ve en göz alıcı erkeği haline geliyordu;

hatta görkemi göz yakıyordu.[1] Keçi sütü ve mannanın besleyiciliği sayesinde güçlü kemikleri, temiz bir cildi, parlak gözleri ve saçları olmuştu. Yunanca terimleri kullanacak olursak, *pais* (çocukluk) ve *ephebos*'tan (ergenlik) *kouros*'a (gençlik) olan yolculuğunu tamamlamış ve bugün "genç yetişkin" olarak tanımlayabileceğimiz çağa girmişti. Sakal sanatının efsanevi ve güçlü örneklerinden biri olacak olan sakalları, çenesinde ve yanaklarında ince tüyler halinde çıkmaya başlamıştı.[2] Kaderinde liderlik olanların sahip olduğu o özgüvene ve zoraki olmayan emir havasına sahipti. Öfkelendiğinden daha kolay gülebiliyordu fakat hiddeti tahrik edildiği zaman çevresindeki tüm canlıları korkutabilirdi.

En başından beri sergilediği bir yaşam sevinci ve annesini bile şaşırtan bir irade gücü vardı; bazıları Amaltheia'nın sütünün ona birtakım olağanüstü yetenekler kazandırdığını söylüyordu. Bugün bile Giritli turist rehberleri genç Zeus'un fevkalade güçlerine dair öyküler anlatarak ziyaretçileri eğlendirir. Kendi gücünün farkında olmayan Zeus'un bebekken, çok sevdiği keçi sütninesiyle oynarken yanlışlıkla boynuzlarından birini kırdığı öyküsünü (kendi-

---

1 Fevkalade çekici insanlarda olduğu gibi. Güzelliğimiz rahatsızlık verdiğinde bize özür dilemek veya başka tarafa bakmak düşer.

2 Ölümsüzlerin ne kadar sürede sütten kesildiği, yürümeye ve konuşmaya başladığı ve yetişkinliğe geçtiği tartışmalı bir konudur. Bazı kaynaklara göre Zeus bebeklikten yetişkinliğe bir yılda geçmiştir. Tanrılar ve ölümlüler için zaman farklı akar, tıpkı insanlar ve köpekler ya da fillerle sinekler için farklı aktığı gibi. Mitlerin zaman yapısını fazla düz anlamlı ele almamak en iyisi.

leri yaşamış gibi) anlatırlar örneğin.[1] Zeus'un zaten olağanüstü olan güçleri sayesinde bu boynuz hiç bitmeyen lezzetli yiyeceklerle –taze ekmek, sebze, meyve, tütsülenmiş et ve balıkla– dolmuş hemencecik. Bolluk Boynuzu "Cornucopia" da buradan gelir.

Zeus'un kararlı annesi, her daim tetikte olan Kronos'un dikkatini çekmeden kaçabildiği zamanlarda Girit'e gelerek onu ziyaret ediyordu.

"Babanın yaptığı şeyi asla unutma. O kardeşlerini yedi. Seni de yemeye çalıştı. O senin düşmanın."

Rheia, Kronos'un hükmettiği dünyanın bedbaht durumunu anlatırken Zeus onu dinlerdi.

"O korkuyla yönetiyor. Sadakat veya güven duygusu yok. Böyle olmaz Zeus'um."

"Bu onu güçlü kılmıyor mu?"

"Hayır! Onu *zayıf* kılıyor. Titanlar onun ailesi, erkek ve kız kardeşleri, yeğenleri. Bazıları çoktan onun canavarca tiranlığına öfkelenmeye başladı. Zamanın geldiğinde bu öfkeyi kendi yararına kullanacaksın."

"Tamam anne."

"Gerçek lider ittifak kurar. Gerçek lider takdir edilir ve güvenilirdir."

"Tamam anne."

"Gerçek lider sevilir."

"Tamam anne."

"Ah, bana gülüyorsun ama öyle."

"Tamam, a–"

Rheia oğluna tokat attı.

Zeus sık sık yaramazlık yapardı. Romalılar ona Jüpiter ya da Jove, yani "şen şakrak" ismini vermişlerdi ki gerçekten de şen şakrak bir mizacı vardır. Gustav Holst, orkestra süiti *The Planets*'ta ona "The Bringer of Jollity" yani "Neşe Getiren" der.

"Ciddi ol. Sen aptal değilsin, bunu görebiliyorum. Adamantheia zeki ama fevri olduğunu söylüyor. Kurt avlamakla, kuzulara sataşmakla, ağaçlara tırmanmakla, dişbudak nymphalarını baştan çıkarmakla fazla vakit harcıyormuşsun. Düzgün bir eğitim almanın vakti geldi artık. On altı yaşındasın ve çok yakında hamlemizi yapmalıyız."

"Tamam anne."

Okeanid ve İksir

Rheia, Tethis ve Okeanos'un bilge ve güzel kızı Metis'ten, oğlunu olacaklara hazırlamasını istedi.

"Oğlan zeki ama başına buyruk ve sabırsız. Ona sabır, maharet ve hileyi öğret."

Zeus, Metis'i gördüğü an büyülendi. Daha önce böylesi güzellik görmemişti. Dişi Titan, kendi ırkının çoğuna göre biraz daha küçüktü ama zarafet ve cazibesi onu öne çıkarıyordu. Bir geyiğin adımları, bir tilkinin kurnazlığı, bir aslanın gücü ve bir güvercinin uysallığı bir vücutta ve zihinde bir araya gelmişti ve oğlanın başını döndürüyordu.

"Hadi uzanalım."

"Hayır. Yürüyüşe çıkmalıyız. Sana anlatmam gereken çok şey var."

"Buraya. Çimlere."

Metis gülümsedi ve kafasını salladı. "Yapmamız gereken şeyler var Zeus."

"Ama sana âşığım."

"O zaman söylediğim şeyleri yap. Birini sevdiğimizde hep onu memnun etmek isteriz, öyle değil mi?"

"Sen bana âşık değil misin?"

Metis güldü; aslında bu gözü pek ve yakışıklı gencin saçtığı cazibe ve karizma karşısında hayrete düşmüştü. Fakat arkadaşı Rheia, çocuğun eğitimini üstlenmesini istemişti ve Metis kimsenin güvenini boşa çıkaracak biri değildi.

Bir yıl boyunca Metis, Zeus'a karşısındakinin düşüncelerini ve başkalarının niyetlerini anlamayı öğretti. Hayal etmeyi ve akıl yürütmeyi. Harekete geçmeden önce ihtirasını dindirmeyi. Plan yapmayı ve yapılan planın değişmesi ya da ondan vazgeçilmesi gerektiğini nasıl anlayacağını. Kalbine aklıyla nasıl hükmedeceğini ve başkalarının sevgisini nasıl kazanacağını.

Metis ilişkilerinin fiziksel boyut kazanmasına izin vermeyince Zeus ona daha da âşık oldu. Bunu ona hiç söylemese de Metis de ona âşıktı. Bu yüzden ikisi ne zaman yakın olsa havada bir çeşit elektriklenme olurdu.

Bir gün Zeus, Metis'in iri bir kaya parçasının yanında durup küçük, oval uçlu bir taşla düz yüzeyine vurduğunu gördü.

"Ne yapıyorsun?"

"Hardal tohumu ve tuz kristali eziyorum."

"Tabii."

"Bugün," dedi Metis, "on yedi yaşına giriyorsun. Othrys'e gidip kaderini gerçekleştirmeye hazırsın. Birazdan Rheia gelecek ama önce kendi işimi halletmem gerekiyor."

"Şu kavanozda ne var?"

"Dişbudak ağacındaki arkadaşlarımız Melialar tarafından verilen manna şurubuyla tatlandırılmış

haşhaş suyu ve bakır sülfat. Bütün malzemeleri bir araya getirip çalkalayacağım. Böyle."

"Anlamıyorum."

"Bak, annen geldi. O açıklar."

Metis izlerken Rheia planı Zeus'a anlattı. Ana-oğul birbirlerinin gözlerinin içine baktılar, derin nefes aldılar ve birbirlerine yemin ettiler. Hazırlardı.

Beşli Yeniden Doğuyor

Gece yarısı. Hemera ve Aither'in günlük süresinin bitişini işaret eden ve Erebos ile Nyks'in yer, deniz ve göğün üzerine örttüğü kalın örtü dünyayı sardı. Her Şeyin Efendisi, Othrys Dağının zirvelerindeki bir vadide elini göğsüne vurarak, huzursuz, perişan halde tek başına volta atıyordu. Kronos gitgide en huysuz ve memnuniyetsiz Titan olmuştu. Her şeyin üzerindeki kudreti onu tatmin etmiyordu. Rheia onu sebepsizce evlilik yatağından men ettikten sonra gözüne uyku da girmez olmuştu. Uykunun iyileştirici etkisi olmadan, en iyi zamanlarda dahi iyi olmayan ruh hali ve sindirimi daha da kötüleşmişti. Yuttuğu son bebek, önceki beş çocuğun aksine midesinin yanmasına sebep oluyordu nedense. Karnı ağrırken ve düşünceleri uykusuzluğun yoğun sis tabakasında körlemesine sendelerken mutlak güce sahip olmanın nesi güzeldi ki?

Dağın zirvesine doğru gelirken kendi kendine alçak ve hoş bir sesle mırıldanan Rheia'yı duyunca mutluluğa benzer bir şey hissetti. En sevimli kız kardeşi ve karısı! Kronos altı çocuğunu yiyince Rheia'nın canının birazcık sıkılması normaldi ama ke-

sinlikle Kronos'un başka çaresi olmadığını anlıyordu. Rheia bir Titan'dı, görevin ve kaderin ne demek olduğunu anlıyordu. Kronos ona seslendi.

"Rheia?"

"Kronos! Bu saatte neden uyanıksın?"

"Sayamayacağım kadar gün ve gecedir uyanığım. Hypnos ve Morpheus bana hiç uğramaz oldular. Karıcığım, kafamın içi akreplerle dolu."[1] Uykusuzlukla ve karanlık kehanetlerle mücadele eden bir başka katil olan Macbeth de aynı şeyi söyleyecekti, ama yıllar sonra.

"Ah ne yazık, sevgilim. Bir dişi Titan'ın zekâsı ve mahareti o aptal uyku iblislerini aşamaz mı? Hypnos ve Morpheus acılar içindeki bedenini rahatlatacak, düşünceler içindeki zihnini sakinleştirecek, yaranı ruhunu yatıştıracak bir şey yapamaz. Benim ise tatlı ve sıcak bir şeyim var."

"Sıcak, tatlı dudakların! Sıcak, tatlı kalçaların! Sıcak, tatlı–"

"Onların da zamanı gelecek, sabırsız efendim! Ama öncelikle sana bir hediye getirdim. Sakiliğini yapması için sevimli bir oğlan."

Zeus yakışıklı yüzünde parlak bir gülümsemeyle öne çıktı. Eğildi ve Kronos'a mücevherli bir kadeh sundu. Titan kadehi açgözlülükle kaptı.

"Güzel, çok güzel. Onu sonra deneyebilirim," dedi Zeus'a hayranlıkla bakarak. Açgözlülükle, tek yudumda kadehin içindekini dikti. "Ama Rheia, sevdiğim sensin."

---

1 *Macbeth*, İş Bankası Kültür Yayınları, Çev.: Sabahattin Eyüboğlu

Ancak Rheia'nın bir kaşını kibir ve kuşkuyla kaldırdığını göremeyeceği kadar karanlıktı hava.

"Beni seviyorsun, öyle mi?" diye tısladı Rheia. "*Sen? Beni? Seviyorsun?* Sen ki canım çocuklarımı, biri dışında hepsini yiyen? Bana *sevgiden* bahsetmeye nasıl cüret edebilirsin?"

Kronos üzüntüyle hıçkırdı. Çok tuhaf hissediyordu. Kaşlarını çatıp odaklanmaya çalıştı. Rheia ne diyordu? Onu artık sevmediğini söylüyor olamazdı herhalde. Aklı normalden daha sisliydi ve midesi daha çok bulanıyordu. Neyi vardı? Hah, bir de Rheia bir şey daha söylemişti. Anlamı olmayan bir şey.

"Ne demek istiyorsun," diye sordu kafa karışıklığı ve mide bulantısından sesi kalınlaşan Kronos, "'biri dışında hepsi' de ne demek? *Hepsini* yedim ben. Çok iyi hatırlıyorum bunu."

Güçlü ve genç bir ses, gecenin içinde kamçı gibi şakladı. "Hepsini değil, baba!"

Midesi ağzına gelen Kronos şok içinde dönüp gölgeler içinden çıkan sakiyi gördü.

"Kim... kim... kiiiiiiiiiim!" Kronos'un sorusu kontrol altına alınamaz bir kusmukla yarıda kesildi. Bir kasılmayla karnından büyük bir taş fırladı. Etrafına sarılı olan kumaş, mide asidiyle erimişti. Kronos taşa aval aval baktı; gözlerinden yaşlar akıyordu, yüzü bembeyaz olmuştu. Fakat gördüğü şeyi anlamlandıramadan bir kez daha kusacağını anladı. Daha çok kusacaktı.

Zeus çabucak öne atıldı, Kronos'un kustuğu kaya parçasını aldı ve çok uzaklara, bir zamanlar tam aynı noktada Kronos'un, Uranos'un cinsel organlarını çok uzaklara fırlattığı gibi fırlattı. Kaya par-

çasının nereye düştüğünü ve neler olduğunu sonra göreceğiz.

Kronos'un içinde tuz, hardal ve altınkökü karışımı kusturucu etkilerini sürdürüyordu. Yutmuş olduğu beş çocuğu tek tek kustu. İlk çıkan Hera'ydı.[1] Sonra Poseidon, Demeter, Hades ve son olarak Hestia çıktı. Sonra acılar içinde kıvranan Titan hızla soluyarak nöbet geçirdi ve yere yıkıldı.

Hatırlarsanız Metis'in iksirinde bir miktar haşhaş suyu da vardı. Bu malzeme hemen uyuşturucu etkisi gösterdi. Kronos son bir kez daha kükreyerek homurdanıp döndü ve epey derin bir uykuya daldı.

Zeus bir sevinç çığlığı atarak, horlayan babasının üzerine eğildi ve öldürücü darbeyi vurmak üzere ulu orağı aldı. Kronos'un kafasını tek hamlede kesmeden önce orağı havaya kaldıracak ve asla unutulmayacak ve sanatçılar tarafından sonsuza kadar resmedilmeye devam edecek olan muzaffer bir tablo yaratacaktı. Ancak Kronos için Gaia tarafından dövülmüş olan orak ona karşı kullanılamıyordu. Zeus ne kadar güçlü olsa da orağı kaldıramadı. Bir kez denedi ama toprağa sabitlenmiş gibiydi.

"Onu Gaia verdi ona ve yalnızca Gaia ondan alabilir," dedi Rheia. "Varsın olsun."

"Ama onu öldürmeliyim," dedi Zeus. "İntikamımızı almam gerek."

---

1 Doğum sırasında Hera, Zeus'tan önce doğan son çocuk olsa da artık en büyük ikinci çocuk olarak sayılıyordu. Çocuklar Kronos'un midesinden çıktıklarında büyüklük-küçüklük durumu tersine döndü. Zeus resmi olarak en büyük çocuk oldu, ilk doğan Hestia ise artık en küçük çocuktu. Tanrıysanız anlam kazanıyor bunlar.

"Toprak anası onu koruyor. Onu sakın kızdırma. Önümüzdeki dönemde ona ihtiyacın olacak. İntikamını alacaksın."

Zeus orağı kaldırmaya çalışmaktan vazgeçti. Yerde domuz gibi horlayarak uyuyan babasının kellesini uçuramayacak olması çok can sıkıcıydı ama annesi haklıydı. Bu iş bekleyebilirdi. Kutlama yapılacaktı.

Othrys Dağında, yıldız ışıklarının altında, Zeus ve özgür kalan beş kardeşi neşeyle gülüyor, tepiniyor, bağırıyor ve uluyordu. Göz alıcı oğulları ve kızlarının sonunda mutlu, dünyada ve miraslarını üstlenmeye hazır halde olduğunu gören anneleri de gülerek ellerini neşeyle çırptı. Kurtarılan beş kardeşin hepsi sırayla en küçük ama artık en büyük kardeşleri Zeus'a, kurtarıcıları ve liderlerine sarıldılar. Ona sonsuza kadar bağlılık yemini ettiler. Hep birlikte Kronos'u ve onun çirkin ırkını tahtından indirecek ve yeni bir düzen kuracaklardı...

Anne babalarına rağmen kendilerine "Titan" demeyeceklerdi. *Tanrı* diyeceklerdi. Sıradan tanrılar değil hem de, *Tanrı* olacaklardı, büyük harfle.

BAŞLANGIÇ

Bölüm İki

TİTANLARIN ÇARPIŞMASI

Othrys Dağının zirvesinde Kronos boylu boyunca yatıyordu. Diğer Titanlar henüz Zeus'un, erkek ve kız kardeşlerini kurtardığını öğrenmemişti. Ancak büyük ihtimalle öğrendikleri zaman öfke ve vahşetle tepki vereceklerdi. Rheia ve altı çocuğu gecenin örtüsü altında kaçtılar ve Titan ülkesiyle aralarındaki mesafeyi olabildiğince açtılar.

Zeus savaşın kaçınılmaz olduğunu anlıyordu. Çocukları yaşadığı sürece Kronos durmayacaktı ve Zeus da babasını tahttan indirme konusunda aynı ölçüde kararlıydı. Bebekliğinden beri içinde duyduğu sesi hiç olmadığı kadar çok duydu: Moros yumuşak ama ısrarcı bir fısıltıyla hükmetmenin onun kaderi olduğunu söylüyordu.

Sonrasında gelen kanlı, vahşi ve yıkıcı çatışmaya tarihçiler tarafından Titanomakhia ismi verilir.[1]

---

[1] Günümüze kadar ulaşabilen bu hikâyeyi MÖ 8. yüzyılda Hesiod'dan öğreniriz ancak başka ozanlar da bundan bahseder; sekizinci yüzyılda yaşamış olan Korinthoslu Eumelus (ya da muhtemelen efsanevi kör ozan Trakyalı Thamyris) tarafından yazılan *Titanomakhia*'dan birçok metinde bahsedilmektedir ancak bugüne ulaşamamıştır. Hesiod dünyayı sarsan bu büyük savaşı şöyle anlatır: "Çevrede sonsuz deniz homurdanıyordu, toprak kükredi birden gür sesiyle, engin gökler yankılanıp inildedi ölümsüzlerin saldırıları altında, koca Olympos sarsılıyordu temelinden, ağır bir deprem iniyordu

On yıl süren bu savaşın detayları hakkında pek bilgi sahibi olmasak da şunu biliyoruz ki savaşan Titanların ortaya çıkardığı gazap ve öfke, tahrip edici güç ve devasa enerji, dağların ateş kusmasına ve yerin sarsılıp kırılmasına sebep oldu. Birçok ada ve kara parçası bu çatışmalar sonucunda şekillendi. Koca kıtalar yer ve şekil değiştirdi ve bugün bildiğimiz dünyanın coğrafyası bu sismik hareketlenme, kelimenin tam anlamıyla dünyayı sarsan bu çatışma sayesinde oluştu.

Düz bir karşılaşmada, Titanların gücü, genç düşmanlarına göre açık ara daha fazlaydı. Daha güçlü, daha vicdansız ve vahşilerdi. Klymene'nin oğulları Prometheus ve Epimetheus dışında hepsi Kronos'un yanında yer aldı; Zeus'un önderliği altında onlara karşı savaşan, kendilerine verdikleri adla "Tanrılar" sayıca onlardan azdı. Ancak nasıl Uranos, Kyklopları ve Hekatonkheirleri, Gaia'nın içine hapsetme suçunun sonuçlarına katlandıysa Kronos da onları Tartaros'un mağaralarına hapsetme hatasının bedelini ödeyecekti.

Aşağıya inip üç tane tek gözlü ve üç yüz eli olan erkek kardeşlerini serbest bırakma tavsiyesini Zeus'a, bilge ve zeki Metis verdi. Zeus, Kronos ve Titanları yenmesine yardım etmeleri karşılığında onlara ebedi özgürlüğü sundu. Başka bir teşviğe ihtiyaçları olmadı. Gigantlar da Zeus'un tarafında yer

---

Tartaros'a kadar, karışarak gümbürtüsüne korkunç saldırışların, savrulan kayaların, gürzlerin. Haykırışlarla yüklüydü atılan her şey, iki tarafın birbirine karışan sesleri yükseliyordu yıldızlı göklere kadar, korkunç bir kargaşaya dönerken boğuşmaları." (çev. Azra Erhat)

aldılar ve cesur ve yorulmak bilmez dövüşçüler olduklarını kanıtladılar.[1]

Nihai savaşta Hekatonkheirlerin merhametsiz vahşiliği –fazladan kafa ve ellerinden bahsetmiyorum bile– Kyklopların elektrik gücüyle fevkalade birleşti. Hatırlarsanız Kyklopların isimleri Parlaklık, Şimşek ve Gök Gürültüsü'ydü: Arges, Steropes ve Brontes. Bu yetenekli zanaatkârlar fırtınaları işleyerek yıldırıma dönüştürdüler ve silah olarak kullanması için Zeus'a verdiler; Zeus da bu gücü nokta atışı kullanmayı öğrendi ve düşmanlarını patlatıp atomlarına ayırdı. Onun komutası altında Hekatonkheirler kayaları alıp inanılmaz bir hızla fırlatırken Kykloplar düşmanı şimşek gösterileri ve ürkütücü gök gürültüleriyle rahatsız edip gözlerini kamaştırıyorlardı. Hekatonkheirler yüz elleriyle, deliye dönmüş mancınıklar gibi, yerden taş alıp arka arkaya düşmana fırlatıyordu. En sonunda yaralı Titanlar ateşkes istedi.

Teslim olan yaralı Titanları şimdilik bir kenara bırakalım ve o korkunç on yılda savaş olurken dünyada neler yaşandığına bakalım.

Üreme

Savaşın ateşi ve öfkesi toprağı yakmış, zenginleştirmiş ve verimli hale getirmişti. Yeni tanrıların hükmedeceği yeni şeyler ortaya çıktı.

Hatırlayacak olursanız, Kozmos önceden Khaos'tan ibaretti. Sonra Khaos ilk yaşam formlarını kusmuştu: primordiyal varlıklar ile ışık ve karanlık

[1] Bkz. "Ekler" bölümü.

ilkeleri. Her nesil geliştikçe ve yeni varlıklar doğup sırası geldiğinde üredikçe *karmaşıklık* da yükseldi. O eski primordiyal ve temel ilkeler, daha çok çeşitliliği ve zenginliği olan yaşam formlarına yayıldı. Doğan varlıklar incelikli ve eşsiz kişiliklere ve bireyselliğe sahiplerdi. Bilgisayar dilinde konuşacak olursak, sanki yaşam 2 bitten, 4, 8, 16, 32, 64 bite ve ötesine yükselmişti. Her tekrar önce milyonlarca, sonra da milyarlarca boyut, form ve *çözünürlük* dizilimini temsil ediyordu. Modern insanlar olarak sahip olduğumuza gurur duyduğumuz yüksek çözünürlüklü karakterler var olmaya başladı ve biyologların *türleşme* ismini verdikleri şey gerçekleşerek yeni yaşam formları oluştu.

Yaradılışın bu ilk aşamasını, *Pong* oynanan, siyah beyaz, eski bir televizyon ekranına benzetiyorum ben. *Pong*'u hatırlıyor musunuz? İki beyaz dikdörtgen raket ve kare şeklinde küçük bir top vardı. Varoluş, tenisin ilkel ve pikselli bir şeklinden ibaretti. Otuz beş-kırk yıl sonra, sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklikle desteklenen ultra yüksek çözünürlüklü 3 boyutlu grafikler gelişti. Yunan kozmosu için de durum böyleydi: Elverişsiz, temel ve düşük çözünürlüklü ana hatlarla başlayan yaradılış, artık zengin ve çeşitli bir yaşama dönüşmüştü.

Muğlak, tutarsız, öngörülemez, merak uyandıran ve bilinmeyen yaratıklarla tanrılar ortaya çıktı. Romanlardaki insanlar hakkında konuşurken E. M. Forster'ın yaptığı ayrımı kullanacak olursak, dünyadaki düz karakterler oval karakterlere, eylemleri şaşırtıcı olan kişiliklere dönüşmeye başlamıştı. Eğlence başlamıştı.

Musalar

İlk Titanlardan biri olan Mnemosyne'nin (Hafıza), Zeus'tan dokuz tane yüksek zekâlı ve yaratıcı kızı oldu. Musa ismi verilen bu kızlar bazen Helikon Dağında (ki sonradan burada Hippocrene çeşmesi inşa edilecektir), bazen Delfi'nin yukarısındaki Parnassus Dağında, bazen de Teselya'da bulunan Piera'da, tüm sanatların ve bilimin mecazi kaynağının aktığı Pieria Irmağı'nda yaşıyorlardı.[1]

Bugün Musaları genel olarak sanatın aziz hamileri ve özellikle ilham kaynakları olarak düşünürüz. "Ey! Alevden yaratılmış bir ilham perisi!"[2*] diye başlar Shakespeare'in *Kral V. Henry*'sinin başında Koro. Yaratıcılığımızı körükleyen veya bizi büyük şeyler yapmaya yüreklendiren kişilere "ilham perim"* deriz. Musalar, "müzik" ve "müze" gibi kelimelerin de kökenini oluşturmaktadır. W. H. Auden, şairin kulağına fikirler fısıldayan kaprisli tanrıça imgesinin, yaratıcı ilhamın delirtici güvenilmezliğini anlatmanın en iyi yolu olduğunu düşünüyordu. Bazen tanrıça size altın değerinde şeyler verir, bazen de size söylediği şeyleri okuyup beş para etmediğini görürsünüz. Musaların annesi Hafıza olabilir ancak baba-

---

1 Pierideler de Pieria'dan gelir. Dokuz kız kardeşlerdi ve Musalara meydan okuma hatasına düştüler. Sonucunda da bela çıkardıkları için kuşa dönüştürüldüler. Alexander Pope, *Essay on Criticism*'deki meşhur beyitinde Piera'dan bahsederken ilmin ve bilginin kaynağı olduğunu söyler:
Az Öğrenmek tehlikeli bir Şeydir;
Ya çok iç *Piera* Irmağı'ndan ya da hiç tadına bakma...

2 *Kral V.* Henry, Mitos Boyut Yayınları, Çev.: Ali H. Neyzi.

ları Zeus'tur ki onun güvenilmez kararsızlığı ilerideki birçok hikâyenin ana konusu olacak.

Hadi her biri kendi sanatını temsil eden ve bu sanatın hamisi olan dokuz kardeşle tanışalım.

Kalliope

Kalliope epik şiir Musasıdır. Nasıl olduysa artık panayır alanlarında çalınan, buharlı bir orga dönüşmüştür.* Romalı ozan Ovidius'a göre Kalliope, Musaların başıdır. Adı "güzel ses" anlamına gelir ve Yunan tarihinin en önemli müzisyeni olan Orpheus'u doğurmuştur. Homeros, Vergilius ve Dante de dahil olmak üzere en iyi şairler, büyük destanlarına başlarken onun yardımını istemişlerdir.

Klio

Artık Renault marka otomobillerden ve reklamcılık endüstrisindeki bir ödülden ibaret olan Klio, Clio ya da *Kleio* (ünlü), tarih Musasıydı. Görevleri, beyanda bulunmak, ilan etmek ve yücelerin eylemlerini yaymaktı. James Madison, Aaron Burr ve diğerleri tarafından Princeton'da kurulan, Amerika'nın en eski münazara birliğine, bu Musa'nın şerefine "Cliospohic Society" ismi verilmiştir.

Erato

Erato lirik şiirlerin ve aşk şiirlerinin Musasıydı. Adı Eros ve "erotik" kelimesiyle ilişkilidir ve bazen sanatta bu bağa atıfta bulunmak için altın bir okla temsil edilir. Üveyik kuşu, mersin ağacı ve lavta onunla ilişkilendirilen yaygın sembollerdir.

* Kalliope veya "calliope" aynı zamanda 1855 yılında patenti alınmış buharlı bir orga verilen isimdir –çn.

Euterpe

Müzik Musası olan Euterpe'nin ismi "hoş" ve "şen" anlamlarına gelmektedir. Nehir tanrısı Strymon'la birlikte olarak, Troya Savaşı'nda çok küçük bir rol oynayacak olan Trakya Kralı Rhesus'u doğurdu. Rhesus'un, adını maymunlara ve kan hastalığına verip vermediği konusunda fikir birliğine varılamamaktadır.*

Melpomene

Trajik Musa Melpomene (adı, "dans ve şarkıyla kutlamak" anlamına gelen Yunanca fiilden türemiştir) başta koroyu, sonra trajedinin bütününü temsil etmiştir. Müzik, şiir, drama, maskeler, dans, şarkı ve dini kutlamaların birleştiği önemli bir unsurdur trajedi. Trajedi oyuncuları, Yunancada *cothurnus* ismi verilen kalın tabanlı botlar[1] giyerdi; Melpomene genellikle tasvirlerde ya bu botları elinde tutar ya da ayağına giyip bükük dudaklı şu ünlü trajedi maskesini takar. Kızkardeşi Terpsikhore ile birlikte Sirenlerin annesiydi ki onlara ilerde değineceğiz.

Polhymnia

Yunanca *hymnos* kelimesi "övgü" anlamına gelir; Polhymnia ise methiye, *kutsal* müzik, dans, şiir, hitabet Musasıydı. Aynı zamanda –biraz alakasız olsa da– tarım, pandomim, geometri ve meditasyon Mu-

---

* Rhesus maymunu ya da "Hint şebeği" Asya'ya özgü bir maymun türüdür. Ayrıca kan uyuşmazlığına "Rhesus hastalığı" da denmektedir –çn.

1 Bunun amacı, oyuncuların boyunu yükseltmek ve mecazi bir duruş sağlamaktı.

sasıydı da. Sanırım bugün olsa ona "farkındalık Musası" derdik. Genelde ciddi bir figür olarak, parmağını vakur bir dalgınlıkla kara kara düşünerek ağzına koymuş halde resmedilir. Kalliope'yle birlikte Orpheus'un annesi olma konusunda yarışırlar.

Terpsikhore

Peynir Dükkânı Sahibi: Ah, buzuki çalan kişiden şikayetçi olduğunu sandım.

Müşteri: Ağzından yel alsın. Terpsikhore ilhamının her türünü seven bir insanım ben.

Monty Python'ın ölümsüz "Peynir Dükkânı Skeci"nde yer alan bu diyalog sayesinde ben de dahil birçok insan Terpsikhore'yle, yani dans Musası ile tanıştı.

Thalia

Musaların en iyisi, en komiği ve en cana yakını olan Thalia komedi sanatı ve pastoral şiirden sorumluydu. Adı "süslü konuşmak" anlamına gelen Yunanca bir fiilden türemiştir.[1] Trajedideki karşılığı Melpomene gibi o da oyuncu botu giyip maske takar (onunki elbette gülen maskedir); ancak etrafı sarmaşıklarla kaplıdır ve bir borazanla trompet taşır.

Urania

Urania ismi, primordiyal gök tanrısı (ve dokuz kız kardeşin büyük büyük babası) olan Uranos'tan gelir; Urania astronomi ve yıldızlardan sorumlu Musadır.

---

[1] Suç romanı yazarlarının favorisi olan talyum elementi de buradan gelmektedir.

Aynı zamanda Evrensel Sevgi'nin, Kutsal Ruh'un Yunan mukabili olarak da görülür.

Üçlüler

Musalar bana üç kere başka üçlüleri de anlatmamı söyledi. Bildiğimiz üzere Gaia ve Uranos'tan üç Hekatonkheir, üç Kyklop ve dört seferde üçer Titan doğdu. Zaten Erinyslere, bazen de Eumenideler denen, Uranos hadım edildiğinde kanıyla ıslanan topraktan doğan o intikam dolu Furialara değindik. Üç rakamı Yunanlar için büyülü bir sayı gibi görünüyor.

Kharitler

On yıl süren Titanomakhia her ne kadar yıkıcı olsa da Zeus, her zaman şehvetini gidermek için zaman buluyordu. Belki de bunu yaparken dünyanın nüfusunu artırma görevini becerdiğini düşünüyordu. Bir şeyleri becermekten hoşlandığı kesin.

Bir gün Zeus, Okeanos kızlarının en güzelini, Eurynome'yi gördü. Dışarıda savaş devam ederken bir mağaraya saklanan Eurynome'nin, Zeus'tan üç tane büyüleyici kızı oldu: Aglaie (ihtişam), bazen Euthymia da denen Euphrosyne (neşe, cümbüş, sevinç) ve Thalia[1] (keyiflilik). Üçü birlikte Kharitler olarak anıldılar; Romalılar ise onlara Gratialar diyordu. Biz onlara Üç Güzeller diyoruz; tarih boyunca heykeltıraşlar ve ressamlar tarafından mükemmel kadın nüleri betimlemek için kullanılmışlardır. Doğal tatlılıkları, Erinyslerin korkunç şerri ve zalimliğine karşı koyar.

---

1 Komedi Musası ile isimleri aynıdır.

* Latincede "hora" *saat* anlamına gelir –çn.

Horalar

Horalar ya da Saatler* iki grup üçüz kız kardeşten oluşuyordu. Themis'in (hukuk, adalet ve geleneği simgeler) bu kızları en başta mevsimleri temsil ediyorlardı. Başta yalnızca iki tanelerdi: yaz ve kış; Auxesia[1] ve Carpo. Klasik Hora üçlüsü, sonradan bu ikisine Thallo (Romalılar için Flora) eklenerek oluşmuştur. Thallo çiçek ve tomurcukların habercisi, baharın simgesiydi. Horaların en değerli özelliği annelerinden geliyordu: eşref saatleri, doğa yasaları ve zamanın akışı arasındaki güzel ilişki; "kutsal mutlu tesadüf" adını verebileceğimiz şey.

Diğer üç Hora daha dünyevi yasalardan ve düzenden sorumluydu. Bunlar Eunomia yani yasa ve mevzuat tanrıçası, Dike yani adalet ve ahlaki düzen tanrıçası (Romalılar için Justitia) ve Eirene yani barış tanrıçasıydı (Romalılar için Pax).

Moiralar

Üç Moira'nın yani Kader Tanrıçalarının isimleri Klotho, Lakhesis ve Atropos'tu. Nyks'in bu kızlarının bir çıkrık etrafında oturduğunu düşünebiliriz: Klotho hayatı temsil eden ipliği eğiriyor, Lakhesis ipin uzunluğunu ölçüyor ve Atropos (insafsız, vicdansız olan, ismi "döndürmeyen" anlamına gelir) ise ipliği ne zaman kesip hayatı sonlandıracağına karar veriyordu.[2] Benim hayalimde Moiralar siyah paçavralar giyen, bir mağarada oturup iplik eğirirken kıkırdayıp

---

[1] Bazen karşımıza Auxo olarak çıkar.

[2] Adam otundan yapılan bir zehir olan atropin ve *Atropa belladonna* (güzelavrat otu) da ismini bu korkunç kardeşlerin en sonuncusundan alır.

kafa sallayan, çökük yanaklı yaşlı kadınlar. Ancak birçok heykeltıraş ve şair onları beyaz elbiseler giyen, vakarla gülümseyen, pembe yanaklı genç kızlar olarak betimliyor. İsimleri "pay" ya da "pay veren" anlamına gelen bir kelimeden türemiştir. "Sevilmek payında yoktu" ya da "Mutsuzluk payında vardı" gibi ifadeler, Yunanlar tarafından, Moiraların insanlara verdiği kaderi betimlemek için kullanılırdı. Tanrılar dahi kendilerini Kader Tanrıçalarının zalim yargılarına bırakmak zorundaydı.[1]

Kerler

Nyks'in bu leşçil kızları, alçak ve gaspçı zor ölüm ruhlarıydı. İskandinav ve Germen mitlerindeki Valkyrieler gibi, savaşta ölenlerin ruhlarını toplarlardı. Ancak iyi huylu savaşçı tanrıçalar olan Valkyrielerin aksine, Kerler bu savaşçıların yiğit ruhlarına Valhalla yolunda refakatçi olmuyordu. Yaralı bedenler arasında dolaşarak açgözlülükle onlardan akan kanları emiyorlardı; sonra her cesedin kanı tamamen çekildiğinde onları omuzlarına atıyor ve bir diğer cesede geçiyorlardı.

Gorgolar

Primordiyal deniz tanrısı Pontos'un, Gaia ile bir oğlu ve bir kızı oldu: Oğlanın adı Phorkys, kızınki ise Keton'du. Bu kardeşlerden, adada yaşayan üç tane kız çocuk, Gorgolar doğdu: Sthenno, Euryale ve Me-

---

1 Geç Yunanlar Kader Tanrıçalarının, Gece'nin değil, Gerekliliğin yani Ananke'nin kızları olduğunu düşünüyorlardı. İskandinav mitolojisindeki Nornlarla epey güçlü benzerlikleri bulunur.

dusa. Saçları kıvrımlı ve zehirli yılanlardan oluşan, ciddi bakışlı, gudubet gülüşlü, domuz dişli, pirinç pençeli elleri ve ayakları olan ve pul pul altın bedene sahip bu korkunç kız kardeşler kan dondurucu bir ürkütücülüğe sahipti. Dahası, bir Gorgo'nun gözüne bakan, bir saniyeliğine bile göz teması kuran biri anında taşa dönüşüyordu.

Hava, Toprak ve Su Ruhları

Söz konusu üçlüler, bu zamanlarda hayat bulan tek önemli varlıklar değildi. Dünyanın her yerinde Titanomakhia sürerken her çeşit doğa ruhu çoğalmaya ve yönetim alanlarını belirlemeye başladı. İnsan onları, havada kayalar ve yıldırımlar uçuşurken ve savaşın vahşetiyle toprak sarsılırken sığınacak bir yer için kaçışan ve çalıların arkasında titreyerek saklanan varlıklar olarak hayal ediyor. Nasıl olduysa çoğu zaman kırılgan olan bu varlıklar hayatta kalarak büyüdüler ve güzellikleri, adanmışlıkları ve cazibeleriyle dünyayı zenginleştirdiler.

En çok bilinenleri olan nymphalar, habitatlarına göre klanlara veya alt türlere bölünen, büyük bir küçük ilahi varlık sınıfıdır. Oreadlar Yunanistan ve adalarındaki dağlarda, tepelerde ve mağaralarda yaşardı. Nereidler ise (ataları olan Okeanidler gibi) derinliklerde yaşarlardı. Nereidlerin tatlı suda yaşayan benzerleri olan Naiaslar göllerde, akarsu akıntılarında ya da kamışlarda ve nehir kenarlarında yaşarlardı. Zamanla bazı su nymphaları daha da kendilerine özgü alanlar buldular. Çok geçmeden, doğal kaynaklarla ilgilenen Pegaeler ve nehir içlerinde ve

etraflarında yaşayan Potameidler ortaya çıktı.[1] Karada Auloniadeler otlaklar ve korularda yaşarken Leimakidler çayırlarda yaşıyordu. Ağaçlık alan ruhları arasında, evleri belledikleri ağaçlara bağlı hayatlar süren ince kanatlı Dryadlar ve Hamadryadlar bulunuyordu. Ağaçları öldüğünde veya kesildiğinde onlar da ölüyordu. Daha uzman ağaç nymphaları yalnızca elma ya da defne ağaçlarında yaşıyordu. Tatlı mannası bulunan dişbudak ağacı nymphaları olan Melialarla zaten tanıştık.

Hamadryadların kaderlerinden de gördüğümüz üzere nymphalar ölebiliyordu. Hiç yaşlanmıyor, hastalığın pençesine düşmüyorlardı ama her zaman ölümsüz değillerdi.

İşte doğal yaşam fevkalade bir şekilde olgunlaşıp, çoğalıp türerken ve daha müthiş yarı tanrılarla ve ölümsüzlerle dolarken toprak, savaşın vahşeti ve terörü altında titreyip sarsılıyordu. Ancak bu türeme şunu kanıtlıyordu ki savaşın tozu dumanı temizlendiğinde kazananlar yaşam, renk ve karakter dolu bir dünya yönetecekti. Muzaffer Zeus, içine doğduğundan çok daha zengin olan yere, denize ve göğe hükmedecekti.

Yüce Yok Edici ve Dünyanın Yargıcı

Zeus yendiği Titanların bir daha yükselip kendi düzenini tehlikeye atamayacaklarından emin olmak için harekete geçti. Savaştaki en güçlü ve vahşi rakibi Kronos değil, İapetos ve Kylmene'nin güçlü ve

[1] Tagidler yalnızca tek bir nehirle, Tejo nehriyle ilişkilendirilen nymphalardı ancak artık onlardan bahsettiğimize göre artık unutabiliriz çünkü bir daha hiç karşılaşmayacağız.

gaddar en büyük oğulları Atlas olmuştu.[1] Atlas her çarpışmanın merkezindeydi; Hekatonkheirler onları pataklarken bile son enerjisiyle bağırarak Titanları savaşmaya teşvik ediyordu. Bu düşmanlığın cezası olarak Zeus onu sonsuza dek göğü omuzlarında taşımaya mahkûm etti. Böylece bir taşla iki kuş vurmuştu. Zeus'un ataları Kronos ve Uranos, güçlerinin çoğunu göğü yerden ayırmaya harcamak zorunda bırakılmışlardı. Zeus tek vuruşla kendini o yorucu yükten kurtarıp kelimenin tam anlamıyla başka birinin omuzlarına bindirmişti. Afrika ve Avrupa'nın birleştiği yerde bu Titan, üzerine binen göğün ağırlığı altında çırpınıyordu. Ayakları yere sağlam basıyor, kaslarını geriyor, güçlü bedeni üstün ve acı verici bir çabayla bükülüyordu. Çok uzun süre boyunca orada Bulgaristanlı bir halterci gibi durup inledi. Zamanla sağlamlaşıp bugün Kuzey Afrika'nın göklerine kadar uzanan Atlas Dağları haline geldi. Atlas'ın çömelerek güçlükle göğü taşıdığı görseller dünyanın ilk haritalarında onun onuruna yer alıyordu ki bugün de o haritalara "atlas" diyoruz.[2] Bir yanında Akdeniz, diğer yanında ise adını ondan alan "Atlas Okyanusu" yer alır ki gizemli ada krallığı Atlantis'in de burada ortaya çıktığı söylenir.

Kronos'a –bir zamanlar Her Şeyin Efendisi olan mutsuz ve karanlık ruhlu, düşüncelere dalıp giden, bir kehanetten korktuğu için kendi çocuklarını yiyen

---

1 Atlas'ın erkek kardeşi, anlamı "talihsiz güç" olan Menoetius da aşırı güçlü ve dehşetli bir rakip olmuştu fakat Zeus onu ilk yıldırımlarından biriyle yok etmişti.

2 Ancak bu görsellerde Atlas göğü değil, dünyayı taşırken resmedilir.

doğadışı despota yani– gelecek olursak; onun cezası, tıpkı hadım edilmiş babası Uranos'un öngördüğü gibi, yalnız başına amansız ve ebedi bir sürgüne gönderilerek durmadan dünyayı gezip sonsuzluğu ölçmekti. Her gün, saat ve dakikayı ölçme görevi onundu çünkü Zeus, Kronos'u sonsuzluğun kendisini saymaya mahkûm etmişti. O oraklı kötücül figürü bugün dahi her yerde görebiliriz. Ona artık İngilizcede aşağılayıcı bir takma isimle "Yaşlı Zaman Baba" denmektedir ve soluk benizli, asık suratı bize Kozmos'un saatinin merhametsiz ve kaçınılmaz akışıyla her şeyin son günlerine yaklaştığını hatırlatır durur. Orak, durmak bilmeyen bir sarkaç gibi sallanır. Ölümlü bedenler bu acımasız çim biçme makinesinin altındaki çimler gibidir. "Kronik," "senkronize," "kronometre," "kronograf" gibi kelimeler Kronos'tan gelmektedir.[1] Romalılar bu asık suratlı,* soluk benizli, mağlup Titan'a Satürn ismini vermiştir. Gökte babası Uranüs ve oğlu Jüpiter'in arasında durur.[2]

Titanların hepsi sürülmedi ya da cezalandırılmadı. Zeus birçoğuna bağışlayıcı ve merhametli davrandı, savaşta onun tarafında yer alanlara ise

---

: Bazı mitoloji uzmanları Kronos (Titan olan) ve Chronos'un (Zaman) iki farklı varlık olduğunu söylerler. Şahsen ikisinin tek bir kişi olduğu anlatıları tercih ediyorum.

* İng. *Saturnine* –çn.

: Gökbilimciler, güneş sistemimizdeki gök cisimlerini isimlendirirken klasik dönem alimlerine başvurur. Satürn'ün çok sayıdaki uydularının arasında Titan, Iapetus, Atlas, Prometheus, Hyperion, Tethys, Rheia ve Calypso bulunmaktadır. Bir de Satürn'ün halkaları vardır. Belki de ağaç gövdelerinin halkaları gibi zamanı temsil ediyorlardır.

hediyeler yağdırdı.[1] Atlas'ın erkek kardeşi Prometheus, kendi ırkına karşı tanrıların tarafında savaşma öngörüsünde bulunanların başında geliyordu.[2] Zeus onu dostluğuyla ödüllendirdi ve genç Titan'ın varlığından hep çok keyif aldı, ta ki insanlık için büyük sonuçlar doğuracak olan güne kadar; bu sonuçları bugün dahi hissediyoruz. Bu arkadaşlığın ve trajik sonunun öyküsünü yakında göreceğiz.

Savaş sırasında Kykloplar, az önce bahsettiğimiz üzere, Zeus'a bağlılıklarını göstererek artık daima onula özdeşleşecek olan silahı verdiler: yıldırım. Onların kardeşleri, heybetli kuvvetleriyle savaşın kazanılmasına yardımcı olan Hekatonkheirler, Tartaros'a geri gönderilerek ödüllendirildiler. Ancak bu kez mahkûm değil, o ucu bucağı olmayan derinliklerin kapılarının koruyucularıydılar. Kyklopların ödülü ise Zeus'un şahsi zanaatkârları, silah yapımcıları ve demircileri olmaktı.

---

[1] Dişi Titanların bazıları fazlasıyla çekiciydi ve –şimdiye kadar yaşamış, şehvetli, arzulu ve âşık olmaya meyilli her canlı gibi– Zeus en cazibeli olan bir-iki tanesi için çoktan plan yapmıştı.

[2] Prometheus ismi tam olarak da "öngörü" ya da "önsezi" anlamına gelir.

ÜÇÜNCÜ DÜZEN

Harap haldeki dünya hâlâ savaşın vahşeti altında kanamaya devam ediyordu. Zeus dünyanın iyileşmesi gerektiğini anlıyordu ve kendi neslinin, ilahi varlıkların Üçüncü Düzeninin, önceki iki yönetimden daha iyi olması gerektiğini biliyordu. Önceki zamanlara damgasını vurmuş olan ziyankâr kana susamışlık ve dizginsiz vahşetten temizlenmiş yeni bir düzenin zamanı gelmişti.

Galipler için ganimet vaktiydi. Zeus tıpkı bir şirketi düşmanca devralmış bir genel müdür gibi eski yönetimin gitmesini ve kendi adamlarının gelmesini istiyordu. Her bir kardeşine kendi nüfuz bölgesini, kendi ilahi sorumluluk alanlarını paylaştırdı. Ölümsüzlerin Başkanı, bakanlar kurulunu kurmuştu.

Zeus ise yüce lider ve imparator, göklerin efendisi, havanın ve fırtınaların sahibi olarak genel komutayı ele aldı: Tanrıların Kralı, Gök Baba, Bulutgetiren. Gök gürültüsü ve şimşekler onun hükmü altındaydı. Kartal ve meşe ağacı onun simgesi oldu ki bu semboller hâlâ erdem ve karşı konulamaz gücü temsil eder. Sözü kanundu ve ürkütücü biçimde güçlüydü. Ancak mükemmel değildi. Hatta mükemmel olmaktan çok, *çok* uzaktı.

Hestia

Tüm tanrılar arasında –"İlk yutulan ve en son geri çıkan"– Hestia, muhtemelen en az bildiğimiz tanrıçadır. Bunun nedeni belki de Zeus'un bilgelikle ona pay ettiği alan olan ocaktır. Merkezi bir ısıtma sistemine sahip ve her aile üyesinin kendi odasına sahip olduğu, eskisi kadar umumi olmayan bir çağda, Yunan ya da başka atalarımıza kıyasla ocağa o kadar da önem vermiyoruz. Ancak bizim için bile bu sözcük basit bir sobadan fazlasını ifade ediyor. Konuşurken evden bahsettiğimizde "ocağım" deriz. İngilizcede "ocak" anlamına gelen *hearth* kelimesi, "kalp" anlamına gelen *heart* kelimesiyle aynı kökten gelir; Yunancada ise "ocak" anlamına gelen *kardia* kelimesi aynı zamanda "kalp" demektir. Antik Yunanistan'da ev ve ocak konsepti *oikos* sözcüğüyle ifade edilirdi ki günümüzde kullandığımız "ekonomi" ve "ekoloji" sözcükleri de buradan türemiştir. Ocak kelimesinin Latince karşılığı, merkez ya da odak anlamına gelen *focus*'tur. Soba ya da şömine anlamına gelen bir sözcükten "kardiyolog," "derin odak" ve "ekoloji savaşçısı" gibi kelimeler türetmemiz tuhaf ve muhteşem bir şey. Bu sözcükleri bir araya getiren merkeziyetin temel anlamı, Yunanlar ve Romalılar için ocağın ve dolayısıyla onun tanrıçası olan Hestia'nın önemini anlamamıza yardımcı oluyor.

Diğer tanrıların evlilik teklifini reddeden Hestia kendini ebedi bakireliğe adadı. Yumuşak başlı, kanaatkâr, nazik, misafirperver ve evcimen olan bu tanrıça diğer tanrıların güç savaşlarından ve politik

entrikalarından uzak durmayı tercih ediyordu.[1] Alçakgönüllü bir tanrıça olan Hestia genelde sade bir elbisenin içinde, alev dolu bir kâseyi eliyle uzatırken veya odundan sade bir tahtta, kaba saba, yün bir minderde otururken resmedilir. Yunanistan'da her yemekten önce ona dua etmek bir gelenekti.

Romalılara göre adı Vesta'ydı ve onu o kadar önemli görüyorlardı ki Vesta Bakireleri adında, kendilerini ona adamış bir rahibeler birliği vardı. Ömür boyu süren bekarlık dışındaki görevleri, onu temsil eden alevin asla sönmemesini sağlamaktı. Kutsal alevin ilk koruyucularıydılar.

Kura Çekimi

Zeus sonra karanlık ve belalı erkek kardeşleri Hades ve Poseidon'a gitti. Titanlara karşı savaşta onunla eşit yetenek, cesaret ve kurnazlıkta olduklarını kanıtlamışlardı. Zeus henüz bir hükümdarı olmayan en önemli iki bölgenin, denizin ve yeraltının hakimiyeti için kura çekmenin en adil seçenek olduğunu düşünüyordu.

Hatırlayacağınız üzere Kronos, denizin içindeki, altındaki ve üstündeki her şeyin kontrolünü Thalassa, Pontos, Okeanos ve Tethis'ten gasp etmişti. Kronos artık yoktu ve tuzlu su diyarı, Zeus tarafından verile-

[1] Misafirperverlik ya da *xenia* Yunan dünyasında o kadar önemliydi ki Hestia bu görevi Zeus'la paylaşıyordu ve bazen ona Zeus Xenios da deniyordu. Bazen tanrılar, insanların "misafir arkadaşlığını" sınıyorlardı ki bunu Philemon ve Baukis'in öyküsünde göreceğiz. Bu olay *theoxenia* olarak biliniyordu. *Xenophobelar* ya da *zenofoblar* (yabancılara güvenmeyen kimseler) ise elbette yabancılarla arkadaşlık etmez...

cek bir hediyeydi. İçinde Tartaros, gizemli Asphodel Çayırları (daha sonra bahsedeceğiz) ve Erebos tarafından kontrol edilen toprak altı karanlığı bulunan yeraltı dünyasının, Zeus'un neslinden tek bir kişinin hükmü altına girmesinin vakti gelmişti.

Hades ve Poseidon birbirlerini hiç sevmiyorlardı ve Zeus ellerini arkasında kavuşturup onları huzuruna çıkardığında ve kapalı yumruklarını onlara uzattığında tereddüt ettiler. Genelde kardeşler birbirlerini sevmiyorsa ikisi de diğer kardeşin istediği şeyi ister.

"Hades acaba denizi mi yeraltını mı istiyor?" diye düşünüyordu Poseidon. "O yeraltını istiyorsa ben de onu isteyeceğim, sırf onu kızdırmak için."

Hades de aynı şeyleri düşünüyordu. "Hangisini seçersem seçeyim," dedi kendi kendine, "sırf o Poseidon dallamasını gıcık etmek için zafer çığlığı atacağım."

Zeus'un iki elinde de birer değerli taş vardı: birinde deniz kadar mavi bir safir, diğerinde Erebos kadar siyah bir oltu taşı. Poseidon, Zeus'un sağ eline dokunup orada parlayan mavi safiri görünce sevinçten zıpladı. "Okyanuslar benim!" diye kükredi.

"Yani bu – *oley!*" diye bağırdı Hades yumruğunu havaya kaldırarak. "Yani bu yeraltı benim demek oluyor. Ha ha!"

Ancak içten içe iğrenmişti. Tanrılar çoğu zaman çocuk gibi davranır.

Hades

Hades'in güldüğü, en son o zaman görüldü. O andan sonra neşe ya da eğlence anlayışı onu terk etti.

Belki de Yeraltı Kralı olmanın getirdiği görevler, bir zamanlar içinde olan gençlik sevincini götürmüştü.

Derinlere doğru krallığını oymaya başladı. Adı her daim ölüm veya ölümden sonraki hayatla, (Hades'le aynı adı paylaşan) yeraltı diyarının tamamı da acı, ceza ve sonsuz işkenceyle ilişkilendirilecek olsa da, Hades aynı zamanda zenginlik ve bolluğu da simgelemeye başladı. Yerin altından çıkarılan mücevherler ve değerli metaller, toprağın altında filizlenen tahıl ve meyve mahsulleriyle çiçekler, çürümeden ve ölümden yaşamın, bolluğun ve bereketin doğduğunu hatırlatan şeylerdir. Romalılar ona Plüton ismini vermişlerdi ve "plutokrat" ve "plütonyum" gibi kelimeler bu büyük bolluk ve gücü temsil ediyordu.[1]

Hades'in komutasının altında Erebos ve Nyks ile oğulları Thanatos (Ölümün kendisi) bulunuyordu. Açık havada akamayacak kadar karanlık ve dehşetli bir dizi nehir tanrısı da yeraltı dünyasında yolunu bulmuştu. Bunların başı, Tethis ve Okeanos'un kızı Styks'ti (nefret). İngilizcedeki *stygian* kelimesi de "karanlık, kasvetli" anlamına gelmektedir ve tam da Styks'i ifade eder. Onun yanı sıra ateş ırmağı Phlegeton, acı ırmağı Akheron, unutkanlık suları Lethe ve ağıt ve inilti suları Kokytos vardı. Styks'in erkek kardeşi Kharon ise kayıkçılık görevine verildi. Kharon bu zamanlarda Styks'in kenarında, değneğine yaslanarak bekliyordu. Bir gün binlerce ruhun bu ırmağın kı-

---

[1] Bazen onun ya da Yahudi-Hristiyan eşdeğeri olan Lucifer için Dis (Lat. "zengin") isminin kullanıldığını görebilirsiniz. Dante *Cehennem*'de cehennem şehrine Dis ismini veriyor. Günümüzde yalnızca şifreli bulmaca yaratıcıları bu ismi kullanıyor.

yılarına geleceğini ve ona karşıya geçme ücreti ödeyeceğini hayal ediyordu. Çok yakında bir gün.

Furyalara, yani topraktan doğan Erinyslere, Hades tarafından verilen alan, krallığının zifiri karanlık merkeziydi. Bu üçlü oradan dünyanın dört köşesine uçabiliyor, yaman dikkatlerini çekmeye hak kazanacak kadar adi suçları olan günahkârlardan intikam alıyorlardı.

Zamanla Hades bir evcil hayvan edindi: Gaia ve Tartaros'un korkunç çocukları Ekhidna ve Typhon'dan doğan yılan kuyruklu, üç başlı, devasa bir köpek. Adı Kerberos'tu (ama Romalı ismi olan Cerberus'la seslendiğinizde de geliyordu). O ilk cehennem tazısı, yeraltı dünyasının korku salan ve yorulmak bilmeyen bekçi köpeği ve gardiyanıydı.

Hades yeraltı dünyasının girişlerinden biri olarak kullanılabilecek Lerna gölünün başına, Tartaros ve Gaia'nın çocuklarından başka biri olan Hydra'yı dikti. Canavarlar çiftleştiği zaman ortaya çıkabilecek olan ürkütücü mutasyonlardan daha önce bahsetmiştim ve Kerberos ile kız kardeşi Hydra, bunun dikkat çekici bir örneğidir. Bir yanda, az çok kontrol altına alabileceğiniz üç kafası ve sallanan, zarif bir yılan kuyruğu olan bir köpek, öte yanda ise öldürmesi neredeyse imkânsız olan çok başlı kız kardeşi. Hydra'nın kafalarından birini kestiğinizde yerine on tane çıkabiliyordu.

Bu zoolojik iğrençliklere rağmen Hades o sıralarda, çok az şey yapan bir tanrı tarafından yönetilen sessiz sakin bir yerdi. Cehennemin işlek bir yer olması için ölümlüler gereklidir. Ölen varlıklar. Yani şu an için, soğuk cehennem tahtında oturan, kara kara

düşünen, adını alan gezegen[1] kadar düşmanca, soğuk ve uzak olan ve nefret ettiği erkek kardeşinin, denizin hükmünü almasına neden olan talihi gizliden gizliye lanetleyen Plüton'u bir kenara bırakacağız.

Poseidon

Poseidon, Hades'ten çok farklı bir tanrıydı. Hükmettiği okyanuslar kadar zalim, şiddetli, mağrur, değişken, tutarsız, hareketli, acımasız ve anlaşılamaz olabiliyordu. Fakat aynı zamanda sadık ve minnettar da olabiliyordu. Erkek kardeşleri ve bazı kız kardeşleri gibi, o da ısrarcı bir bedensel tutkuya, derin ruhani aşka ve aradaki her hisse sahipti. Tüm tanrılar gibi hayranlığa, fedakarlığa, itaate ve tapınmaya açtı. Bir kez dostunuz oldu mu sonsuza kadar dostunuz kalırdı. Bir kez düşmanınız oldu mu sonsuza kadar düşmanınız kalırdı. Ayrıca adına yakılan adaklardan, dökülen şaraplardan ve edilen dualardan daha fazlasını istiyordu. En küçük erkek kardeşine, artık kendine "en büyük" ve "kral" diyen kardeşine her zaman açgözlülükle bakıyordu. Yüce Zeus çok fazla hata yaparsa Poseidon tahtını elinden alacaktı.

Kykloplar nasıl Zeus için yıldırım dövdüyse Poseidon için de yüce bir silah yarattılar: üç başlı bir mızrak. Bu devasa üç dişli balıkçılık mızrağıyla gelgit dalgası ve anafor oluşturabiliyor, yeri titreten depremler yaratabiliyordu ki bu nedenle Poseidon'a "Yer Sarsan" lakabı verilmiştir. Kız kardeşi Deme-

[1] Saygısız bir şekilde "cüce gezegen" statüsü almış olan Plüton gezegeni. Plüton'un uyduları Sytx (Syks), Nix (Nyks), Charon (Kharon), Kerberos ve Hydra'dır.

ter'e olan arzusu sebebiyle onu etkilemek ve mutlu etmek için atı yarattı. Demeter'e olan tutkusunu sonradan kaybetti ama at onun için her zaman kutsal olmaya devam etti.

Poseidon şimdilerde Ege Denizi dediğimiz suların altında mercan ve incilerden devasa bir saray inşa etti ve kendine bir hayat arkadaşı seçerek orada yaşamaya başladı: Bazılarına göre Nereus ve Doris'in, bazılarına göre de Okeanos ve Thetis'in kızı olan Amphitrite. Poseidon, Amphitrite'ye düğün hediyesi olarak ilk yunusu verdi. Triton adında bir oğulları, bir denizadamı oldu; Triton genelde kuyruğu üzerinde durup şişkin yanaklarla bir deniz kabuğuna üfler vaziyette resmedilir. Doğrusunu söylemek gerekirse, Amphitrite oldukça renksiz bir karakterdir ve ilginç olan çok az öyküde yer almaktadır. Poseidon ise vaktinin neredeyse tamamını aşırı miktarda güzel kız ve oğlanın peşinden koşup kızlara çok sayıda canavar, yarı tanrı ve insan kahraman doğurttu: Percy Jackson ve Theseus bunlardan yalnızca iki tanesi.

Poseidon'un Romalı eşdeğeri Neptün'dü. Adını alan dev gezegenin uyduları arasında ise Thalassa, Triton, Naiad[1] ve Proteus[2] bulunuyor.

---

[1] Bu aslında tuhaf bir durum çünkü naiadlar, tuzlu suda yaşayan Nereidler ve Okeanidlerin aksine tatlı su nymphalarıydı. Belki de gökbilimciler bu sefer isim verirken bir klasik dönem alimine danışmayı unutmuşlardır.

[2] Şekil değiştiren Deniz İhtiyarı Proteus, deniz canavarı çobanıydı ve çok fazla şey biliyordu. Ondan bir bilgi almak için onunla güreşmeniz gerekiyordu ki bu çok alengirli bir işti çünkü Proteus, kertenkeleden leopara, yunustan fındık faresine, istediği şeye dönüşebiliyordu. Bu değişken yetenek,

Demeter

Kronos'un çocuklarından ilahi görevleri verilen bir sonraki kişi Demeter'di. Olgun buğday rengi saçları, krem gibi bir cildi, peygamberçiçeğinden daha mavi gözleri vardı ve diğer tanrıçalar kadar güzeldi... Şey, aslında en güzel tanrıçanın kim olduğu sorusu, sorulmuş en tartışmalı, en çetrefilli ve en yıkıcı soru olacaktı.

Demeter o kadar güzeldi ki istemeyerek erkek kardeşleri Zeus ve Poseidon'un dikkatini çekmişti. Poseidon'dan kaçmak için bir kısrağa dönüştü, Poseidon da onu kovalamak için bir aygıra dönüştü. İkisinin birlikteliğinden Arion isimli bir tay doğdu. Arion büyüyüp büyülü bir şekilde konuşma yeteneği bahşedilen ölümsüz bir ata dönüştü.[1] Demeter'in Zeus'tan bir kızı oldu: Persephone. Onun hikayesi daha sonra gelecek.

Zeus, Demeter'e hasat görevini ve bununla birlikte büyüme, bereketlilik ve mevsimlerin üzerinde hakimiyet de verdi. Romalı adı Ceres'ti ki "tahıl" anlamına gelen *cereal* kelimesi de buradan gelir.[2]

Hestia gibi Demeter de bugün tutkulu ve karizmatik ailesinin diğer üyelerine kıyasla aklımızda daha az yer eden ilahi varlıklardan biridir. Ancak

---

İngilizceye "çok yönlü, renk değiştiren hayvan, dönek" gibi anlamlara gelebilen *protean* kelimesiyle geçmiştir.
Şarkıcı-söz yazarı Arion'la karıştırılmasın, onunla daha sonra tanışacağız.

De-meter genelde "arpa ana" ya da "ekin ana" olarak çevrilir. Fakat şimdilerde bunun "toprak ana" anlamından türediği ve Zeus'un neslinin, dizginleri Gaia'nın elinden alışına işaret ettiği daha olası düşünülmektedir.

tıpkı Hestia gibi, onun nüfuz alanı da Yunanlar için fazlasıyla önemliydi; ona adanmış tapınaklar ve mezhepler, görünüşte daha cazibeli olan tanrılara göre çok daha fazladır. Demeter, kızı ve tanrı Hades'le ilgili muhteşem hikâye, güzel olduğu kadar dramatik, geniş kapsamlı ve doğrudur da.

Hera

Hera, Rheia'nın karnından sondan bir önce çıktı. Onun için günümüzde de kullanılan ve duysa çok kızacağı kelimeler şunlar: mağrur, buyurgan, kıskanç, kendini beğenmiş ve kindar.

Kader ve gelecek kuşaklar, Göğün Kraliçesi'ne hiç de nazik davranmadı. Aphrodite veya Gaia gibi, şerefine isim verilmiş bir gezegen yok[1] ve onu eyleme geçen birinden ziyade tepki gösteren biri olarak çizen kötü namın yükünü taşımak zorunda; hem de erkek kardeşi ve kocası Zeus'un vefasızlıklarına ve sadakatsizliklerine karşı olan tepkilerinin.

Hera'yı zalim, can sıkıcı, kıskanç, şüpheci, kuruntulu, öfkeli, cadaloz bir kadın; onu sinirlendiren, sunağına yeterince hayvan bırakmayan ya da en kötüsü de Zeus'la birlikte olma suçunu işleyen nymphalara ve ölümlülere kinini akıtan biri olarak görmek kolay. Bu kişiler Zeus'la rızaları olmadan birlikte olsa da onun için bir şey fark etmiyordu, Hera onları asla affetmezdi ve yıllar boyu kin güderdi. Ancak Hera her

---

[1] Gaia'nın da bir gezegen olduğunu unutmayalım: Gaia bizim gezegenimiz. Latincede *Tellus* ya da *Terra Mater* olan sözcük, İngilizceye "Earth" olarak geçmiştir (Germen tanrıçası *Erde, Erda, Joeth* ya da *Urd* ile aynı kökten gelir).

ne kadar –edebiyattaki veya sinemadaki dul teyze arketipi gibi[1]– azimli, züppe, hiyerarşi muhafazakârı, yaratıcılığa ve yeteneğe tahammülü olmayan biri olsa da kesinlikle can sıkıcı biri değildi. Onu tek bir yıldırımla parçalara ayırabilecek bir tanrıya güç ve kararlılıkla karşı çıkması, kendine ne kadar inandığını ve cesaretini gösteriyor.

Ben onu epey seviyorum ve karşısına çıksam kekeleyip kızaracağımı ve tuhaf tuhaf yutkunup duracağımı düşünsem de kendisinin sadık bir hayranıyım. Hera tanrılara ciddiyet, ağırlık ve Romalıların *auctoritis* dedikleri, paha biçilemez hediyeyi verdi. Eğer bu onu oyunbozan biri yapıyorsa, bazen oyunun bozulması ve çocukların oyun parkından alınması gerekiyor. Hera'nın yetki alanı evlilikti; onunla ilişkilendirilen hayvanlar da tavus kuşu ve inekti.

Titanlara karşı olan savaşta Hera ve Zeus bir çift oldular ve Zeus, onun eşi olabilecek kadar güçlü bir duruşa ve asalete sahip ve ona yeni tanrılar doğurabilecek tek kişinin Hera olduğunu anladı.

Gerginlik, sabırsızlık ve güvensizlikle çatırdayan evlilikleri her şeye rağmen olağanüstüydü.

Yeni Bir Yuva

Zeus'un yeni bir çağ, yeni bir kozmos idaresi hırsı, yalnızca kardeşleri arasında güç dağıtmaktan ibaret değildi. Önceki kanlı ve vahşi despot yönetimden daha aydın ve mantık çerçevesinde kurulmuş bir şey istiyordu.

Bence bunun üç büyük örneği olan Marie Dressler, Leydi Bracknell ve Agatha Teyze, Hera'nın soyundan geliyor olabilir.

On iki büyük tanrıdan oluşan, Yunanca adıyla bir *dodekatheon* vizyonu vardı.[1] Şu ana kadar bunlardan altısıyla, Kronos ve Rheia'nın çocuklarıyla tanıştık. Hatırlamamız gereken bir ilahi varlık, hepsinden daha yaşlı olan biri daha var elbette: köpükten doğan Aphrodite. Titanomakhia başlar başlamaz Zeus, Kıbrıs'a giderek Aphrodite'yi getirmişti; Titanlar tarafından kaçırılabileceğinin, fidye istenebileceğinin ya da onların tarafına katılabileceğinin farkındaydı. Son on yıldır Aphrodite onlar arasında rahatça yaşıyordu ve tanrıların sayısı aslında yediydi.[2]

Titanların Othrys Dağını yuvaları yapmaları gibi, Zeus da Yunanistan'ın en yüksek dağı olan Olympos Dağını karargâh olarak belirledi. O ve tanrıları Olymposlular olarak bilinecek ve daha önce veya daha sonra hiçbir ilahın yönetmediği gibi yöneteceklerdi.

Cüce

Tanrılar Olympos'a taşındığında Hera hamileydi. Fazlasıyla mutluydu. Zeus'a öyle görkemli güçleri ve güzellikleri olan çocuklar verecekti ki Göğün Kraliçesi vazifesi sonsuza dek sağlama alınacaktı.

---

1 Zeus bu kararı aldığından beri on iki sayısı önemli özelliklere büründü. İkiye, üçe, dörde ve altıya bölünebiliyor ve elbette aptal on sayısından çok daha çeşitli bir sayı. On iki sayısı Zodyak'ta, günün saatlerinde, aylarda, ölçü birimi inçte, On İki İsrail kabilesinde, İsa'nın Havarilerinde, Noel Günlerinde ve on iki yıldan oluşan Asya döngülerinde hâlâ karşımıza çıkıyor.

2 Aslına bakacak olursak, tanrılar Aphrodite'nin yeğenleriydi. Tanrılar Kronos'tan doğmuştu, Aphrodite ise doğrudan Uranos'un sperminden var olmuştu.

Zeus'un gözünün dışarıda olduğunun farkındaydı ve başka organlarının da dışarıda olmasına izin vermemeye kararlıydı. Önce tanrıların en yücesini, Hephaistos ismini vereceği bir oğlan doğuracaktı, sonra da Zeus onunla usulüne uygun şekilde evlenecek ve kendini ona adayacaktı. Planı buydu. Fakat ölümsüzlerin planları, tıpkı ölümlülerin planları gibi, Moros'un zalim hilelerine tabidir.

Zamanı geldiğinde Hera doğum döşeğine yattı ve Hephaistos doğdu. Çocuk o kadar kara tenli, çirkin ve ufak tefekti ki dehşete kapılıp iğrenerek bir kez baktıktan sonra onu alıp dağın yamacından aşağı attı. Haykırarak ağlayan bebek yamaçtan sekip denize düşerek kaybolurken diğer tanrılar izledi. Ortama korkunç bir sessizlik hâkimdi.

Hephaistos'a ne olduğunu çok yakında öğreneceğiz ama şimdilik Olympos'ta kalalım. Hera çok geçmeden tekrar Zeus'tan hamile kaldı. Bu sefer kendine çok iyi baktı; sağlıklı yiyecekler yedi, düzenli olarak hafif egzersizler yaptı, hamilelik ve doğumla ilgili uzmanlar tarafından onaylanmış tüm talimatları ve uygulamaları yerine getirdi. *Düzgün* bir oğul istiyordu, yalnızca atılmaya layık bir cüce değil.

Savaş Doğdu

Zamanı geldiğinde Hera, çok istediği o gürbüz, kuvvetli ve yakışıklı çocuğu doğurdu.

Ares adını verdiği bu oğlan başından beri hırçın, vahşi ve agresif bir çocuktu. Herkese sataşıyor; çatışmadan, atlardan, savaş arabalarından, mızraklardan ve dövüş sanatlarından başka bir şey düşünmüyor-

du. Başından beri ondan hiç hoşlanmayan Zeus'un, onu savaş tanrısı olarak ataması çok normaldi.

Ares –Romalılar için Mars– elbette akılsızdı, aşırı aptaldı ve hayal gücü kıttı çünkü herkesin bildiği üzere savaş ahmakça bir şeydir. Yine de Zeus bile gönülsüzce, onun Olympos'ta gerekli olduğunun farkındaydı. Savaş ahmakça olabilir ama aynı zamanda kaçınılmazdır ve bazen de –dilimiz varabilir mi bilmiyorum ama– gereklidir.

Ares hızla büyüyerek erkek olurken, karşı konulmaz bir şekilde Aphrodite'den hoşlandığını fark etti. Gerçi hangi tanrı hoşlanmıyordu ki? Dahası, Aphrodite de ondan aynı derecede hoşlanıyordu. Hatta ona âşıktı; Ares'in vahşeti ve gücü, içindeki bir şeylere hitap ediyordu. Ares de ona âşık oldu; böylesine vahşi bir adam bu duyguyu ne kadar yaşayabilirse tabi. Aşk ve savaşın, Venüs ve Mars'ın, her zaman güçlü bir bağı oldu. Kimse nedenini tam olarak bilmiyor ancak cevabı bulmak için çok fazla para döküldü.

Efsunlu Taht

Hera, Göğün Kraliçesi ve Zeus'un tartışmasız eşi olma unvanını sağlama almak için bir düğün ziyafeti, onu Zeus'a evlilik bağıyla bağlayacak devasa bir tören düzenleme ihtiyacı hissetti.

Hera'nın adap ve hırs dürtüleri, yaptığı her şeyin temel motivasyonuydu. Oğlunun Aphrodite'ye vurulmasından oldukça mutluydu ama yine de tanrıçaya güvenmiyordu. Eğer Zeus'un, Hera'yla herkesin önünde bağlanacağı gibi Aphrodite de Ares'e bağ-

lanmayı kabul ederse Hera'nın zaferi kalıcı olacaktı. Böylece dünyanın ilk düğününde, iki evlilik resmiyete kavuşacaktı.

Tarih belirlendi ve davetiyeler gönderildi. Hediyeler gelmeye başladı; bunlardan tartışmasız en göz alıcı hediye, Hera'ya gönderilen fevkalade altın bir tahttı. O zamana kadar öyle ihtişamlı ve göz kamaştırıcı bir nesne görülmemişti. Hera'nın söylediğine göre, bu hediyeyi gönderen, kim olduğu bilinmeyen kişi her kimse nefis bir zevki vardı. Hera memnuniyetle gülümseyerek tahta oturdu. Tahtın kolları hemencecik canlanarak içe doğru kıvrıldı ve onu sıkıca sardı. Elinden geldiğince çabalayarak kaçmaya çalıştı ama kollar etrafına dolanmıştı ve Hera hapsolmuştu. Çığlıklar dehşet vericiydi.

Topal Olan

Gökten atıldıktan sonra Hephaistos'a neler olduğuna dair şüpheler, anlaşmazlıklar ve spekülasyonlar bulunuyor. Bazıları bu bebek tanrıya Okeanos kızı Eurynome ile Eurynome'nin annesi dişi Titan Tethis ya da çok sonra Akhilleus'u doğuracak olan Nereid Thetis'in baktığını söylüyor. Ancak Hephaistos'un Lemnos adasında büyüdüğü ve orada metali dövüp zarif ve incelikli nesneler işlemeyi öğrendiği kesin. Çabucak kullanışlı, dekoratif, hatta büyülü nesneler tasarlama yeteneği olduğunu göstermişti. Demir ocağında, yanmaya karşı bağışıklığıyla ve gücüyle bir araya gelerek onun en iyi demirci olmasını sağlamıştı bu.

Olympos'un yamacından düştüğü zaman ayağı hasar görmüştü ve bu da kalıcı bir topallığı bera-

berinde getirmişti. Tuhaf yürüyüşü, eğri büğrü yüz hatları ve karışık siyah bukleleriyle korkunç bir görüntü oluşturuyordu. Ancak sonradan sadakat, nezaket, güler yüzlülük ve ılımlılıkla ünlendi. Yunan mitleri, ya bir gün ailesine, kabilesine veya şehrine felaket getireceği kehanet edildiği için ya da lanetli, çirkin veya sakat olduğu için yabana atılan veya dağ zirvelerinde ölüme terk edilen bebeklerle doludur. Toplumdan dışlanmış bu kişiler genelde hayatta kalır ve kehaneti yerine getirmek veya doğum haklarını geri almak için geri dönerler.

Hephaistos, doğum yuvası olan Olympos'a geri dönmeyi arzuluyordu, ancak bunu kişiliğinin gücünü ve tanrılık hakkını kanıtlayacak ve göğe geri dönmesini garantileyecek ölçülü bir intikam planı olmadan, normal şartlar altında yapamayacağını biliyordu.

Hephaistos zanaatını öğrenir ve körüklerini çalıştırırken hızlı ve becerikli aklı, hızlı ve becerikli parmaklarının sarsıcı bir hakikate çevireceği bir plan yaptı.

Aphrodite Ödülü

Altın tahta sıkıca hapsolan Hera öfke ve yılgınlıkla uluyordu. Ne kendisinin ne de Zeus'un kudreti, onu bu lanetten kurtaramamıştı. Bir suçlu gibi bağlanmış otururken ölümsüzler dünyasını nasıl ziyafete çağırabilirdi? Gülünç ve haysiyetsiz bir şey olurdu. Herkes ona gülerdi. Nasıl bir büyü işliyordu burada? Ona bunu kim yapmıştı? Bu efsundan nasıl kurtulabilirdi?

Soru ve şikâyet yağmuruna tutulan talihsiz Zeus, diğer tanrılardan yardım istedi. Hera'yı kurtarmayı kim başarırsa Aphrodite'yle evlenebileceğini açıkladı ki bu da en büyük evlilik hediyesiydi.

Ares bu mutlak hükümden fazlasıyla rahatsız olmuştu ve bunu göstermekten çekinmiyordu. Aphrodite'yle evlenecek kişinin *o* olduğunu anlamıyorlar mıydı?

"Sakin ol," dedi Zeus. "Tüm tanrılar bir araya gelse yine de onlardan güçlüsün. Birlikteliğiniz güvende."

Aphordite de kendinden emindi ve sevgilisini yüreklendirecek sözler sarf edip onu ileri itti. Ancak Ares ne kadar çekse, itse, tekmelese ve küfür etse de hiçbir işe yaramadı. Hatta ne kadar zorlarsa taht, Hera'yı daha da sıkı sarıyordu. Poseidon da (Amphitrite'yle birlikte olmasına rağmen) hevesle denedi ama nafileydi. Hades bile yeraltından çıkıp gelerek Hera'yı giderek daha utanç verici olan bu kötü vaziyetten kurtarmaya çalıştı.

Zeus tahtın kollarını çılgına dönmüş halde boş yere çekerken ve küçük düşmüş, öfkeli Hera'dan hakaret üstüne hakaret yerken, şamatanın içinde nazik ama inatçı bir öksürük sesi duyuldu. Bir araya gelmiş tanrılar arkalarına döndü.

Hephaistos orantısız yüzünde tatlı bir gülümsemeyle gök salonda duruyordu.

"Merhaba anne," dedi. "Bir sorun mu var?"

"Hephaistos!"

Hephaistos topallayarak öne doğru ilerledi. "Sanırım bir ödül var...?"

Aphrodite dudağını ısırarak yere baktı. Ares hırıldadı ve öne atıldı ama Zeus onu tuttu. Bu çirkin, kü-

çük yaratık topallayarak Hera'nın altın tahtta hapsolduğu yere yürürken diğer tanrılar ona yol açtı. Parmaklarıyla dokunur dokunmaz altın tahtın kolları açıldı ve Hera serbest kaldı.[1] Hera ayağa kalktı, elbisesini düzeltti ve başından beri durumun kontrol altında olduğunu söylemeye çalışırcasına doğruldu. Aphrodite soldu. Bu olamazdı!

Hephaistos tatlı intikamını almıştı ama iyi huylu mizacı, böbürlenmekten kaçınmasını sağlıyordu. Hayatı boyunca katlandığı reddedilme sancılarına rağmen –ya da belki bunlar yüzünden– motivasyonu öfke ya da dargınlık değil, memnun etmek, faydalı olmak ve keyif vermekti. Çirkin olduğunu ve Aphrodite'nin onu sevmediğini biliyordu. Ödül olarak onu alırsa Aphrodite'nin ona ihanet edeceğini ve Hephaistos'un erkek kardeşi Ares'in yatağına gireceğini de biliyordu. Ancak evde olmaktan mutluydu da.

Hera'ya gelecek olursak, annelik içgüdülerine ihanet etmenin bedelini ödediğini kabul etmektense ağırbaşlı ve donuk bir sessizliğe bürünmüştü. Gizliden gizliye, kişiliğinin iyi parçası, büyük oğlundan gurur duyuyordu. Zamanla onu gerçekten sevmeye başladı, tıpkı Olympos'un geri kalanı gibi.

Hephaistos, Aphrodite ve diğer tanrılara hediyeler yaparak on ikilinin bir parçası olmaya layık olduğunu kanıtladı. Kendi demir ocağına dönüştürmesi için ona dağdaki büyük bir vadiyi verdiler. Burası ileride dünyanın en büyük ve en üretken atölyesi olacaktı. Yardımcıları olarak yüksek mertebe zana-

[1] Burada karşımıza önemli bir ilke çıkıyor ki bununla çok kez karşılaşacağız. Hiçbir tanrı birbirinin büyülerini, dönüşümlerini, lanetlerini ya da efsunlarını geri alamaz.

atkârlar olan Kyklopları seçti. Hephaistos'un henüz bilmediği şeyleri ona öğretecekler ve birlikte onun tasarımları üzerinde çalışarak dünyayı değiştirecek, olağanüstü nesneler tasarlayacaklardı.

Hephaistos –ateş, demircilik, zanaatkârlık, heykeltıraş ve maden işçilerinin tanrısı– evdeydi. Romalı ismi Vulcan'dı ve volkanlara ve vulkanize kauçuğa ismini verdi.[1]

Düğün Ziyafeti

Zeus ve Hera'nın düğününün yanı sıra Aphrodite ve Hephaistos'un düğününü de içerecek şekilde hızlıca düzenlenen yeni davetiyeler gönderildi. Çifte düğüne çağırılanlar, daveti heyecan ve zevkle kabul ettiler. Yaratılış daha önce böyle bir şeye hiç tanıklık etmemişti; gerçi yaratılış daha önce hiç Hera gibi, yüksek adap, düzen, merasim ve aile onuru anlayışı olan bir tanrıçaya da tanıklık etmemişti.

Ağaç, nehir, esinti, dağ ve okyanus nymphaları haftalar boyunca düğünden başka bir şeyden konuşmadılar. Ağaçlık alan ruhları da –kabuklu dryadlar ve hamadryadların yanı sıra şehvetli faunlar– her ormandan, çalılıktan ve koruluktan çıkarak Olympos'un yolunu tuttular. Evliliklerin şerefine Zeus bazı Titanları affedecek kadar ileri gitti. Elbette Atlas'ı ya da uzun süredir sürgünde olan Kronos'u

[1] Anlayabildiğim kadarıyla, Vulcan gezegeni ve halkının –özellikle Kaptan Spock– bununla bir alakası yok. Romalılar ya metali yumuşatma gücüne ya da volkanların öfkesini dindirme yeteneğine ithafen Vulcan'a Mulciber yani "dökümcü" de demişlerdir.

değil; aralarında İapetos ve Hyperion'un da bulunduğu, daha az tehditkâr ve daha az vahşi olanlar affedilip özgür bırakıldı.

Zaten çılgınca beklenen bu etkinliğe tat katmak için Zeus bir yarışma düzenledi: En lezzetli ve özgün düğün yemeğini kim yaparsa ondan dilediğini isteyebilecekti. Daha küçük ölümsüzler ve hayvanlar bu parlama fırsatını öğrenince heyecandan deliye döndüler. Fareler, kurbağalar, kertenkeleler, ayılar, kunduzlar ve kuşlar, Zeus ile Hera'nın önüne koymak için tarifler yaptılar. Pastalar, çörekler, kurabiyeler, çorbalar, yılanbalığı derisi yahnisi, yosun ve küften yapılma lapalar vardı. Tatlı, tuzlu, acı, ekşi ve hoş kokulu her şey, tadına bakıp karar vermeleri için Tanrıların Kralı ve Kraliçesi'nin önüne, küçük sehpalara koyulmuştu.

Ama önce evlilikler gerçekleşti. Önce Aphrodite ve Hephaistos evlendi, sonra Hera ve Zeus. Nikah Hestia tarafından büyüleyici bir sadelikte kıyıldı. Hestia arkasında kokulu bir dumanla, dördünü de rayihalı yağlarla kutsadı ve alçak, melodik bir sesle birliktelik, hizmet ve karşılıklı saygı ilahileri söyledi. Aile üyeleri ve misafirler izledi; çoğu burunlarını çekiyor, gözyaşlarını tutmak için gözlerini kırpıyordu. Ağlama hıçkırıklarının arasında, Aphrodite ve Hephaistos'un tatlı bir çift olduğunu söylemek gibi densiz bir hataya düşen bir faun, öfkeli Ares tarafından kıçına bir tekme yedi.

Resmi işler bitmişti ve aşçılık yarışmasının kazanını belirlemeye gelmişti sıra. Zeus ve Hera, profesyonel yemek eleştirmenleriymişçesine, yavaşça ileri geri yürüyerek, masanın etrafına bırakılmış olan yi-

yecekleri kokluyor, onlara dokunuyor, tatlarına bakıyor, onları yudumluyor ve yalıyorlardı. Sehpaların arkasındaki yarışmacılar nefeslerini tutuyordu. Zeus amberçiçeği, böcek ve ceviz jölesinin tadına bakıp beğeniyle kafasını sallayınca yiyeceğin yaratıcısı, Margaret isimli genç bir balıkçıl heyecandan çığlık attı ve anında bayıldı.

Ancak ödül onun değildi. Kazanan kişi, Melissa isimli, utangaç, küçük bir yaratığın görünüşte mütevazı olan tarifiydi. Tanrılara, içi ağzına kadar yapışkan, kehribar rengi bir sıvıyla dolu, küçücük bir amfora sunmuştu.

"Evet," dedi Zeus, bir parmağını daldırıp başını bilgili ve onaylayıcı bir tavırla sallayarak. "Çamsakızı."[1]

Ancak küçük kavanozun içindeki şey çam sakızı değil, bambaşka bir şeydi. Yeni bir şey. Yapışkandı ama merhem gibi değildi, yoğundu ama katı değildi, tatlıydı ama aşırı tatlı değildi ve hisleri deliye çeviren bir kokusu vardı. Melissa ona "bal" adını vermişti. Hera bir kaşık alınca ağzının içinde en güzel çayır çiçekleri ve dağ otları dans ediyor ve uğulduyormuş gibi hissetti. Zeus kaşığın arkasını yaladı ve zevkle ses çıkardı. Karı-koca birbirlerine baktılar ve başlarını salladılar. Daha fazla istişareye gerek yoktu.

"Iıı, şey... Aaa... Bu sene... Standartlar hoş biçimde yüksek oldu," dedi Zeus. "Hepinize aferin. Ama

---

[1] Yunanlar hâlâ şaraplarına çamsakızı ekliyor (adına *retsina* diyorlar) ve misafirlerine ikram ediyor. Normalde nazik ve misafirperver olan bu halkın neden böyle bir şey yaptığını kimse bilmiyor. Tam da tahmin edilebileceği gibi bir lezzeti var: ressamların yağlı boyayı açmak için kullandığı terebentin gibi. Bayılıyorum.

Kraliçe Hera ve ben kararımızı verdik. Bu... Iıı... *Bal* birinci oldu."

Hayal kırıklıklarını gizlemeye çalışan diğer yaratıklar sportmence bir ifade takındılar. Melissa ödülünü, Tanrıların Kralı'ndan isteyeceği şeyi almak için öne çıkarken yaratıklar yarım daire şeklinde etrafına dizildiler.

Melissa çok ufak tefekti ve zafer kürsüsüne yaklaşırken daha da ufak tefek göründü. Zeus'un yüzünün yakınına uçtu (buna müsaade etmeyecek kısımları fazlasıyla etli butlu görünmesine rağmen uçabiliyordu) ve vızıldayarak ona şöyle söyledi:

"Haşmetli efendim, yiyeceğimi sevdiğinize sevindim ama yapmasının inanılmaz güç olduğunu söylemem gerek. Çiçekten çiçeğe uçuyor, içindeki nektarı çıkarıyorum. Yalnızca çok az miktarda alıp taşıyabiliyorum. Tüm gün, Aither görebilmem için ışık sağladığı sürece, nektarı içime çekiyor, arıyor, evime geri dönüyorum ve çoğu zaman uzun mesafeler katediyorum. Günün sonunda ise –gizli işlemimi kullanarak– çok az nektar alıp sizi çok memnun bırakan o tatlı karışıma dönüştürebiliyorum. Elinizde tuttuğunuz o küçücük amforayı doldurmak dört buçuk hafta sürdü. Bunun ne kadar meşakkatli bir iş olduğunu görüyorsunuz. Balın kokusu öyle yoğun, öyle enfes, öyle karşı konulamazdır ki birçok yaratık yuvamı yağmalamaya geliyor. Bunu da hiçbir bedel ödemeden yapıyorlar çünkü küçücüğüm ve tek yapabildiğim sinirli sinirli vızıldamak ve onları kışkışlamak. Bir düşünsenize, bir haftalık emeğim yalnızca bir gelinciğin patisiyle ya da bir ayı yavrusunun diliyle yok olabiliyor. Bana bir *silah* verin majeste-

leri. Hiç yiyecek üretmeyen akrebe ölümcül bir iğne verdiniz. Bütün gün güneşlenen yılana da zehirli dişler verdiniz. Yüce Zeus, bana da böyle bir silah verin. Kıymetli bal stokumu çalmaya çalışan kişileri öldürecek, ölümcül bir silah verin."

Zeus kasvetle ve tedirgince kaşlarını çattı. Gök gürüldedi ve gri bulutlar yukarıda dalgalanmaya başladı. Işıklar kısılırken ve rüzgâr, masa örtülerini uçuşturup tanrıçaların parlak elbiselerini havalandırırken hayvanlar telaş içinde huzursuzca kıpırdandılar.

Çoğu meşgul ve önemli varlık gibi Zeus'un da huysuzluğa veya kendine acımaya sabrı yoktu. Bu uçan, aptal, küçük, yuvarlak yaratık ölümcül bir iğne istiyordu, öyle mi? Zeus ona gününü gösterecekti.

"Sefil böcek!" diye gürledi Zeus. "Nasıl böyle canavarca bir ödül istersin? Böyle bir yetenek paylaşılmalı, kıskançça saklanmamalı. İsteğini reddetmekle kalmayacağım–"

Melissa hoşnutsuzlukla vızıldayarak lafını kesti. "Ama söz vermiştiniz!"

Topluluktaki herkes nefesini tuttu. Melissa gerçekten de Zeus'un lafını kesmeye ve şerefini sorgulamaya cüret etmiş olabilir miydi?

"Affedersin ama..." dedi tanrı kendine hâkim olarak ki bu herhangi bir öfke patlamasından daha korkutucuydu. "Kazananın dilediği şeyi *isteyebileceğini* söyledim. Onun *yerine getirileceğine* dair söz vermedim."

Melissa'nın kanatları hayal kırıklığıyla büküldü.[1]

---

[1] Elbette Zeus'un ettiği yeminlerle ve verdiği sözlerle oynayışına tanıklık ettiğimiz tek sefer bu olmayacak.

"Fakat," dedi Zeus elini kaldırarak, "bu andan itibaren bal toplaman, benim kararımla kolaylaşacak: Yalnız çalışmayacaksın. Üretken arılarla dolu koca bir koloninin kraliçesi olacaksın. Dahası, sana ölümcül ve acı verici bir iğne *vereceğim*."

Melissa neşeyle kanat çırptı.

"Ama," diye devam etti Zeus, "soktuğun kişiye keskin bir acı verirken, *sana* ve senin türüne ölüm getirecek. Böyle olacak."

Gök bir kez daha gürledi ve bulutlar dağılmaya başladı.

Melissa birdenbire içinde tuhaf bir hareketlilik sezdi. Aşağı baktı ve mızrağa benzer, uzun, ince ve keskin bir şeyin gövdesinin altından çıktığını gördü. Sipsivri bir iğneydi ama korkunç ve çirkin bir şekilde dikenliydi. Delice seğirtti, vızıldadı ve son kez inleyerek uçup gitti.

Bal arısına Yunancada hâlâ *meliss* deniyor ve iğnelerini, son çare intihar aracı olarak kullandıkları doğru. Eğer arı, kurbanını soktuktan sonra uçmaya çalışırsa, çabalarken iç organlarını da iğnesiyle birlikte çıkarıyor. Çok daha az faydalı ve daha az çalışkan olan yaban arısının ise iğnesi dikenli değil ve kendine zarar vermeden, iğnesini istediği kadar kullanabiliyor. Ancak her ne kadar sinir bozucu olsalar da yaban arıları tanrılardan hiçbir zaman böyle bencil ve kibirli isteklerde bulunmadılar.

Bilim insanlarının, arıların bulunduğu böcek grubuna *Hymenooptera,* yani Yunanca "düğün kanatları" ismini verdikleri doğru.

Tanrıların Yiyeceği

Balı gerçekten fevkalade lezzetli olan Melissa'yı böyle ağır cezaya çarptıran Zeus'un motivasyonu belki de yalnızca öfke ve sabırsızlık değildi. Belki de bu bir politikaydı. Ölümsüzler dünyasındaki herkes o ana tanıklık etmişti. Tanrıların Kralı'nın acımasızlığını görme fırsatı bulmuşlardı.

Düğün ziyafetinin üzerine çöken sessizlik, az önce üzerlerinde toplanan fırtına bulutları kadar koyu ve korkutucuydu. Zeus bal dolu amforayı kafasının üzerine kaldırdı.

"Kraliçem ve sevgili karım için bu amforayı kutsuyorum. Asla boşalmayacak. Sonsuza dek bizi besleyecek. Balının tadına bakan asla yaşlanıp ölmeyecek. Tanrıların yiyeceği olacak ve meyvelerin sularıyla karıştırıldığı zaman tanrıların içeceği olacak."

Büyük bir tezahürat koptu, yukarıda güvercinler uçuştu, bulutlar ve sessizlik dağıldı. Musa olan Kalliope, Euterpe ve Terpsikhore öne çıktı ve el çırptı. Müzik çalmaya başladı, methiyeler söylendi, danslar edildi. Mutluluktan birçok tabak kırıldı ki bu hâlâ Yunanların yiyip içmek, kutlama yapmak ve turist parası kazanmak için bir araya geldiklerinde gerçekleştirdikleri bir gelenek.

"Ölümsüz" sözcüğünün Yunancası *ambrotos*'tur ve "ölümsüzlük" kelimesi Ambrosia'dır. Bu kutsanmış bala Ambrosia denmiştir. Mayalanmış, içilebilir, bir çeşit bal likörüne benzeyen haline, ana malzemesi olan tatlı çiçeğin şerefine Nektar demişlerdir.

Yaramaz Zeus

Hera'nın ağzı kulaklarına varıyordu. Oğlu muhteşem bir evlilik gerçekleştirmişti ve Zeus, dünyanın en önemli varlıklarının gözü önünde ona bağlılık ve sadakat yemini etmişti.

Hera, doyumsuz kocasının daha şimdiden Kos Adalı[1] güzeller güzeli bir nympha olan Leto'nun dansını şehvetli gözlerle izlediğinin farkında değildi. Leto, Titan olan Phoibe ve Koios'un kızıydı. Annesiyle babası Zeus'un affından memnunlardı ve ziyafette yerlerini almışlardı.

Zeus'un kulağına biri fısıldadı. "Kuzenim Leto'nun hayatını sana borçlu olduğunu ve bu yüzden seninle yatağa girmeye gönüllü olması gerektiğini düşünüyorsun."

Zeus kafasını kaldırarak eğitmenine; zekâsı, kurnazlığı ve içgörüsü eşsiz olan Okeanid Metis'in neşeyle parlayan gözlerine baktı. Zeus ona hâlâ âşıktı ve onun da kendisine âşık olduğundan emindi. Zaten ambrosia ve nektarla kaynayan kanı, dans ve müzikle daha da kaynadı.[2] Metis ile aralarında gidip gelen kıvılcımlar büyük bir yangına dönme tehlikesi barındırıyordu.

Metis bunun farkına vardı ve elini kaldırdı. "Asla olmaz Zeus, asla. Senin annen gibi oldum ben. Ay-

---

1 Ya da Kos Adası ki Sezar salatanın olmazsa olmaz malzemesi olan roman marulu da burada yetişir.

2 Aslında tanrıların damarlarından kan değiL, ikhor isimli, güzel, gümüşle karışık altın renginde bir sıvı akıyordu. Çelişkili bir sıvıydı, çünkü ambrosia ve nektarın sonsuz hayat verici özelliklerine sahipken aynı zamanda ölümlüler için zehirli ve anında öldürücüydü.

rıca bugün senin düğün günün, edep duygusundan tamamen mi yoksunsun?"

Zeus'un yoksun olduğu şey tam olarak da edep duygusuydu. Masanın altından Metis'e dokundu. Panikleyen Metis uzaklaştı. Zeus ayağa kalktı ve onu takip etti. Metis adımlarını hızlandırarak bir köşeyi döndü ve dağın yamacından hızla aşağı inmeye başladı.

Zeus kendini boğaya, sonra ayıya, sonra aslana ve kartala dönüştürerek onun peşi sıra gitti. Metis bir mağaranın derinliklerindeki kaya yığınının arkasına saklandı. Fakat yılana dönüşmüş olan Zeus, kayaların arasındaki bir boşluktan sürünerek geçti ve bedenini ona sardı.

Metis, Zeus'u hep sevmişti ve hem yorulduğu hem de ısrarcılığından etkilendiği için sonunda rıza gösterdi. Ancak birlikte olurlarken bir şey Zeus'u rahatsız etti. Phoibe'den bir kehanet duymuştu: Metis'in bir çocuğunun, babasından üstün geleceğine dair.

Yastık sohbeti olarak biçim değiştirme, yani Yunanların *metamorphoses* dediği konudan konuştular. Bir tanrı ya da Titan'ın, az önce Zeus'un Metis'i kovalarken yaptığı gibi, kendi biçimini değiştirerek başkalarına, hayvanlara, bitkilere, hatta katı cisimlere dönüşebilme yeteneğiydi bu. Metis bu sanattaki kabiliyetinden ötürü Zeus'u tebrik etti.

"Evet," dedi Zeus, kendinden memnun halde. "Seni boğa, ayı, aslan ve kartal olarak kovaladım ama yılan olarak yakaladım. Açıkgöz ve kurnaz olduğuna dair bir ünün var Metis, ama zekâmla seni yendim. Kabul et."

"Ah, seni yenebileceğime eminim. Bir sineğe dönüşseydim beni hiç yakalayamazdın, değil mi?"

Zeus güldü. "Öyle mi düşünüyorsun? Beni ne kadar da az tanıyorsun."

"Hadi o zaman," diye sataştı Metis. "Yakala beni!" Bir uğultu ve vızıltıyla sineğe dönüştü ve mağaranın içinde oradan oraya uçtu. Zeus bir parlamayla kertenkeleye dönüştü ve uzun, yapışkan dilini hızlıca uzatarak Metis'i (ve karnında oluşmaya başlamış olabilecek çocuğunu) sağ salim midesine indirdi. Babası Kronos'un, onu yenmesi kehanet edilen herkesi yeme alışkanlığı Zeus'a da geçmiş gibiydi.

Zeus, sözümona kurnaz Metis'ten daha da zeki olduğunu söyleyerek kendi kendini tebrik edip asıl formunda Olympos'a döndüğünde, müzik ve dans son hızla devam ediyordu ve karısı hiçbir şey fark etmemiş gibiydi.

Migrenlerin Anası

Tanrıların Kralı'nın başı ağrıyordu. Düğün ziyafeti nedeniyle akşamdan kalma değildi. Çözülmesi gereken bir sorun anlamında, mecazi bir baş ağrısı da değildi –lider olduğu o için sık sık başına gelirdi–. Gerçekten başı ağrıyordu. Hem de ne ağrıyordu. Gün geçtikçe ağrı büyüdü ve Zeus daha önce hiç görülmemiş, şiddetli, keskin, kör edici bir acı içindeydi. Tanrılar ölüme, yaşlanmaya ve ölümlülere ıstırap veren ve dehşete düşüren şeylere karşı bağışık olabilir ama acıya karşı bağışık değillerdir.

Zeus'un kükremeleri, ulumaları ve çığlıkları, Yunanistan anakarasının bütün vadilerini, kanyonları-

nı ve mağaralarını doldurdu. Tüm dünya Hekatonkheirler geri geldi de Titanomakhia yeniden başladı sanana kadar Zeus'un iniltileri adaların yeraltı mağaralarında, uçurumlarında ve koylarında yankıladı.

Zeus'un erkek ve kız kardeşleriyle diğer aile üyeleri deniz kenarında onun etrafında endişeli bir şekilde toplanmışlardı. Zeus'u, yeğeni, Poseidon'un en büyük çocuğu olan Triton'a, onu denizde boğması için yalvarırken bulmuşlardı. Triton böyle bir şey yapmayı reddetmişti, bu yüzden herkes beyinlerini çalıştırıp başka bir çözüm bulmaya çalışıyordu. Bu sırada zavallı Zeus, kafasını elleriyle, parçalayacakmış gibi sıkarak acı içinde tepiniyor, bağırıyordu.

Sonra Zeus'un en sevdiği genç Titan Promotheus'un aklına bir fikir geldi. Fısıldayarak Hephaistos'a anlattı, o da başını şevkle sallayarak kusurlu bacaklarının müsaade ettiği kadar hızlıca demirhanesine döndü.

Zeus'un kafasının içinde dönen şeyler aslında ilgi çekiciydi. Bu kadar acı çekmesi normaldi; kurnaz Metis, Zeus'un kafatasının içinde zırh ve silah dövüyordu. İhtiyacı olan malzemeleri, madenleri ve bileşenleri, demiri, diğer metalleri, mineralleri, nadir toprak elementlerini ve iz elementlerini tanrının çok yönlü, sağlıklı ve dengeli diyeti sayesinde, kanında ve kemiklerinde bulmuştu.

Metis'in ilkel ama etkili metal işçiliğini görse onaylayabilecek olan Hephaistos elinde kocaman, çift bıçaklı, Minos stili bir baltayla, kalabalık kumsala geri döndü.

Prometheus, bu acıyı yok etmenin tek yolunun, ellerini şakaklarından çekmesi, diz çökmesi ve inançlı

olması olduğuna ikna etmişti Zeus'u. Zeus, Tanrılar Kralı olmanın, dua edecek daha yüksek mevkide biri olmaması sorununu beraberinde getirdiğini mırıldansa da söyleneni yaptı ve dizlerinin üzerine çökerek kaderini bekledi. Hephaistos neşe ve özgüvenle eline tükürdü, kalın, ahşap sapı kavradı ve –sessiz kalabalık izlerken– baltayı tek bir hareketle Zeus'un kafatasına indirerek onu beceriklilikle ikiye ayırdı.

Herkes dehşete düşmüş şekilde bakakalırken korkunç bir sessizlik hâkimdi. Dehşet duygusu yerini vahşi bir kuşkuya bıraktı. Zeus'un yarılmış kafasının içinden bir mızrak ucu gördüklerinde kuşku da yerini hayrete bıraktı. Arkasından, kızıl kahverengi bir sorgucun üstü göründü. Tam bir zırhla kuşanmış bir kadın figürü görüş alanlarına girerken izleyiciler nefeslerini tuttu. Zeus başını indirdi –acıdan, rahatladığından, itaat ettiğinden ya da düpedüz şaşkına döndüğünden mi kimse emin olamadı– ve bu görkemli varlık, Zeus'un eğiş kafası onun inmesi için yerleştirilmiş bir rampa ya da merdivenmiş gibi sakince kuma indi ve dönüp ona baktı.

Kaplamalı zırhı, kalkanı, mızrağı ve tüylü bir miğferi olan kadın eşsiz ve muhteşem gri gözlerle babasına baktı. Gözlerinden adeta sonsuz bilgelik akıyordu.

Kıyı boyunca uzanan çam ağaçlarından birinden bir baykuş yükseldi ve kadın savaşçının parlak omzuna tünedi. Kum tepelerinden zümrüt ve mor kuvars renklerinde bir yılan kayarak gelip ayağına dolandı.

Tatsız bir fışırtı sesiyle Zeus'un kafasındaki yara kapandı ve kendi kendine iyileşti.

Orada bulunan herkes, bu yeni tanrıçanın diğer tüm ölümsüzlerden daha güçlü ve kişilik sahibi olduğunu anladı. Onun yalnızca düğün gününe yakın bir zamanda yaşanmış bir zinadan doğmuş olabileceğini anlayan Hera bile neredeyse önünde diz çökecekti.

Zeus, ona büyük acılar çektiren kızına baktı ve içtenlikle gülümsedi. Aklına bir isim geldi ve söyledi.

"Athena!"

"Baba!" dedi Athena nazikçe gülümseyerek.

Athena

Athena'nın[1] bünyesinde barındırdığı özellikler, yakında adını taşıyacak şehir devletinin, Atina'nın ulu erdemleri ve başarılarıydı. Annesi Metis'ten bilgelik ve içgörü yeteneğini almıştı. El becerisi, savaş becerisi ve siyaset becerisi onun alanıydı. Hukuk ve adalet de keza. Yalnızca Aphrodite'ye özgü olan aşk ve güzellik alanlarından da payını almıştı. Athena'nın güzelliği, estetikle, sanattaki *ideal* kaygısıyla, betimlemeyle, düşünceyle ve karakterle ifade edilir. Aphrodite'ninki ise her zaman daha fiziksel, aşikâr, belki de yüzeysel güzelliktir. Athena'nın temsil ettiği aşkın da daha az hararetli ve fiziksel bir yönü vardır; ileride "Platonik" olarak adlandırılacak olan aşktır. Atinalılar da Athena'nın bu özelliklerini başka şeylerin üstüne koyarlardı; tıpkı onu ve koruyucularını, var olan diğer tüm ölümsüzlerin üstüne koydukları gibi. "Var olan" diyorum çünkü –öğreneceğimiz

[1] Bazen Athene olarak da yazılır ama çeşitli yazımların farklı anlamları bulunmamaktadır.

üzere– henüz doğmamış olan iki Olymposlu tanrı daha Atinalı ve Yunan olmayı tanımlamadaki rollerini oynayacaktı.

İlerleyen yıllarda Athena ve Poseidon, Kekropia şehrinin koruyuculuğu için yarıştılar. Poseidon yükseklerdeki bir kayaya üç başlı mızrağını saplayarak deniz suyu çıkardı; etkileyici bir numaraydı ama tuzlu olduğu için güzel bir çeşmeden başka bir işe yaramadı. Athena'nın basit hediyesi, ilk zeytin ağacıydı. Kekropia vatandaşları bu ağacın meyvesinin, yağının ve ondan yapılan tahtaların çok yönlü faydasını görüp başlıca ilahları ve koruyucuları olarak Athena'yı seçtiler ve onun şerefine şehrin ismini Atina olarak değiştirdiler.[1]

Roma'da ona Minerva adıyla tapılıyordu ama Yunanların onunla kurduğu şahsi bağdan uzaktı. En sevdiği hayvanlar, bilgeliğin sembolü baykuş ve babasının şekil değiştirerek annesini yenmesini sağlayan yılandı. Yumuşak ve çok yönlü meyvesi Yunanistan için bir lütuf olan zeytin ağacı da onun için kutsaldı.[2]

---

[1] Deniz gücü ve bunun sağladığı ticaret, Atina'nın geçim kaynağı olacaktı (Salamis'te Perslere karşı şaşırtıcı bir zafer kazanmalarını sağladı). Ancak zeytin tarımı ve Athena'nın hükmettiği alanlar olan zanaatlar, sanatlar ve teknikler, onlar için tartışmasız daha önemliydi.

[2] Athena zırhı dışında her zaman bir de aigis ile resmedilir. Bir aigisin neye benzediğine dair kimse tam olarak fikir birliğinde bulunamamıştır. Bazen bir hayvan derisi olarak tanımlanır (hatta keçi olarak: Yunancada *aiga* "keçi" anlamına gelir). Ancak sonraki heykel ve seramik temsillerinde aslan veya leopar postları görülmektedir. Zeus'un aigisinin muhtemelen keçi derisiyle kaplı ve çoğu zaman bir Gorgo yüzü oyulmuş olan bir kalkan olduğu düşünülür. Yarı ilahi bir statü gös-

O gri gözlerin aşikâr nezaketi, fiziksel güçle karakter ve zihin gücünün birleştiği yeni bir ideal doğurdu. Onu kızdırmak hiç de akıllıca değildi. Ayrıca ona karşı geldiğiniz zaman Zeus'a da karşı geliyordunuz. Kızı aklını başından almıştı ve ona göre kötü hiçbir şey yapamazdı. En az sevdiği çocuğu olan Ares, yeni yarı kız kardeşiyle ilginç bir tezat oluşturuyordu. İkisi de savaş tanrısıydı ama Athena planlama, taktik, strateji ve akil savaş sanatıyla ilgilenirken Ares çarpışmaların, çatışmaların ve her çeşit dövüşün tanrısıydı. Yalnızca vahşetten, güçten, saldırganlıktan, fetihten ve tehditten anlıyordu. İkisinin de birbiriyle ittifak kurmadığı sürece o kadar güçlü olmadığını anlamak üzücü ama çok önemli.

Athena'ya çoğu zaman Pallas ön ismi verilirdi ve Pallas Athena olarak kendi şehri Atina'yı korurdu. Himayesinin sembolüne *palladium* deniyordu. Bu kelime nasıl olduysa tiyatrolara ve *paladyum* elementine ismini verdi. Asıl Pallas, deniz tanrısı Tirton'un kızıydı ve Athena'nın çok sevdiği çocukluk arkadaşıydı. Birlikte yarı ciddi savaş oyunları oynarlardı. Bir keresinde, Pallas, Athena'yı yenmek üzereyken (her zaman canının içini izleyen ve koruyan) Zeus müdahale etti ve yıldırımlarından birini göndererek Pallas'ı bayılttı. Olayın heyecanına kapılan Athena son darbeyi vurdu ve dostunu öldürdü.

---

termeye hevesli olan insan kralları ve imparatorları genelde yönetme hakkının işareti olarak omuzlarına bir aigis atardı. Bu kelime günümüzde liderlik ya da otorite simgesi haline gelmiştir. İngilizcedeki "under the aegis of..." ifadesi "...himayesi (desteği) ile..." anlamına gelir.

O andan sonra, sonsuza dek, sevgisinin ve vicdan azabının nişanı olarak Pallas'ın adını taşıdı.

Demeter gibi Athena'ya da erkekler tarafından dokunulmadı.[1] Çocuksuz bekar hayatı ve Pallas'la olan dinç ilişkisi, bazılarının Athena'nın eşcinsel aşkın simgesi olması gerektiğini düşünmesine sebep oldu.

İçerideki Metis

Zeus'un, Athena'nın annesini kandırarak sineğe dönüşmesini sağladıktan sonra kertenkele diliyle onu yutması, Metis için alışılmadık bir şekilde aptalca olmuştu. Ya da öyle görünüyordu.

Aslında Metis kandırılmamıştı. Kandıran taraf oydu. Sonuçta *metis* "zanaat" ve "kurnazlık" anlamına geliyor. Zeus'un onu yutmasına izin vermişti. Hatta onu aldatarak bunu yapmasını sağlamıştı. Eğer kendi özgürlüğünü feda edip her daim onun içinde kalırsa bilge bir danışman olarak ona sonsuza kadar tavsiye verebileceğini anlamıştı. Zeus istese de istemese de.

Gücü elinde tutan birine doğruları söyleyen kişiler sonunda ya zincire vurulur ya da erkenden ölür ama Zeus'un kafasının içindeki Metis asla susturulamazdı. Yıldırım tanrısını zor durumlara düşürebilecek başına buyruk ve düşüncesiz eylemlerde ihtiyatlı bir kontrol mekanizması olacaktı. Tanrının öfke, şehvet ve kıskançlık fırtınalarının, onun dingin se-

[1] Adına bazen *Parthenos* yani Yunancada "bakire" anlamına gelen sözcük de eklenirdi. Akropolis'teki Parthenon isimli Athena tapınağı da ismini buradan alır.

siyle, içgüdülerini daha mantıklı ve bilgece kanallara yönlendirebilecek o sesle dindirilmesi gerekiyordu.

Metis'in, özgürlüğünü feda etme sebebinin görev ve sorumluluk duygusundan mı yoksa her daim çok sevdiği Zeus'a olan aşkından mı kaynaklandığını kestiremiyorum. Bence ikisinin karışımı. Bir Yunan'ın söyleyeceği gibi, hizmet etmek ve sevmek onun *moira*sıydı.

Zeus'un diğer olumlu özellikleriyle –karizma,[1] iyi kalp, içgüdüsel kurnazlık ve (genelde) güçlü adalet, insaf ve hak duygularıyla– birleşen Metis'in kurnaz içsel rehberliği, onun Kronos ve Uranos'tan daha yüce bir hükümdar olmasına sebep oldu. Hatta Metis onunla öyle bütünleşti ki, Homeros bazen Zeus'tan *Metieta* yani "bilge danışman" diye bahsederdi.

Sığınak Aramak

Metis, Zeus'un bir kulağına bilgece sözler fısıldamış olabilir ama öteki kulağı her zaman tutkunun şiddetli çağrılarını duyuyordu. Önüne güzel kızlar ve kadınlar –bazen de gençler– çıktığı zaman, hayvana dönüşmek zorunda kalsa da onları dünyanın bir ucundan diğerine kovalamasını kimse engelleyemezdi. Şehvet onu yakaladığı zaman Metis'in Zeus üzerindeki kontrolü, bir fırtınayı dindirmeye çalışan fısıltıdan, Hera'nın öfke ve kıskançlık dolu vahşi çığlıkları da bir gemiyi rotasından çıkarmaya çalışan kelebeğin kanat çırpışından farksızdı.

[1] Bu sözcüğü burada kullanmamıza izin var çünkü ne de olsa Yunanca bir sözcük ve onu Kharitlerin lütfettiği bu özellikle gözümüzde canlandırmak daha kolay oluyor.

Zeus'un tutku dolu bakışlarının, çoktan Titan Phoibe ve Koios'un vakur kızı Leto'nun üzerine düştüğünden bahsetmiştim. Sanırım "vakur" sıfatı, bu kelimeyle tanımlanan kadınlar için biraz rahatsız edici (vakur kelimesi erkekler için pek kullanılmıyor sonuçta) ancak Leto tam olarak "vakur" kelimesinin sizde uyandıracağı mütevazılık ve ağırbaşlılık özelliklerini gösterecek olan küçük bir tanrıça haline gelecekti.[1] Zeus çok geçmeden onu kovalayıp yakaladı ve ilişkiye girdi.

Gösterişçi biri olmayan dişi Titan Leto'ya (Romalılar için Latona) sonraları alçakgönüllülük timsali olmanın yanında annelik tanrıçası olarak da tapıldı. Bunun nedeni büyük olasılıkla, Zeus onunla işini bitirdikten sonraki hamilelik sürecinin, nice talihsizliklerden sonra cüretkâr bir galibiyete dönüşmesiydi. Hera, kocasının, Leto'yu hamile bıraktığını öğrenince büyükannesi Gaia'ya, Leto'yu üzerinde doğurabileceği her topraktan men etmesini buyurdu. Zeus'un, o piç Athena'ya olan sevgisinin, Hera'nın soylu ve sevgili oğulları Hephaistos ve Ares'in (Hera aniden gelen annelik hisleriyle, ilk çocuğunu bir zamanlar gökten kovarak aşağı attığını unutmuş gibiydi) önüne geçmesi zaten yeterince kötüydü. Bir piç tanrı çocuğunun daha gelip Olympos'un düzenini rahatsız etmesine izin vermeyecekti. Hera'nın

[1] Eş anlamlılar sözlüğünde şu anlamlar var: "gösterişsiz, uysal, iyi huylu, içe kapanık, çekingen, sessiz, utangaç, mahcup, sıkılgan, suskun, çıtkırıldım, ürkek, nazlı; usturuplu, edepli, hanım hanımcık, saygıdeğer, terbiyeli, erdemli, saf, masum, namuslu; ölçülü, vakarlı, temkinli, aşırı ciddi, iyilik timsali, mutaassıp." Bu sözcükler kendileri hakkında kullanılsa birçok kadının sevinçten havalara uçacağını pek zannetmiyorum.

birçok yönü aslında Roma imparatoru Augustus'un karısı Livia'yı ya da İngiliz kralları ve mafya babalarının karılarını andırıyor. Her daim hanedana ve kan bağına önem veriyordu; her daim onur, aile, soy ve miras için her şeyi yapmaya hazırdı.

Toprağa ayak basması yasak olan Leto denizlere açılarak doğuracak bir yer aradı. Kuzey Rüzgârı'nın[1] ötesinde yaşayan vahşi Hyperborealılara sığınmaya çalıştı ama Hera'nın gazabından korktukları için Leto'nun orada kalmasına izin vermediler. Denizdeki Leto, başına bu korkunç belayı açan Zeus'a dua etti. Fakat Tanrılar Kralı olarak, diğer tanrıların kendi diyarlarına hükmetmelerine ve kendi iradeleriyle davranmalarına müsaade etmeli ve saygı göstermeliydi Zeus. Hera'nın hükmüne karışamaz ya da bu korkunç büyüsünü geri alamazdı. Liderler, krallar ve imparatorlar her zaman tebaaları arasında özgürlüğü en kısıtlı olan kişinin kendileri olduğunu söylerler ve bu bir bakıma doğrudur. Zeus kesinlikle, tüm gücüne ve görkemine rağmen, ona yönetme yetkisi veren kabine hükümeti mutabakat ilkeleri ve kolektif sorumluluk tarafından kısıtlanıyordu.

Leto için elinden gelen tek şey, kardeşi Poseidon'u ikna ederek Leto'nun teknesini Delos'a yönlendirecek dalgalar çıkarmasını sağlamaktı. Delos, Kiklad Adaları'nın anaforlarında ve girdaplarında sürüklenen, denizin dibine bağlı olmayan, böylece Hera'nın lanetinden korunan, üzerinde kimsenin yaşamadığı, küçük bir adaydı.

---

[1] Bugünün Trakya'sında; Yunanistan, Bulgaristan ve Türkiye'nin kesiştiği yerde.

İkizler!

Leto bitap halde, konuksever yüzen ada Delos'a vararak var olan son gücünü de kum tepelerini emekleyerek tırmanarak, kıyıda sıralanan bir dağınık bir çam ağacı dizisinin altına sığındı. Orada bulabildiği birkaç çam fıstığı ve çimen, içinde büyüyen yaşamı beslemeye yetmiyordu. Bu nedenle uzakta görebildiği yeşil vadiye doğru yol aldı. Orada, Kynthos Dağının altında, bir ay boyunca meyvelerle ve tohumlarla beslenerek vahşi bir hayvan gibi, neyse ki Hera'nın lanetinden korunarak yaşadı. Bu sürede göbeği öyle şişti ki bir canavara ya da deve hamile olduğundan korktu. Ama yine de yiyecek aradı, yedi ve dinlendi; yiyecek aradı, yedi ve dinlendi.

Bir gün açlık sancıları yeni ve daha keskin bir acıya yol açtı. Tek başına olan ve kimseden yardım almayan Leto, o zamana kadar görülmüş en güzel kız çocuğunu doğurdu.[1] Leto nefes nefese ona Artemis ismini verdi. Hayret verici, gümüşi bir çevikliği ve esnek bir kuvveti olan bu kız bebek, kendini hayattaki ilk gününde acil ve mucizevi bir işin içinde buldu. Leto hamileliğinin neden bu kadar güç ve ağır geçtiğini anlamıştı: İçinde başka bir bebek daha vardı ve bu küçük ikiz, doğum kanalında yan döndüğü için Leto'ya korkunç acılar çektiriyordu. Nasıl kolay bebek doğrulacağına dair Artemis'in içgüdüsel bir bilgisi vardı ve muhteşem ikiz erkek kardeşinin doğumuna yardım etti.

---

[1] Onunla eşit güzellikte olan Aphrodite ve Athena gerçek anlamda *doğmamıştı*, yani iddiamız doğru.

Oğlan ilk kez ağladığında anne ve kızın gözlerinden şaşkınlık ve mutluluk yaşları aktı. Saçının rengi kız kardeşinin ya da annesininki gibi simsiyah değil, büyükannesi olan parlak Phoibe'ninki gibi sarıydı. Leto çocuğun ismini Apollon koydu. Bazen doğum yerinin şerefine ona "Deloslu Apollon" denirdi, bazen de Titan olan büyük annesinin ve kendi parlak ve altınsı güzelliğinin şerefine "Phoibos Apollon" denirdi; Phoibos "ışıldayan" anlamına gelirdi çünkü.

Artemis

Zeus, Artemis'i en az Athena'yı sevdiği kadar sevdi ve onu Hera'nın gazabından korumak için elinden geleni yaptı. Hera zinadan doğma bir çocuğa daha, hele ki onun kibirle erkeksi kız olarak tanımladığı ve tanrıçalığın itibarının yüz karası olarak gördüğü bir çocuğa bakmaya dayanamıyordu.

Bir öğleden sonra, Artemis daha küçük bir kızken, Zeus onu Olympos Dağının altındaki çalılarda fare ve kurbağa yakalayıp bırakarak oyun oynarken buldu. Artemis'in yanındaki bir kayaya oturdu ve onu dizine oturttu.

Artemis bir süre babasının sakalını çekiştirdi, sonra, "Baba, beni seviyor musun?" diye sordu.

"Artemis, o nasıl soru öyle! Sevdiğimi biliyorsun. Seni tüm kalbimle sevdiğimi biliyorsun."

Eğer babanız sadakatsiz ve namussuz biriyse onu ikna edemeyeceğiniz neredeyse hiçbir şey yoktur. Artemis babasının sakallarıyla oynadığı gibi kendiyle de oynuyordu artık.

"Bana bir dilek bahşedecek kadar seviyor musun beni?"

"Elbette canım."

"Hımın. Aslında düşününce bu hiçbir şey. En küçük ve önemsiz nymphalara ve su ruhlarına bile dilek bahşediyorsun. Bana *birkaç* dilek bahşeder misin?"

Zeus içten içe homurdandı. Herkes mutlak güce sahip olmanın, Olymos tahtında oturmanın, göğe ve toprağa hükmetmenin en kolay iş olduğunu zannediyordu. Peki ya babalık sorumluluğu, kardeş rekabeti, güç çekişmeleri ve kıskanç eşler hakkında ne biliyorlardı? Ailenin bir üyesini memnun etseniz diğerini sinirlendiriyordunuz.

"Birkaç dilek mi? Aman aman! Bir kızın isteyebileceği her şeye sahip değil misin? Ölümsüzsün ve en güzel dönemine erişince bir daha hiç yaşlanmayacaksın. Güçlüsün, zekisin, hızlısın ve – ah!" Artemis sertçe çekiştirerek babasının sakalını koparmıştı.

"Zor dilekler değiller babacığım. Küçücük şeyler."

"Peki öyleyse, duyalım bakalım."

"Hiçbir zaman bir erkek arkadaşım ya da kocam olsun veya bir erkek bana o şekilde dokunsun istemiyorum, anlarsın ya–"

"Evet, evet... Eee... Anlıyorum."

Muhtemelen Zeus hayatında ilk kez kızardı.

"Ayrıca bir sürü farklı ismim olsun istiyorum, kardeşiminki gibi. 'Unvan' deniyor bunlara. Bir de yay istiyorum ki fark ettiğim üzere *erkek* kardeşimin bir sürü var ama benim yok çünkü ben kızım ve bu hiç de adil değil. Ben daha büyüğüm sonuçta. Hephaistos doğum günü hediyesi olarak bana bir tane yapabilir, Apollon'a yaptığı gibi. Gümüş olsun, gümüş

okları da olsun. Dize uzanan bir av tuniği de istiyorum çünkü uzun elbiseler çok aptalca ve kullanışsız. Şehir ve kasabalara hükmetmek değil, dağ yamaçlarına ve ormanlara hükmetmek istiyorum. Bir de geyiklere. Geyikleri seviyorum. Bir de köpeklere, av köpeklerine tabii, kullanışsız kucak köpeklerine değil. Bir de *çok* nazik olmak istersen tapınaklarda ilahilerimi söyleyecek genç kızlardan oluşan bir koro, köpekleri gezdirecek, bana bakacak ve erkeklerden koruyacak bir nymphalar grubu istiyorum."

"Bu kadar mı?" Zeus'un bu istekler listesinden başı dönmüştü.

"Sanırım. Ha, bir de çocuk doğurmayı kadınlar için kolaylaştırma gücü istiyorum. Ne kadar acı verici olduğunu gördüm. Hatta doğrusunu söylemek gerekirse epey iğrenç ve bunu daha iyi hale getirmek istiyorum."

"Aman aman. İstemediğin bir tek ay kaldı galiba?"

"Aa, ne güzel fikir! Ay. Evet, lütfen, ayı da istiyorum. Bu kadar. Bir daha asla ama asla hiçbir şey istemeyeceğim."

Zeus hepsini yerine getirdi. Nasıl getiremezdi ki?

Artemis av ve bereket, eğitimsizlerin ve yabanilerin, tazıların ve geyiklerin, ebelerin ve ayın tanrıçası oldu. Okçuların ve avcı kadınların kraliçesi, zamanla bağımsızlığına ve bekarlığına her şeyden daha çok önem vermeye başladı. Doğum yapan kadınlara olan nezaketi ve sempati duygusu, avcılık ve fazla yakına gelmeye cüret eden erkekleri cezalandırma gaddarlığıyla çatışıyordu. Antik dünyada korkulan, çok sevilen ve hayranlık duyulan Artemis'e, doğduğu dağ yamacının şerefine bazen Cynthia da

denirdi. Romalılar ona Diana diyorlardı. Özel ağacı serviydi. Athena nasıl ki işlenmiş, yapılmış, ustalıkla dokunmuş ve iyice düşünülmüş şeyleri temsil eden bir tanrıçaysa Artemis de –doğal, içgüdüsel ve vahşi olan şeylere hükmettiği için– onun tam zıddıydı. Ancak ikisi de –ayrıca Hestia– kendi bekaretlerini koruma tutkusunu paylaşıyordu.

Apollon

Artemis gümüşse ikiz kardeşi Apollon tamamen altındı. Artemis aysa Apollon güneşti. Göz alıcı özellikleri, ona bakan herkesi etkisi altına alırdı. Vücut ölçüleri ve yüz hatları, bugüne kadar belli bir tür erkek güzelliğinin ideali olmuştur. "Belli bir tür" diyorum çünkü Apollon'un dikkat çekici tek özelliği yalnızca açık ten rengi değil, aynı zamanda sakalsız yüzü ve tüysüz göğsüydü ki bu Yunanlar veya tanrıları arasında nadir bir özellikti. İncil'deki Yakup gibi pürüzsüz bir adamdı ama erkekliğinden bir şey kaybetmemişti.

Apollon matematiğin, aklın ve mantığın efendisiydi. Şiir, tıp, bilgi, retorik ve aydınlanma onun alanıydı. Özünde uyum tanrısıydı. Temel materyal dünyanın ve onun sıradan nesnelerinin ilahi özellikleri olduğu ve göğün tınılarıyla yüklü olduğu fikrine Apolloncu* düşünce ismi veriliyordu. Bu düşünce karelerin, çemberlerin ve kürelerin büyülü özellikleriyle, bir sesin mükemmel modülasyonu ve ritmiyle ya da akıl yürütme zincirleriyle ifade ediliyordu. Eğer yetiniz varsa sıradan şeylerde bile anlam ve ka-

* Uyumlu, ölçülü, dengeli, düzenli –çn.

deri okuyabilirsiniz. Apollon'un epey yetisi ve yalan söyleyememe yeteneği vardı. Bu onu kahinler ve kehanetlerle ilgilenmek için de mükemmel kişi yapıyordu. Onun için yılan ve defne kutsaldı. Özel hayvanları yunus ve beyaz kuzgundu.[1]

Apollon'un altın güzelliğinin bir zayıflık göstergesi olduğunu düşünmek aptalca olurdu. Usta bir okçuydu ve gerektiği zamanlarda, Olympos'taki her savaşçı gibi azılı ve sert olabiliyordu: Tüm yakın akrabaları gibi acımasızlık, kabalık, kıskançlık ve nefret yeteneğine sahipti. Tuhaf bir şekilde Romalılar da ona Yunan adıyla tapıyorlardı ve adını değiştirmemişlerdi. Apollon, antik dünyada nereye gitseniz Apollon'du.

Hera'nın Gazabı

Doğdukları yüzen adada, ikizler Apollon ve Artemis kendilerini Göğün Kraliçesi'nin hiç bitmeyen öfkesinin odak noktası olarak bulmuşlardı. Hera, Zeus'un sadakatsizliğinin yaşayan hatırlatıcıları olan bu iki çocuğun doğmasına engel olmak için mümkün olan her şeyi yapmıştı ve başarısızlığına olan öfkesinin sınırı yoktu. Bu yüzden yeniden denedi.

İkizler henüz birkaç günlükken Hera onları yemesi için yılan Python'u gönderdi. Hamile Rheia'nın, bebek Zeus yerine yutması için Kronos'a verdiği magnetit taşı hatırlıyor musunuz? Hani Kronos sonra onu kusmuştu da Zeus da Othrys Dağından

[1] Apollon'un kuzgunu neden siyaha dönüştürdüğünü ve defnenin neden onun için kutsal olduğunu daha sonra öğreneceğiz.

uzaklara fırlatmıştı. İşte o taş, Parnassus Dağının bayırlarında, Pytho isimli bir yere düştü. Sertçe yere çakılan bu taş zamanla *Omphalos* yani Yunanistan'ın göbek taşı, göbek deliği, ruhani merkezi ve çıkış noktası olacaktı. Tam olarak taşın düştüğü yerde, Gaia'nın emriyle –ki zaten orası Gaia için kutsal bir yerdi– topraktan devasa, ejdere benzer bir yılan çıktı ve taşın koruyucusu olarak hizmet etmeye başladı. Doğum yerinin ismini alarak Python oldu ve o zamandan beri onun şerefine birçok yılana bu isim veriliyor.

Öfkeli Hera, Python'u Delos adasına göndererek Leto ve çocuklarını öldürmesini istedi. Zeus, Hera'yı daha da kızdırma riskini göze alarak bu haberi gizlice rüzgâra fısıldadı. Rüzgâr bu haberi Apollon'a iletti. Apollon da Hephaistos'a çaresiz bir mesaj göndererek yarı kardeşinin, yapabileceği en iyi yay ve oku yapması için ona yalvardı. Hephaistos yedi gün yedi gece demirhanede çalıştı ve sonucunda eşsiz bir güzellikte ve güçte bir yay ve bir dizi altın ok Delos'a gönderildi. Apollon tam zamanında onları teslim aldı, kendini kum tepelerinin arkasına gizledi ve koca yılanın gelmesini bekledi. Python denizden çıktığı ve kumda sürünmeye başladığı an Apollon saklandığı yerden çıktı ve bir okla gözünden vurdu. Kumsalda ölü bedenini parçalara ayırdı ve göğe bir zafer narası attı.

Apollon'un kız kardeşini, annesini ve kendini korumak için yeterli gerekçesinin olduğunu düşünüyor olabilirsiniz ancak Python toprak altından çıkan bir yaratıktı. Yani Gaia'nın çocuğuydu ve ilahi bir koruma altındaydı. Zeus, yılanı öldürdüğü için Apollon'u

cezalandırması gerektiğini biliyordu; yoksa tüm otoritesini kaybedecekti.

Aslında Apollon için seçtiği ceza pek de sert değildi. Zeus genç tanrıyı, sekiz yıl boyunca, yılanın doğum yeri olan Parnassus Dağının altına sürdü. Canavar yılan Python'un Omphalos'u koruma görevini aldığı gibi bir de orada düzenli olarak atletizm turnuvası düzenlemekten sorumlu oldu. Pythian Oyunları usulen dört yılda bir, Olimpiyat Oyunlarından iki yıl önce yapılıyordu.[1]

Apollon, Pytho'ya (adını artık Delphoi[2] yapmıştı) bir kâhin yerleştirdi. İsteyen herkes gelip tanrıya ya da atanmış rahibesine (bazen Sibylla ya da Pythia adıyla anılırdı) gelecek hakkında sorular sorabiliyordu. Rahibe transa girer ve ona soru soran kişinin önünde, yerdeki bir gediğin üzerinde otururdu. Bu gedik dünyanın rahmine kadar inerdi ve rahibe oradan kehanetleri çekip, gergin bir halde cevabı bek-

---

1 Düzenli olan Nemea ve İsthmia Oyunları ile Pythia ve Olimpiyat Oyunları, "Panhellenik Oyunlar" denen dört oyunu oluşturuyordu. Ödüller bugünün kazançlı para ödülleriyle karşılaştırıldığında epey küçük kalıyor. Olimpiyatın kazananına bir zeytin çelengi, Pythia'nın kazananına defne çelengi, İsthmia'nın kazananına çam çelengi ve –en heyecanlısı– Nemea'nın şanslı kazananına da kereviz çelengi veriliyordu.

2 "Delphoi" kelimesinin "rahim" anlamına gelen *delphys* kelimesinden türediği düşünülmektedir. Elbette "kardeş" anlamına gelen *adelphi* kelimesinden de türemiş olabilir (çünkü Apollon ve Artemis aynı rahimden doğdular). Yani bu kutsal yerin ismi ya ikiz Apollon'dan ya da Gaia'nın rahminden geliyor. Apollon'un, Pytho'ya, Yunancası *delphis* olan yunusun üzerinde geldiğini savunan bir teori de var. Yunus da sonuçta rahmi olan bir balık. Ancak karada bir yunusla nasıl o kadar yol aldığını tam olarak kestiremiyorum.

leyen kişinin bulunduğu odaya getirirdi. Bu şekilde Apollon ve Sibylla, kehanet güçlerini Apollon'un büyük büyükannesi Gaia'nın kendisinden çekiyordu. Yerin altından buharlar çıktığı söylenirdi ki birçok insan bunun Gaia'nın kendi nefesi olduğunu düşünürdü.[1] Kastalia pınarı burada çıkar ki suyundan içenlerin ya da fısıltısını duyanların, ilhama gelerek şiir yazdıkları söylenir.[2]

Yani Deloslu Apollon'un adına bir de Delphoili Apollon eklendi. İnsanlar hâlâ Delphoi'ye gidip ona gelecek hakkında soru soruyorlar. Ben de yaptım. Apollon asla yalan söylemez ama hiçbir zaman da kesin bir cevap vermez. Soruya bir başka soruyla ya da öyle anlaşılmaz bir bilmeceyle cevap verir ki siz bir anlam çıkarana kadar bir şeyler yapmak için çok geç olmuştur.

Apollon'un düzene olan bu iğrenç saldırısının bedelini ödemek ve katledilen Pytho'yu annesi Gaia'nın kollarında ebedi uykusuna yatırmak için, Zeus sonunda, yılanın mezarını yüzen Delos adasını top-

---

1 Pythia kehanette bulunduğu zamanlarda içine tanrı Apollon, Titan Themis ya da tanrıça Gaia girerdi. Belki de üçü birden. *Enthusiasmos* kelimesi Yunancada "ilahi ele geçirme" anlamına gelir. İngilizcede "coşku, şevk" anlamına gelen *enthusiasm* kelimesi de buradan gelir. "Coşmak" ve "coşkulu olmak" anlamlarına gelen *enthused* ve *enthusiastic* aslında "tanrının bedeni ele geçirmesi" ya da "ilahi olarak ilhamlanmak" anlamlarına gelir.

2 Bazıları, buharın, yer altındaki Kastalia pınarından çıktığını söyler ki görünüşe göre yerel keçileri çok keyiflendiren bir durum bu. Belki insanlara yunusun hava deliğini hatırlatmıştır ki bu da Pytho isminin Delphoi ismine dönüşmesi için başka bir açıklama daha sağlar. Kastalia tesadüfen Hermann Hesse'nin romanı *Boncuk Oyunu*'ndaki dünyanın da adıdır.

rağa bağladı. Ada artık yüzmüyor olsa da ziyaret edenler bugün bile görecektir ki oraya gitmek epey zordur. Vahşi Etezyen rüzgârları ve azgın *meltemi* akıntılarıyla çevrilidir ada. Oraya giden herkesi yüksek ihtimalle deniz tutar. Sanki Hera hâlâ Leto Çocukları'nın, görkemli ikizler Artemis ve Apollon'un doğumunda oynadığı rol yüzünden Delos'u affetmemiştir.

Maia Maia

Kaç Olymposlu vardı? Hadi sayalım.

Zeus tahtta oturuyordu, Hera da yanındaydı; bu iki yapar. Etraflarında Hestia, Poseidon (ki sık sık karaya çıkıp Zeus'a göz kulak olurdu), Demeter, Aphrodite, Hephaistos, Ares, Athena, Artemis ve Apollon vardı; on bir etti. Hades sayılmaz çünkü sürekli yeraltında kalırdı ve *dodekatheon*da yer alma gibi bir hevesi yoktu. On bir. Biri daha gelince Olympos on ikiye ulaşacaktı.

Toz duman daha yeni dinmişti ve Python fiyaskosunun atışmaları yeni durulmuştu ki Zeus önünde açıkça duran görevi fark etti. On ikinci ve son tanrıyı yapmalıydı. Ya da bir başka deyişle, şehvetten deliye dönmüştü ve bir başka güzel ölümsüze göz koymuştu.

Titanomakhia sırasında, Titanların en azılı şampiyonu olan Atlas'ın, Okeanos kızı Pleione'den yedi kız çocuğu olmuştu. Yedi kız kardeş, annelerinin şerefine Pleiadeler olarak biliniyordu. Bazen babalarına olan saygıdan Atlantideler de denirdi.

Bu kara gözlü kız kardeşlerin en büyüğü ve en sevimlisinin adı Maia'ydı. Arkadia'daki Kyllene Da-

ğının iç açıcı Korinthos yamaçlarında utangaç ve mutlu bir oread olarak yaşardı.[1] Ta ki yüce tanrı Zeus gelip onu hamile bırakana kadar. Maia büyük bir gizlilikle –çünkü Hera'nın, Zeus'un piç çocuklarına olan tutumu Yunanistan ve ötesindeki tüm güzel kızların içine korku salmıştı– zamanı gelince uzak ve saklı bir mağarada doğum yaptı. Hermes adını verdiği sağlıklı bir oğlan çocuk doğdu.

Deha Bebek

Hermes olağanüstü bir şekilde, o güne kadar doğmuş en şımarık ve erken gelişen çocuktu. Doğumundan sonraki on beş dakika içinde mağaranın içinde oradan oraya emekleyerek şaşkın annesine yorumlar yapmıştı. Beş dakika sonra, mağaranın duvarlarını daha iyi inceleyebilmek için ışık istedi. Kimse ona ışık vermeyince iki taşı saman çöplerinin üzerine birbirine sürttü ve ateş yaktı. Bu daha önce hiç yapılmamıştı. Artık ayakta duran (daha doğalı yarım saat bile olmamıştı) bu şaşırtıcı bebek, yürüyüşe çıkacağını duyurdu.

"Bu sıkışık ve kapalı oyuk, keskin ve konforsuz bir klostrofobi hissetmeme sebep olmakta," dedi ve hem aliterasyonu hem de '-fobi' sözcüklerini icat etmiş oldu. "Pek yakında geri döneceğim. İğne ipliğine ya da örgüne geri dön sen. Uslu annecik seni."

Bu eşsiz ve şaşkınlık yaratan deha Kyllene Dağının yamacından sallana sallana aşağı inerken kendi kendine mırıldanmaya başladı. Mırıltısı, nağmeli bir şarkıya dönüştü ve ormandaki bülbüller anında

[1] Günümüzde Kyllini Dağı.

onu taklit etmeye başladılar ki o zamandan beri hâlâ taklit etmeye çalışırlar.

Ne kadar ilerlediğini bilmiyordu ama bir süre sonra kendini, ay ışığının altında böğüren ve otlayan, bembeyaz bir sığır sürüsünün arasında buldu.

"Ah!" diye iç çekti büyülenmiş şekilde. "Ne güzel mööler." Hızlı gelişimine rağmen hâlâ bebek gibi konuşuyordu.

Hermes ineklere baktı, inekler de Hermes'e baktı.

"Gel bakalım," diye buyurdu Hermes.

İnekler bir süre ona baktı, sonra kafalarını eğerek otlamaya devam ettiler.

"Hımm. Böyle olacak yani."

Hermes çabucak düşündü ve uzun çimenler toplayarak bir araya getirdi ve sığır nalları yaptı. Her birini bir ineğin toynağına taktı. Kendi tombul ayaklarına defne yaprakları bağladı. Son olarak genç bir söğüt ağacının bir dalını kopardı soyarak uzun ince bir sopaya dönüştürdü. Bu sopayla inekleri ustalıkla ve kolaylıkla güdülebilir bir sürü haline getirdi. Fazladan güvenlik önlemi olarak inekleri yamaçtan yukarı, mağaranın ağzına güttü. Afallamış ve endişeli annesi, o çok sakin bir şekilde yürüyerek uzaklaştığından beri endişe içinde orada bekliyordu.

Maia ilk kez anne oluyordu ama oğlunun şaşırtıcı tarzının ve ayrıksı davranışlarının, bir tanrı için bile normal olmadığının farkındaydı. Apollon'un daha bir bebekken Pytho'yu yendiğini ve Athena'nın zırhını kuşanmış doğduğunu biliyordu. Ama sade taştan ateş yaratmak? Sığırları gütmek? Peki ya gözlerinin önünde sallanan o şey neydi? *Kaplumbağa mı?* Rüya mı görüyordu?

"Anne," dedi Hermes. "Dinle. Bir fikrim var. Kaplumbağayı öldürüp etini çıkarmanı ve pişirmeni istiyorum. Büyük ihtimalle çok lezzetli bir çorba olacak. Senin yerinde olsam bol bol yabani sarımsak eklerdim, belki de birazcık rezene. Ana yemekte ise biftek olacak. Onunla ben ilgileneceğim. Şu bıçağı bir ödünç alayım, hemen geri döneceğim."

Sonra mağaranın arkasında gözden kayboldu. Tombul elli bir bebek tarafından boğazı kesilen sığırın korkunç çığlıkları mağaranın duvarlarında yankılandı.

Maia gerçekten lezzetli bir akşam yemeği yediğini kabul etti ve ateşin önüne ince sığır bağırsağı parçaları dizen oğluna ne yaptığını sorma cesaretini buldu. Hermes bu kötü kokulu parçaların kurumasını beklerken kaplumbağa kabuğunun kenarlarındaki küçük, sıkıcı deliklerle oynuyordu.

"Bir fikrim var," dedi yalnızca.

Apollon İşaretleri Okuyor

Hermes farkında mıydı bilmiyorum ama dünyadaki ilk gecesinde epey mesafe katetmişti. Doğum yeri olan Kyllene Dağından kuzeye, Teselya çayırlarından geçip Pieria'ya kadar gidip sığırları almıştı. Sonra geri dönmüştü. Bebek olduğu düşünülürse epey uzun bir mesafe.

Hermes'in kesinlikle farkında olmadığı şey ise beyaz sığırların Apollon'a ait olduğuydu ki Apollon onlara çok önem veriyordu. Haberler tanrıya ulaştığında Apollon öfkeyle Pieria'ya gitti; orada ahlaksız hırsızlar çetesini takip edip inlerini bulacaktı. Vahşi

dryadlar ya da kötü yola sapmış faunlar olduğunu düşünmüştü. Okların tanrısından mal çaldıklarına pişman olacaklardı. Sığırların olduğu bayırda yere uzanarak usta bir izcilikle zemini inceledi. Haydutların işe yarar hiçbir iz bırakmamış olmasına çok şaşırdı. Görebildiği tek şey rastgele izler, sarmal şekiller ve –kafayı yemiyorsa– küçücük bir bebeğin ayak iziydi. Sığırların toynaklarının bırakmış olabileceği tek izler, çayırdan uzağa değil, çayıra *doğruydu.*

Sığırları her kim çaldıysa Apollon'la dalga geçiyordu. Deneyimli ve uzman hırsızlar oldukları kesindi. Tanıdığı en yetenekli avcı, kız kardeşi Artemis'ti: Böyle bir şey yapmaya cesaret etmiş olabilir miydi? Belki de izlerini gizlemek için kurnazca bir plan yapmıştı. Ares o kadar zeki değildi. Poseidon'un umurunda olmazdı. Peki ya Hephaistos? Pek mümkün değildi. Ya *kimdi* o zaman?

Yakındaki bir dalda, bir ardıç kuşunun kendini temizlediğini fark etti. Akıcı bir hareketle yayını gerdi ve hayvanı devirdi. Kahinlerin ve kehanetin tanrısı, kuşun bedenini yararak inceledi ve işaretleri okudu.

Alt bağırsağın renginden, sağ böbreğin kıvrımından ve timüs bezinin tuhaf pozisyonundan, sığırların Arkadia'da olduğunu, Korinthos'tan çok uzak olmadıklarını anında anladı. Karaciğerdeki o kan pıhtısı da neydi öyle? Kyllene Dağı. Başka? Ya! *Gerçekten* de bir bebeğin ayak iziydi demek.

Apollon'un genelde düz duran kaşları çatıldı, mavi gözleri parladı ve kıpkırmızı dudakları acımasız bir çizgi halinde kıvrıldı.

İntikamını alacaktı.

Yarı Kardeşler

Apollon, Kyllene Dağına vardığında sinirleri patlamak üzereydi. Tüm dünya ineklerin, onun için kutsal olduğunu biliyordu. Nadir ve değerli bir tür olduğu belliydi. Kim *cüret edebilirdi?*

Kendi titrek kavağının dallarında sallanan bir hamadryad, çeşit çeşit nymphadan oluşan bir topluluğun, Maia'nın mağarasının ağzında toplandığını söylemekten başka ipucu verememişti. Sorusunun cevabını orada bulabilir miydi? Hamadryad, ağacından ayrılabilseydi oraya kendinin gidebileceğini söyledi.

Apollon dağın zirvesine vardığında Kyllene nüfusunun tamamının, mağarada toplandığını gördü. Yaklaştıkça sesi duydu; daha önce hiç duymamıştı bu sesi. Tatlılık, sevgi, mükemmellik ve güzel olan her şey bir araya gelmiş de kulaklarından girip ruhuna dokunuyormuş gibiydi. Tıpkı ambrosia kokusunun bir tanrıyı masaya getirmesi ve büyük bir beklentiyle iç çekmesini sağlaması gibi, güzel bir nympha görünce Apollon'un damarlarındaki sıcak ikhorun patlayacakmış gibi hissedene kadar kaynaması gibi, sıcak tenin tene değdiğinde içine kadar hissettiği heyecan gibi, bu görünmez sesler onu baştan çıkardı ve büyüledi; ta ki neşe ve arzudan delirecekmiş gibi hissedene kadar. Keşke sesleri havada yakalayıp göğsüne basabilseydi...

Büyülü ses aniden kesildi ve büyü bozuldu.

Mağara girişinde toplanmış olan naiadlar, dryadlar ve diğer ruhlar, transtan çıkmış gibi başlarını şaşkınlıkla sallayarak dağıldılar. Aralarından geçen

Apollon, mağaranın girişini ve taş yığınının üzerinde duran, düzgün biftek dilimleri haline getirilmiş sığır etini gördü. Öfkesi yeniden canlandı.

"Şimdi bedelini ödeyeceksin!" diye kükredi hiddetle içeri girerken. "Şimdi–"

"Şşş!"

Apollon'un kuzeni olan oread Maia hasırdan bir sandalyede oturmuş dikiş yapıyordu. Parmağını dudaklarına götürdü ve başıyla ateşin yanındaki beşiği, uykusunda agulayan pembe yanaklı bebeği işaret etti.

Apollon baştan savılamazdı. "O şeytani çocuk sığırlarımı çaldı!"

"Delirdin mi sen?" dedi Maia. "Küçük meleğim daha bir yaşında bile değil."

"Sen külahıma anlat onu! Ardıç kuşunun organlarındaki işaretlerin nasıl okunacağını biliyorum ben. Ayrıca hayvanların arkada tepinip böğürdüğünü duyabiliyorum. Möölemelerini nerde olsa tanırım. Bu bebek hırsızın teki ve şunu talep ediyorum–"

"*Neyi* talep ediyorsun?" Hermes ayağa kalktı ve yatıştırıcı gözlerle Apollon'a baktı. "Uyuyamayacak mıyız burada? Yorucu bir gece geçirdim; sığırları buraya getirdim ve ihtiyacım olan son şey–"

"İtiraf ediyorsun!" diye bağırdı Apollon ona doğru yürüyerek. "Zeus adına yemin ediyorum ki seni bir çırpıda boğarım, seni küçük–"

Ancak Hermes'i kaldırdığında tahtadan ve kaplumbağa kabuğundan yapılma tuhaf bir alet beşikten düştü. Düştüğü anda, Apollon mağaranın dışındayken onu afallatan o büyülü sesi çıkardı.

Hermes'i beşiğine geri bıraktı ve aleti aldı. İki tane ince tahta çubuk kaplumbağa kabuğuna bağ-

lanmıştı ve arasına sığır bağırsağı gerilmişti. Apollon baş parmağıyla tellerden birini çekti ve o hayret verici ses yine duyuldu.

"Nasıl..."

"Ne, bu eski püskü şey mi?" dedi Hermes kaşlarını şaşkınlıkla kaldırarak. "Dün gece yaptığım saçma bir şey. Adı 'lir'. İlginç sesler çıkarabiliyorsun gerçi. Doğru yerlerden çekersen. İstersen tıngırdatabilirsin de. Bazı tellere basıyorsun – ver de göstereyim."

Aradan çok geçmeden, heyecanlı gençler gibi telleri çekiyor, tıngırdatıyor, el çırpıyor ve yeni akorlar çıkarıyorlardı. Hermes doğal armonilerin ilkelerini gösterirken, bu olağanüstü aletin onda uyandırdığı hislerle büyülenen Apollon kendine geldi. "Evet, hepsi çok güzel," dedi, "ama kahrolası sığırlarım ne olacak?"

Hermes ona merakla baktı. "Sen, dur bakayım... Sakın söyleme... Apollon'sun, değil mi?"

Tanınmamak Apollon için yeni bir deneyimdi ve bundan hiç hoşlanmamıştı. Hiç hoşlanmadığı şeyler listesinde, bir günlük bebeğin onunla üstünlük taslayan bir tonla konuşması da vardı. Önünde uzanan yumru yumru eli fark ettiğinde bu ukala bücüre sert sözler etmek ve muhtemelen çenesine bir sağ kroşe geçirmek üzereydi.

"Elimi sık bakalım Pol. Tanıştığıma memnun oldum. Ben Hermes, tanrılar kadrosunun son üyesi. Sen sanırım yarı kardeşimsin. Annem Maia dün gece aile ağacımızı bana anlattı. Ne çatlak bir aileyiz, di mi ama? Di mi?"

Birinin kaburgalarını şakadan dürtmesi de Apollon için yeni olan şeylerden biriydi. Durumun kontrolünü kaybettiğini hissetti.

"Bak, kim olduğun umurumda değil, sığırlarımı çalıp bedelini ödemeden kurtulamazsın."

"Bedelini ödeyeceğim, onu merak etme. Ama onları almam gerekiyordu. En kaliteli bağırsaklar onlarda. Sevgili yarı kardeşime bir lir yapacaksam en kaliteli telleri kullanmam gerekiyordu."

Apollon, bir lire, bir Hermes'e baktı. "Yani..."

Hermes başını salladı. "Sevgimle. Lir ve arkasında yatan sanat senindir. Zaten sayıların, aklın, mantığın ve armoninin tanrısı sensin. Müzik de o portföye tam yakışıyor, değil mi?"

"Diyecek söz bulamıyorum."

"'Teşekkürler Hermes,' diyebilirsin, bir de, 'sığırlar sende kalsın kardeşim.'"

"Teşekkürler Hermes! Ve evet, sığırlar sende kalsın."

"Ne kadar naziksin babalık, ama yalnızca ikisine ihtiyacım var. Geri kalanları alabilirsin."

Apollon şaşırarak elini terli kaşlarına götürdü. "Neden ikisine ihtiyacın var?"

Hermes yere atladı. "Maia bana tanrıların kendilerine tapınılmasından ne kadar hoşlandıklarını ve hayvan kurban etmenin onlar için ne kadar önemli olduğunu anlattı. Bu yüzden sığırların ikisini öldürdüm ve birini on bir parçaya bölüp Olympos adına yaktım. On ikinci parçayı dün annemle yedik. Soğuk yemek istersen biraz daha var. Kendi geliştirdiğim hardal tohumu macunuyla çok güzel oluyor."

"Yok almayayım, sağ ol," dedi Apollon. "Tanrılara kurban vermen çok düşünceli bir hareket," diye ekledi. Apollon da diğer tanrılar gibi adaklardan hoşlanıyordu. "Çok münasip."

"Şey," dedi Hermes, "bakalım işe yarayacak mı?" Birden Apollon'un kucağına atladı ve omuzlarını tuttu.

Bu müthiş bebeğin zekâsı, hızlı aklı ve davranışları Apollon'un başını döndürüyordu. "Ne işe yaradı mı?"

"Babamın gözüne girme planım. Beni Olympos'a götür ve etrafı göster," dedi Hermes. "O on ikinci boş tahtta adım yazıyor."

On İkinci Tanrı

Hermes her konuda atikti. Aklı, zekâsı, içgüdüleri ve refleksleri. Önceki gece Kyllene Dağından yükselen hoş dumanla zaten gururu okşanan Olympos tanrıları, yeni gelen bu tanrıdan etkilenmişti. Hera bile öpmesi için yanağını uzattı ve çocuğun büyüleyici olduğunu belirtti. Hermes kimse fark etmeden Zeus'un kucağına çıkmıştı ve sakalını çekiştiriyordu. Zeus güldü ve tüm tanrılar da onunla birlikte güldü.

Bu tanrının görevleri ne olacaktı? Zekâsının ve ayağının çevikliği sayesinde akla tek bir cevap geliyordu: Tanrıların habercisi olmalıydı. Hermes'in daha hızlı olmasını sağlamak için Hephaistos *talaria,* yani bir yerden bir yere kartaldan daha hızlı gidebilmesini sağlayan kanatlı açık ayakkabılar tasarladı. Bu ayakkabılar sonradan artık onunla özdeşleştirilecekti. Hermes o kadar mutlu olmuştu ve Hephaistos'un elini öyle içten ve müteşekkir bir tavırla sıkmıştı ki, ateşin ve demirciliğin tanrısı hemen topallayarak demirhanesine döndü ve bir gün bir gece çalışarak *talaria* ile kullanabileceği, bombe-

li, esnek siperli, kanatlı bir miğfer dövdü. Bu Hermes'e ihtişam kattı ve dünyaya bu genç ve yakışıklı tanrının, tanrıların yüce görkemini temsil ettiğini gösterdi. Daha fazla ihtişam ve cazibe için Hephaistos ona kanatlı ve etrafına iki yılan sarılı olan gümüş bir asa verdi.[1]

O gün ve sonrasında Hermes'in yiğitliklerini duymak Zeus'u çok eğlendirdi. Apollon'un sığırlarını çalarken gösterdiği kurnazlık ve hilebazlık, onu serserilerin, hırsızların, yalancıların, dolandırıcıların, kumarbazların, madrabazların, soytarıların, hikâye anlatıcılarının ve sporcuların tanrısı yapmak için doğal özelliklerdi. Daha büyük bir kesim olan yalancılar, soytarılar ve hikâye anlatıcıları onun edebiyatta, şiirde, hitabette ve nüktede yer almasını sağladı. Yetenekleri ve içgörüsü, bilim ve tıp alanlarına da egemen olmasını sağladı.[2] Alışverişin, ticaretin, çobanların (elbette), yolculuğun ve yolların tanrısı oldu. Müzik onun icadı olsa da söz verdiği üzere bu ilahi sorumluluğu Apollon'a hediye etti. Apollon, kaplumbağa kabuğunu zarif altın çerçevelerle de-

---

1 Hermes'in süslü miğferi *petasus* olarak bilinir. Asası yani *kerykeion* –Romalılar için *caduceus*– asclepius asasının (daha sonra bahsedeceğiz) yerine ya da onunla karıştırılarak tıbbın ve ambulansların evrensel sembolü haline gelmiştir.

2 Orta Çağ ve Rönesans simyacıları ona Hermes *Trismegistus* (Üç Kat Görkemli Hermes) diyorlardı. Hermes'in cam tüpleri, sandıkları ve kutuları sihirli bir şekilde mühürleyebildiğine inanıldığından on yedinci yüzyılda icat edilen Magdeburg Yarımküreleri (güçlü kilitler yaratmak için hava basıncı ve vakum kullanan bir alet) için "hermetik olarak kapatılmış" (hava geçirmeyecek şekilde sızdırmazlığı sağlanmış) ifadesi kullanılırdı ki günümüzde İngilizcede hâlâ kullanılan bir ifade.

ğiştirerek lirin yapısını basitleştirdi ve enstrüman bugün bildiğimiz halini aldı.

Artemis ve Athena'nın iki karşıtı temsil etmesi gibi (vahşiliğe karşı kültür, fevriliğe karşı düşünce vb.) Hermes'in temsil ettiği değişkenlik, hız ve iş ile değiş tokuş dürtülerinin, Hestia'nın durgunluğu, istikrarı, düzeni ve merkezi evcil yeterliliğiyle tam bir tezat oluşturduğu söylenebilir.

Hephaistos'un Hermes için tasarladığı asa, miğfer ve kanatlı ayakkabıların yanı sıra bu tanrının sembolleri arasında kaplumbağa, lir ve yavru horoz da bulunuyor. Romalılar ona Merkür adını vermişlerdi ve en az Yunanlar kadar coşkuyla tapıyorlardı. En sevdiği yarı kardeşi Apollon gibi cildi pürüzsüzdü (artık çok yakın arkadaşlardı) ve yine onun gibi ışık tanrısıydı. Onun ışığı Apollon'unki gibi altın değil, gümüş, hatta cıva rengiydi. İngilizcesi *mercury* olan cıva elementi de ismini ondan almıştır. İleride belki de en önemli olan ilahi sorumluluğunu üstlenecekti ancak şu an on ikinci tahta oturup Olympos Dağının zirvesindeki *Megala Kazania*[1] sahnesinin görkemini seyretmesine izin verelim.

Olymposlular

İki büyük taht, on tane daha küçük tahta dönüktü. Hepsinde artık bir tanrı ya da tanrıça oturuyordu. Zeus, Hera'nın tutması için sol elini kaldırdı.

Megala Kazania, yani savaş esnasında Hekatonkheirler, Titanları hırpalarken Olympos kayalarının

[1] Bu modern ismidir. "Büyük kazanlar" anlamına gelir. Günümüzde Olympos'un zirvelerine çıkmaya cesaret eden dağcılar için hâlâ çok çekici bir manzaradır.

oyulmasıyla oluşmuş olan büyük amfitiyatro, tanrıların önüne duruyordu.[1] Bu büyük olaya, Zeus'un bu üstün anına tanıklık etmek için oraya toplanan ölümsüzlerden büyük bir tezahürat koptu.

Göğün Kraliçesi, Zeus'un elini tuttu. Hoşnuttu. İnatçı kocasıyla karşılıklı konuşmuşlardı. Yeni tanrılar olmayacaktı. Zeus birilerini ayartmayacak, nymphaları ya da dişi Titanları hamile bırakmayacaktı. Dodekatheon tamamlanmıştı ve Zeus artık ciddi işlerle ilgilenerek ebedi hükmünü sağlamlaştıracaktı. Hera ona destek olmak ve yol göstermek, düzeni ve adabı idame ettirmek için yanında olacaktı.

Zeus önlerinde gülümseyen on tanrıyı incelerken elini sıkan Hera'yı hissetti ve o sıkı baskının ne anlama geldiğini anladı. Aşağıda toplanan bağışlanmış Titanları ve kendinden geçen nymphaları selamladı. Kykloplar, Gigantlar, Melialar ve Okeanos Kızları daha iyi görebilmek için birbirini itip kakıyordu. Kharitler ve Horalar ürkekçe parlıyordu. Hades, Erinysler ve yeraltının diğer karanlık yaratıkları eğildiler. Hekatonkheirler, üç yüz elini azılı sadakatlerini gösterircesine sallıyorlardı.

On İkinin Yönetimi'nin başlangıcını göstermek amacıyla Hestia tahtından indi ve dövme bakırdan bir kâsenin içinde parlayan yağı ateşe verdi. Dağda tezahüratlar yankılandı. Yukarıda bir kartal uçuyordu. Gökyüzü gümbürdedi.

Hestia tahtına döndü. O sakince elbisesinin eteğini düzeltirken Zeus onu izledi ve sonra bakışlarını

[1] Ya Hekatonkheirler ya da buzul morenler sayesinde oluşmuştur. Kimse bu konuda hemfikir değildir.

diğerlerine doğrulttu. Poseidon. Demeter. Aphrodite. Hephaistos. Ares. Athena. Artemis. Apollon. Hermes. Bu tanrılar ve tüm kâinat önünde eğiliyordu. Tüm düşmanları dağıtılmış, yok edilmiş, hapsedilmiş ya da ehlileştirilmişti. Dünyanın daha önce hiç görmediği bir imparatorluk ve yönetim yaratmıştı. Kazanmıştı. Yine de hiçbir şey hissetmiyordu.

Yukarı baktı ve dağın uzak bir kenarında, göğü arkasına almış, kara kıyafetli birinin, rüzgârla dalgalandığını gördü. Babası Kronos gelmişti. Orağını yavaşça bir sarkaç gibi ileri geri sallarken bıçağı aşağıdaki alevleri ışığını yansıtıyordu. Zeus böyle kötü bir ışıkta o kadar uzağı göremese de babasının zayıf ve çökük suratında acımasız ve alaycı bir gülümseme olduğundan emindi.

"El salla Zeus. Ve ne olur gülümse!" Hera'nın alçak sesi kendine gelmesini sağladı. Bir kez daha baktığında babasının kara gölgesinin yok olduğunu fark etti. Belki de hayal kurmuştu.

Tezahüratlar yükseldi. Göğün gürlemesine, toprağın kendisinin gümbürtüsü de eklendi. Gaia ve Uranos tebriklerini sunuyorlardı. Ya da belki de uyarılarını. Tezahürat durmuyordu. Yaşayan her şey ona tapıyor ve onu çok seviyordu. Hayatının en mutlu günü olmalıydı.

Bir şeyler eksikti. *Bir şeyler...* diye düşündü kaşlarını çatarak. Aniden gökten kocaman bir şimşek fırlayıp yere düştü ve duman bulutuyla yanık toz çıkardı.

"Yapma hayatım," dedi Hera.

Ancak Zeus dinlemiyordu. Bir fikri vardı.

ZEUS'UN OYUNCAKLARI

Bölüm Bir

PROMETHEUS

İapetos ve Klymene'nin oğlu olan Prometheus'tan daha önce bahsetmiştim. Bu ileri görüşlü genç Titan epey alımlıydı. Güçlüydü, neredeyse acıklı bir yakışıklılığı vardı, vefalıydı, sadıktı, mütevazıydı, komikti, düşünceliydi, kibardı ve her şeyi hesaba katınca en hoş ve en büyüleyici arkadaştı. Herkes onu çok seviyordu ama en çok da Zeus. Zeus'un yoğun programı el verdiğince birlikte kırsala gider, her şey hakkında konuşur, bazen hiçbir şey hakkında konuşmazlardı: arkadaşların huyu olduğu gibi talih, arkadaşlık ve aileden, savaş ve kaderden, ayrıca başka aptalca ve saçma sapan şeylerden dem vururlardı.

Dodekatheonun göreve başlama töreninden önceki günlerde Prometheus –Zeus'un ona düşkün olması gibi o da Zeus'a düşkündü– arkadaşında değişiklikler fark etmeye başladı. Daha karamsar ve asabiydi; yürüyüş yapmak istemiyordu, daha az uçarı ve yaramaz davranıyordu ve Prometheus'un tanıdığı ve sevdiği şahane, komik ve öz iradeli tanrıya göre daha fazla somurtuyor, öfke patlaması yaşıyordu. Prometheus, tanrının gergin olduğunu düşündü ve ona bulaşmamaya karar verdi.

Büyük törenden yaklaşık bir hafta sonra, bir gün, Trakya'nın hoş kokulu çayırlarından birinde uzun

çimlerin arasında uyumuş olan Prometheus ayağının çimdiklenmesiyle uyandı. Gözlerini açınca neşeli ve canlı Tanrılar Kralı'nın, doğum günü sabahında bir çocuğun yapacağı gibi, önünde zıplayıp durduğunu gördü. O karamsarlığı, bir dağ zirvesinden kaybolan sis gibi eriyip gitmişti ve tüm keyfi on kat geri dönmüştü.

"Kalk Prometheus! Çok işimiz var!"

"Nee?"

"Bugün çok müthiş bir şey yapacağız, dünya milyarlarca yıl bunu konuşacak. Çağlar boyunca yankılanacak–"

"Ayı avlayacağız, değil mi?"

"Ayı mı? Çok olağanüstü bir fikrim var. *Geeel.*"

"Nereye gidiyoruz?"

Zeus hiçbir şey söylemeden kolunu Prometheus'un omzuna attı ve arada sırada heyecanlı kahkahalarla bölünen bir sessizlik içerisinde onu çayırda ilerletti. Prometheus arkadaşını tanımasa nektar içip sarhoş olduğunu düşünürdü.

"Bahsettiğin şu fikir," diye başladı Prometheus. "Bana baştan anlatmaya ne dersin?"

"Aa, evet. Baştan. Doğru. Tam da baştan başlamalıyız. Şuraya otur." Zeus düşmüş bir ağacı işaret etti ve Prometheus oturmadan önce üzerinde karınca olup olmadığına bakarken Zeus volta attı. "Şimdi. Her şeyin nasıl başladığını düşün. *En arche en Chaos.* Başlangıçta Kaos vardı. Khaos'tan İlk Düzen doğdu: Erebos, Nyks, Hemera ve onların nesli. Sonra İkinci Düzen doğdu, yani büyükannemiz Gaia ve büyükbabamız Uranos, değil mi?"

Prometheus başını ihtiyatla salladı.

"Gaia ve Uranos kâinata en yıkıcı felaketleri size saldı, Titanları–"

"Hey!"

"Sonra nymphalar, ruhlar, sayısız küçük tanrı, canavarlar, hayvanlar ve diğerleri doğdu, en son da zirve noktası. Biz. Tanrılar. Göğün ve toprağın en mükemmelleştirilmiş hali."

"Irkıma karşı verilen uzun ve kanlı savaştan sonra. Kazanmana yardım ettiğim savaştan."

"Evet evet. Ama sonuçta her şey güzel. Her yerde barış ve zenginlik var. Yine de..."

Zeus o kadar uzun süre sessiz kaldı ki Prometheus bir şey söylemek zorunda hissetti.

"Savaşı özlediğini söylüyor olamazsın, değil mi?"

"Yok, hayır..." Zeus tek kişilik bir sınıfta ders anlatan bir öğretmen gibi Prometheus'un önünde volta atmaya devam etti. "Son zamanlarda biraz keyifsiz olduğumu fark etmişsindir. Nedenini söyleyeyim. Hani bazen kartal olup dünyanın üzerinde uçuyorum ya?"

"Nymphaların izini sürmek için."

"Bu dünya," diye devam etti Zeus duymazdan gelerek, "olağanüstü derecede güzel. Her şey yerli yerinde: nehirler, dağlar, kuşlar, yaratıklar, okyanuslar, ağaçlıklar, düzlükler, kanyonlar... Ama sonra bakınca ne kadar boş olduğuna üzülüyorum."

"*Boş* mu?"

"Ah Prometheus, bütün ve eksiksiz bir dünyada tanrı olmanın ne kadar sıkıcı olduğunu anlayamazsın."

"*Sıkıcı* mı?"

"Evet, sıkıcı. Bir süredir sıkıldığımı ve yalnız olduğumu fark ettim. Yani daha büyük bir anlamda 'yal-

nızlık'tan bahsediyorum. Kozmik anlamda. Kozmik olarak yalnızım. Sonsuza kadar böyle mi olacak? Ben Olympos'taki tahtımda oturacağım, kucağımda yıldırım, herkes önümde eğilecek, methiyeler söyleyecek ve yalvaracak. Sonsuza dek. Bunun neresi eğlenceli?"

"Şey..."

"Dürüst ol, sen de nefret ederdin."

Prometheus ağzını kapattı ve bir süre düşündü. Arkadaşının tahtını, kardeşlerini ve yüklerini hiçbir zaman kıskanmadığı doğruydu.

"Diyelim ki," dedi Zeus, "diyelim ki yeni bir ırk yaratıyorum."

"Pythian Oyunları'nda mı?"

"Hayır, yarıştırıyorum demedim, yaratıyorum dedim. Yeni bir grup canlı yaratmak. Her açıdan bize benzeyen, iki ayağının üzerinde duran–"

"Tek kafalı mı?"

"Tek kafalı. İki elli. Her açıdan bize benziyor ve şeyi de olacak – entelektüel olan sensin Prometheus, bizi hayvanlardan ayıran özelliğimize ne deniyor?"

"Ellerimiz mi?"

"Hayır, bize var olduğumuzu gösteren, kendimizin farkında olmamızı sağlayan şey."

"Bilinç."

"Evet, o. Bu yaratıkların *bilinçleri* olacak. Ve dilleri. Bizim için bir tehdit de oluşturmayacaklar elbette. Burada toprakta yaşayacaklar; tarım yapmak, kendilerini beslemek ve korunmak için akıllarını kullanacaklar."

"Yani..." Prometheus aklında tutarlı bir resim çizmeye çalışırken odaklanarak kaşlarını çattı. "Bizim gibi bir ırk mı?"

"Aynen! Ama bizim kadar büyük olmayacaklar. Ve benim yaratımım olacaklar. Şey, bizim yaratımımız."

"*Bizim* yaratımımız mı?"

"Ellerini iyi kullanıyorsun sen. Hephaistos gibisin. Şöyle düşündüm ki onları mesela... Kilden yapabilirsin. Bizim görünümümüzde olmalılar, anatomik olarak her detay doğru olmalı, sadece daha küçük. Sonra onları canlandırabilir, hayat verebilir, çoğaltabilir, doğaya salıp neler olacağını izleyebiliriz."

Prometheus bu fikir üzerine düşündü.

"Onlarla etkileşime girecek, konuşup dolaşacak mıyız?"

"Amaç da bu zaten. Bize şükredecek, tapacak, bizimle oynayacak, bizi eğlendirecek, zeki – daha doğrusu yarı zeki bir ırk. Bize hizmet eden, tapan, küçük, minyatür bir ırk."

"Erkeği ve dişisi olacak mı?"

"Yok canım, sadece erkeği olacak. Kadınlar olsa Hera ne der bir hayal etsene..."

Prometheus, dünya bir anda serseri kocasının ilişkiye girebileceği kadınlarla dolsa Hera'nın ne diyeceğini hayal edebiliyordu. Zeus'un bu büyük projesi hakkında ne kadar heyecanlı olduğunu fark etti. Prometheus biliyordu ki, Zeus bir yola koyulduğu zaman, bu kadar yeni ve tuhaf da olsa, Hekatonkheirler ve Gigantlar bile onu durduramazdı.

Prometheus bu fikirden hoşlanmamış değildi. Heyecan verici bir deney olduğuna karar verdi. Ölümsüzler için oyuncaklar. Düşündüğünüz zaman epey büyüleyici bir fikirdi. Artemis'in tazıları, Aphrodite'nin kumruları, Athena'nın baykuşu ve yılanı, Poseidon ve Amphitrite'nin ise yunusları ve deniz

kaplumbağaları vardı. Hades'in bile bir köpeği vardı; gerçi epey iğrenç bir köpekti. Tanrıların başının, diğerlerininkinden daha zeki, sadık ve sevimli evcil hayvanını tasarlaması oldukça makul görünüyordu.

Yoğurmak ve Ateşlemek

Prometheus ve Zeus'un, planlarını gerçekleştirmek için en iyi kili nereden buldukları konusunda, tarih bir mutabakata varmış değil. Erken kaynaklar, örneğin ikinci yüzyılda yaşamış olan gezgin Pausanias, buranın Phokis'teki Panopeus olduğunu iddia ediyor. Sonraki bilginler ise ikilinin Anadolu'nun doğusuna, Dicle ve Fırat nehirlerinin arasındaki verimli topraklara kadar gittiğini söylüyor.[1] Son bilgilere göre ise bu kili ararken Nil Nehri'nden güneye inip ekvatoru geçmiş ve Doğu Afrika'ya varmışlardır.

Orası her neresiyse sonunda Prometheus mükemmel noktayı bulduklarını bildirdi: toprağı tam da istediği kıvamda, yapıda, dayanıklılıkta ve renkte olan çamur ve mineralli bir nehir kenarı.

"Bu iyi bir kil," dedi Zeus'a. "Yok, oturma. Sessizlik içinde ve dikkatimi dağıtacak bir şey olmadan çalışmalıyım. Ama gitmeden önce salyana ihtiyacım var."

"Pardon?"

"Eğer bu yaratıklar yaşayacak ve nefes alacaksa yapılarında senin bir parçanın olması gerekiyor."

Zeus bunun mantıklı olduğunu fark etti ve kurumuş bir su birikintisine ilahi salyasını tükürdü.

---

[1] "İki nehir arası" ifadesinin Yunanca karşılığı *Mesopotamia*'dır (Mezopotamya) ve bu bölge Yunanlar için bu isimle bilinir.

"Küçük kil figürlerimi nehrin kenarına tek tek koymalıyım ki güneşte kurusunlar," dedi Prometheus. "Alacakaranlıkta geri gel, o zamana iyice hazır olurlar."

Zeus izlemek isterdi ama sanatsal mizaçtan az çok anlıyordu ve Prometheus'u yalnız bırakması gerektiğini biliyordu. Yukarı sıçrayarak kartala dönüştü ve uçarak arkadaşını sanatıyla yalnız bıraktı.

Prometheus tereddütle çalışmaya başladı; önce kili sosis haline gelecek şekilde yuvarladı, her biri yaklaşık dört *podes* uzunluğundaydı.[1] Bunların tepesine, kafa yerine geçecek, tükürükle nemlendirilmiş, kilden bir top yerleştirdi. Sonra bir tanrı ya da Titan'ın küçük hali oluşana kadar didikledi, büktü, ayarladı, ezdi, şekil verdi, ovuşturdu, çekti, açtı ve ovuşturdu. Çalıştıkça daha da heyecanlandı. Zeus onu Hephaistos'la kıyaslarken abartmıyordu. Prometheus gerçek bir yeteneğe sahipti. Hatta ezip şekil verirken yaptığı şey yetenekten ziyade sanatkârlıktı.

Kili farklı pigmentlerle karıştırarak canlıya benzeyen erkeksi yaratıklardan oluşan rengarenk bir dizi yarattı. İlk amacı, cildi güneşte yanmış tanrılarınkine çok benzeyen küçük bir yaratık yapmak oldu. Sonra parlak siyah, ardından pembeye çalan kremsi bir fil dişi rengi, kehribar rengi, sarı, bronz, kırmızı, yeşil, bej, parlak mor ve parlak mavi şekiller yarattı.

İndirgenmiş Dizi

Akşam çökerken Prometheus ayağa kalktı ve uzun ve yoğun çalışmasından sonra yorgunluk ve tatmin duygusuyla esneyip inledi.

---

[1] Bkz. Ekler

Akşam güneşi, çalışmasını, seramik dünyasında 'peynir kıvamında' olarak bilinen yumuşak, şekillenebilir bir forma sokmuştu. Prometheus için mükemmel bir zamanlamaydı; eğer daha sıcak bir öğlen güneşine maruz kalsalardı 'kurabiye kıvamına' gelecekler, asil ve ilahi hamisinin son dakikada kesinlikle isteyeceği değişiklikler için fazla kırılgan ve ufalanmaya müsait olacaklardı. Daha uzun kulaklar, iki tane cinsel organ gibi şeyler isteyebilirdi. Tanrılar çok maymun iştahlıydı.

Eğer kulakları yanlış duymuyorsa Tanrılar Kralı yüksek sesle biriyle konuşarak çalıların arasından gelmekteydi. Prometheus alçak ve ölçülü bir kadın sesini çıkarabiliyordu. Zeus yanında Athena'yı, en sevdiği çocuğunu getirmişti.

"Baban imparator tanrı," dediğini duyabiliyordu Prometheus, Zeus'un. "Mutlak güce sahip Zeus, evet. Her şeyi yenen Zeus, kesinlikle. Mutlak bilgiye sahip Zeus, elbette–"

"En mütevazı Zeus?"

"*Yaratan* Zeus. Kulağa hoş gelmiyor mu?"

"Epey hoş geliyor."

"Nehir kenarı hemen şurada olmalı. Ona seslenelim. *Prometheus*!"

Dala tüneyen dokumacı kuşlar telaş içince öterek havaya fırladılar. "*Promeeeetheus*!"

"Buradayım," diye bağırdı Prometheus. "Ama dikkatli ol çünkü–"

Çok geç!

Ağaçlıkların arasından açıklığa çıkan Zeus heyecanla, nehir kenarında kurumakta olan zarifçe şekillendirilmiş şekillerden oluşan bir sıraya basmıştı.

Prometheus öfke ve kederle çığlık atarak hasarı incelemek için öne atıldı.

"Seni sakar budala!" diye bağırdı. "Mahvettin onları. Bak!"

Tüm kâinatta kimse Zeus'la bu şekilde konuşup bedelini ödemeden kurtulamazdı. Athena babasının sakince özür dilercesine başını eğdiğini görünce çok şaşırdı.

Prometheus inceleyince hasarın korktuğu kadar kötü olmadığını gördü. Yalnızca üç şekil kurtarılamayacak durumdaydı. Üzerinde hâlâ Zeus'un devasa ayak parmağının izi olan kili çamurdan kaldırdı.

"Çok güzel," dedi Zeus neşeyle, "geri kalanlar iyi durumda, epeyce var. İşe koyulalım hadi."

"Ama şunlara bak!" dedi Prometheus, ezilmiş ve mahvolmuş heykelcikleri kaldırarak. "Yeşil, mor ve mavi yaratıklar en sevdiklerimdi."

"Hâlâ siyah, kahverengi, fildişi rengi, sarı, kırmızımsı ve diğer renkler var. Bu kadarı yeter, değil mi?"

"O kobalt mavisi tonunu *gerçekten* sevmiştim."

Athena, sönmekte olan güneşin ışıkları altında parlayan sağlam şekillere bakıyordu. "Ah, Prometheus, muhteşemler," dedi diğer Olymposluların kükremelerinden ve çığlıklarından daha çok dikkat çeken yumuşak bir sesle. Prometheus hemen neşelendi. Athena'nın övgüsü her şey demekti.

"Şey, kalbimi ve ruhumu koydum onları yaparken."

"Aferin, güzel iş çıkarmışsın," dedi Zeus. "Büyük bir Titan tarafından şekillendirildiler, Gaia'nın kilinden yapılmalar, benim asil salyam sayesinde bir arada duruyorlar, güneşle kurudular ve kızımın nazik nefesiyle hayata gelecekler."

Bu yaratıkları hayata Athena'nın getirmesi gerektiği düşüncesi Zeus'un içindeki Metis tarafından tetiklenmişti. Her birine teker teker nefes verecek, gerçek anlamda kendi büyük özellikleri olan bilgelik, içgüdü, ustalık ve sezi üfleyecekti.

Bir İsim Bulundu

Athena nehir kenarında dizlerinin üzerine çökerek küçük heykelciklerin her birine ılık ve tatlı nefesini üfledi. İşini bitirdiğinde ayağa kalkarak Prometheus ve babasının yanında durdu ve ne olacağını izledi.

Her şey çok yavaş gerçekleşti.

Önce daha kara şekillerden birinin bedeni seğirdi ve zorla nefes alarak inledi.

Sıranın diğer tarafında sarı olan şekil titredi, oturdu ve hafifçe öksürdü.

Saniyeler içinde küçük yaratıkların hepsi canlıydı ve hareket ediyordu. Hemen sonra organlarını, gözlerini ve diğer duyularını deniyor, birbirlerine bakıyor, havayı kokluyor, sohbet ediyor ve bağırıyorlardı. Çok geçmeden ayağa kalktılar, hatta sallanarak adımlar attılar.

Zeus, Prometheus'un iki elini de tutarak döne döne dans etti.

"Bak!" diye bağırdı. "Bak! Çok güzel değiller mi! Muhteşemler, çok muhteşemler!"

Athena parmağını dudaklarına götürdü. "Şişşşt! Korkutuyorsun onları." Korku ve dehşetle yukarı bakarak onları izleyen küçük yaratıkları işaret etti. En uzunu bile Athena'nın dizine varmıyordu.

"Sorun yok ufaklıklar," dedi Zeus eğilerek ve rahatlatıcı bir sesle konuştuğunu umarak. "Korkmaya gerek yok!"

Ancak çıkan yüksek gümbürtü sesi küçük yaratıkları daha da telaşlandırmış olacak ki korkuyla ellerini kollarını sallayarak kaçışmaya başladılar.

"Kendimizi onların boyuna indirelim," dedi Prometheus. Kendini küçülttü, artık yaratıklarından yaklaşık otuz santim uzundu. Zeus ve Athena da aynısını yaptı.

Korkmuş ve deliye dönmüş yaratıklar, kucaklamalar, gülümsemeler ve yumuşak kelimelerle yavaşça yatıştı ve onlarla arkadaş oldular. Üç ölümsüzün etrafında toplandılar ve eğilerek yerlere kapandılar.

"Eğilmeye hiç gerek yok," dedi Prometheus birine dokunarak. Yaratığın dokusuna ve içinde atan yaşama hayret etti. Athena'nın nefesi, kili hayat dolu ve sıcak ete dönüştürmüştü. Hepsinin gözleri yaşam, enerji ve umutla parlıyordu.

"Pardon," dedi Zeus, "eğilmeye çok gerek var. Biz onların tanrılarıyız ve bunu unutmamalılar."

"Ben onların tanrısı değilim," dedi Prometheus yoğun bir sevgi ve gurur duygusuyla onlara bakarak. "Ben onların arkadaşıyım." Onlardan daha kısa olmak için eğildi. "Onlara nasıl tarım yapılacağını, ekmek yapmak için buğdayı ve çavdarı nasıl öğüteceklerini öğreteceğim. Nasıl yemek pişireceklerini, alet yapacaklarını ve–"

"Hayır!" Zeus aniden kükredi ve ürken yaratıklar tekrar kaçıştı. Zeus'un kükremesine gök gürültüsü eşlik etti. "Onlarla istediğin kadar arkadaşlık kurabilirsin Prometheus. Athena ve diğer tanrıların da

böyle yapacağına şüphem yok. Ama bir şeye asla sahip olmayacaklar. Asla. O da ateş."

Prometheus arkadaşına şaşkınlıkla baktı. "Ama... Ama neden?"

"Ateş sayesinde gelişip bize meydan okuyabilirler. Ateş sayesinde kendilerini bizim eşitimiz sanabilirler. Bunu hissediyorum ve biliyorum. Asla ateş verilmemeli onlara. Sözümü söyledim."

Uzaklardaki uzun bir gök gürültüsü sözlerini doğruladı.

"Ama," Zeus artık gülümsüyordu, "dünyadaki geri kalan her şeyin tadını çıkarabilirler. Dünyanın her köşesine gidebilirler. Poseidon'un okyanuslarında açılabilir, tohum ekmek ve yiyecek yetiştirmek için Demeter'in yardımını isteyebilir, yuvanın düzenini sağlama sanatını Hestia'dan öğrenebilir, sütü, kürkü ve gücü için hayvanlara nasıl bakacaklarını öğrenebilir, avcılık sanatını Artemis'ten öğrenebilirler. Hermes onlara kurnazlığı, Apollon müzik sanatını ve bilgiyi öğretebilir. Athena onlara nasıl bilge ve gözü tok olunacağını öğretecek. Aphrodite ise onlarla aşk sanatını paylaşacak. Özgür ve mutlu olacaklar."

"Onlara ne isim vereceğiz?" diye sordu Athena.

"'Aşağıda olanlar,'" dedi Zeus biraz düşündükten sonra. "*Anthropos.*"[1]

---

[1] *Anthropos* kelimesinin kökenine dair teorilerden biri. Bu kelime "erkek" (İng. Man) anlamına gelmekte. Türümüz için kullanılan sözcüklerin çoğunun yalnızca erkekleri ifade etmesi gerçekten üzücü. Örneğin İngilizcedeki *human* sözcüğü *homo* ile aynı kökten gelir ve "erkek" anlamına gelir. Bu nedenle yine İngilizcedeki *humanity* (insanlık) kelimesi tü-

Zeus ellerini çırptı ve el yapımı insanlardan oluşan kalabalık yüz kişiye çıktı, yüz kişi bir sürü halini aldı ve artık sayısı yüz binlerce olan bu sürü dünyanın dört köşesinde yuva bulmak için yola koyuldu.

Böylece insan ırkı oluştu. Prometheus kadar Gaia, Zeus, Apollon ve Athena'nın da onların ataları olduğu söylenebilir. Prometheus insanlığı dört elementten yarattı: toprak (Gaia'nın kili), su (Zeus'un tükürüğü), ateş (Apollon'un güneşi) ve hava (Athena'nın nefesi). Yaratıcılarının en iyi yanlarını teşkil ederek yaşadılar ve geliştiler. Ancak bir şey eksikti. Çok önemli bir şey.

Altın Çağ

Cömert Toprak Ana tarafından verimli yapılan ve Demeter tarafından bereketli olan topraklar ilk insanlar için adeta bir cennetti. Hastalıktan, fakirlikten, kıtlıktan ya da savaştan haberleri yoktu. Hayat masum, huzurlu bir yaşamdan ve kırsal görevlerden ibaretti. Aralarında rahatlıkla, korkutucu olmayan şekillerde ve boyutlarda gezen tanrılara tapılan, onlarla yakınlık kurulan, hatta arkadaşlık edilen mutlu bir zamandı. Prometheus'un kilden şekillendirdiği bu etkileyici, çocuğa benzer bu cücelerle haşır neşir olmak Zeus'a, diğer tanrılara, Titanlara ve ölümsüzlere büyük bir keyif veriyordu.

---

rümüzün yarısını kapsamaz. "Halk" anlamına gelen *folk* ve *people* kelimeleri ise spesifik değillerdir. Ancak *man* kelimesinin *mens* (akıl) ve *manus* (el) sözcükleriyle ilişkili olduğunu ve aslında muhtemelen bin yıl önceye kadar cinsiyetsiz bir sözcük olduğunu unutmamak gerek.

Belki de bu güzel basitlik ve evrensel kibarlık içeren günleri yalnızca hayal ediyoruzdur ve amacımız sonrasında gelen kötü ve alçak günleri kıyaslayacak cennetvari bir yücelik oluşturmaktır. Daha sonra yaşayan Yunanlar, Altın Çağ'ın gerçekten var olduğuna kesinlikle inanıyorlardı. Hatta bu inanç düşüncelerinde ve şiirlerinde de yer buluyordu ve arzuladıkları bir mükemmellik hayali kurmalarına yardımcı oluyordu ki bu bizim şu anki, mağarada homurdanan ilk insanlara dair muğlak fikrimizden daha somut ve bütün bir vizyon. Platonik idealler ve mükemmel şekiller belki de o ırka duyulan özlemden kaynaklanan entelektüel ifadelerdi.

Tüm ölümsüzler arasında insan ırkını en çok seven kişinin, sanatsal yaratıcıları olan Prometheus olması çok doğaldı. O ve kardeşi Epimetheus artık insanlar arasında, Olympos'taki ölümsüz arkadaşlarıyla geçirdiklerinden daha çok vakit geçiriyordu.

Yalnızca erkek insan yaratma izninin olması Prometheus'u çok üzüyordu. Bu klonlanmış tek cinsiyetli ırkın dış görünüşte, eğilimde, karakterde ve çoğalıp yeni tipler yaratma çeşitliliğinde eksik olduğunu düşünüyordu. İnsanları mutluydu, evet; ancak Prometheus'a göre böylesi güvenli, tartışmasız ve zorluğu olmayan bir hayatın tadı yoktu. Yaratımının hak ettiği tanrısal statüye yaklaşmak için insan ırkının bir şeylere ihtiyacı vardı. *Ateşe* ihtiyaçları vardı. Eritmek, kavurmak, kızartmak, kaynatmak, ızgara yapmak, tasarlamak ve demir dövmek için gerçek, sıcak, kızgın, titrek, alevli ateşe ihtiyaçları vardı. Aynı zamanda düşünebilmeleri, hayal edebilmeleri, cesaret edebilmeleri ve bir

şeyler yapabilmeleri için de içsel, yaratıcı, *ilahi* ateşe ihtiyaçları vardı.

Prometheus yaratımını izledikçe ve onlarla haşır neşir oldukça, ihtiyaç duydukları şeyin ateş olduğuna iyice ikna oldu. Ateşi nerede bulabileceğini de biliyordu.

Rezene Sapı

Prometheus, üzerinde yükselen Olympos'un iki tepesini inceledi. En yüksek zirve olan Mytikos bulutlara kadar neredeyse on bin *podes* yüksekliğindeydi. Onun yanında yetmiş-seksen metre daha alçak ama tırmanması daha güç olan, kayalıklı Stefani yükseliyordu. Batıda Skolio yükseklikleri görünüyordu. Prometheus, günün sönmekte olan ışıklarının bu zorlu tırmanışı, yukarıdaki tahtlarında oturan tanrılardan gizleyeceğini biliyordu ve görülmeden zirveye kadar ulaşabileceğine inanarak tehlikeli yükselişine başladı.

Prometheus daha önce hiç Zeus'a karşı gelmemişti. Önemli bir konuda yani. Oyunlarda, yarışlarda, güreş maçlarında ve yarışmalarda nymphaların kalbini kazanmak için arkadaşını kızdırıp alay ettiği olmuştu ama ona hiç düpedüz karşı koymamıştı. Tanrıların hiyerarşisini kimse sonuçlarına katlanmadan alt üst edemezdi. Zeus çok sevdiği bir arkadaşıydı ancak her şeyin ötesinde o Zeus'tu.

Yine de Prometheus bu hareketinde kararlıydı. Zeus'u her ne kadar sevse de insan ırkını daha çok sevdiğini fark etmişti. Hissettiği heyecan ve kararlılık, herhangi bir ilahi öfke korkusundan daha güç-

lüydü. Arkadaşına karşı gelmekten nefret ediyordu ancak seçim yapması gerekiyorsa başka seçeneği yoktu.

Skolio'nun dik yüzeyini yarıladığında, Apollon'un güneş arabası batı kapısını kapattı ve tüm dağ karanlığa büründü. Prometheus yere çömelerek çanağa benzer Megala Kazania amfitiyatrosunun etrafını çevreleyen sivri kayalıklardan dolandı. İleri baktığında, birkaç yüz *podes* uzaktaki Hephaistos'un alevinin yarattığı dans eden ışıkta titreşen Musa Platosu'nu görebiliyordu.

Olympos'un diğer tarafında tanrılar akşam yemeği yiyorlardı. Prometheus, Apollon'un lirini, Hermesin flütünü, Ares'in kulak tırmalayan kahkahasını ve Artemis'in tazılarının hırıltısını duyabiliyordu. Demirhanenin dış duvarlarında ilerleyen Titan, avlusunun dışında yan yan ilerliyordu. Köşeyi dönüp ateşin yanında horlayarak uyuyan çıplak, devasa Brontes'i görünce afalladı. Gölgelere geri çekildi. Kyklopların, Hephaistos'a yardım ettiğini biliyordu ama demirhanede uyumalarını beklemiyordu.

Demirhanenin tam ağzında, çakşır otu olarak da bilinen rezene bitkisini (*Ferula communis*) gördü. Bu bitki bugün balığa hoş anason tadı vermek için kullandığımızla aynı bitki değildir ama ona epey benzer. Prometheus öne eğilerek uzun ve dinç bir rezene kopardı. İçi yoğun ve pamuksuydu. Prometheus gövdesini yapraklarından ayırarak sapı Brontes'in uyuyan ve mırıldanan bedenlerinin üzerinden ateşe doğru uzattı. Ocaktan yayılan ısı, sapın ucunu anında yakmaya yetecek kadar sıcaktı. Prometheus elinden geldiğince dikkatle sapı geri çekti ama ucundan

bir kıvılcımın Brontes'in göğsüne düşmesini engelleyemedi. Göğsü cızırdayan Kyklop tısladı ve acıyla kükreyerek uyandı. Brontes şaşkın halde göğsüne bakarak acının sebebini ve ne anlama geldiğini anlamaya çalışırken Prometheus sapı alıp kaçtı.

Ateş Hediyesi

Prometheus içi yavaşça yanmakta olan sapı dişlerinin arasında tutarak güçlükle Olympos'tan aşağı indi. Beş dakikada bir ağzından alıp üfleyerek ateşini körüklüyordu. Sonunda güvenli vadi zeminine ulaştığında, kardeşi ve kendinin ev bellediği insan yerleşimine doğru ilerledi.

Prometheus'un insanlara, taşları birbirine vurmayı ya da dalları birbirine sürtmeyi öğretebileceğini düşünebilirsiniz ama unutmamamız gereken şey, Prometheus'un göğün ateşini, ilahi ateşini çaldığı. Belki de insanların dalları ve çakılları birbirine sürtme merakını ateşleyen içsel kıvılcımı çalmıştır.

İnsanlara bu sıçrayan, dans eden ve fırlayan iblisi ilk kez gösterdiğinde, korkuyla çığlık atıp alevlerden uzaklaştılar. Ancak merakları, sonunda korkularına üstün geldi ve bu büyülü yeni oyuncaktan, maddeden, olgudan –ne derseniz işte– zevk almaya başladılar. Prometheus'tan ateşin düşmanları olmadığını, dostları olduğunu ve bir kez ehlileştirildiğinde on binlerce kullanımı olduğunu öğrendiler.

Prometheus köy köy dolaşarak alet ve silah yapma tekniklerini, topraktan çanak yapmayı, et ve tahıl hamuru pişirmeyi gösterdi. Bunların hepsi çok çabuk avantaja dönüştü ve insanları, metal uçlu

mızraklar ve oklara karşı koyamayan hayvan avcılardan yukarı taşıdı.

Zeus çok geçmeden tesadüfen Olympos'tan aşağı bakınca çevrede parlayan turuncu ışık noktalarını fark etti. Ne olduğunu hemen anladı. Sorumlunun kim olduğunu birinin söylemesine gerek yoktu. Öfkesi hızlı ve korkunçtu. O kadar büyük, fırtınalı ve kıyametvari bir öfke görülmemişti. Hadım edilen Uranos dahi böyle bir intikam öfkesine bürünmemişti. Uranos hiç önemsemediği oğlu tarafından küçük düşürülmüştü ancak Zeus en çok sevdiği arkadaşı tarafından ihanete uğramıştı. Hiçbir ihanet daha korkunç olamazdı.

CEZALAR

Armağan

Zeus'un öfkesi öyle bunaltıcıydı ki Olympos'un tamamı Prometheus'un patlayacağını ve atomlarının bir daha bir araya gelemeyeceğini zannetti. Zeus'un kafasının içindeki Metis'in bilge ve dengeleyici varlığı daha hafif ve daha onurlu bir intikam yolu sunamamış olsaydı bir zamanların gözdesi olan Titan'ın başına böyle bir felaket gelebilirdi. Zeus'un öfkesi azalmamıştı ancak artık daha odaklı ve net bir intikama yönelmişti. Şu an için Prometheus'u bir kenara bırakacak, kozmik öfkesini insanlara, çelimsiz ve küstah insanlara, varlıklarından çok keyif aldığı ancak artık hınç ve nefretten başka bir his duymadığı o yaratıklara yöneltecekti.

Koca bir hafta boyunca vakur ve endişeli Athena, Tanrılar Kralı'nı izledi. Zeus, ateşe el koymaya cesaret ettikleri ve Olymposlulara öykündükleri için insanları nasıl cezalandıracağını düşünerek tahtının önünde ileri geri yürüyüp duruyordu. İçinden bir ses insan ırkının her daim gelişeceğini, tanrıların seviyesine varacağını, hatta belki de daha da kötüsü, tanrılara *ihtiyaç* duymayacak seviyeye geleceklerini, özgür hissedip onları terk edeceklerini söylüyordu. Gökteki Olympos'a tapınmayacaklar, dua etmeye-

ceklerdi. Bu olasılık, Zeus'u eğlendirmeyecek kadar kâfirce ve absürddü. Böylesi rezil bir fikrin aklına girebilmiş olması öfkesini körüklemekten başka işe yaramadı.

Sonunda faaliyete geçirilen muhteşem plan Zeus'un mu Metis'in mi yoksa Athena'nın mıydı belli değil ancak Zeus bunun harika bir plan olduğunu düşünüyordu. Planın, Zeus'un Yunan aklına çekici gelen altın bir simetrisi vardı. Prometheus'a ve yeminler olsun ki insan ırkına gününü gösterecekti.

Önce Hephaistos'tan, Prometheus'un yaptığı şeyi yaparak kendi tükürüğüyle ıslanan kilden insan yapmasını istedi. Ancak bu genç bir *dişi* olacaktı. Hephaistos karısı Aphrodite'yi, annesi Hera'yı, teyzesi Demeter'i ve kız kardeşi Athena'yı model alarak sevgiyle, inanılmaz bir güzelliğe sahip bir kız şekillendirdi. Aphrodite ona hayat ve aşk sanatı üfledi.

Bu kızı dünyaya hazır hale getirmek için diğer tanrılar bir araya geldi. Athena onu ev işleri ve dikiş nakış konusunda eğitti ve ihtişamlı, gümüş bir elbise giydirdi. Kharitler onu en iyi incilerden, kantaşından, yeşimden ve alaca akikten kolyeler, broşlar ve bileziklerle süslemekle görevlendirildi. Horalar saçlarına çiçekler ördü; onu gören herkesin nefesi kesilene kadar durmadılar. Hera ona irade ve soğukkanlılık bahşetti. Hermes onu hitabet, hile, merak ve kurnazlık sanatlarında eğitti ve ona bir isim verdi. Tüm tanrılar ona önemli bir yetenek veya başarı verdiğinden ismini "herkesin armağanı," yani Yunanca Pandora koydular.[1]

[1] *Pan-dora* hem "herkesin armağanı" hem de "armağan veren" anlamına gelebilir.

Hephaistos kusursuzluk örneğine bir hediye daha bahşetti ve Zeus bu hediyeyi şahsen verdi. Sırlarla dolu bir kaptı bu.

Bu kabın bir kutu ya da bir çeşit sandık olduğunu söyleyeceğimi düşünebilirsiniz ancak aslında Yunan topraklarında *pithos* olarak bilinen bir çeşit sırlı ve mühürlü toprak testiydi.[1]

"Al canım," dedi Zeus. "Bu sadece süs olsun diye. Asla açmamalısın. Anladın mı?"

Pandora başını tatlı tatlı salladı. "Asla," diye fısıldadı büyük bir içtenlikle. "Asla!"

"Uslu kızım benim. Bu senin düğün hediyen. Gerdek yatağının altına iyice sakla ama asla açma. Asla. İçinde... Neyse, boş ver. İlgini çeken bir şey yok."

Hermes, Pandora'yı elinden tuttu ve zengin bir insan kasabasının ortasındaki, Prometheus ve erkek kardeşi Epimetheus'un yaşadığı küçük taş eve götürdü.

Kardeşler

Prometheus itaatsizliği için Zeus'un ondan öç alacağını biliyordu. Bu nedenle kardeşi Epimetheus'u uyardı; kendisi yeni köylere ve kasabalara gidip ateşin nasıl kullanılacağını öğretirken Olympos'tan gelen hiçbir hediyeyi kabul etmemesi gerektiğini tembihledi; ne şekle bürünmüş olursa olsun.

Her zaman önce hareket edip sonra sonuçlarını düşünen Epimetheus, kendinden daha zeki olan kardeşinin tembihine uyacağını söyledi.

---

[1] Pandora'nın *pithos*'unu (testi) yanlış bir şekilde *pyxis* (kutu) olarak okuyan kişinin büyük on altıncı yüzyıl alimi ve Hümanistlerin Prensi olan Erasmus olduğu söylenir.

Ama hiçbir şey onu Zeus'un hediyesi için hazırlayamazdı.

Epimetheus bir sabah çalan kapıyı açınca tanrıların habercisinin gülümseyen suratıyla karşılaştı.

"Girebilir miyiz?" Hermes çabucak kenara çekilerek elinde toprak bir testi tutan kadını gözler önüne serdi. Epimetheus hayatında daha güzel bir şey görmemişti. Aphrodite güzeldi, elbette güzeldi ancak saygı ve uzaktan uzağa hayranlık duymaktan başka bir şey düşünmek için fazla soğuk ve ilahiydi. Keza Demeter, Artemis, Athena, Hestia ve Hera da. Güzellikleri görkemli ve ulaşılmazdı. Nymphalar, oreadlar ve Okeanidler de büyüleyici olsa da onların güzelliği şimdi Epimetheus'un karşısında durup çekinerek, sevimli ve çekici bir şekilde ona bakan kadının tatlılığıyla kıyaslanamazdı.

"Girebilir miyiz?" diye tekrar etti Hermes.

Epimetheus yutkundu ve bir adım geri çekilerek kapıyı ardına kadar açtı.

"Müstakbel karınla tanış," dedi Hermes. "Adı Pandora."

Testi Olduğu Zaman

Epimetheus ve Pandora çok geçmeden evlendiler. Epimetheus'un içinde Prometheus'un –ki Varansi halkına bronz dökme sanatını öğretiyordu– Pandora'yı onaylamayacağına dair bir sezi vardı. Kardeşi dönmeden önce hızlıca düğün yapmak iyi bir fikir gibi görünüyordu.

Epimetheus ve Pandora birbirine âşıktı. Bu inkar edilemezdi. Pandora'nın güzelliği ve marifetleri

Epimetheus'u mutlu ediyordu ve Epimetheus'un o anda sonsuza kadar yaşayabiliyor olması ve geleceği hiç düşünmemesi Pandora'nın hayatı parlak ve tatlı bir macera olarak görmesini sağlıyordu.

Ancak içini yiyen bir şeyler vardı.

O testi.

Yatak odalarındaki bir rafta duruyordu. Epimetheus onun ne olduğunu sorduğunda gülmüştü Pandora. "Hephaistos'un, Olympos'u hatırlamam için yaptığı saçma bir şey. Hiçbir değeri yok."

"Güzelmiş ama," dedi Epimetheus ve bir daha düşünmedi.

Bir akşam kocası arkadaşlarıyla disk oynarken Pandora testiye yaklaştı ve parmaklarını kilitli kapağında gezdirdi. Zeus neden içinde ilginç bir şey olmadığından *bahsetmişti*? Eğer gerçekten ilginç bir şey olmasaydı öyle söylemezdi. Aklında bunu mantığa oturttu.

Bir arkadaşınıza boş bir testi verseniz, testinin boş olduğundan *bahsetmezsiniz.* Arkadaşınız bir gün içine bakıp boş olduğunu kendisi görebilir. Peki o zaman Zeus neden içinde ilginç bir şey olmadığını tekrar etme zahmetine girişmişti? Tek bir açıklaması olabilirdi. İçinde *çok* ilginç bir şeyler vardı. Değeri ya da gücü olan bir şeyler. Büyüleyici ya da büyülenmiş bir şey.

Hayır, açmayacağına yemin etmişti. "Söz sözdür," dedi kendi kendine ve birden kendini erdemli hissetti. Artık neredeyse davetkâr bir şekilde ona şarkı söylüyormuş gibi duran testinin büyüsüne karşı koymanın, onun görevi olduğunu hissediyordu. Böyle büyüleyici bir nesnenin yatak odasında durup

her sabah, her gece onu kışkırtabilmesi fazlasıyla can sıkıcıydı.

Baştan çıkarıcı şeyler göz önünden kaldırıldığında gücünün büyük kısmını kaybeder. Pandora küçük arka bahçeye gitti ve bir komşularının düğün hediyesi olarak verdiği güneş saatinin yanına bir çukur açarak testiyi derine gömdü. Eliyle toprağı düzleştirdi ve ağır güneş saatinin kaidesini, testiyi sakladığı yerin üstüne koydu. İşte!

Sonraki hafta boyunca bir insan ne kadar neşeli, havai ve mutlu olabilirse öyleydi. Epimetheus ona daha da âşık oldu ve arkadaşlarını çağırarak bir ziyafet verip onun şerefine yazdığı bir şarkıyı söyledi. Çok mutlu ve başarılı bir partiydi. Altın Çağ'ın son şöleni her daim hatırlanacaktı.

O gece, belki de tarafına yağan övgülerin heyecanına kapıldığından, Pandora'yı uyku tutmadı. Yatak odasının penceresinden, bahçeyi aydınlatan ay ışığını görebiliyordu. Güneş saatinin ibresi gümüş bir bıçak gibi parlıyordu. Yine testinin müziğini duyduğunu zannetti.

Epimetheus yanında mutlu mutlu uyuyordu. Ay ışığı bahçede dans ediyordu. Daha fazla katlanamayan Pandora yatağından kalktı ve bahçeye çıktı. Güneş saatinin kaidesini itti ve yaptığı şeyin yanlış olduğunu kendine söylemeye fırsat bırakmadan toprağı eşeledi.

Sakladığı yerden testiyi çıkardı ve kapağını çevirdi. Mumla kapatılmış kilidi açıldı ve Pandora kapağı çekti. Kulağına bir çırpınma, bir kanat çırpma ve vahşi bir girdap sesi doldu.

Ah! Muhteşem kanatlı yaratıklardı bunlar!

Bir saniye... Hiç de muhteşem değillerdi aslında. Pandora ensesini okşayan derimsi şeyi ve hemen sonrasında cildine batmış ya da kesmiş gibi gelen sızıyı hissedince ıstırap ve korkuyla çığlık attı. Testinin ağzından gittikçe daha çok uçan yaratık fırladı; Pandora'nın kulağına bağırıyor, uluyorlardı. Bu korkunç yaratıkların arasından bakınca kocasının, neler olduğunu görmek için dışarı çıktığını gördü. Yüzü korkudan bembeyaz olmuştu. Pandora bir çığlık atarak cesaretini ve gücünü topladı ve testinin ağzını kapatıp mühürledi.

Kurt şekline bürünmüş olan Zeus bahçe duvarında durmuş, korkunç ve kötücül bir şekilde gülümsüyordu. Bağıran ve çığlık atan yaratıklar bir çekirge sürüsü gibi havayı tırmalayıp girdap oluşturarak bahçede dönüp duruyorlardı. Sonra kırsala geçip oradan da bir salgın gibi, dünyanın dört köşesine, insanlığın var olduğu her yere yayıldılar.

Peki bu şekiller neydi? Nyks ve Erebos'un karanlık ve kötü çocuklarının mutant soyuydu. Apate'den (Hilekârlık), Geras'tan (Yaşlılık), Oizys'ten (Istırap), Momos'tan (Ayıplama) ve Kerlerden (Zor Ölüm) doğmuşlardı. Ate'nin (Felaket) ve Eris'in (Çekişme) çocuklarıydılar. İsimleri şöyleydi: Ponos (Güçlük), Limos (Açlık), Algos (Acı), Dysnomia (Anarşi), Pseudea (Yalanlar), Neikea (Tartışma), Amphilohiai (İhtilaf), Makhai (Savaş), Hysminai (Muharebe), Androktasiai (Kasıtsız Cinayet) ve Phonoi (Cinayet).

Hastalık, Vahşet, Hilekârlık, Istırap ve Yokluk gelmişti. Dünyayı hiç terk etmeyeceklerdi.

Pandora'nın bilmediği şey ise kapağı aceleyle kapattığında Nyks'in son kızını sonsuza dek içeriye

hapsetmiş olduğuydu. Testinin içinde kalan son yaratık umutsuzca kanatlarını sonsuza dek çırpacaktı. Adı Elpis'ti, yani Umut.[1]

Sandık, Sular ve Gaia'nın Kemikleri

Böylece Altın Çağ hızlıca ve korkunç bir şekilde son buldu. Ölüm, hastalık, yoksulluk, suç, kıtlık ve savaş artık insanlığın kaçınılmaz ve sonsuza dek ondan ayrılmayacak parçası haline geldi.

Ancak Gümüş Çağ olarak bilinecek bu dönem tamamen umutsuz değildi. Kendi çağımızdan şöyle ayrılıyordu: Tanrılar, yarı tanrılar ve canavarlar insanlarla haşır neşir oldular, bizden melezler doğurdular ve kendilerini yaşamlarımıza soktular. Ateş insan ırkının tarafında olduğundan, artık kadınlar da çoğalabildiğinden ve aile ve bütünlük hissi yerleştiğinden, Pandora'nın testisindeki kötülüklerden bazıları dengelenmiş oldu. Zeus aşağı bakıp bunu gördü. İçindeki Metis'in sesi ona insanlığın bir gün kendi ayakları üzerinde durmasını hiçbir şeyin engelleyemeyeceğini fısıldadı. Bu Zeus'un canını fazlasıyla sıktı.

Bu sırada insanlar tanrılara hayrandı ve ateşle olan yeni yakınlıkları sayesinde Olympos'a adaklar yakarak onlara olan sadakatlerini ve adanmışlıklarını gösterdiler.

İlk kadın olan Pandora, Epimetheus'tan birkaç çocuk doğurdu. Aralarında Pyrrha isimli bir kız çocuğu da vardı. Prometheus'un da bir çocuğu oldu: Deukalion. Annesi büyük ihtimalle Prometheus'un

[1] Bkz. Ekler

kendi annesi olan Klymene ya da diğer kaynaklara inanacak olursak Hesione isimli bir Okeanos kızıydı.

Böylece insan ırkı çoğalmaya başladı.

Öngörü hissi onu hiç terk etmeyen Prometheus,[1] Zeus'un öfkesinin henüz yatışmadığının farkındaydı. Deukalion'u ilahi intikama hazırlanacak şekilde yetiştirdi. Oğlan yeterince büyüdüğünde ona ahşaptan bir şeyler yapmayı öğretti. Birlikte devasa bir sandık yaptılar.

Titan kardeşler, çocukları Pyrrha ve Deukalion birbirine âşık olup evlendikleri zaman çok sevindiler. Prometheus ve Epimetheus artık kendilerini yeni ve bağımsız bir insan hanedanının reisi olarak görebilirlerdi. Fakat her zaman, Olympos'taki tahtında derin derin düşünen Gök Gürültüsü Getiren Zeus tehdidi mevcuttu.

Zaman aktı ve insanlık yayılmaya devam etti. Zeus'un gözünde bir zamanlar oldukları oyuncaklardan ziyade artık bir hastalık gibilerdi. İnsan ırkına ikinci bir ceza verme isteği, insanların ilk yöneticisi olan, Arkadya Kralı Lykaon tarafından bastırıldı. Lykaon, Pelasgos'un oğluydu ve Pelasgos, Pelasglara adını vermişti. Pelasgos, Prometheus tarafından şekillendirilen ve Athena tarafından canlandırılan ilk kil figürlerden biriydi. Pelasgos, etnik olarak Helenik diyebileceğimiz türdeydi: Kahverengimsi cildi, saçları ve gözleri vardı. Sonraki dönemdeki Yunanlar bu insanları, dillerini ve uygulamalarını barbar olarak gördüler. Göreceğimiz üzere bu ilk ırk Akdeniz'de çok uzun süre yaşamayacaktı.

---

[1] Öngörü, kehanet değil...

Lykaon, ya Zeus'un her bilgiye vakıf oluşunu ve ayrımcılığını sınamak istediğinden ya da diğer gaddar sebeplerden ötürü kendi oğlu Nyktimus'u öldürüp etini pişirdi ve sarayındaki bir ziyafete konuk olarak katılan tanrıya ikram etti. Zeus tarif edilemez biçimde iğrenç olan bu davranıştan o kadar iğrendi ki Nyktimus'u hayata geri döndürdü ve Lykaon'u bir kurda çevirdi.[1] Ancak Nyktimus'un, babasının yerine hüküm sürdüğü dönem çok kısa oldu çünkü kırk dokuz erkek kardeşi ülkeyi öyle vahşice harap ettiler ve öyle iğrenç davrandılar ki Zeus insan deneyinin sonunu getirmeye karar verdi. Bulutları toplayarak güçlü bir fırtına yarattı ve toprakları su basınca Yunanistan ve Akdeniz dünyasındaki tüm insanlar boğuldu.

Prometheus'un zekâsı sayesinde Deukalion ve Pyrrha, tahta sandıklarının içinde, yüksek suların üstünde dokuz gün boyunca hayatta kaldılar. Başarılı hayatta kalma uzmanlarının yapacağı gibi sandıklarına yiyecek, içecek ve araç gereç doldurdular. Böylece tufan sonunda durulduğunda ve araçları Parnassus Dağına vardığında tufan sonrası çamur ve balçıkta da hayatta kalabileceklerdi.[2]

Sular dağdan aşağı inebilecekleri kadar çekildiği zaman Pyrrha ve Deukalion (bu sırada seksen iki

---

[1] İngilizcedeki *werewolf* sözcüğünün eş anlamlısı olarak *lycanthrope* sözcüğü de kullanılır ve Yunancada "kurt adam" anlamına gelir.

[2] En azından Ovidius'a göre böyle oldu. Başka kaynaklara göre Etna Dağına ya da Athos Dağına gittiler. Hemen hemen aynı zamanlarda Nuh da gemisiyle Ağrı Dağına varacaktı. Görünüşe göre arkeoloji gerçekten de Büyük Tufan olduğunu doğruluyor.

yaşında olduğu söyleniyor) Parnassus'un altındaki vadide yer alan Delfi'ye yol aldılar. Orada kâhin Themis'e başvurdular. Themis, yapılacak doğru şeyi anlama yeteneği olan dişi bir Titandı.

"Themis, Adaletin, Barışın ve Düzenin Anası, yalvarırız, bize yol göster," diye yakındılar. "Dünyada yalnızız artık ve bu boş dünyayı çocuklarımızla doldurmak için yaşımız çok ileri."

"Prometheus ve Epimetheus çocukları," dedi kâhin melodik bir sesle. "Sesimi duyun ve söylediğimi yapın. Başınızı örtün ve annenizin kemiklerini omzunuzdan atın."

Kafası karışan çift, kâhinden bir çift laf daha alamadılar.

"Annem Pandora'ydı," dedi Pyrrha yere oturarak. "Boğulmuş olsa gerek. Onun kemiklerini nasıl bulacağım?"

"Benim annem Kylmene," dedi Deukalion. "Ya da çeşitli kaynaklara inanacak olursan Okeanid Hesione. Her halükârda ikisi de ölümsüz ve hayattalar, kemiklerini vermek de istemezler."

"Düşünmeliyiz," dedi Pyrrha. "*Annemizin kemikleri*. Başka bir anlamı olabilir mi? *Annemizin kemikleri*. Annemize ait kemikler... Düşün, Deukalion, düşün!"

Deukalion kafasını bir bez parçasıyla örterek, kafası örtülü karısının yanına oturdu ve kaşlarını çatarak bu sorun hakkında düşündü. Kâhinler... Sürekli lafı dolandırıp kaçamak sözler söylüyorlardı. Deukalion karamsar bir tavırla eline bir taş aldı ve tepenin kenarından aşağı attı. Pyrrha onu kolundan tuttu.

"Annemiz!"

Deukalion ona baktı. Pyrrha avuçlarıyla yere vurmaya başlamıştı. "*Gaia!* Gaia hepimizin annesi," diye bağırdı. "Toprak Anamız! Annemizin kemikleri *bunlar*, bak..." Yerden taşlar toplamaya başladı. "Hadi!"

Deukalion ayağa kalktı ve yeri eşeleyerek taş topladı. Birlikte Delfi'nin aşağısındaki arazide ilerleyerek tıpkı kendilerine söylendiği gibi omuzlarının üzerinden taşlar attılar. Ancak birçok *stadia* boyunca ilerleyene dek arkaya bakmaya cesaret edemediler.

Arkalarına döndüklerinde gördükleri manzara karşısında içleri neşeyle doldu.

Pyrrha'nın attığı taşların düştüğü yerlerden kızlar ve kadınlar çıkıyordu. Yüzlercelerdi ve hepsi gülümsüyordu; sağlıklılardı ve oluşumlarını tamamlamışlardı. Deukalion'un attığı taşların düştüğü yerlerde ise oğlanlar ve erkekler ayağa kalkıyordu.

Böylece eski Pelasglar Büyük Sel'de boğulmuşlardı ve Akdeniz dünyası Deukalion ve Pyrrha aracılığıyla Prometheus, Epimetheus, Pandora ve –elbette en önemlisi– Gaia'dan ortaya çıkan yeni nesil insanlarla yeniden dolmuştu.[1]

İşte biz tam olarak buyuz: öngörünün ve dürtünün, tüm hediyelerin ve toprağın birleşimi.

Ölüm

Artık eşit derecede erkek ve kadından oluşan insan ırkı çoğalıp dünyaya yayılarak şehirler ve şehir devletleri inşa etti. Gemiler, savaş arabaları, kulübeler, kaleler, kültür, ticaret, tüccarlar, pazarlar, çiftçilik,

[1] Bkz. Ekler

maliye, silahlar, buğday... Kısacası uygarlık başladı. Kralların, kraliçelerin, prenslerin, prenseslerin, avcıların, savaşçıların, çobanların, çömlekçilerin ve ozanların çağıydı. İmparatorluklar, köleler, savaşlar, ticaret ve anlaşmalar çağıydı. Adaklar, kurbanlar ve tapınma çağıydı. Köyler ve kasabalar en sevdikleri tanrı ve tanrıçaları kendi koruyucuları, hamileri ve muhafızları olarak seçtiler. Ölümsüzler de kendi şekillerinde ya da insan veya hayvan şeklinde yeryüzüne inmekten çekinmiyorlardı. Kendilerine çekici gelen insanlarla ilişkiye giriyor, kendilerini kızdıranları cezalandırıyor, onlara en çok kim yalakalık yaptıysa onları ödüllendiriyorlardı. Tanrılar övgüden asla bıkmıyordu.

Pandora'nın testisinden kaçan en acı verici şey belki de insanların artık ölümün her türü karşısında çaresiz kalıyor olmalarıydı. Ani ölüm, yavaş ve ağır ölüm, vahşi ölüm, hastalıktan ölmek, kazadan ölmek, cinayetten ölmek, ilahi takdirden ölmek...

Hades, yeraltı krallığına gün geçtikçe daha çok insanın ruhunun geldiğini fark edince çok sevindi; ya da bu karamsar tanrının "sevinç" duygusuna benzer hissettiği en yakın şey her neyse. Hermes'in yeni bir görevi vardı: *Arch Psychopomp* ya da "ruh rehberi şefi." Bu görevi her zamanki neşesi ve muzip mizacıyla yerine getiriyordu. Ancak insan nüfusu arttıkça yalnızca en önemli ölüler Hermes'in refakatine layık görülüyordu. Geri kalanlar Thanatos yani katı ve ürkütücü Ölüm figürü tarafından götürülüyordu.

İnsan ruhu bedenden ayrıldığı anda Hermes ya da Thanatos onu Styks (Nefret) ve Akheron (Acı) Irmaklarının birleştiği yerdeki bir yeraltı mağarası-

na götürürdü. Orada, suratsız ve sessiz Kharon elini uzatarak Styks'in karşısına geçirmek için gereken ücretini isterdi. Eğer ölülerin verebileceği bir ücret yoksa kaba Kharon onları götürmeyi kabul etmeden önce yüz yıl boyunca nehir kenarında beklerlerdi. Bu araftan kurtulmak adına, yaşayanlar arasında ölülerin diline para, genelde bir *obolus* koymak bir gelenek olmuştu.[1] Böylece ölüler kayıkçının ücretini ödeyebilecekler ve karşıya güvenli ve hızlıca geçebileceklerdi. Kharon ücretini aldıktan sonra ölü ruhu pas renkli kayığına alır, kara Sytks sularında ilerleyerek onu cehennemin merkezine taşırdı.[2] Bir ölümlü öldüğü zaman bir daha yukarı dünyaya çıkamazdı. Ölümsüzler Hades'te bir lokma yiyecek ya da bir yudum içecek bile yiyip içseler cehennem krallığına geri dönmek zorundalardı.

Peki son durakları neresiydi? Yaşadıkları hayata bağlıydı. Başlarda buna karar veren kişi Hades'in kendisiydi. Ancak sonraki yıllarda bu Büyük Hüküm görevini Europa ve Zeus'un iki oğlu olan Minos ve Rhadamanthus'a verdi. Bu iki kardeş ölümlerinden sonra yarı kardeşleri Aeakus ile birlikte Yeraltı Yargıçları oldular. Kişinin yiğitçe mi ortalama mı yoksa cezalandırılacak kadar kötü bir hayat mı yaşadıklarına karar veriyorlardı.[3]

Kahramanlar ve fazlasıyla erdemli bulunan kişiler (ve kanlarında ilahi güç olan kişiler) kendile-

---

1 Kharon, sonradan antik Yunan para birimine giriş yapan Pers parası *danake* ya da *danace* almaktan da memnun oluyordu.

2 Vergilius, Aeneas'ın yeraltına yaptığı yolculuğu anlattığında Kharon'un kayığının renginden de bahseder.

3 Zeus'un Europa'yı nasıl baştan çıkardığını sonra anlatacağım.

rini Elysium Kırları'nda ya da Kutsallar Adaları'nda bulurdu. Burası Uğurlu Adalar olarak bilinen takımadada bulunuyordu. Burasının tam olarak nerede olabileceğine dair bir fikir birliği yok. Belki bugün Kanarya Adaları dediğimiz yerdedir, belki Azor Adaları'nda, belki Küçük Antiller'de, hatta belki de Bermuda'da.[1] Sonraki dönemlerdeki betimlemeler, Elysium Kırları'nın, Hades'in krallığının içinde olduğunu gösterir.[2] Bu anlatılarda, üç kez reenkarne olan ve üçünde de yiğit, adil ve erdemli bir hayat geçiren ruhlar Elysium'dan Kutsallar Adaları'na geçme hakkı kazanırdı.

Yaşamları ne fazla erdemli ne de fazla kötücül geçen kabahatsiz çoğunluk sonsuza kadar Asphodel Çayırları'nda kalabiliyordu. Burası ismini zemini kaplayan beyaz çiçeklerden alıyordu. Bu ruhlar yeterince tatmin edici bir ahiret geçiriyorlardı: Buraya gelmeden önce Lethe Nehri'nin unutkanlık sularından içiyorlardı; böylece fani hayatın üzücü anıları onları rahatsız etmeden, sonsuza dek tasasız ve keyifli yaşayabileceklerdi.

Peki ya ahlaksızlar, kâfirler, kötüler, sapkınlar yani günahkârlar? En az kötü olanlar hisleri, güçleri ya da var oluşlarına dair bilinçleri olmadan Hades'in salonlarında gezinip duruyordu. Ancak kâfirler ve affedilemez günahlar işlemiş olanlar Ceza Kırları'na götürülüyordu. Burası Asphodel Çayırları'yla

---

1 Byron, *Don Juan* kitabında Kutsallar Adaları'nın, Kanarya Adaları olduğunu öne sürmüştür.

2 Ancak Champs-Elysées Caddesi'ne rağmen kimse Fransa'da olduğunu düşünmemiştir.

Tartaros'un dipsiz çukurlarının arasındaydı. Burada, suçlarına şeytani bir kusursuzlukla uyan cezaları sonsuza dek çekiyorlardı. İleride bu günahkârların en meşhurlarıyla karşılaşacağız. Sisyphos, İksion ve Tantalos'un isimleri çağlar boyu yankılanmaya devam ediyor.

Homeros betimlemelerinde ölenlerin ruhlarının, yaşamdaki yüzlerini ve görünüşlerini koruduklarını belirtse de başka anlatılarda Eurynomos isimli korkunç bir iblisten bahsedilir. Bu iblisin ölüleri karşılayıp, tıpkı Furialar gibi, etlerini kemiklerinden ayırdığı söylenir. Diğer ozanlar yeraltı ruhlarının konuşabildiklerini ve hayat hikayelerini birbirlerine anlatmaya düşkün olduklarını söylerler.

Hades kıskanç ailesindeki en kıskanç kişiydi. Krallığından tek bir ruh bile kaybetmeye dayanamazdı. Üç başlı köpek Kerberos kapılarda kol gezerdi. Çok çok az kahraman, Thanatos'u ve Kerberos'u aldatıp Hades'in diyarını gezdikten sonra yukarıdaki dünyaya canlı halde geri dönebilmiştir.

Böylece ölüm insan yaşamının daimi bir parçası haline geldi ve bugün de hâlâ öyle. Ancak Gümüş Çağ dünyasının bizimkinden çok farkı olduğu anlaşılmalıdır. Tanrılar, yarı tanrılar ve çeşit çeşit ölümsüz aramızda dolaşıyordu. Tanrılarla şahsi, sosyal ve cinsel ilişkiler, Gümüş Çağ erkekleri ve kadınları için normaldi; tıpkı bugün makineler ve yapay zeka asistanlarıyla ilişkimiz gibi. Ayrıca belirtmeliyim ki çok daha eğlenceliydi.

Zincire Vurulmuş Prometheus

Zeus içinde kaynayan öfkeyle Pyrrha ve Deukalion'un hayatta kalışını ve topraktaki taşlardan yeni erkek ve kadınların yükselişini izledi. Kimse, Tanrılar Kralı bile Gaia'nın buyruğuna karşı gelemezdi. Toprak Ana, Olymposlulardan çok daha eski, derin ve kalıcı bir düzeni temsil ediyordu ve Zeus, dünyada insanların tekrardan çoğalmasının önüne geçebilecek bir güce sahip olmadığının farkındaydı. Fakat en azından dikkatini Prometheus'a verebilirdi. Bir gün geldi ki Zeus, Titan'ın ihanetinin bedelini ödemesi gerektiğine karar verdi. Olympos'tan aşağı baktı ve Prometheus'un Phokis'te olduğunu ve yeni bir kasabanın düzenlenmesine yardımcı olduğunu gördü. Her zamanki gibi insanların işine karışıyordu.

İnsan ırkı, bir ölümsüz gözünü kapayana kadar dünyaya yayılmıştı; bu da birkaç yüzyıl anlamına geliyordu. Bu sırada Prometheus muazzam bir sabırla İnsan Irkı 2.0 arasında uygarlığın yayılmasını teşvik ediyordu; bir kez daha insanlara sanat, zanaat, tarım, üretim ve inşaat öğretiyordu.

Zeus kartal şekline bürünerek aşağı indi ve kendine adanacak olan, yarısı yapılmış bir tapınağın kerestelerine tünedi. Tapınağın kapısının üzerine Zeus'un küçüklük yıllarından sahneler oymakta olan Prometheus kafasını kaldırdı ve bu kuşun eski dostu olduğunu hemen anladı. Zeus kendi şekline büründü ve oymayı inceledi.

"Yanımdaki Adamantheia ise vücut ölçülerini tamamen yanlış yapmışsın," dedi.

"Serbest bir çalışma," dedi Prometheus. Kalbi deli gibi atıyordu. Ateşi çaldığından beri ilk kez konuşuyorlardı.

"Yaptıklarının bedelini ödeme vakti geldi," dedi Zeus. "Hekatonkheirleri çağırıp gideceğin yere zorla götürtebilirim ya da kaçınılmaz olanı kabullenirsin ve sorun çıkarmadan gelirsin."

Prometheus çekicini ve keskisini bırakıp deri bir bezle ellerini sildi. "Gidelim," dedi.

Karadeniz ve Hazar Denizi'nin birleştiği yerdeki Kafkas Dağları'nın eteklerine varana dek konuşmadılar ya da dinlenmek veya bir şeyler yemek için durmadılar. Yolculuk boyunca Zeus bir şeyler söylemek, arkadaşını omzundan tutup ona sarılmak istemişti. Gözü yaşlı bir şekilde özür dilese onu affedip olanları unutabilirdi. Ancak Prometheus sessiz kaldı. Zeus'un, kendine yanlış yapıldığı ve suiistimale uğradığı hissi tekrar ortaya çıktı. "Ayrıca," dedi tanrı kendi kendine, "büyük hükümdarlar zayıflık belirtisi göstermezler, özellikle de onlara yakın olanlar ihanet ettiği zaman."

Prometheus elini gözlerine siper edip yukarı baktı. En yüksek dağın bir kenarını oluşturan büyük bir eğimli kaya duvarının üzerinde duran üç Kyklop'u gördü.

"Dağ kenarına tırmanma konusunda iyi olduğunu biliyorum," dedi Zeus, buz gibi bir iğneleme olduğunu umarak. Ancak kulağına sitem dolu bir mırıldanma gibi gelmişti. "Tırman."

Prometheus, Kyklopların olduğu yere varınca Kykloplar onu bağlayıp zincire vurdular ve sırtüstü yatırıp güçlü, kırılmaz demirden çivilerle zincirleri

kayaya çaktılar. Zarif iki kartal gökten aşağı uçtu ve Prometheus'un yakınında süzülerek güneş ışığını kesti. Tüylerinde dalgalanan sıcak rüzgârı duyabiliyordu.

Zeus ona seslendi. "Sonsuza dek bu kayaya zincirlenmiş kalacaksın. Ömür boyu kaçamayacaksın ya da bağışlanamayacaksın. Her gün bu kartallar gelip karaciğerini parçalayacak, tıpkı benim kalbimi parçaladığın gibi. Gözlerinin önünde yiyecekler. Ölümsüz olduğundan, her gece karaciğerin yeniden oluşacak. Bu işkence asla son bulmayacak. Her geçen gün acın daha da büyüyecek. Zamandan başka hiçbir şeyin olmayacak; bu sürede suçunun büyüklüğünü ve eylemlerinin budalalığını düşün. Adı 'öngörü' olan sen, Tanrılar Kralı'nı küçümsediğinde hiç öngörü göstermedin." Zeus'un sesi kanyonlarda ve vadilerde yankılandı. "Ee? Söyleyecek bir şeyin yok mu?"

Prometheus iç çekti. "Haksızsın Zeus," dedi. "Eylemlerimi dikkatle düşündüm. Kendi rahatımın, insan ırkının geleceğinden daha önemsiz olduğuna karar verdim. Artık gelişip tüm ölümsüzlerden hatta senden bile daha başarılı olacaklarını anlıyorum. Bunu bilmek çekeceğim her acıya merhem oluyor."

Zeus konuşmaya başlamadan önce eski arkadaşına uzun uzun baktı.

"Kartallara layık değilsin," dedi korkunç bir soğuklukla. "Akbabalar sana daha layık."

İki kartal kokuşmuş ve çirkin akbabalara dönüştü ve Prometheus'un üzerine gelmeden önce sırtüstü yatan bedenin üzerinde bir kez daire çizdiler. Jilet kadar keskin pençeleri Titan'ın karnını deşti ve iğrenç zafer çığlıklarıyla ziyafet çekmeye başladılar.

Prometheus, insan ırkının baş yaratıcısı, savunucusu ve dostu, bize bir şeyler öğretti, bizim için bir şeyler çaldı ve kendini bizim için feda etti. Hepimiz Prometheus'un alevinden payımızı alıyoruz; o olmasaydı insan olmazdık. Ona acımak ve hayranlık duymak doğru bir şey ancak kıskanç ve bencil tanrıların aksine, kendine tapınılmasını ve dua edilmesini asla istemezdi.

Fakat mahkûm edildiği sonsuz cezaya rağmen bir gün Zeus'a karşı koyacak kadar güçlü bir kahramanın yükselip insanlığın şampiyonunu zincirlerinden kurtararak onu serbest bıraktığını bilmek sizi mutlu edecektir sanırım.

PERSEPHONE VE SVRVŞ RRRBRSI

Zeus'un göğün hükümdar efendisi olarak yönettiği dünya, insan ırkına cömert bir anaydı. Erkekler, kadınlar ve çocuklar ağaçların meyvelerini, otlardaki tahılları, sulardaki balıkları ve çayırlardaki hayvanları çok çabalamadan ya da çalışmadan toplayıp yiyordu. Bereket ve hasat tanrıçası Demeter doğayı kutsamıştı. Açlık ya da yoksunluk yalnızca insanların caniliğinden ve Pandora'nın testisinden kaçan o korkunç yaratıklardan kaynaklanıyordu, tanrıların ihmalinden değil. Fakat bu durum değişecekti. Hades'in bu işte parmağı olacaktı ve kim bilir, belki de dünyadaki ölüm sayısını artırıp kendi krallığının nüfusunu artırmak istiyordu. Moros'un işleri çetrefillidir.

Demeter'in, erkek kardeşi Zeus'tan bir kızı oldu: Persephone. Öylesine güzel, saf ve tatlıydı ki tanrılar ona "bakire" anlamına gelen Kore ya da Cora ismini vermeye başladılar. Romalılar ona Proserpina diyordu. Tüm tanrılar, özellikle de bekar olan Apollon ve Hermes, ona âşık oldu ve evlilik teklifi etti. Ancak koruyucu olan (bazılarına göre aşırı koruyucu olan) Demeter onu uzaktaki bir kırsal bölgede, itibarlı itibarsız tüm tanrılardan ve ölümsüzlerden uzakta saklıyordu. Hestia, Athena ve Artemis gibi onun da

bakire kalmasını istiyordu. Fakat hırs dolu gözlerini kızın üstüne diken ve Demeter'in isteklerine saygı duymaya niyeti olmayan güçlü bir tanrı vardı.

Tatlı ve içten Persephone en çok doğayla iç içe olmaktan hoşlanıyordu. Tıpkı annesi gibi, çiçekler ve yetişen güzel şeyler en büyük neşe kaynağıydı. Altuni bir akşamüzeri, annesinin onu koruması için yanına verdiği eşlikçilerden birazcık uzaklaşan Persephone, üzerine güneş ışıkları düşen, çiçekli bir çayırda, çiçekten çiçeğe uçuşan kelebekleri kovalıyordu. Birden derinlerden gelen bir yarılma ve kükreme sesi duydu. Gök gürültüsü gibiydi ancak gökten değil, ayaklarının altındaki yerden geliyor gibiydi. Korku ve şaşkınlıkla etrafına bakındı. Yer sarsılıyor, önündeki bayır ikiye ayrılıyordu. Açıklıktan büyük bir savaş arabası çıktı. Dehşete kapılmış olan kız arkasına dönüp kaçmaya fırsat bulamadan savaş arabasının sürücüsü onu kaptı, arabayı geri döndürdü ve bayırdaki yarıktan geri girdi. Persephone'nin telaşa kapılmış olan eşlikçileri oraya gelene kadar yarık çoktan kapanmıştı ve orada olduğuna dair hiçbir iz yoktu.

Persophene'nin kayboluşu ani ve eksiksiz olduğu kadar esrarengiz bir olaydı da. Daha bir dakika önce çayırda neşeli neşeli hoplarken bir anda arkasında iz bırakmadan yok olmuştu.

Demeter'in çaresizliğini anlatacak kelime yok. Hepimiz, bizim için değerli olan bir şeyi kaybetmişizdir –hayvan, sebze ya da mineral– ve ani kaybın yarattığı keder, korku ve öfke gibi acı verici aşamalardan geçmişizdir. Bu kayıp fazlasıyla şahsi, öngörülemez, kati ve anlaması imkânsız olunca bu hisler

korkunç derecede artar. Gün geçtikçe Persephone'nin ortaya çıkacağına inanmak daha da zorlaşıyordu. Ancak Demeter, ölümsüz yaşamının tamamını harcamak zorunda kalsa dahi kızını bulacağına yemin etti.

Demeter, Titan arkadaşı Hekate'den yardım istedi. Hekate iksir, anahtar, hayalet, zehir ve cadılık ve büyücülük tanrıçasıydı.[1] Dünyanın dört köşesini aydınlatabilecek iki meşalenin sahibiydi. O ve Demeter bir kez, iki kez, bin kez dünyanın dört köşesini aradılar. Bulabildikleri her mağaraya ve karanlık yere ışık tuttular. Dünyanın her yerini aradılar ama başarılı olamadılar.

Aylar geçti. Bunca süre boyunca Demeter görevlerini ihmal etmişti. Mısır, hasatlar, meyvelerin olgunlaşması ve ürünlerin ekimi terk edilmişti ve topraktan hiçbir şey çıkmıyordu. Hiçbir tohum kök salmıyor, hiçbir tomurcuk filizlenmiyor, hiçbir bitki yetişmiyordu ve dünya çöle dönmeye başlamıştı.

Tanrılar Olympos'ta güvendelerdi ancak kıtlık yaşayan çaresiz insanların çığlıkları Zeus'un kulaklarına varmıştı. O ve diğer tanrılar bir gece Persephone'nin kayboluşunun gizemini çözmeye çalışırken güneş Titanı Helios konuştu.[2]

"Persephone mi? Ona ne olduğunu gördüm ben. Her şeyi görüyorum."

"Gördün mü? O zaman neden bir şey söylemedin?" diye sordu Zeus. "Demeter deliye dönmüş gibi

---

1 Shakespeare'in *Macbeth*'inde sık sık karşımıza çıkar.

2 Helios güneş arabasında ne kadar parlak ve hızlıysa aklı da o kadar yavaş ve az çalışıyordu. Bu görevleri Apollon'dan nasıl aldığını sonra göreceğiz.

dünyayı dolaşarak onu arıyor, endişeden çıldırmış vaziyette. Dünya da çöle dönüyor. Neden konuşmadın?"

"Kimse bana sormadı ki! Kimse bana hiçbir şey sormuyor. Ama ben çok şey biliyorum. Güneşin gözleri her şeyi görüyor," dedi Helios. Apollon'un güneş arabası görevinde olduğu zamanlarda sık sık kurduğu bir cümleyi kullanmıştı.

"Ne oldu ona?"

"Toprak yarıldı ve arabayla biri gelip onu kaçırdı... Hades!"

"*Hades*!" dedi tanrılar korosu.

Nar Taneleri

Zeus, Persephone'yi geri almak için hemen yeraltına indi. Ancak Yeraltı Kralı, Yerüstü Kralı'ndan emir alacak havada değildi.

"Burada kalacak. O benim kraliçem."

"Bana karşı gelmeye nasıl cüret edersin?"

"Sen benim küçük kardeşimsin," dedi Hades. "Hatta *en küçük* kardeşimsin. Hep istediğin şeyleri aldın. Âşık olduğum kızı yanımda tutma hakkımı talep ediyorum. Beni reddedemezsin."

"Öyle mi?" dedi Zeus. "Dünya kıtlık içinde. Açlık çeken ölümlülerin yakarışları bizi uyutmuyor. Persephone'yi vermeyi reddedersen irademin gücü ve menziliyle tanışacaksın. Hermes ölü ruhları artık sana getirmeyecek. Tek bir ruh bile buraya gönderilmeyecek. Herkes yeni bir cennete gidecek, hatta belki de hiç ölmeyecekler. Hades tüm gücünden, etkisinden ya da görkeminden yoksun, boş bir diyar olacak. Kendini gülünç bir duruma düşüreceksin."

Kardeşler gözlerini birbirine dikti. Gözünü ilk kırpan Hades oldu.

"Lanet olsun sana," diye hırladı. "Onunla geçirebileceğim bir gün ver bana, sonra Hermes gelip onu alabilir."

Zeus tatmin olmuş halde Olympos'a geri gitti.

Ertesi gün Hades, Persephone'nin odasının kapısını çaldı. Kapıyı çalmasına şaşırabilirsiniz ancak aslında Persephone'nin asil ve kendinden emin tavrı, Hades gibi bir gücün dahi güvensiz ve utangaç biri olmasına sebep oluyordu. Hades onu içten seviyordu ve Zeus'la olan irade savaşını kaybetmesine rağmen onun gitmesine izin veremeyeceğinden emindi. Ayrıca Persephone'de bir şey seziyordu... Ona umut veren bir şey. Aşkına karşılık verdiğini gösteren küçük bir parıltı mıydı yoksa?

"Tatlım," dedi onu tanıyan herkesi şaşırtacak bir naziklikle. "Zeus seni ışık dünyasına geri göndermem konusunda ikna etti beni."

Persephone solgun yüzünü kaldırdı ve gözlerini ayırmadan ona baktı.

Hades bakışlarına hevesle karşılık verdi. "Umarım benim hakkımda kötü düşünmüyorsundur."

Persephone cevap vermedi ancak Hades, kızın yanaklarına ve boğazına yayılan bir renk görebildiğini düşündü.

"Kötü bir niyetim olmadığını göstermem adına beraber nar taneleri yiyelim mi?"

Persephone ona uzanan elden umursamazca altı tane nar tanesi aldı ve keskin tatlılıktaki taneleri yavaşça yedi.

Hilebaz tanrı Hermes oraya geldiğinde kendisinin ve Zeus'un hileye getirildiklerini fark etti.

"Persephone krallığımın meyvesini yedi," dedi Hades. "Kanuna göre cehennemin yiyeceğinin tadına bakanlar buraya geri dönmek zorunda. Altı nar tanesi yedi, yani her yıl altı ay buraya gelmeli."

Hermes eğildi. Böyle olması gerektiğini biliyordu. Peresephone'nin elinden tutup onu yeraltından çıkardı. Demeter kızını gördüğü için öyle mutluydu ki dünya hemencecik çiçek açtı. Yılın yarısı boyunca sürecek olan bir neşeydi bu; çünkü kaçınılması mümkün olmayan ilahi yasalara göre altı ay sonra Persephone'nin yeraltına geri dönmesi gerekiyordu. Demeter'in bu ayrılık yüzünden yaşadığı üzüntü sebebiyle ağaçlar yapraklarını döküyor, dünya adeta ölü bir hale bürünüyordu. Bir altı ay daha geçince Persephone, Hades'in evinden geldi ve doğum, yenilenme ve büyüme döngüsü tekrar başladı. Böylece mevsimler oluştu: Demeter'in, kızı olmadığı süredeki yası sonbahar ve kış, geri dönüşündeki neşe ise bahar ve yazı oluşturuyordu.

Persephone'nin kendisine gelecek olursak... Aslında zamanla yerin altında geçirdiği vakti, yerin üzerindeki kadar sevmeye başladı. Altı ay boyunca Hades'te bir mahkûm değildi. Yeraltı Kraliçesi'ydi, halinden memnundu ve kocasıyla birlikte ölüm diyarını kontrol ediyorlardı. Diğer altı ay boyunca doğurganlık, çiçek, meyve ve eğlence tanrıçası Kore'ye dönüşüyordu.

Dünya yeni ritmini bulmuştu.

Hermaphroditos ve Silenos

Gümüş Çağ'ın erkekleri ve kadınları kendi türlerine yeni olan mücadelelerle, sıkıntılarla ve acılarla başa çıkarken tanrılar da üremeye devam etti. Hızla büyüyerek sonsuza dek genç bir adam olarak kalacak olan Hermes ile Dryope isimli nymphanın bir çocuğu oldu: Keçi ayaklı doğa tanrısı Pan'dı bu.[1] Hermes, Ares ve Hephaistos'un arkasından iş çevirerek Aphrodite'yle de birlikte olmuştu. Birlikteliklerinin sonucunda ise anne ve babasının isimlerini alarak Hermaphroditos adında son derece yüce bir güzellikte bir oğlan çocuğu doğdu.

Bu güzel oğlan İda Dağının gölgesinde, naiadlar tarafından yetiştirildi.[2] On beş yaşına bastığında onları terk ederek dünyayı gezmeye koyuldu. Anadolu'yu gezdiği sırada, güneşli bir öğleden sonra, Halikarnassos yakınındaki bir derenin berrak sularında yıkanan, Salmakis isimli naiadla karşılaştı. Güzel olduğu kadar utangaç da olan Hermaphroditos, güzelliğinden etkilenen bu cüretkâr yaratık onu baştan çıkarmaya çalışınca fazlasıyla şaşırdı ve üzüldü.

Kendi türünün aksine –yani görevleri olan derelerin, gölcüklerin ve su yollarının bakımıyla özenle ilgilenen nymphaların aksine– Salmakis kibri ve tembelliğiyle ünlüydü. Diğer naiadlarla avlanıp

---

[1] Bazıları böyle söylese de ben Pan'ın (Romalılar için Faunus) Olymposlulardan daha yaşlı olduğunu düşünme eğilimindeyim. Belki de doğa kadar yaşlı. İlerledikçe onu zaman zaman göreceğiz.

[2] İki tane İda Dağı vardı. Biri Zeus'un doğum yeri olan Girit'teydi. Diğeri ise günümüzde Anadolu'da bulunan Frigya'daydı. Hermaphroditos ikincisinde büyümüştü.

alıştırma yapmaktansa tembel tembel yüzüp kendi uzuvlarına hayran hayran bakmayı tercih ederdi. Ancak keyfi ve özgüveni Hermaphroditos'un güzelliğiyle yerle bir olmuştu. Bu nedenle tüm gücünü onun kalbini kazanmak için harcadı. Salmakis çabaladıkça –çıplak halde suda yuvarlanıyor, alımlı bir edayla göğüslerini ovuşturuyor, suyun altında kabarcıklar çıkarıyordu– Hermaphroditos daha da rahatsız oldu. En sonunda da bağırarak onu rahat bırakmasını söyledi. Bu yeni ve tatsız reddedilme deneyimiyle şaşkına dönen ve küçük düştüğünü hisseden Salmakis suratını asarak oradan ayrıldı.

Yine de güzel bir gündü ve bu yorucu periyi defetmekten sıcaklayan ve terleyen Hermaphroditos, Salmakis'in gittiğinden emin olunca üzerini çıkarıp derenin serin sularına girerek ferahladı.

Kamışların altına saklanmış olan Salmakis, bir alabalık gibi hemencecik üzerine atladı ve çıplak bedenine tutundu. Tiksinen Hermaphroditos ondan kurtulmak için kıpırdandı, kıvrandı ve debelendi. Bu esnada Salmakis göğe yakarıyordu: "Gökteki tanrılar, bu genci ve beni hiç ayırmayın. Daima bir olalım!"

Tanrılar onun duasını duydular ve kelimenin tam anlamıyla yerine getirdiler ki bu onları hep çok eğlendirirdi. Salmakis ve Hermaphroditos hemencecik bir oldular. İkisi tek bir vücutta bir araya geldi. Artık naiad Salmakis ve genç Hermaphroditos yoktu, tek bir bedende var olan erkek ve dişi, erdişi vardı. Romalılar bunu, katı militarist toplum normlarını tehdit eden bir bozukluk olarak görecek olsa da daha açık görüşlü olan Yunanlar hermafrodit cinsi-

yeti takdir ediyor, yüceltiyor hatta ona tapıyorlardı. Heykellerde, çömlek işlemelerinde ve tapınaklardaki frizlerde gördüğümüz kadarıyla, Romalıların korktuğu şeyi Yunanlar takdire şayan buluyorlardı.[1]

Hermaphroditos bu yeni vaziyetiyle Erotes'in maiyetine katıldı ki Erotes'in doğası ve amacını çok yakında anlatacağım.

Bilinmeyen bir nympha ile Hermes'in,[2] Silenos adında, geniş burunlu, eşek kuyruklu, seks düşkünü bir oğulları oldu. Silenos büyüyünce sakallı, şiş göbekli, dağınık kaşlı, yaşlı bir ayyaşa dönüştü. Silenos resimlere, heykellere ve bardak oymalarına sıkça konu olmuştur ve çok yakında onunla karşılaşacağız.

Tanrılar ürerken insanlar da ürüyordu. Ancak artık tanrıların olduğu kadar bizim de doğamız haline gelen ilahi ateş, tıpkı onlarda olduğu gibi, yalnızca şehvet, cinsel birliktelik ve üreme kapasitemizin değil, aynı zamanda *aşk* kapasitemizin de olduğu anlamına geliyordu.

Yunanların anladığı üzere aşk karmaşık bir şeydi.

---

[1] Dünyanın büyük müzeleri, Hermaphroditos gibi erdişi figürleri betimleyen eserleri saklıyor. Bunların birçoğu Oxford'daki Ashmolean Müzesi'nde bulunan sergide ve bu göz ardı edilen dönemin yeniden keşfi akımını başlatan önde gelen kuruluşlar sayesinde son zamanlarda ortaya çıktı. Toplumsal cinsiyetin akışkan olduğuna dair toplum çapındaki anlayışla aynı dönemde ortaya çıkmaları da bir tesadüf değil.

[2] Ya da Pan'ın.

CUPİD VE PSYKHE

Eroteler

Yunanlar aşkın karmaşıklığını, her bir parçasına isim vererek ve onları temsil edecek tanrılar belirleyerek çözdüler. Aşkın ve güzelliğin yüce tanrıçası Aphrodite'nin, Erote isimli kanatlı, çıplak küçük tanrılardan oluşan bir maiyeti vardı. İnsanlık düzenini oturtup gelişmeye başlayınca birçok tanrı gibi (örneğin Hades ve yeraltı takımı) Erotelerin de yapacak çok işi oldu. Her biri, yayması ve tanıtması gereken özel bir tutkuya sahipti.

Anteros: Özverili ve koşulsuz aşkın genç hamisi.[1]

Eros: Erotelerin önderi, fiziksel aşk ve cinsel arzu tanrısı.

Hedylogos: Aşkın dilinin ve sevgi sözlerinin ruhu. Şimdilerde muhtemelen Sevgililer Günü kartları, aşk mektupları ve romantik hikâyelerle ilgileniyor.

Hermaphroditos: Kadınsı erkeklerin, erkeksi ka-

[1] Londra'daki Piccadilly Circuss meydanındaki Shaftesbury Anıt'ının odak noktası olan, Alfred Gilbert tarafından yapılan alüminyum heykel aslında Eros'un değil Anteros'un heykelidir. Karşılık beklenmeyen, özverili sevgiyi kutlama amacıyla özellikle seçilmiştir. Yedinci Shaftesbury Kontu'nun, çocuk işçiliğe son verme, akıl hastalıkları reformları ve benzeri işlerdeki yardımsever başarılarını anmak için uygun görülmüştür.

dınların ve şimdilerde akışkan cinsiyetli dediğimiz insanların koruyucusu.

Himeros: Çaresiz, zorlu, sabırsız ve patlamaya hazır aşk.

Hymenaios: Gerdek odasının ve düğün müziğinin koruyucusu.

Pothos: Dermansız özlemin, yok olana ya da terk edilene duyulan aşkın simgesi.

Bunlar arasında en etkilisi ve yıkıcısı Eros'tu. Fesatlık ile münakaşa için gücü ve kapasitesi vardı. Kökeni ve kimliğiyle ilgili iki anlatı bulunuyor. Birine göre, kozmosun doğuşunda, Nyks'in bıraktığı büyük bir yumurtadan çıkmış, evrene hayatın tohumlarını ekmiştir. Bu nedenle yaratılış zincirini başlatan ilk primordiyal ruhlardan sayılabilir. Klasik dünyada daha çok kabul edilen bir bakış açısına göre ise Ares ve Aphrodite'nin oğluydu. Romalı ismi olan Cupid adı altında genellikle gümüş yayından bir ok atmak üzere olan kanatlı, kahkaha atan bir çocuk olarak betimlenir. Bugün bile kolayca tanıyabileceğimiz bir tasvirdir. Bu sebeple Eros belki de klasik dönemin en tanınan tanrısıdır.

Açgözlülük* ve erotik arzu onunla ilişkilendirilir, ayrıca yayından çıkan okun kurbanları, önlerine çıkan ilk kişiye (hatta hayvana bile) hemen, karşı konulamaz biçimde âşık olurlar.[1] Eros aşkın kendisi kadar hercai, muzip, gelişigüzel ve zalim davranabilir.

---

* İngilizcede *cupidity* –çn.

1 Cupid ger yayını
Ve bırak okunu
Doğrudan sevdiğimin kalbine benim için, benim için...
© Sam Cooke

Aşk, Aşk, Aşk

Yunanların aşk için kullandığı en az dört kelime vardı:

Agape: Bu "şefkat" olarak adlandırabileceğimiz, yüce ve cömertçe bir aşktı ve kutsal aşk anlamına da gelebiliyordu. Ebeveynlerin çocuklarına duydukları sevgi ya da ibadet edenlerin tanrılarına duydukları sevgiydi.[1]

Eros: Adını tanrıdan alan, ya da tanrının adını aldığı aşk türü. Başımızı belaya en çok sokan aşk. Şefkatli aşktan çok daha fazlası, ruhani aşktan çok daha azı olan *eros* ve erotizm bizi görkeme götürebilir ya da rezil edebilir, en yüksek mutluluk zirvelerine çıkarabilir ya da en derin keder çukuruna düşürebilir.

Philia: Arkadaşlık, taraflılık ve düşkünlükle tanımlanan aşk ya da sevgi. Bu kelimenin izlerine bugün "frankofil," "nekrofili" ve "filantropi" gibi sözcüklerde rastlıyoruz.

Storge: Kişinin, ülkesine ya da spor takımına olan aşkı ve sadakati.

İleride Rönesans ve Barok sanatçılar tarafından, kıkırdayan, şımarık, gamzeli, melek yüzlü (bazen de nişancılık konusundaki şımarık ve keyfi tutumunu göstermek adına gözleri bağlı olurdu) bir çocuk olarak tasvir edilen Eros, Yunanlar için son derece başarılı, yetişkin bir erkekti. Bir sanatçı, bir atletti (hem seks hem de spor anlamında) ve erkek eşcinsel aşkının hamisi ve koruyucusu olarak görü-

[1] Kral James İncil'inde Aziz Paul'un Korinthoslulara ilk mektubunun (elbette Yunanca yazılmıştır) on üçüncü bölümünün sonucu şöyle çevrilir: "Ve şimdi inanca, umuda ve şefkate, bu üçüne sadık kal; ama bunlardan en yücesi şefkattir." Güncel çevirilerde "şefkat" kısaca "sevgi" olarak çevrilir.

lüyordu. Spor alanında ve koşu parkurunda da önde gelen bir isimdi. Yunuslar, yavru horozlar, güller, meşaleler, lirler ve elbette ok ve yayla ilişkilendiriliyordu.

Eros ve Psykhe –Fiziksel Aşk ve Ruh– ile ilgili belki de en bilinen mit, yorumlamak ve açıklamak için fazlasıyla olgunlaşmış bir mit. Ancak ben bunun bütün mitler gibi, bir alegori, simgesel bir fabl ya da metafor olarak değil, bir hikâye olarak anlatılmasının en iyisi olduğunu düşünüyorum. Yalnızca bir hikâye olarak. Daha sonraki görev anlatıları ve peri masallarıyla[1] ilişkilendirdiğimiz ritimleri ve beklenmedik gelişmeleri barındırıyor, bunun nedeni bahsi geçen hikâyeyi belki de birçok insanın İlk Roman olarak kabul edebileceği en güçlü aday olan, Romalı yazar Apuleius tarafından kaleme alınmış *Altın Eşek*'ten öğrenmiş olmamız.[2] Hikâyenin Batı düşüncesine, halk edebiyatına ve sanata olan etkisi –cazibesinden hiç bahsetmiyorum bile– umarım uzunca yeniden anlatılması için yeterli bir gerekçedir.

---

1 Örneğin *Güzel ve Çirkin* ve *Külkedisi* gibi masallara olan benzerliğini görebilirsiniz.

2 MS 2. yy. da yaşayan Apuleius, Kuzey Afrikalıydı ancak Latince yazıyordu. Bu nedenle Eros yerine Cupid (bazen de *Amor*), Aphrodite yerine Venüs, Psykhe yerine *Anima* isimlerini kullanmıştır. *Anima* sözcüğü yalnızca "ruh" değil, aynı zamanda "yaşam nefesi" anlamına da geliyor. Apuleius'u kelimesi kelimesine çevirecek olursanız kesinlikle alegorik bir masal elde edersiniz. "Bana bakmamalısın, dedi Aşk, Ruh'a," "Ruh, Aşk'tan kaçtı" vb.

Psykhe

Bir varmış bir yokmuş, bir zamanlar, adını bilmediğimiz bir ülkede bir kral ve kraliçe ile üç tane güzeller güzeli kızı yaşarmış. Krala Aristides, kraliçeye Damaris diyeceğiz. En büyük iki kardeş Calanthe ve Zona güzelmiş güzel olmasına, gittikleri her yerde de onlara hayranlık duyulurmuş; fakat Psykhe isimli en küçük kardeş öylesine büsbütün bir güzelliğe sahipmiş ki krallıktaki birçok insan Aphrodite'ye ibadet etmeyi bırakıp bu genç kıza tapmaya başlamışlar. Aphrodite kıskanç ve kinci bir tanrıçaymış ve rekabete katlanamazmış, hele ki bir ölümlüyle. Oğlu Eros'u yanına çağırmış.

"Bir domuz bulmanı istiyorum," demiş ona, "ülkedeki en çirkin ve en kıllı domuzu. Psykhe'nin yaşadığı saraya git, okunu at ve göreceği ilk şeyin bu domuz olduğundan emin ol."

Annesinin cezbedici yöntemlerine alışkın olan Eros bu işi yerine getirmek için neşeyle yola koyulmuş. Saraydan pek uzakta yaşamayan bir domuz çobanından, fazlasıyla kıllı ve kötü kokan bir erkek domuz almış ve o akşam Psykhe'nin odasının camına gitmiş. Zayıf ve atletik bir tanrıdan bekleyeceğinizden daha beceriksizce, bir kolunun altında domuzla, hiç ses çıkarmadan pencereye tırmanmaya çalışmış.

Aynı anda birçok şey olmuş.

Eros ay ışığının aydınlattığı odaya sağ salim girmiş.

Psykhe güzel güzel uyumaya devam ediyormuş.

Eros domuzu bacaklarının arasına sıkıştırmış.

Eros sadağından bir ok almak için elini omzuna götürmüş.

Domuz cıyaklamış.

Panikleyen Eros yayı gererken okunun ucuyla kendi kolunu kesmiş.

Psykhe telaş içinde uyanıp bir mum yakmış.

Eros, Psykhe'yi görünce ona âşık olmuş.

Bakın şu işe. Aşk tanrısı âşık olmuş. Sonrasında Psykhe'ye ok attığını ve her şeyin mutlu mesut sonlandığını düşünebilirsiniz. Ancak Eros hikâyenin bu noktasında oldukça iyi davranıyor. Aşkı öyle gerçek, öyle saf ve öyle sonsuzmuş ki Psykhe'yi oyuna getirmek ve kendi seçimi dışında onunla birlikte olmasını sağlamak istememiş. Ona son kez arzuyla bakmış, arkasını dönmüş ve pencereden çıkarak gecenin içinde kaybolmuş.

Psykhe domuzun deli gibi koşuşturup odasında daireler çizerek hırladığını görmüş, rüya gördüğünü düşünmüş, mumu üflemiş ve uykuya geri dönmüş.

Kehanet ve Terk

Ertesi sabah bir hizmetçi Kral Aristides'e, en küçük kızının, odasını domuz ahırına çevirdiğini söyleyince kral telaşlandı. Zengin toprak sahipleriyle nişanlanan kız kardeşleri Calanthe ve Zona'nın aksine Psykhe inatla evlenmeyi reddettiği için Aristides ve Kraliçe Damaris zaten yeterince endişeleniyordu. Şimdi de domuzlarla arkadaşlık ettiğini öğrenince kral bir karara vardı. Kızın geleceğini öğrenmek için Apollon kâhinine gitti.

Doğru kurbanlar verilip doğru dualar edildikten sonra Sibyl şu cevabı verdi: "Çocuğuna bir çiçek çelengi giydir ve onu yüksek bir yere götür. Bir

kayaya yatır. Onu, gelini olarak almak için gelecek kişi yerdeki, gökteki veya sudaki en tehlikeli varlık. Tüm Olympos tanrıları onun gücünden korkar. Böyle buyruldu, böyle olacak. Bunu yapmazsan yaratık krallığını dağıtacak ve peşi sıra kavga ve çaresizlik gelecek. Sen, Aristides, halkının mutluluğunu yok eden kişi olacaksın."

On gün sonra tuhaf bir tören alayı şehirden geçiyordu. Yüksek bir arabanın içinde, çiçeklerle süslenmiş, en saf beyaz giymiş olan, hüzünlü ama bıkkın Psykhe oturuyordu. Kâhinin beyanını ona söylemişlerdi, o da bunu kabullenmişti. Sözde, güzelliği onu hep rahatsız etmişti. Sebep olduğu yaygara ve patırtıdan, insanların onun karşısında tuhaf davranmasına sebep oluşundan, kendini anormal ve ayrık hissettirmesinden nefret ediyordu. Evlenmeyi planlamamıştı ama mecbursa da açgözlü bir canavar; boş bakışlı, sıkıcı, yaltakçı bir prensten daha kötü olamazdı. İlgisinin getirdiği acı en azından çabucak biterdi.

Acı ve keder dolu hazin ağıtlarla kalabalık dağa tırmandı. Pskyhe'nin kurban verileceği büyük bazalt kayaya gelince durdular. Annesi Damaris inledi, bağırdı ve ağladı. Kral Aristides kızın elini okşadı ve başka bir yere gitti. Sıkıcı, yaşlı ama zengin kocalarının yanında duran Calanthe ve Zona, çok yakında ülkedeki en güzel kadınlar olacaklarından kaynaklanan tatmin duygusunu saklamak için ellerinden gelenin en iyisini yaptılar.

Psykhe kayaya bağlanırken gözlerini kapatarak derin bir nefes aldı ve herkesin ağıtlarını ve keder gösterilerini bitirmesini bekledi. Çok yakında tüm acı ve keder son bulacaktı.

Apollon'a ilahiler söyleyen kalabalık tepeden aşağı inerek Psykhe'yi kayada tek başına bıraktı. Güneş üzerine vuruyordu. Tarla kuşları mavi gökyüzünde ötüyordu. Tecavüz ve ölümüne eşlik edecek kara bulutlar, uğuldayan rüzgâr, sağanak yağmur ve dehşet verici bir gök gürültüsü bekliyordu, bahar sonu güneşinin parladığı ve kuşların şakıdığı bu rüya gibi ortamı değil.

Bu yaratık kim ya da ne olabilirdi? Eğer babası kâhinin söylediklerini doğru aktardıysa Olymposlular bile ondan korkuyordu. Fakat büyürken dinlediği efsaneler ve söylentilerde böyle korkunç bir yaratıktan bahsedildiğini duymamıştı hiç. Typhon ve Ekhidna'nın bile yüce tanrıları telaşlandıracak gücü yoktu.

Aniden sıcak bir esinti, beyaz tören elbisesini uçuşturdu. Esinti, üzerinde yattığı soğuk bazalt kayayla arasına hava boşluğu sokan bir rüzgâra dönüştü. Psykhe havalandığını hissedince çok şaşırdı. Rüzgâr katı bir şey gibiydi; onu sıkıca tutup havada taşıyordu.

Büyülü Kale

Psykhe yerin üzerinde, Zephyros yani Batı Rüzgârı'nın güçlü ama nazik kollarında güvenli bir şekilde uçuyordu.

"Korkmamız gereken canavar bu olamaz," diye düşündü kendi kendine. "Bu rüzgâr, canavarın elçisi ve habercisi olmalı. Beni felaketime götürüyor. En azından rahat bir seyahat bu."

Büyüdüğü şehre yukarıdan baktı. Her şey ne kadar da küçük, düzenli ve derli toplu görünüyordu.

Bildiği ve nefret ettiği büyük, kötü kokulu, harap şehirden öyle farklıydı ki. Zephyros hız ve irtifa kazandı ve çok geçmeden tepelerin üzerinden, vadilerin yanından, mavi okyanusun ve bir an görünüp kaybolan adaların üzerinden uçtular. Sonra hiç tanımadığı bir ülkeye vardılar. Verimli ve sık ağaçlı bir yerdi. Yavaşça alçalırken bir açıklıkta yuvarlak kuleler ve kuleciklerle bezeli muhteşem bir saray gördü. Psykhe nazikçe ve kolayca aşağı indirildi ve bir çift altın kapının önündeki çiçekli çimlere süzülerek adım attı. Rüzgâr vızlayıp iç çekerek bir anda uçup gitti ve Psykhe yalnız kaldı. Hiç hırlama, kükreme ya da homurtu duymuyordu, yalnızca sarayın içinden süzülen alçak müzik sesi vardı. Kararsızca yaklaşınca kapılar ardına kadar açıldı.

Psykhe'nin büyüdüğü saray, ülkesindeki sıradan insanlara göre çok süslü, gösterişli ve bunaltıcıydı ancak şimdi girdiği muhteşem ve görkemli binaya kıyasla yavan bir virane gibi kalırdı. İçeri doğru ilerlerken şaşkınlık dolu gözleri, altın, mazı ve fildişinden sütunların, hayal bile edemediği incelik ve sanatçılıkla işlenmiş gümüş panellerin ve mermer heykellerin üzerinde dolaştı. Bu heykeller öyle mükemmel biçimde oyulmuştu ki hareket edip nefes alıyor gibi görünüyorlardı. Yanardöner altın koridorlarda ve geçitlerde ışık parlıyordu. Üzerine bastığı zemin mücevherlerden oluşan, dans eden bir mozaikti. Daha da içeri ilerledikçe gizemli müzik sesi arttı. Kristal sularının mucizevi kavisler çizdiği, yerçekimini reddederek sürekli şekillendiği çeşmelerin yanından geçti. Alçak kadın sesleri duydu. Ya rüyadaydı ya da bu saray ilahiydi. Hiçbir ölümlü ve

kesinlikle hiçbir canavar böylesi mükemmel bir konut yapamazdı.

Duvarlarında tanrıların doğuşunun ve Titanlar ile yapılan savaşın resmedildiği paneller olan, kare bir odaya geldi. Hava sandal ağacı, gül ve ılık baharat kokuyordu.

Sesler, Görüler ve Bir Ziyaretçi

Fısıltılar ve müzik hem her yerden geliyormuş hem de hiçbir yerden gelmiyormuş gibiydi ve bir anda hepsi durdu. Arkada kalan gürültülü sessizlikte, alçak bir ses ona seslendi.

"Psykhe, Psykhe, utanma. Şaşkın bir faun gibi bakıp çekinme. Bunların hepsinin senin olduğunu bilmiyor musun? Tüm bu güzellik, bu mücevherler, bu büyük saray ve etrafındaki toprakların hepsi senin. Şu kapıdan geçip yıkan. Duyduğun sesler, isteklerini yerine getirmeye hazır olan hizmetçilerinden geliyor. Hazır olduğunda büyük bir şölen başlayacak. Hoş geldin, sevgili Psykhe, hoş geldin ve tadını çıkar."

Şaşkın kız bir sonraki odaya gitti. Duvar kağıtları ve ipeklerle döşenmiş, bronz tutacaklardaki alevlerle aydınlanan büyük bir odaydı. Bir ucunda parlak, bakır bir küvet ve ortasında mersin ağacı sarılı çerçevesi cilalı serviden yapılma, çarşaflarının üzerinde ise gül yaprakları olan bir yatak bulunuyordu. Psykhe öyle yorgun ve öyle şaşkındı ki hiçbir şey anlayamıyordu, bu nedenle yatağa uzanıp uykunun onu bu vahşi rüyadan uyandıracağını umut ederek gözlerini kapattı.

Ancak uyandığında hâlâ rüyanın içindeydi. Sırmalı yastıkların üzerinden kalktı ve küvetten çıkan buharı gördü. Kıyafetlerini çıkarıp suya girdi.

İşler bu noktada iyice tuhaflaşmaya başladı.

Küvetin yanındaki gümüş imbik havalandı, havada dans etti ve içindekileri suya döktü. Şaşkınlıktan bağırmaya fırsat bulamadan muhteşem, bilinmeyen kokular duygularına hücum etti. Şimdi fildişi saplı bir fırça sırtını ovuyor, bir ibrik sıcak su ise saçlarını yıkıyordu. Görünmez eller masaj yapıyor, okşuyor, kabartıyor, bastırıyordu. Psykhe küçük bir kız gibi kıkırdadı ve olmasına izin verdi. Bunun gerçek dünyanın içinde bir rüya mı yoksa bir rüyanın içinde gerçek bir an mı olduğu artık önemli görünmüyordu. Maceranın tadını çıkaracak ve onu nereye götürdüğünü görecekti.

Damaskolar, ipekler, satenler ve bürümcük kumaşlar gizli dolaplardan uçup yatağa süzüldüler. Psykhe'nin yanında parlayıp seçilmek için beklentiyle hışırdıyorlardı. Lacivert renkli, ipek, tül bir elbise seçti; rahat ve heyecan vericiydi.

Odasının kapıları açıldı ve utangaç, çekingen adımlarla ana salona geri döndü. Masada müthiş bir ziyafet vardı. Görünmeyen eller meyve tabakları, fermente bal bardakları, kızartılmış egzotik kuşlar, tatlı tabaklarıyla ileri geri hareket ediyordu. Psykhe hiç böyle bir şölen görmemiş veya hayal etmemişti. Parmaklarını öylesine lezzetli yemeklere daldırdı ki zevkten ağlamadan duramadı. Ailesinin çiftliklerindeki domuzlar bile ahşap yem kaplarındaki yiyecekleri, Psykhe'nin boşaldıkça tekrar tekrar dolan kristal, gümüş ve altın tabaklardakileri yediği

gibi yemiyordu. Şaraptan lekelenmiş dudaklarını ve yemek bulaşmış çenesini silmek için peçeteler uçtu. Psykhe zevk içinde tıkınıp tıka basa yerken görünmez bir koro alçak sesler insan aşkını anlatan türküler ve ilahiler söylüyordu.

Sonunda yemeyi bitirdi. Büyük bir sıcaklık ve refah duygusu yayıldı içine. Bir dev için bilerek şişmanlatılıyorsa varsın öyle olsundu.

Masadaki mumlar havalanıp Psykhe'yi odasına yöneltti. Titreyen meşaleler ve loş gaz lambaları sönmüştü, oda neredeyse kapkaranlıktı. Görünmeyen eller onu nazikçe yatağın kenarına itti ve tül ipek elbisesi yukarı kalktı. Çıplak halde saten çarşafların arasına uzandı ve gözlerini kapadı.

Bir an sonra şaşkınlık içinde uyandı. Biri ya da bir şey yanına yatmıştı. Vücudunun bu figüre nazikçe çekildiğini hissetti. Tatlı ve ılık nefesi kendi nefesine karıştı. Cildi bu bedenle buluştu; bir canavarın değil, bir erkeğin bedeniydi. Sakalı yoktu ve –onu göremese de biliyordu ki– çok güzeldi. Hatlarını dahi göremiyordu, yalnızca sıcaklığını ve genç sağlamlığını hissedebiliyordu. Adam onu dudaklarından öptü ve birbirlerine dolaştılar.

Ertesi sabah yatak boştu ve Psykhe bir kez daha görünmeyen hizmetçiler tarafından yıkandı. Uzun gün geçip giderken sonunda onlara soru sorma cesareti buldu.

"Neredeyim?"

"Buradasınız ekselansları."

"Burası neresi?"

"Oradan uzak ama civara yakın."

"Bu sarayın efendisi kim?"

"Siz ev sahibesisiniz."

Düzgün bir cevap vermiyorlardı. Psykhe üzerine gitmedi. Büyülü bir sarayda olduğunun ve hizmetçilerinin de buranın kurallarının ve gerekliliklerinin kölesi olduğunun farkındaydı.

O gece, zifiri karanlıkta genç ve güzel adam yatağına yine geldi. Psykhe onunla konuşmaya çalıştı ama adam parmağını onun dudaklarına koydu; Psykhe kafasının içinde bir ses duydu.

"Şişşşt, Psykhe. Soru sorma. Seni sevdiğim gibi beni sev."

Yavaşça, gün geçtikçe, Psykhe bu görünmeyen adamı çok sevdiğini fark etti. Her gece sevişiyorlardı. Her sabah uyandığında ise adam gitmiş oluyordu.

Saray muhteşemdi ve hizmetçilerinin Psykhe için yapmayacağı şey yoktu. İsteyebileceği her şey vardı: yiyecek ve içecek, ona her yerde eşlik eden müzik... Ancak nefis sevişmelerle dolu akşamların arasındaki uzun günlerde vakit geçirmenin çok zor olduğunu fark etti.

Her gece birlikte olduğu "canavar" tahmin edeceğiniz üzere kendi okuyla Psykhe'ye âşık olan tanrı Eros'tu. Aşkı artık karşılıklı mutluluk dolu geceleri sayesinde katlanmıştı. Kâhin, Eros'un tüm tanrıları korkutan bir varlık olduğunu söylediğinde doğruyu söylemişti; hayatının bir noktasında Eros tarafından fethedilmemiş bir tek Olymposlu bile yoktu. Belki de gerçekten de bir canavardı. Ancak değişken ve zalim olmasına rağmen aynı zamanda hassas ve tatlı da olabiliyordu. Bir gece karanlıkta uzanırlarken Psykhe'nin tam olarak mutlu olmadığını fark edince ona kibarca sordu.

"Canını ne sıkıyor, sevgili karım?"

"Bana bunca şey vermişken bunu söylemekten hoşlanmıyorum ama gün boyunca yalnız kalıyorum. Kız kardeşlerimi özledim."

"Kız kardeşlerini mi?"

"Calanthe ve Zona. Ölü olduğumu düşünüyorlar."

"Onlarla vakit geçirmekten yalnızca mutsuzluk doğar. Hem senin için hem de onlar için ıstırap ve keder getirir."

"Ama onları seviyorum..."

"Istırap ve keder, söylüyorum sana."

Psykhe iç çekti.

"Lütfen inan bana," dedi Eros. "Onları görmemen senin için en iyisi."

"Ya sen? Seni göremez miyim? Böylesine sevdiğim kişinin yüzüne hiç bakamayacak mıyım?"

"Bunu benden istememelisin. Benden bunu sakın isteme."

Günler geçti ve Eros onca şaraba, yemeğe, müziğe, büyülü çeşmelere ve büyülü seslere rağmen Psykhe'nin bitap düştüğünü fark etti.

"Neşelen sevgilim. Yarın yıl dönümümüz," dedi Eros.

Bir yıl! Koca bir yıl geçmiş miydi gerçekten?

"Hediye olarak isteğini yerine getireceğim. Yarın sabah arkadaşım Zephyros seni sarayın dışında bekleyecek ve gitmen gereken yere götürecek. Ama lütfen dikkatli ol. Ailenin işlerine çok karışma. Bir de bana söz ver, onlara benden bahsetmeyeceksin. Tek kelime bile."

Psykhe sözünü verdi ve yıl dönümlerini kutlamak için birbirlerinin kollarına kendilerini bıraktılar. Ps-

ykhe hiç böyle tutkuyla sevilmemiş, hiç böyle bir fiziksel haz almamıştı ve onun da aynı ölçüde şevk ve aşk dolu olduğunu hissediyordu.

Ertesi sabah uyandığında yatak boştu. Sabırsızlıkla, hizmetçilerin onu giydirmesine ve kahvaltı hazırlamasına izin verdikten sonra heyecanla sarayın önündeki büyük kapıya koştu. Tam dışarı adımını atmıştı ki Zephyros onu güçlü ve destekleyici kollarıyla onu kavrayıp uçtu.

Kız Kardeşler

Bu esnada Psykhe'nin doğduğu ülkede halk, onun efsanevi görünmez canavar tarafından alınışının yıl dönümünü anıyordu. Başta Kral Aristides ve Kraliçe Damaris olmak üzere, yas alayı tepe kenarından Psykhe'nin bağlandığı bazalt kayaya doğru ilerledi. Kayaya artık onun şerefine "Psykhe Kayası" deniyordu. Anıtın yanında artık yalnızca, geriden gelip tek başlarına matem tutmak istediklerini yüksek sesle belirten iki prenses Calanthe ve Zona kalmıştı.

Kalabalık gittikten sonra matem duvaklarını açıp gülmeye başladılar.

"Onu götüren nasıl bir yaratıktı düşünsene," dedi Zona.

"Furia kanatlı..." dedi Calanthe.

"Demir pençeli..."

"Kızgın nefesli..."

"Büyük, sarı dişli..."

"Yılan saçlı..."

"Büyük kuyruklu – *O neydi?*"

Ani bir rüzgâr arkalarına dönmelerine sebep oldu. Karşılarında duran şeyi görünce korkudan çığlık attılar.

Kız kardeşleri Psykhe, altın kenar işlemeli, parlak beyaz bir elbisenin içinde, şaşaalı bir şekilde karşılarında duruyordu. Müthiş derecede güzel görünüyordu.

"Ama..." diye başladı Calanthe.

"Biz düşündük ki..." diye kekeledi Zona.

Sonra aynı anda, "*Kardeşim*!" dediler.

Psykhe onlara doğru ilerledi. Ellerini ileri uzatmıştı ve yüzünde kardeş sevgisi gösteren tatlı bir gülümseme vardı. Calanthe ve Zona onun elini tutup öptü.

"Hayattasın!"

"Ve... Ve..."

"Bu *kıyafet*... Çok pahalı görünüyor..."

"Hem de o kadar şey görünüyorsun ki..." dedi Zona. "Şey... Şey... Calanthe, neydi o sözcük?"

"Mutlu mu?" dedi Psykhe.

"Gibi bir şey," diye onayladı kardeşleri. "Ama anlat Psykhe, canım..."

"Sana ne oldu?"

"Burada yas tutuyoruz, senin için *ağlıyoruz*."

"Bu elbiseyi kim verdi sana?"

"Kayadan nasıl kurtuldun?"

"O gerçek altın mı?"

"Canavar geldi mi sana? Yaratık? Dev?"

"Şu malzemeye bak..."

"Ya da bir ejderha?"

"Buruşmasını nasıl engelliyorsun?"

"Seni inine götürdü mü?"

"Saçını kim yapıyor?"

"Kemiklerini çiğnemeye çalıştı mı?"

"O gerçek zümrüt değildir herhalde, değil mi?"

Psykhe gülerek elini kaldırdı. "Canım kardeşlerim! Her şeyi anlatacağım. Hatta her şeyi göstereceğim. Gel rüzgâr, bizi oraya götür!"

Kardeşler daha ne olduğunu anlayamadan üçünün ayağı yerden kesildi ve Batı Rüzgârı'nın kollarında güvenli ve hızlıca havada seyahat etmeye başladılar.

"Ona karşı koymayın. Rahatlayın," dedi Psykhe, Zephryos onları dağın üzerinden uçururken. Zona'nın inlemeleri dinmeye başladı ve Calanthe'nin boğuk ağlayışları sessiz hıçkırıklara dönüştü. Kısa süre içinde, çığlık atmadan birkaç saniye gözlerini açabilmeye başlamışlardı.

Rüzgâr sonunda onları büyülü sarayın önündeki çimlere indirdiğinde Calanthe artık seyahat etmenin en iyi yolunun bu olduğuna karar vermişti.

"Kimin eski püskü bir arabayı çeken aptal bir ata ihtiyacı var ki?" dedi. "Artık rüzgârı yakalayacağım..."

Fakat Zona dinlemiyordu. Büyülenmiş bir halde sarayın sabah güneşiyle parlayan duvarlarına, kulelerine ve gümüş yaldızlı kapısına bakıyordu.

"Gelin," dedi Psykhe. Kız kardeşlerine yeni evini göstermek nasıl da heyecan verici bir duyguydu. Sevgili kocasıyla tanışamayacak olmaları çok üzücüydü elbette.

Kızların etkilendiğini söylemek hafif kalır. Bu nedenle onlardan bekleneceği üzere gümüş panelli koridorlardan ve mücevher işlemeli geçitlerden geçip

altın odaları gezerken doğal olarak kokladılar, esnediler, kıkırdadılar, kafalarını salladılar ve vahladılar. Kalkık, kırışık burunları, daha iyisine alışkınlarmış gibi görünmelerine sebep oluyordu.

"*Birazcık* pespaye hissi vermiyor mu canım?" dedi Zona. İçinden kendi kendine, "Bu bir tanrının evi!" diyordu.

"Durup ayakkabımın bağcıklarını bağlıyormuş gibi yaparsam şu sandalyenin yakut işlemelerinden birini sökebilirim..." diye düşünüyordu Calanthe.

Görünmez kahyalar, uşaklar ve hizmetçiler öğle yemeği servisine başlayınca hayranlık ve şaşkınlıklarını gizlemekte daha da zorlandılar. Sonrasında hepsi sırayla yağlandı, yıkandı ve masaj yapıldı.

Konu kalenin efendisine gelince Psykhe sözünü hatırladı ve çabucak bir şeyler uydurdu.

"Bir avcı ve toprak sahibi."

"Adı ne?"

"Gözleri çok güzel."

"Adı?"

"Sizi göremediği için özür diliyor. Gündüzleri tazılarıyla ava çıkıyor maalesef. Sizinle tanışmayı çok istemişti. Belki başka zaman."

"Tamam ama adı ne?"

"Adı – adı yok."

"Ne?"

"Yani adı var. *Elbette* adı var. Herkesin adı var Zona. Ama kullanmıyor."

"İyi de ne o isim?"

"Tanrım, çabuk! Yakında karanlık çökecek. Zephyros sizi gece uçurmaz... Gelin, sevgili kardeşlerim, eve götürecek bir şeyler alın. Birazcık mor yakut

alın. Bunlar da safir. Altın, gümüş... Anneme ve babama da hediye götürmeyi unutmayın."

Kıymetli hazineler taşıyan kız kardeşler kayaya götürüldü. Onlar uzaklaşırken durup el sallayan Psykhe gittikleri için hem rahatlamıştı hem de üzgündü. Kardeşleriyle vakit geçirmekten, onlara etrafı göstermekten ve hediye vermekten hoşlanmış olsa da kocasına verdiği sözü tutma kararlılığı, sorularından kaçınmayı yorucu hale getirmişti.

Evlerine dönen kardeşlerin içi, muhteşem hazinelerine rağmen, kıskançlık, kin ve öfke doluydu. Küçük kardeşleri, aptal, bencil Psykhe nasıl olur da neredeyse bir tanrıça gibi yaşardı? Hiç adil değildi. Şımarık, kendini beğenmiş, çirkin yaratık! Şey, belki çirkin demeyebiliriz. Aşikâr ve bayağı bir güzelliği vardı ancak onların görkemli güzelliklerine yanaşamazdı. Çok büyük haksızlıktı: İşin içinde kesinlikle cadılık ve kötülük vardı. Kocasının ve efendisinin adını nasıl bilmezdi?

"Kocam Sato'nun romatizması," dedi Calanthe, "iyice kötüye gidiyor. Her gece tek tek parmaklarını ovalayıp sonra lapa koyuyorum ve sarıyorum. Çok iğrenç ve alçaltıcı."

"*Kendi* hayatının kötü olduğunu mu zannediyorsun?" dedi Zona. "Kocam Charion soğan gibi kel, nefesi kokuyor ve ölü bir domuz gibi sevişmek istiyor. Öte yandan Psykhe..."

"O bencil kaltak..."

Kardeşler birbirine sarılıp ağladılar.

O gece Psykhe'nin sevgilisi Eros'un, onun için çok mühim haberleri vardı. Psykhe ona duyduğu şükranı sergiliyor ve kız kardeşlerine onu anlatmak-

tan nasıl kaçındığını söylüyordu ki Eros parmağını kadının dudağına koydu.

"Tatlı, inançlı çocuğum benim. Kardeşlerinden ve sana yapabileceklerinden korkuyorum. Ama mutlu olmana sevindim. Şimdi seni daha da mutlu edeyim." Psykhe, Eros'un elinin vücudunda kaydığını ve nazikçe karnını okşadığını hissetti. "Çocuğumuz büyüyor burada."

Nefesi kesilen Psykhe mutlulukla ona sıkı sıkı sarıldı.

"Bu sırrı saklarsan," dedi Eros, "çocuk bir tanrı olacak. Eğer tek bir kişiye söylersen ölümlü olacak."

"Sır olarak saklayacağım," dedi Psykhe. "Ama hamileliğim iyice belli olmadan önce en azından Calanthe ve Zona'yı bir kez daha görüp onlarla vedalaşmama izin ver."

Eros endişeliydi fakat böylesi düzgün ve kız kardeşçe bir isteği nasıl reddedeceğini bilmiyordu, bu nedenle kabul etti.

"Zephyros onlara bir işaret gönderecek ve buraya gelecekler," dedi ve öne eğilerek onu öptü. "Ama unutma, ben ya da bebeğimiz hakkında hiçbir şey söylemeyeceksin."

Bir Damla Yağ

Sonraki sabah Calanthe ve Zona uyanınca, Zephyros'un aç bir ev köpeği gibi hızlı hızlı soluyup yatak örtülerini eşelediğini fark ettiler. Gözlerini açtıklarında rüzgâr gitti ama içgüdüleri, açgözlülükleri ve kurnazlıkları, bu işaretin ne anlama geldiğini anlamalarını sağladı ve kayaya giderek taşıtlarını bekle-

diler. Bu sefer kız kardeşlerinin kocasının gizemini iyice deşmeye kararlıydılar.

Sarayın önüne indiklerinde Psykhe onları karşılamak için oradaydı. Kardeşler ona şefkatle sarılarak Psykhe'nin şansına dair öfkelerini ve kıskançlıklarını sakladılar ve başlarını sallayarak endişeyle vahladılar.

"Sorun ne Calanthe?" diye sordu kafası karışan Psykhe. Meyvelerden, pastadan ve bal şarabından yapılma bir kahvaltıya oturmuşlardı. "Niye böyle dertlisin Zona? Beni gördüğünüz için mutlu değil misiniz?"

"Mutlu mu?" diye inledi Calanthe.

"Keşke," diye iç çekti Zona.

"Canınızı ne sıkıyor?"

"Ah, çocuğum," dedi Calanthe inleyerek. "Çok gençsin. Çok tatlısın. Çok art niyetsizsin."

"İyi niyetini suiistimal etmek çok kolay."

"Anlamıyorum."

Kardeşler acı gerçekleri söyleyip söylememeye karar veremiyormuşçasına birbirlerine baktılar.

"Her gece seni ziyarete gelen bu şeyi... *yaratığı* ne kadar tanıyorsun?"

"O bir yaratık değil!" diye karşı çıktı Psykhe.

"Elbette bir yaratık. Kâhinin öngördüğü canavar."

"Eminim pulludur," dedi Zona. "Pullu değilse kıllıdır."

"Öyle değil," dedi Psykhe öfkeyle. "O genç, güzel ve nazik. Yumuşak bir cildi, sıkı kasları–"

"Gözleri ne renk?"

"Şey..."

"Sarışın mı esmer mi?"

"Sevgili kardeşlerim," dedi Psykhe, "sır tutabilir misiniz?"

Calanthe ve Zone boyunlarını uzatarak yaklaştılar ve kız kardeşlerini sevgiyle okşadılar.

"Sır tutabilir miyiz mi? O nasıl soru öyle!"

"İşin aslı şu ki," dedi Psykhe, "şey, işin aslı şu ki onun *nasıl* göründüğünü tam olarak bilmiyorum. Onu hiç görmedim, yalnızca... Şey... Hissettim."

"Ne?" Calanthe çok şaşırmıştı.

"Yani yüzüne hiç bakmadın mı?"

"Onu görmemem konusunda ısrar ediyor. Gecenin karanlığında yanıma geliyor, çarşafların arasına giriyor ve... Anlarsınız ya..." Psykhe kızardı. "Ama vücuduna dokunabiliyorum ve hissettiğim şey bir canavarın vücudu değil. Mükemmel ve fevkalade bir adamın vücudu. Sabahları ise gidiyor."

"Ah, seni *ahmak*!" diye kıkırdadı Zona. "Bilmiyor musun" Devam etmeye korkuyormuşçasına durdu.

Kardeşler bir şeyler biliyormuşçasına birbirlerine hüzünle baktılar.

"Ah canım..."

"Psykhe *bilmiyor*!"

Calanthe kıkırdama ve iç çekme arasında bir sesle karşılık verdi.

Psykhe kafası karışmış vaziyette önce birine, sonra ötekine baktı. "Neyi?"

Calanthe kollarını ona doladı ve açıkladı. Bu sırada Zona onun lafını bölerek kendi gözlemleri ve bilgilerini anlatıyordu. En korkunç ve dehşet verici canavarların –tam da Apollon'un kâhininin Psykhe'yi yiyeceğini söylediği canavarların!– bazı güçleri vardı –hep bu güçleri vardı, bu güçlerle biliniyorlardı!–.

Örneğin *şekil değiştirebiliyorlar*, aldatıcı şekillere bürünebiliyorlardı –genç kızlara çekici gelebilecek şekiller– ama bu yalnızca masumların güvenini kazanmak içindi –masumların ve aptalların!– böylece bir gün iblis tohumunu onun içine ekebilecekti –zavallı kız, böyle şeylerden anlamazdı ama erkekler böyle şeyler yapardı– ve kız iğrenç yeni bir şey doğuracaktı, daha da korkunç bir canavar, –bir *mutasyon*– böyle çoğalıyorlar, iğrenç türlerini böyle devam ettiriyorlardı.

Psykhe elini kaldırdı. "Dur! Lütfen! İyi niyetli olduğunuzu biliyorum ama onun ne kadar hassas, ne kadar nazik, ne kadar kibar..."

"Yöntemleri bu! Yöntemleri tam olarak bu!"

"Anlamıyor musun? Bu yaratığın vahşi gaddarlığını kanıtlayacak bir şey varsa o da hassaslığı ve kibarlığı!"

"İğrenç bir canavar olduğunun kesin kanıtı."

Psykhe içinde büyüyen çocuğu ve kocasının, kimseye söylememesi gerektiğine dair ısrarını düşündü. Bir de kendisini göstermeyi reddedişini. Ah... Belki de kız kardeşleri haklıydı.

Psykhe'nin tereddüt ettiğini görünce hemen atıldılar.

"Şöyle yapacaksın tatlım. Bu gece sana gelince seninle canavarca birlikte olmasına izin vereceksin–"

"Ah!"

"–sonra onu uyutacaksın. Ama sen uyanık kalmalısın."

"Ne olursa olsun *uyanık kal*."

"Uyuduğundan kesinlikle emin olduğunda kalkıp bir lamba almalısın."

"Ve hizmetçilerinin, senin saçını kesmek için kullandığı şu usturayı."

"Evet, ona ihtiyacın olacak!"

"Odanın köşesinde feneri yakıp onu uyandırmamak için üstünü ört."

"Sonra yavaşça yatağa git..."

"Fenerini kaldır..."

"Ve pullu ejderhanın boynunu kes..."

"Boğumlu damarlarını biç..."

"Onu öldür..."

"Canavarı öldür..."

"Sonra altınları ve gümüşleri al..."

"Mücevherleri de al, en önemli kısmı bu..."

Psykhe tamamen ikna olana dek kardeşler konuşmaya devam etti.

Böylece gece Eros derin bir uyku çekerken Psykhe bir elinde üstü örtülü bir fener, diğerinde usturayla kendini onun üzerine eğilirken buldu. Lambanın örtüsünü kaldırdı. Işık, çıplak olarak kıvrılmış uzanmakta olan, Psykhe'nin gördüğü en güzel varlığın üzerine düştü. Sıcak parıltı, pürüzsüz ve genç cildinin ve bir çift harikulade tüylü kanadın üzerinde dans ediyordu.

Psykhe şaşkınlıkla nefes verdi. Kime baktığını anında anlamıştı. Bu bir ejderha, canavar, dev ya da iğrenç bir yaratık değildi. Bu genç aşk tanrısıydı. Eros'un kendisiydi. Ona zarar vermeyi düşünebilmiş bile olması... Ne kadar da güzeldi. Dolgun, gül rengi dudakları hafifçe aralıktı ve Psykhe ona daha iyi bakmak için üzerine eğilirken tatlı nefesini hissetti. Onunla ilgili her şey öyle mükemmeldi ki! Nazikçe nefes alıp verişi ve kaslarının şişmesi genç güzelliği-

ne erkeksilik katıyordu; ancak bu, Psykhe'nin babasının şampiyon atletlerinde ve savaşçılarında gördüğü sert, şişkin kabalık gibi değildi. Dağınık saçları, Apollon'un altın ve Hermes'in kızıl kahverengi saçlarının arasında bir renkte parlıyordu. Ve o kanatlar! Bedeninin altına katlanmış olan kanatlar bir kuğunun kanatlarının yoğunluğunda ve beyazlığındaydı. Psykhe titreyen elini ileri uzattı ve parmaklarını tüylerin arasından geçirdi. Kanattan çıkan çırpınma sesi bir fısıltı gibiydi ve çok az ses çıkarmıştı ama yine de uyumakta olan Eros'un pozisyon değiştirip mırıldanmasına neden olmuştu.

Psykhe geri çekildi ve fenerin üzerini örttü, düzenli ve ritmik nefes alışlar Eros'un hâlâ derin uykuda olduğuna dair güvence veriyordu. Fenerin örtüsünü tekrar çekince onun arkasını döndüğünü gördü. Bu yüzden ilgi çekici bir nesne gibi görünmüştü. Lambanın ışığı, Eros'un kanatlarının arasında duran gümüş silindire yansıdı. Sadağa!

Psykhe nefes almaya bile cesaret edemeyerek öne eğildi ve bir ok çıkardı. Oku elinde çevirirken parlak abanoz gövdesini yavaşça okşadı. Ucu altın bir şeritle bağlanmıştı... Feneri sol eliyle yukarı kaldırarak sağ baş parmağını okun ucunda gezdirdi ve sonra – *ah!* Öyle keskindi ki parmağını kanattı. Psykhe hemen bir şeyler hissetmeye başladı; uyumakta olan Eros'a karşı öyle yoğun bir aşk, öyle bir ateş, tutku ve arzu, öyle bütün ve ebedi bir bağlılık hissetti ki ensesindeki bukleleri öpme arzusuna karşı gelemedi.

Heyhat! Öptüğü sırada fenerden akan sıcak yağ Eros'un sağ omzuna damladı. Eros acıdan çığlık ata-

rak uyandı ve üzerine eğilmiş olan Psykhe'yi görünce hayal kırıklığı ve kederle bağırdı. Kanatları açılıp havayı dövmeye başladı. Havaya yükselirken Psykhe kendini öne attı ve sağ bacağına tutundu ama Eros öyle güçlüydü ki hiçbir şey söylemeden onu silkeleyip gecenin içine uçtu.

Eros ayrılır ayrılmaz her şey paramparça oldu. Sarayın duvarları titredi, soldu ve gecenin havasına karıştı. Çaresiz Psykhe etrafındaki altın sütunların karanlık ağaç gövdelerine, ayaklarının altındaki mücevherli mozaik döşemelerin çamur ve çakıla dönüşünü izledi. Çok geçmeden saray, kıymetli metaller, kıymetli taşlar yok oldu. Hizmetçilerin şarkı söyleyen tatlı sesleri kurtların ulumalarına ve baykuşların ciyaklamalarına dönüştü ve tatlı, gizemli kokular soğuk ve sert rüzgârlar olup çıktı.

Yalnız

Korkmuş ve mutsuz kız, soğuk ve tenha ormanda duruyordu. Sırtını bir ağacın gövdesine yaslayıp köklerine oturdu. Aklındaki tek düşünce hayatına son vermekti.

Dudaklarında yürüyen bir böcek yüzünden uyandı. Titreyerek oturdu ve kaşındaki nemli yaprağı aldı. Dün gece yaşanan korkunç şeyler bir rüya değildi. Gerçekten de ormanda yalnızdı. Belki de önceden yaşadığı her şey rüyaydı ve gerçekliği hep bu olmuştu? Yoksa başka bir rüyadan mı uyanmıştı? Bu işi çözmeye çalışmaya değmezdi. Rüya da olsa gerçek de olsa her şey onun için katlanılmaz haldeydi.

"Yapma güzel kız."

Şaşıran Psykhe yukarı bakınca önünde duran tanrı Pan'ı gördü. Neşeli kaş çatışı, içinden iki tane boynuz biten kalın bukleli saçlar, aşağıya doğru indikçe keçi ayağına dönüşen kıllı böğür... Ölümlü ya da ölümsüz, başkası olamazdı bu.

"Hayır, hayır," dedi Pan, toynaklarıyla çamurlu zeminde tepinerek. "Yüzünden anlayabiliyorum ve öyle olmayacak. İzin vermeyeceğim."

"Neye izin vermeyeceksin?" dedi Psykhe.

"Yüksek bir uçurumdan kendini kayaların üzerine atmana izin vermeyeceğim. Vahşi bir hayvanın ölümcül niyetlerine eşlik etmene izin vermeyeceğim. Güzelavrat otu toplayıp zehirli suyunu içmene izin vermeyeceğim. Hiçbirine izin vermeyeceğim."

"Ama yaşayamam!" diye bağırdı Psykhe. "Neler olduğunu bilsen beni anlar ve ölmeme yardım ederdin."

"Kendine seni buraya neyin getirdiğini sormalısın," dedi Pan. "Cevabı aşksa yol göstermesi ve içini rahatlatması için Aphrodite'ye ve Eros'a dua etmelisin. Eğer çöküşüne kendi kötülüğün sebep olduysa yaşayıp tövbe etmelisin. Sebebi başkalarıysa intikam almak için yaşamaya devam etmelisin."

İntikam! Psykhe bir anda ne yapılması gerektiğini anladı. Ayağa kalktı. "Teşekkür ederim Pan," dedi. "Bana yolu gösterdin."

Pan dişlerini göstererek sırıttı ve eğildi. Elindeki kavalla bir veda şarkısı çaldı.

Dört gün sonra Psykhe kardeşi Calanthe'nin kocası Sato'nun büyük malikanesinin kapısını çaldı. Hizmetçilerden biri onu kız kardeşinin misafir odasına götürdü.

"Psykhe! Canım! Her şey planladığımız gibi gitti mi? Birazcık şey görünüyorsun–"

"Beni boş ver canım kardeşim. Sana neler olduğunu anlatacağım. Dediğin her şeyi harfi harfine yaptım, uyuyan kocamın üzerine ışık tuttum ve yüce tanrı Eros'un kendisinden başkası değildi. Eros!"

"Eros!" Calanthe kehribar kolyesini tuttu.

"Ah, kardeşim, beni sarayına yalnızca *seni* elde etmek için aldığını söylediğinde kalbim ne kırıldı ve ne kadar hayal kırıklığına uğradım bir düşünsene."

"Beni mi?"

"Karanlık planı buymuş. 'Bana güzel kardeşin Calanthe'yi getir,' dedi. 'O yeşil gözlü ve kızıl kahverengi saçlı kızı.'"

"Kızıl kahverengiden çok kestane aslında–"

"'Onu al. Yüksek kayaya gitmesini söyle. Kendisini Zephyros'a bıraksın, o onu alacak ve bana getirecek. Güzeller güzeli Calanthe'ye söyle bunları Psykhe, yalvarırım.' Mesajı bu, dürüstçe aktardım sana."

Calanthe'nin ne hızla hazırlandığını hayal edebilirsiniz. Kocasına, neticede karı koca olmadıklarını, evliliklerinin vahim bir hata olduğunu, onları evlendiren görevlinin sarhoş, ehliyetsiz, yetersiz olduğunu, onu hiçbir zaman sevmediğini ve artık özgür bir kadın olduğunu yazdığı bir mesaj karaladı.

Yüksek bazalt kayada rüzgârın hışırtısını duydu ve büyük bir keyifle kendini Zephyros olduğunu zannettiği şeyin kollarına bıraktı.

Fakat Batı Rüzgârı'nın ruhu yakınlarda değildi. Calanthe hayal kırıklığı, öfke, hüsran ve korkuyla tepenin kenarından düşerek keskin kayalara çarpıp durdu ve tüm vücudu parçalanarak cansız halde dibe vardı.

Psykhe aynı hikâyeyi Zona'ya da anlattı ve aynı son onu da buldu.

Aphrodite'nin Görevleri

Psykhe intikamını aldıktan sonra hayatı üzerine düşünmeye başladı. Her anı Eros'a olan aşkı, özlemi ve onu bir daha asla göremeyeceğini bildiği için hissettiği acı sancılarıyla geçiyordu.

Bu esnada Eros omzundaki yaranın acısıyla kıvranarak gizli bir odada yaşıyordu. Siz ve ben bir yağ lambasının küçük acısına kolaylıkla katlanabiliriz ancak ölümsüz de olsa Eros için bu, sevdiği kişinin ona çektirdiği bir acıydı. Böyle yaraların iyileşmesi uzun zaman alır, o da iyileşirse tabii.

Eros hastalanınca dünya acı çekmeye başladı. Gençler birbirine âşık olmayı bıraktı. Hiç evlilik olmuyordu. İnsanlar söylenmeye başlamışlardı. Aphrodite'ye mutsuz dualar ediliyordu. Aphrodite bunları duyunca ve Eros'un bir yerlerde saklanıp görevlerini ihmal ettiğini öğrenince çok üzüldü. Ölümlü bir kızın, oğlunun kalbini çaldığını ve ona böyle zarar verdiğini öğrenince üzüntüsü öfkeye dönüştü. Bu ölümlü kızın, bir zamanlar aşağılaması için Eros'u görevlendirdiği kızla aynı kişi olduğunu öğrenince daha da öfkelendi. Psykhe'yi bir domuza âşık etme planı nasıl bu kadar fena geri tepmiş olabilirdi? Bu kez kızın çöküşünü kendi elleriyle ve nihai olarak sağlayacaktı.

Psykhe üzerine işleyen büyülerden habersiz olarak kendini büyük bir saray kapısını çalarken buldu. Korkunç yaratıklar onu saçından tutarak içeri çekti

ve bir zindana attı. Aphrodite onu ziyarete geldi; yanında getirdiği buğday, arpa, darı, haşhaş tohumu, nohut, mercimek ve fasulye çuvallarını taş zemine döküp içindekileri birbirine karıştırdı.

"Özgürlüğünü geri istiyorsan," dedi, "her bir tahılı ayır ve kendi yığınına koy. Bu görevi güneş doğmadan bitirirsen seni özgür bırakacağım."

Aphrodite –aşk ve güzellik tanrıçasından beklenmeyecek şekilde– kahkahayla çığlık arasında bir ses çıkararak gitti ve hücre kapısını arkasından çarptı.

Psykhe ağlayarak yere çöktü. Bir ayı olsa bile bu tahılları ayırmak imkansızdı.

Psykhe'nin yanağından süzülen sıcak ve tuzlu bir gözyaşı tam o sırada taşta yürümekte olan bir karıncanın üzerine düştü.

"Dikkat et!" diye bağırdı karınca öfkeyle. "Senin için küçük bir gözyaşı olabilir ama benim için selden farksız."

"Özür dilerim," dedi Psykhe. "Maalesef seni görmedim. Istırabım baskın geldi."

"Dürüst karıncaları neredeyse boğmana sebep olacak kadar büyük olan bu ıstırap da neyin nesi?"

Psykhe kötü durumunu karıncaya anlattı, yardımsever ve hoşgörülü karınca ise yardım etmeyi teklif etti. İnsan kulağının duyamayacağı bir sesle erkek ve kız kardeşlerinden oluşan büyük ailesini çağırdı ve hep beraber tahılları ayırmaya başladılar.

Neredeyse on bin neşeli karınca bir oraya bir buraya gidip gelip hızla yürürken ve adeta bir ordu hassasiyetiyle tahılları inceleyip ayrıştırırken Psykhe'nin yanaklarındaki gözyaşları kurudu. Pembe parmaklı Eos şafağın kapılarını açmadan çok önce iş

bitmişti ve yedi tane düzgün ve mükemmel tepecik Aphrodite tarafından incelenmeyi bekliyordu.

Tanrıçanın hüsran dolu öfkesi, görülmesi gereken bir şeydi. Hemen başka bir imkânsız görev tasarladı.

"Şurada, nehrin diğer yakasındaki koruyu görüyor musun?" dedi Aphrodite, Psykhe'yi saçından çekip pencereden bakmaya zorlayarak. "Orada korumasız otlanan ve gezinen koyunlar var. Altın yünlü koyunlar. Hemen oraya git ve bana bir tutam yün getir."

Psykhe istekle koruya doğru yöneldi ancak bu ikinci görevi yerine getirmeye niyeti yoktu. Özgürlüğünü, yalnızca Aphrodite'nin nefret dolu lanetinin hapishanesinden değil aynı zamanda nefret dolu hayatının hapishanesinden de kaçmak için kullanmaya karar verdi. Kendini nehre atacak ve boğulacaktı.

Fakat nehrin kenarında durup hızlı hızlı nefes alarak atlamak için cesaret bulmaya çalışırken hiç rüzgâr olmamasına rağmen kamışlardan biri ona doğru eğildi ve fısıldadı.

"Psykhe, tatlı Psykhe. Büyük imtihanlardan geçiyorsun ama temiz sularımı ölümünle kirletme. Sorunlarının bir çıkış yolu var. Buradaki koyunlar yabanıl ve vahşidir ve boynuzları seni bir meyve gibi kesebilecek azılı bir koç tarafından korunurlar. İleride, nehir kıyısındaki çınar ağacının altında otluyorlar, görüyor musun? Onlara şimdi yaklaşırsan hızlı ve acılı bir ölüm seni bekler. Ama uzanıp uyursan akşama kadar başka çayırlara giderler. Sonra karşıya yüzüp o ağacın alt dallarına takılmış olan altın yün topaklarını bulabilirsin."

O gece öfkeli ve şaşkın Aphrodite altın yünü bir kenara attı ve Pskyhe'nin yeraltına inip Persephone'nin güzellik kreminden numune almak için yalvarmasını istedi. Eros onu terk ettiğinden beri ölümden başka bir şey düşünmeyen zavallı kız bunu kabul etti ve Aphrodite'nin Hades'e giden yol tarifini takip etti. Orada kalıp perişan, yalnız ve sevgisiz bir sonsuzluk yaşamayı düşünüyordu.

Aşk ve Ruhun Birlikteliği

Bir gün boşboğaz bir kırlangıç Eros'a, kıskanç ve ölçüsüz annesinin Psykhe'ye verdiği görevlerden bahsetti. Eros hâlâ acı veren yarasını görmezden gelmeye çalışarak ayağa kalktı ve güçlükle kanatlarını açtı. Doğrudan Olympos'a uçtu ve hemen Zeus'la bir duruşma talep etti.

Eros duruşmada şaşkın Olymposlulara başından geçenleri anlattı. Annesi Psykhe'den hep nefret etmişti. Kızın güzelliği ve birkaç aptal insanın ölümlü bir kızı ölümsüz bir tanrıçadan daha üstün görmeleri Aphrodite'nin bir Olymposlu olarak itibarını ve şerefini tehlikeye atmıştı. Bu nedenle Eros'u, Psykhe'yi bir domuza âşık etmek için yollamıştı. Eros derdini güzel anlatmıştı.

Zeus, Psykhe'yi alması için Hermes'i yeraltına yollarken, Aphrodite'yi çağırması için de bir kartal gönderdi. Göğe geldiklerinde Zeus konuştu.

"Ne kadar da olağandışı ve itibarsız bir karışıklık. Aphrodite, canım. Mevkin tehlike altında değil; hiçbir zaman olamaz. Dünyaya bak ve adının nasıl da her yerde kutsal kabul edilip övüldüğünü gör. Eros,

sen de uzun zamandır aptal, cüretkâr ve sorumsuz bir oğlansın. Sevdiğin ve seni seven kişi içindeki iyi yönleri ortaya çıkaracak; dünyayı muzip ve yanlış yönlendirilmiş oklarının kötü sonuçlarından da kurtarabilir. Psykhe, gel ve bardağımdan iç. Bu ambrosia; tadına baktığın için artık sen de ölümsüzsün. Burada hepimiz şahidiz, sonsuza dek Eros'la evli kalacaksın. Gelinini kabul et Aphrodite ve hepimiz mutlu olalım."

Eros ve Psykhe'nin düğününde kahkaha ve keyif eksik olmadı. Apollon şarkı söyleyip lirini çaldı ve Pan flütüyle eşlik etti. Hera, Zeus'la; Aphrodite, Ares'le; Eros, Psykhe'yle dans etti. Bugün hâlâ dans ediyorlar.[1]

[1] Bu esnada Psykhe çocuklarını doğurdu: Sonradan zevk ve bedensel haz ruhu olacak Hedone isimli bir kız çocuk. Romalılar ona Voluptas ismini vediler. Hedonizm ve 'seks düşkünlüğü' anlamına gelen *voluptuousness* kelimesi buradan gelir.

ZEUS'UN OYUNCAKLARI

Bölüm İki

ÖLÜMLÜLER

İo

Bu sırada Akdeniz dünyası çoğunlukla krallar tarafından yönetiliyordu. Bu otokratların insanlar üzerinde hüküm kurma yolları değişiyordu. Bazıları ölümsüzlerin hatta tanrıların soyundandı. Diğerleri ise insanların yaptığı üzere gücü silah zoruyla ya da siyasi entrikalarla ele geçirmişti.

İnakhos, Yunanistan'daki en eski yöneticilerden biriydi. Peloponez yarımadasındaki, o zamanlar hareketli, yeni bir kasaba olan, şimdi ise üzerinde hâlâ insanların yaşamaya devam ettiği en eski şehirlerden biri olan Argos'un ilk kralıydı. İnakhos sonradan yarı tanrılaştırıldı ve bir nehre dönüştürüldü. Fakat insan yaşamı boyunca eşi Melia ona iki kız çocuk doğurdu: İo ve Mykene.[1]

Mykene, tatminkâr biçimde Arestor isimli bir soyluyla evlendirildi ancak İo'nun kaderi, Zeus'un vahşi ilgisini çeken ilk ölümlü kız olmak olacaktı. İnakhos, Argos'un koruyucu tanrıçası olarak Hera'yı, Göğün Kraliçesi'ni seçmişti. Kızı İo da Yunan dünyasında Hera'ya adanmış en önemli tapınakta

[1] Miken şehri adını buradan alır.

bir rahibe olarak yetiştirilmişti. Zeus'un herhangi bir dişiyle oynaşması, karısını sinirlendirmek için yeterli oluyordu ancak kendi rahibelerinden birine bulaşmaya kalkışması öfkesinin sınırlarını zorlardı. Fakat güzel İo'yu çok arzuluyordu. Hera öğrenmeden onunla nasıl birlikte olabilirdi?

Zeus sakalını okşadı, iyice düşündü ve dahiyane olduğunu düşündüğü bir plan buldu. İo'yu bir ineğe; böğrü titreyen, büyük gözlü, nazik bakışlı, güzel, tombul ve genç bir dişi ineğe dönüştürdü. Onu bir tarlaya saklarsa Hera asla bulamazdı ve Zeus da istediği zaman gelip onu ziyaret edebilirdi. En azından böyle düşünmüştü. Şehvet çöktüğü zaman dikkat, sağduyu ve akıl ortadan kaybolur ve tutkunun pençesine hapsolmuş birine kurnaz bir örtbas gibi görünen şey başka herkese açıkça beceriksiz bir aptallık olarak görünür.

Yüz dağı kıskanç bir eşten saklamak, bir metresi saklamaktan daha kolaydır. İnekleri kutsal sayan, dolayısıyla bu türe karşı uzman bir bakışa sahip olan Hera bu hayvanı görünce gerçek kimliğinden hemencecik şüphelendi.

Bir sabah Olympos'ta kahvaltı yaparlarken, "Ne güzel bir inek," dedi Hera, Zeus'a. "Şekli ne güzel. Ne güzel kirpikleri ve çekici gözleri var."

"Ne, şu yaşlı şey mi?" dedi Zeus, Hera'nın işaret ettiği yere yapmacık bir sıkkınlıkla bakarak.

"Orası senin tarlalarından biri canım, senin ineğin olmalı o halde."

"Mümkün," dedi Zeus, "gayet mümkün. Etrafta dolaşan binlerce ineğim var. Hepsinin hesabını tutamam ya."

"Özellikle şu ineği," dedi Hera, "doğum günü hediyem olarak istiyorum."

"Hımmm... Cidden mi? Onu mu istiyorsun? Eminim sana çok daha şişman ve zinde bir hayvan bulabilirim."

"Hayır," dedi Hera. Onu tanıyanlar gözündeki kıvılcımı ve sesindeki soğukluğu fark ederdi. "Bunu istiyorum."

"Tabii, tabii," dedi Zeus esniyormuş gibi yaparak. "Senindir. Dirseğinin orada ambrosia kavanozu var, uzatır mısın?"

Hera kocasını çok iyi tanıyordu. Şehvet duygusu bir kez yükseldi mi onu dindirmek için hiçbir şey yapılamazdı. Hera, İo'yu etrafı çitle çevrili küçük bir otlağa götürdü ve başına da İnakhos'un torunu Argos'u dikti.

Mykene ve Arestor'un oğlu olan Argos o zamanki tüm Argiveler gibi Hera'nın sadık bir takipçisiydi.[1] Ayrıca teyzesi İo'ya gözcülük etmesini kolaylaştıracak çok özel bir yeteneğe sahipti. Yüz tane gözü vardı. Takma adı Panoptes yani "her şeyi gören" idi.[2] Hera'nın isteklerine her daim itaat eden Argos tarlaya giderek elli gözünü İo'ya dikti, diğer elli gözünün

---

1 Argive, "Argoslu" anlamına gelir. Ancak sonralarda genel olarak Yunanları, özellikle de Troyalı olmayanları tanımlamak için kullanılıyordu.

2 Argos'un yüz gözü olduğu fikrinin, fazla dikkatli ve uyanık oluşunu süslü bir dille ifade etmekten kaynaklandığını öne süren insanlar bulunuyor. Kafasının arkasında gözleri olduğu fikri şakayla söylenmiş, sonra da gerçekten inanılmış olabilir diyorlar. Bu tür sıkıcı ve romantik olmayan önermeleri layık oldukları aşağılamayla reddediyoruz. Argos'un yüz gözü vardı. Bitti.

her birini de ayrı ayrı hareket ettirerek eşkıyalara karşı tetikte kaldı.

Zeus bunu görünce öfkeyle dolanıp durdu. Kan tepesine sıçramıştı. Yumruğunu eline vurdu. İo'yu alacaktı. Bu sessiz ve resmi olmayan savaşta Hera'yı yenmek bir ilke sorunu halini almıştı. Ancak kendi zekâsının sınırlarını biliyordu, bu nedenle Olympos'taki en kurnaz ve en ahlaksız dolandırıcıdan yardım istedi.

Hermes ne yapılması gerektiğini hemencecik anladı. Zeus'a yardım etmekten ve yaramazlık yapmaktan mutlu olarak İo'nun durduğu, etrafı çitle çevrili küçük çayıra gitti.

"Merhaba Argos. Sana biraz eşlik edeyim," dedi kapıyı açıp içeri girerek. "Ne güzel bir inek bu."

Argos bir düzine gözünü çimlere oturan ve bir kaval çıkararak çalmaya başlayan Hermes'in üzerine dikti. Hermes iki saat boyunca çalıp şarkı söyledi. Müzik, öğleden sonra güneşi, haşhaş, lavanta ve yabani kekik kokusu, yakınlardaki bir akıntının hafif şırıltısıyla birleşince Argos'un gözleri yavaşça teker teker kapanmaya başladı.

Yüzüncü ve son göz de kapanınca Hermes kavalını indirdi, öne atıldı ve Argos'u kalbinden bıçakladı. Tüm tanrılar acımasızlığa meyilliydi: Hermes de en az onlar kadar tehlikeli olabiliyordu.

Argos ölünce Zeus tarlanın kapısını açtı ve İo'yu serbest bıraktı. Ancak onu insan formuna geri dönüştüremeden önce olanları gören Hera bir at sineği gönderdi. At sineği İo'yu öyle can yakıcı şekilde ısırdı ki İo sıçradı, çığlık attı ve dörtnala koşarak Zeus'un ulaşamayacağı bir yere kaçtı.

Sevgili hizmetkârının ölümüne üzülen Hera, Argos'un yüz parlak gözünü alıp oldukça sıkıcı, yabani ve yaşlı bir kuşun kuyruğuna taktı ve kuş bugün tavus kuşu olarak bildiğimiz kuşa dönüştü. Bu gururlu, renkli ve mağrur kuş da bu sayede tanrıçayla ilişkilendirilmeye başladı.[1]

Bu esnada İo, Ege Denizi'nin kuzey kıyısı boyunca koşup Avrupa'nın Asya'ya dönüştüğü yere yüzdü. Buraya hâlâ onun şerefine "inek geçidi" ya da Yunanca *Bosporus* deniyor.[2] İo, Kafkaslara varana kadar acı içinde çırpınarak, debelenerek ve cıyaklayarak son hız koştu. At sineği orada bir süreliğine peşini bırakmış gibi göründü. Bu sırada İo dağ yamacında acı çeken Prometheus'u gördü.

"Otur da soluklan biraz İo," dedi Titan. "İçin rahat olsun. İşler yoluna girecek."

"Daha kötüsü olamaz," diye inledi İo. "Bir ineğim. Dünyanın gördüğü en büyük ve en kindar at sineği saldırıyor bana. Hera beni yok edecek. At sineği soktuğu için mi öleceğim, delirecek miyim yoksa kendimi denizde boğacak mıyım sorusu önemli artık yalnızca."

"Her şey çok kötü görünüyor senin için, biliyorum," dedi Prometheus, "ama bazen geleceği görebiliyorum ve şunu biliyorum: İnsan şekline geri döneceksin. Nilus'un kaynadığı yerde büyük bir hanedan kuracaksın. Ve senin soyundan, gelmiş geç-

---

[1] Ressamlar ve heykeltıraşlar genelde Hera'yı, tavus kuşları tarafından çekilen bir arabayla resmederler. Bir de Sean O'Casey'nin oyunu *Juno and the Paycock* vardır elbette.

[2] "Bosporus" ve "Oxford" kelimelerinin aynı anlama gelmesi ilginç.

miş en büyük kahramanlar çıkacak.[1] Metin ol, keyiflen, olur mu?"

Başındaki belaya rağmen, iki tane kötü görünümlü akbaba tarafından –İo korku içinde izlerken bile– bedeni deşilip yenen kişinin söylediklerine kulak asmamak zordu. Bu daimi acıya kıyasla onun küçük sıkıntıları neydi ki?

İşin sonunda İo insan şekline geri döndü. Mısır'da Zeus'la buluştu Epaphos isimli bir oğlan çocuğu doğurdu. Epaphos'un birazdan anlatacağım Phaeton hikâyesinde önemli bir rolü var. *Sözde* Zeus, İo'yu yalnızca nazikçe dokunarak hamile bırakmış: Epaphos "dokunuş" anlamına geliyor. İo'nun bir de kızı oldu Zeus'tan: Keroessa. Keroessa'nın oğlu Byzas ise büyük Byzantium şehrini kurdu sonradan. Keroessa'nın da nazik bir dokunuştan mı yoksa daha geleneksel yöntemlerle mi doğduğunu bilmiyoruz.

İo bir inek olabilir ama çok etkili ve önemli bir inekti.

Dölle Islanmış Eşarp

Athena'nın, bakireliğinden ödün vermeden Atina isimli şehir devletinin kurucularından birinin doğumunda rol oynamasına dair dokunaklı bir hikâye vardır.

Zeus'un kafasını yarıp Athena'yı dünyaya getiren topal Hephaistos'un o zamandan beri tanrıçaya karşı güçlü bir tutkusu vardı. Şehvetini dizginleyemeyen tanrı bir gün onu Olympos'un bir köşesinde

[1] Örneğin bir gün Prometheus'un zincirlerini kırıp onu özgür bırakacak olan kahraman gibi.

yakaladı ve birlikte olmaya çalıştı. Fakat heyecanından yalnızca dölünü tanrıçanın kalçasına akıtabildi. İğrenen Athena sessizlik içinde saç bağını çıkarıp kalçasını sildi ve dağın kenarından aşağı attı.

Islak eşarp çok aşağıdaki yere düştü. Hephaistos'un tanrısal dölü toprağa sızdı ve Gaia hamile kaldı. Ondan Erekhtheus isimli bir oğlan doğdu. Gökten aşağı bakan Athena bunu gördü ve bu çocuğun ölümsüz olması gerektiğine karar verdi. Olympos'tan aşağı indi, bebeği hasır bir sepete koydu, üstünü örttü ve bakmaları için üç ölümlü kız kardeş Herse, Aglauros ve Pandrosos'a bıraktı. Athena onlara hiçbir koşulda sepeti açmamaları gerektiğini söyledi. Fakat Aglauros ve Herse meraklarına karşı gelemediler. Kıvrılmış bir yılanın bedeninin arasında duran, kıpırdanan bir oğlan bebek gördüler. Tüm yılanlar Athena için kutsaldı ve bu da bebek Erekhtheus'u ölümsüz yapan büyünün bir parçasıydı. Bu sarsıcı görüntü iki kadını hemen delirtti ve kendilerini şimdi Akropolis ya da "yüksek hisar" denen tepenin en yüksek noktasından aşağı attılar. Erekhtheus büyüyerek Erekhthonios oldu (ya da onun babası oldu, hikayeler uyuşmuyor); yani Atina'nın efsanevi kurucusu.[1]

Bugün Atina'daki Akropolis'i ziyaret edecek olursanız, Parthenon'un kuzeyindeki Erekhtheum isimli güzel tapınağı hâlâ görebilirsiniz. Elbiseli kadınlar şeklindeki heykel sütunlu meşhur sundurması, dün-

[1] "Erekhthonios" ismi hem Erekhtheus hem de onun soyundan gelen çeşitli kişiler için kullanılıyor. Gaia tarafından toprağın altından doğumunun izleri iki isimde de görülüyor.

yanın en muazzam mimari hazinelerinden biridir. Buna yaraşır biçimde Aglauros ve Herse için de yakınına mabetler dikilmiş.[1]

[1] Sepete bakma dürtüsüne dayanan itaatkâr kardeş Pandrosos'a gelecek olursak: Minerva'nın tapınağının yakınına onun adına da bir tapınak yapılmış ve *Pandrosia* isimli bir bayram düzenlenmiş.

PHAETON

Güneşin Oğlu

Erekhtheus'un vekil ebeveyni Athena, annesi Gaia, babası Hephaistos'tu. Üç tane ölümsüz ebeveyn aşırı (ve Atinalılar kurucuları hakkında böbürleniyormuş gibi) görünebilir ancak ölümlülerin böyle atalarının olduğunu iddia etmesi az rastlanan bir şey değildi. Cesur ama pervasız Phaeton'un[1] hikâyesi, tıpkı Persephone miti gibi dünyanın coğrafyasındaki belli değişikliklerin nasıl gerçekleştiğini açıklarken aynı zamanda Yunan mitinin uyarı niteliğindeki derslerinin en gözdelerinden birini oldukça gerçekçi bir şekilde ortaya koyar: Bir düşüşten önce onur gelir.

Phaeton'un tanrısal ebeveynleri vardı ancak maalesef ölümlü bir adam olan üvey babası Merops tarafından yetiştirilmişti. Merops'un olmadığı zamanlarda Phaeton'un annesi, ölümsüz olma ihtimali bulunan[2] Klymene, oğluna, ilahi babası yüce güneş

---

[1] Phaeton (tıpkı Apollon'un alternatif ismi "Phoibos" gibi) "parlak olan" anlamına gelir. Bazen *Phaethon, Phaëton* ya da *Phathon* şeklinde de yazılır.

[2] Okeanos ve Tethys'in kızı Klymene, Yunan mitinin en etkili anne figürlerinden biri olarak görülebilir. Titan İapetos'la olan birlikteliğinden bir tarafta Atlas ve Menoetius'un (Titanomakhia sırasında tanrılara öfkeyle karşı koyan ve usulen cezalandırılan iki Titanın), diğer tarafta ise Epimetheus ve

tanrısı Phoibos Apollon hakkında öyküler anlatarak onu eğlendirirdi.[1]

Phaeton yeterince büyüdüğünde bazıları tamamen insan olan, bazıları ise tıpkı onun gibi ailesinin bir tarafında ilahi atalara sahip olan ölümlü çocuklarla okula gitti. Bunlardan biri Zeus ve İo'nun oğlu Epaphos'tu. Böyle şanlı anne babası olduğundan Epaphos okul arkadaşları üzerinde hakimiyet kurması gerektiğini hissetmişti. Gururlu ve hırslı bir genç olan Phaeton, Epaphos'un patronluk taslamasından nefret ediyordu ve daima başkalarının kibir ve kendini beğenmişliklerinden rahatsız oluyordu.

Epaphos her zaman soyu hakkında çıldırtıcı bir şekilde olağan bir şeymiş gibi davranıyordu. Şöyle şeyler söylüyordu: "Evet, önümüzdeki hafta sonu babam –yani Zeus, bilmiyorsanız eğer– akşam yemeği için beni Olympos'a çağırdı. Tahtına oturmama izin verebileceğini ve bir iki yudum nektar içebileceğimi söyledi. Daha önce içtim, tabii ki. Yalnızca birkaç kişi olacağız. Amcam Ares, yarı kardeşim Athena, belki birkaç nympha... Eğlenceli olacak."

Prometheus'un annesidir. Bu çocuklar bile tek başına Klymene'nin dünyanın ilk günlerindeki anaerkil gücünü göstermeye yeter. Fakat bazıları, Okeanos kızı Klymene ve Phaeton'un annesi olan Klymene'nin aynı kadın olmadığını, Atlas ve diğer Titanların annesine Asia denmesi gerektiğini, böylece Phaeton'un annesi olan Klymene'yle karıştırılmayacağını söylüyor. Her şey fazlasıyla kafa karıştırıcı olabiliyor; en iyisi işi akademisyenlere ve zamanı olanlara bırakalım.

1 Phaeton'un babasının kim olduğu konusu da tartışmalıdır. Bazı hikayelerde babası güneş Titanı Helios'tur. Ben Ovidius'un izinden gidip Phaeton'un babasını tanrı Apollon olarak anlatacağım.

Phaeton bu "aman çok sıradan isimler söylüyorum" merasiminden sonra eve hep öfkeli bir halde dönerdi. "Neden," diye şikâyet ederdi, "Epaphos her hafta sonu babasını görebiliyor? Ben benimkiyle *tanışmadım* bile."

Klymene oğluna sıkıca sarılıp açıklamaya çalışırdı. "Apollon çok meşgul, canım. Her gün güneş arabasını gökyüzü boyu sürmek zorunda. Sonra o iş bitince Delos ve Delfi tapınaklarındaki görevlerini yerine getirmeli. Kehanetler, müzik, okçuluk... Kesinlikle en meşgul tanrı o. Ama eminim yakında gelip bizi ziyaret edecektir. Sen doğduğunda bunu sana bıraktı. Biraz daha büyümeni bekleyecektim ama şimdi de verebilirim..."

Klymene bir dolaba yürüdü ve zarif bir altın flüt çıkarıp ona verdi. Oğlan hemen ağzına götürüp üfledi ve müzikal olmaktan çok uzak, hırıltılı bir ıslık çıkardı.

"Ne işe yarıyor?"

"Ne işe mi yarıyor? Ne demek istiyorsun canım?"

"Zeus, Epaphos'a sihirli deri bir kırbaç vermiş, köpekler ne isterse yapıyor. Bu ne işe yarıyor?"

"Bu bir flüt canım. Müzik yapıyor. Güzel ve büyüleyici müzik."

"Nasıl?"

"Notaları nasıl şekillendireceğini öğrenmelisin, sonra... Şey, çalacaksın."

"Sihir neresinde bunun?"

"Flütle yapılan müziği duymadın mı hiç? Var olan en büyüleyici ses. Çok alıştırma yapmalısın ama."

Phaeton iğrenerek enstrümanı attı ve öfkeyle odasına gitti. Günün ve gecenin geri kalanı boyunca orada kalıp somurttu.

Yaklaşık bir hafta sonra, uzun yaz tatilinden önceki dönemin son gününde Epaphos küçümseyici bir tavırla Phaeton'un yanına geldi.

"Selam Phaeton," dedi ağır ağır konuşarak. "Önümüzdeki hafta ailemin Kuzey Afrika kıyısındaki villasına gelmek ister misin? Küçük bir ev partisi veriyoruz. Yalnızca babam olacak, belki Hermes, Demeter ve birkaç faun da gelebilir. Yarın gemiyle gidiyoruz. Eğlenceli olabilir. Ne dersin?"

"Ya, ne kötü oldu," dedi Phaeton. "Babam Phoibos Apollon beni şeye çağırdı... Önümüzdeki hafta birlikte güneş arabasını süreceğiz. Onu hayal kırıklığına uğratamam."

"Pardon?"

"Evet, söylemedim mi? Hep omuzlarındaki yükü biraz almamı, onun için şu eski güneş arabasını birazcık sürmemi istiyor."

"Cidden bana diyorsun ki... *Palavra*. Çocuklar, bunu duymanız lazım!" Epaphos diğer çocukları çağırdı. Phaeton'la yüz yüze duruyorlardı. "Söyle onlara," diye ısrar etti.

Phaeton'un yalanı yakalanmıştı. Onur, öfke ve hüsran duygusu, yalanını devam ettirmesine neden oldu. Geri adım atıp bu kendini beğenmiş züppenin kazanmasına izin veremezdi.

"Çok önemli değil aslında," dedi. "Babam Apollon güneş atlarını sürmeyi öğrenmemi istiyor. Pek önemli değil."

Küçümseyici Epaphos'un başını çektiği diğer çocuklar şüphelerini ve alaylarını dile getirdiler. "Hepimiz babanın o sıkıcı yaşlı aptal Merops olduğunu biliyoruz!" diye bağırdı biri.

"O benim üvey babam!" diye bağırdı Phaeton. "Apollon benim gerçek babam. Öyle! Göreceksiniz. Bekleyin de görün. Onun sarayına gitmem biraz uzun sürecek ama yakında bir gün gökyüzüne bakın. Size yukarıdan el sallayacağım. Günü süren ben olacağım. Görürsünüz!"

Sonra koşarak eve koştu. Okul arkadaşlarının alayları, attıkları laflar ve dalga geçerek gülmeleri kulaklarında yankılanıyordu. Çocuklardan biri, arkadaşı ve sevgilisi olan Kyknos[1] arkasından koştu.

"Ah, Phaeton," diye bağırdı Kyknos, "neler söyledin öyle? Bu doğru olamaz. Gerçek babanla tanışmamanla ilgili bana kaç kez yakındın. Geri git ve dalga geçtiğini söyle onlara."

"Beni rahat bırak Kyknos," dedi Phaeton ve onu itti. "Güneş Sarayı'na gidiyorum. Epaphos denen domuzu susturmanın tek yolu bu. Beni bir daha gördüğünde herkes bana saygı duyacak ve gerçekte kim olduğumu bilecek."

"Ama ben senin gerçekte kim olduğunu biliyorum," dedi mutsuz Kyknos. "Sen Phaeton'sun ve seni seviyorum."

Baba ve Güneş

Klymene'nin de Phaeton'un fikrini değiştirmek için söyleyebileceği bir şey yoktu. Phaeton birkaç eşyasını toplarken kadın acı ve üzüntüyle onu izledi.

"Yukarı bakınca beni göreceksin," dedi Phaeton onu öpüp vedalaşırken. "Üzerinizden geçerken el sallayacağım."

---

[1] Ya da Kygnos.

Güneş Sarayı elbette tam doğudaydı; hatta Hindistan kadar doğudaydı. Phaeton'un oraya nasıl gittiği hakkında bir fikir birliği yok. Büyülü güneş şahinlerinin Apollon'a, çocuğun Yunanistan topraklarından başlayıp Mezopotamya'yı geçerek şimdilerde İran dediğimiz ülkeye doğru yavaş ve zorlu yolculuğunu anlattığına dair bazı hikâyeler okudum. Tanrının bizzat kendisi de bu olağanüstü kuşlara çocuğu kaldırıp yolun geri kalanında uçarak taşımalarını söylemiş.

Phaeton her nasıl geldiyse vardığında geceydi ve doğrudan sarayın taht odasına çağırıldı. Apollon odayı süsleyen altın, gümüş ve mücevherlerin parlaklığıyla ışıldayan mor bir elbiseyle oturuyordu. Yalnızca oturduğu taht bile on binden fazla yakut ve zümrütle süslenmişti. Sarayın muhteşemliğinden, kıymetli taşların parlaklığından ve hepsinden öte, tanrı babasının göz alıcı görkeminden fazlasıyla etkilenen genç çocuk diz çöktü.

"Sen Klymene'nin oğlusun, değil mi? Ayağa kalk, bir bakalım sana. Evet, benim çocuğum olabileceğini görüyorum. Benim çehreme ve ten rengime sahipsin. Buraya gelmek için çok uzun yollar aştığını söylediler bana. Neden?"

Soru fazlasıyla ani gelmişti ve Phaeton telaşlandığını hissetti. Epaphos ve "diğer çocuklar" hakkında bir şeyler kekeledi; bu esnada bir Olymposlunun gururlu oğlundan ziyade şımarık bir çocuk gibi göründüğünün farkındaydı.

"Evet evet. Çok kabaca, çok saygısızca. Peki ya benim bu olaydaki rolüm ne?"

"Hayatım boyunca," dedi Phaeton çok uzun zamandır içinde kızışan onur ve kırgınlık ateşiyle, "hayatım boyunca annem bana yüce ve muhteşem Apollon'u anlattı, altın tanrıyı, ışıltılı mükemmel babayı. A-a-ama sen hiç bizi ziyaret etmedin! Hiçbir zaman bizi bir yere davet etmedin. Beni kabullenmedin bile."

"Ya, evet, özür dilerim o konuda. Benim hatam. Çok kötü bir baba oldum, keşke bunu telafi edebilseydim." Apollon çocuklarını terk eden babaların her yerde her gün söylediği sözleri söylemişti. Fakat kafası aslında atlarda, müzikte, içkideydi... Bu sıkıcı, somurtkan ve şikâyetçi çocuktan başka her yerde yani.

"Bir dileğimi yerine getirsen. Tek bir dilek, o kadar."

"Tabii tabii. Söyle."

"Gerçekten mi? Ciddi misin?"

"Elbette."

"Yerine getireceğine *söz* verir misin?"

"Söz veriyorum," dedi Apollon. Çocuğun aşırı ciddiyeti hoşuna gitmişti. "Lirim üzerine yemin ederim. Styks nehrinin soğuk suları üzerine yemin ederim. Söyle."

"Atlarını sürmek istiyorum."

"Atlarımı mı?" dedi Apollon pek anlamayarak. "Sürmek mi? Ne demek istiyorsun?"

"Güneş arabasını gökyüzünde sürmek istiyorum. Yarın."

"Yok canım," dedi Apollon, yüzüne bir gülümseme yayılarak. "Hayır, hayır, hayır! Saçmalama. Kimse bunu yapamaz."

"Söz verdin!"

"Phaeton, Phaeton. Böyle bir şeyi düşünmek bile cesurca ve olağanüstü bir şey. Ama benden başka kimse, *kimse* o hayvanları süremez."

"Styks üzerine yemin ettin!"

"Zeus bile onları kontrol altında tutamaz! Gelmiş geçmiş en güçlü, en vahşi, en inatçı, en zapt edilemez aygırlar onlar. Yalnızca benim dokunuşuma cevap veriyorlar. Hayır, hayır. Böyle bir şey isteyemezsin."

"*İstedim* bile. Sen de *söz verdin*!"

"Phaeton!" Diğer on bir tanrı Apollon'un sesinde böylesi bir yalvarış ve umutsuzluk tınısı görse çok şaşırırlardı. "*Yalvarırım*! Başka bir şey iste. Altın, yiyecek, güç, bilgi, aşk... Söyle ve sonsuza dek senin olsun. Ama bu olmaz. Asla olmaz."

"İstedim ve söz verdin," diye cevap verdi inatçı genç.

Apollon altın saçlı kafasını eğip içinden küfretti.

Ah şu tanrılar ve kıvrak dilleri. Ah şu ölümlüler ve aptal hayalleri. İkisi de hiç öğrenmeyecek mi?

"Pekâlâ. O halde gidip onlarla tanışalım. Ama şunu bil," dedi Apollon ahırlara yaklaşırken. At kokusu Phaeton'un burnuna daha güçlü ve daha keskin geliyordu. "İstediğin zaman fikrini değiştirebilirsin. Senin hakkında kötü düşünmem. Hatta daha iyi düşünürüm."

Tanrı yaklaşınca altın yeleli dört aygır tepindi ve bölmelerinde kıpırdandı.

"Hey, Pyrois! Çüş, Phlegon! Şşş, Aeos! Sessiz ol, Aethon!" diye seslendi Apollon hepsine tek tek. "Pekâlâ, gel bakalım, çocuk, seni tanımalarına izin ver."

Pheaton hiç bu kadar güzel at görmemişti. Gözleri altın rengi parlıyor, toynakları döşeme taşına değince kıvılcım çıkarıyordu. Hayran kalmıştı ama aynı zamanda ani bir korku duygusu da hissetmeye başlamıştı. Heyecanlı bir şekilde bekliyormuş gibi yaptı.

Şafağın devasa kapılarının önünde altın *quadriga* yani birazdan dört aygırın koşulacağı büyük araba duruyordu. Safran rengi bir elbise giyen sessiz bir kadın aceleyle geçti. Phaeton ne olduğunu bilmediği, zevkten başını döndüren bir koku aldı.

"Bu Eos'tu," dedi Apollon. "Yakında kapıları açma zamanı gelecek."

Phaeton, şafak tanrıçası Eos'u billiyordu. Ona *rhododaktylos* –gül parmaklı– deniyordu ve tatlılığı ve yumuşak güzelliği nedeniyle her yerde sevilirdi.

Babasının aygırları ileri, arabanın önüne götürmesine yardım ederken Phaeton bir anda kaba bir şekilde yana itildiğini hissetti.

"Bu ölümlü ne yapıyor?"

Öküz derisinden parlak bir zırh giyen iri bir adam, dört atın dizginini birden alıp onları götürmeye başlamıştı.

"Ah, Helios, buradasın," dedi Apollon. "Bu Phaeton. Oğlum Phaeton."

"Ee?"

Phaeton, Helios'un, Eos ve ay tanrıçası Selene'nin kardeşi olduğunu ve araba görevlerinde Apollon'a yardım ettiğini biliyordu. Apollon bu Titan'ın yanında birazcık tuhaf davranıyordu.

"Şey, bugün arabayı Phaeton sürecek."

"Pardon?"

"Öğrenmesinin zamanı geldi, öyle değil mi?"

"*Dalga geçiyorsun.*"

"Söz verdim."

"O zaman sözünü *geri al*."

"Helios, yapamam. Yapamayacağımı biliyorsun."

Helios ayağını yere vurdu ve haykırışı atların şaha kalkıp kişnemesine sebep oldu. "*Benim* sürmeme bir kez bile izin vermedin Apollon! Hiç. Sana kaç kere sordum, sen de kaç kere hazır olmadığımı söyledim. Şimdi de kalkıp bu... bu bücürün dizginleri almasına izin mi veriyorsun?"

"Helios, söyleneni yapacaksın," dedi Apollon. "Söyleyeceğimi söyledim ve... eee, söyleyeceğimi söyledim."

Apollon dört deri dizgini Helios'un elinden aldı ve Phaeton'u kaldırıp arabanın koltuğuna oturttu. Helios çocuğun ileri geri kaydığını görünce kahkaha attı.

"Küçük bir bezelyeye benziyor!" dedi şaşırtıcı derecede tiz bir kıkırtıyla.

"Bir şey olmayacak. Bak Phaeton. Bu dizginler – bunlar atlarla iletişim araçların. Yolu biliyorlar, bu rotayı her gün gidiyorlar ama onların efendisi olduğunu göstermelisin, anladın mı?"

Phaeton başını hevesle sallayarak onayladı.

Gergin heyecanı ve Helios'un öfkesi, huzursuzca kıpırdanıp burnundan soluyan atlara da bulaşmış gibi görünüyordu.

"En önemli şey," diye devam etti Apollon, "ne çok yüksek ne de çok alçak uçmak. Gökyüzü ve toprağın ortasında gideceksin, anladın mı?"

Phaeton başını tekrar salladı.

"Aa, neredeyse unutuyordum. Ellerini uzat..." Apollon bir kavanoz çıkardı ve Phaeton'un ellerine döktü. "Kendini bununla yağla. Havada dörtnala koşan atların yarattığı sıcaklıktan ve ışıktan koruyacak seni. Sen gittikçe aşağıdaki dünya ısınıp aydınlanacak, o yüzden Hesperidlerin Bahçesi'ne doğru dümdüz bir çizgide batıya doğru ilerle. On iki saat sürecek. Sabit dur. Unutma – atlar biliyor. Onlara adıyla seslen, Aeos ve Aethon, Pyrois ve Phlegon."

Apollon isimlerini söylerken Phaeton atların kulaklarının dikeldiğini gördü.

"Ama hâlâ çok geç değil oğlum. Onları gördün, onlara baktın, eve götürmen için Hephaistos tarafından yapılmış altın heykellerini de veririm. Okul arkadaşlarını memnun etmeye yeter."

Helios'tan gelen tiz sesli bir kahkaha daha Phaeton'un yanaklarını kızarttı.

"Hayır," dedi sertçe. "Söz verdin, ben de öyle."

Tan Yeri

Phaeton konuşurken parlak bir inci ve gül bulutu içinde Eos geldi. Apollon ve Helios'a gülümseyerek eğildi, yüzü kızarmış Phaeton'a şaşkın şaşkın baktı ve şafağın kapılarındaki yerini aldı.

Doğuya ve yukarıya, Güneş Sarayı'nın gizlendiği bulutlara doğru bakan bir gezgin için Eos'un işe koyulduğunu anlamaya dair ilk sinyal, gökyüzünü boğan mercan pembesiydi. Eos kapıları açarken o yumuşak pembelik altın ışıltısına dönüştü ve daha da parlaklaşıp güçlendi.

Sarayın içindeki Phaeton için bu etki tam tersiydi: Kapılar açılarak, yalnızca Eos'un ve gecelik yolunun sonuna gelen ay tanrıçası Selene'nin gümüşi parlaklığıyla aydınlanan karanlık bir dünya açığa çıktı. Eos kapıları daha da açınca Phaeton pembe ve altın rengi ışığın dışarı doğru süzüldüğünü ve gecenin karanlığını boğduğunu gördü. Bu bir işaretmiş gibi, dört at kulaklarını dikti, titredi ve şaha kalktı. Phaeton geriye savruldu ve altındaki araba ilerlemeye başladı.

"Unutma oğlum," diye bağırdı Apollon, "korkuya kapılma. Elini sağlam tut. Dizginleri çekiştirme. Atlar kontrolün sende olduğunu bilsin yeter. Her şey yolunda gidecek."

Atlar havalanmaya başlarken, "Sonuçta," diye bağırdı Helios, "ne ters gidebilir ki?" Tiz kahkahası, Phaeton'a bir kırbaç gibi geldi.

Aşağı yoldaki gezgine geri dönecek olursak, altın parlaklık artık gözlerini kısmadan bakamayacağı bir ateş topuna dönüşüyordu. Kısa şafak bitti ve gün başladı.

Sürüş

Apollon'un atları havayı pençeleyerek yukarı kalktı. Her şey yolundaydı. Ne yaptıklarını biliyorlardı. Belli bir yüksekliğe ulaştılar, yükselmeyi bıraktılar ve ileri atıldılar. Kolay bir işti.

Phaeton dizginleri çekiştirmemeye çalışarak dikleşti ve etrafa bakındı. Mavi gökyüzü ve yıldız dolu karanlığı ayıran kıvrımı görebiliyordu. Arabadan yayılan ışığı görebiliyordu. Kendisi ısıdan ve ışıktan

büyülü bir şekilde korunuyordu ancak büyük bulutlar onlar yaklaştıkça eriyor, buhara dönüşüyordu. Aşağı bakınca onlar yaklaştıkça dağların ve ağaçların gölgelerinin küçüldüğünü gördü. Kırışık denizin milyonlarca ışık parıltısı yansıttığını ve Afrika kıyısına yaklaştıkça çiy ışıltılarının yükselerek parlak bir sise dönüştüğünü gördü. Nil'in hemen batısında bir yerlerde Epaphos kumsalda tatil yapıyordu. Ah, ne tatlı bir zafer olacaktı bu!

Kıyı şeridi daha da belirginleşince Phaeton, Aeos'u yani sol ön taraftaki atı yavaşlatmak için dizginleri çekti. Aeos belki başka şeyler düşünüyordu, altın samanlar, güzel kısraklar... Ancak kesinlikle çekilerek yolundan şaşmayı beklemiyordu. Panikleyerek, korku içinde aşağı inmeye başladı ve diğer atları beraberinde çekti. Araba havada sarsıldı ve doğrudan yere düşmeye başladı. Phaeton her nasılsa eline dolaşan dizginleri boş yere çekiştirdi. Yeşil zemine doğru hızla alçalıyordu ve öleceğini anlamıştı. Phaeton dizginleri son kez çaresizce çekti ve son anda –ya çekiştirmeye tepki olarak ya da kendilerini kurtarma içgüdüsünden– dört aygır yukarı doğru havalanıp körlemesine kuzeye doğru dörtnala koşmaya başladılar. Ancak Phaeton korku ve dehşet içinde, güneş arabasının korkunç ısısının toprağı tutuşturduğunu gördü.

Uçmaya devam ederlerken aşağıda hararetli bir alev perdesi her şeyi ver herkesi kavurdu. Afrika'nın kuzey kıyısından aşağısı harap oldu. Bugün bile bu toprakların büyük bir kısmı kupkuru bir çöldür ki biz oraya Sahra diyoruz. Ancak burası Yunanlar için Phaeton'un Kavurduğu Topraklar'dır.

Artık kontrolü kaybetmişti. Atlar, Apollon'un o tanıdık, sıkı elinin onları yönlendirmek için orada olmadığından eminlerdi. Dört atı delirten şey özgürlüklerinden duydukları çılgınca keyif miydi yoksa kontrol eksikliğinin yarattığı panik duygusu muydu? Yeri tutuşturacak kadar aşağı indikten sonra gökyüzünü yıldızlardan ayıran mor kıvrıma doğru o kadar yükseldiler ki aşağıdaki dünya soğudu ve kardı. Deniz dondu ve toprak buza dönüştü.

Sarsılan, sallanan, atılan ve son hızda ilerleyen araba, kontrol ya da yön duygusu olmadan, fırtınadaki bir yaprak gibi sıçrayıp sallanıyordu. Çok aşağıda, dünya insanları merak ve telaş içinde yukarı bakıyorlardı. Phaeton atlara bağırıyor, yalvarıyor, onları tehdit ediyor, dizginleri çekiştiriyordu... Fakat hepsi nafileydi.

Döküntüler

Olmypos'ta, dünyanın başına gelen felaketler tanrılara ve en sonunda da Zeus'un kulağına geldi.

"Bak neler oluyor," diye bağırdı çılgına dönmüş Demeter. "Ekinler ya güneşten yanmış ya da donmuş. Resmen felaket."

"İnsanlar korkuyor," dedi Athena. "Lütfen baba. Bir şeyler yapmalıyız."

Zeus iç çekerek bir yıldırım aldı. İtalya'ya doğru çılgınca düşmekte olan güneş arabasına baktı.

Zeus'un bütün yıldırımları gibi bu yıldırım da hedefini buldu. Phaeton arabadan uçtu ve alevler içinde dünyaya düşmeye başladı. Etkisiz hale gelmiş bir roket gibi, tıslama ve köpürmeyle Eridanos Nehri'nin sularına düştü.

Azametli güneş atları, korkmuş çocuğun çığlıklarının ve dizginlerini sertçe çekişinin yokluğunda sakinleştiler ve sonunda normal irtifalarına dönerek uzak batıdaki Hesperidlerin topraklarına doğru içgüdüsel olarak yol aldılar.

Phoibos Apollon iyi veya şefkatli bir baba değildi ama oğlunun ölümü onu çok etkiledi. Güneş arabasını bir daha asla sürmeyeceğine yemin etti ve görevi minnettar ve hevesli Helios'a devretti. Helios da o andan itibaren güneşin tek sürücüsü oldu.[1]

Phaeton'un sevgi dolu arkadaşı Kyknos, Phaeton'un düştüğü Eridanos Nehri'ne gitti. Nehir kıyısında oturup sevgilisinin ölümünün yasını öyle ağlamaklı bir yakarışla tuttu ki Apollon onu susturdu. Sonunda bu gencin bitmek bilmeyen, ancak artık sessiz ve dinmez ıstırabına acıdığından ve kahrından onu güzel bir kuğuya dönüştürdü. Bu tür, yani sessiz kuğu, Apollon için kutsal oldu. Sevdiği Phaeton'un ölümünün anısına bu kuş hayatı boyunca ses çıkarmaz. Ta ki ölüm anına kadar; o an dehşet verici bir melankoliyle tuhaf ve hoş vedasını, kuğu şarkısını dile getirir. Kyknos'un anısına kuğu yavrularına İngilizcede "cygnet" denir.

Peki ya Epaphos? Yukarı bakıp büyük arabayı kullanan Phaeton'u gördü mü yoksa onu ve arkadaşlarını Kuzey Afrika'daki tatil yerine götüren gemide hurma yiyip nymphalarla flörtleşmekle mi meşguldü? Yukarı baktığını ve merhametsiz alaylarının

[1] Helios'un Romalı ismi Sol'du. Onun adını alan gazı içinize çektiğinizde –helyum– tıpkı Helios'un Phaeton'la dalga geçerken yaptığı gibi alaycı, tiz, isterik şekilde kahkaha atarsınız.

cezası olarak arabanın parlaklığının onu kör ettiğini düşünmek isterdik. Aslında Epaphos büyük bir reis oldu. Nilus'un kızı Memphis ile evlendi ve kurduğu şehre karısının adını verdi. Libya isimli bir kızları oldu ve torununun torunu Aigyptos da dahil olmak üzere soyu Mısır'ı nesiller boyu yönetti.

Phaeton sonunda Auriga yani Arabacı takımyıldızındaki yerini aldı.[1] Fransızlar hafif, tehlikeli, spor bir yarış arabasına onun şerefine *phaéton* adını verdiler. On sekizinci yüzyılın sonları ve on dokuzuncu yüzyılın başlarında coşkulu genç erkekler tarafından tercih edilen bir taşıttı. Bu insanlar gençlik ateşleri nedeniyle sıklıkla Phaeton mitini tekrar canlandırır, taşıtları ters döner, geride uzun süre keder içinde kalan babalar bırakırdı.

Amerikan klasik edebiyat uzmanı ve öğretmen olan Edith Hamilton, Phaeton'un mezar taşı yazısı olarak şunu önermiştir:

Güneş tanrısının arabasında yolculuk eden Phaeton yatar burada.

Başarısızlığa uğramıştır ama cesurca davranmıştır da.

---

[1] Yıldızların arasına katılmaya, belki de kanon haline getirmenin klasik dönemdeki eşdeğerine "katasterizm" (Yunan mitolojisinde kahramanların öldükten sonra yıldızlara veya takımyıldızlara dönüşmesi) ismi verilir. Birçok kısmı kaybolan antik bir düzyazı olan, takımyıldızların mitolojik kökenini anlatan *Catasterismi* İskenderiyeli Sözde Eratosthenes'e atfedilir.

KADMOS

Beyaz Boğa

Phaeton sayesinde, Persephone'nin yeraltında kalışı nedeniyle oluşan mevsim döngüsünün yanı sıra insanlar artık çöller ve soğuk kutup bölgeleri gibi ekstrem ısılarla da karşı karşıyaydı. Ancak Phaeton'un dersi, insanlığın yüksekleri hedeflemesinin önüne geçemedi. Ne kadar korkunç olursa olsun hiçbir ders bizi caydırmaya yaramıyor. Yunanistan boyunca krallıklar yükselip düşmeye devam etti. O günlerde Yunan dünyası o şimdi Türkiye olan, Yunanistan'ın doğusundaki toprakları yani Anadolu'yu, ayrıca Suriye ile Levant topraklarını (günümüzde Lübnan) da kapsıyordu. Dünyanın bu kısmının Yunan kültürüne ve mitine olan etkisi çok büyüktü: geniş çapta ticaret, alfabe yazısı ve sonunda *polis*'in ilk örneğinin kuruluşu yani Troya, Sparta ve Atina'nın kuruluşuyla en yüksek zirvesine ulaşacak olan şehir devletleri. Bu Zeus'un, değişimlerin, bir ejderhanın, yılanların, bir şehrin ve bir evliliğin öyküsü.

Levant şehri Tyre'ın Kralı Agenor'un (Poseidon ve Libya'nın oğlu) ve Kraliçesi Telephassa'nın (Nilus ve bulut nymphası Nephele'nin kızı) beş çocuğu vardı: Europa isimli bir kız ve Kadmos, Phoiniks, Thasos isimli dört oğlan.

Bir öğleden sonra Agenor'un çocukları çiçek dolu bir çayırda oynarlarken Europa kardeşlerinden ayrılarak kendi başına dolaşmaya başladı. Uzun çimlerde otlayan güzel bir beyaz boğa gözüne ilişti. Kız yaklaşınca hayvan kafasını kaldırarak ona baktı. Bakışındaki bir şey kızı büyüledi. Daha da yaklaştı. Boğanın nefesi tatlı, burnu ise yumuşak ve okşanasıydı. Boynuzlarına çiçekler taktı ve parmaklarını kalın, sıcak ve çekici kürkünde gezdirdi. Sonra nedenini bilmeden sırtına bindi. Öne eğildi ve boynuzlarını tuttu.

"Ah, güzel yaratık," diye fısıldadı kulağına. "Ne kadar güzel, güçlü ve naziksin."

Hayvan kocaman kafasını sallayarak ileri doğru tırıs gitmeye başladı. Çok geçmeden dörtnala koşuyordu. Europa kahkaha atarak onu hızlandırdı.

Kadmos ve küçük kardeşleri taşı en uzağa atma yarışması yapıyorlardı (Kadmos hep kazanırdı – taş, disk ve cirit atma konusunda hünerliydi). Tam zamanında dönüp kız kardeşlerinin bir boğanın sırtında taşındığını ve gözden kaybolduğunu gördüler. Ellerinden geldiğince hızlıca arkasından koştular ancak boğa inanılmaz hızlıydı. Ne kadar imkânsız görünse de hayvanın toynakları artık yere değmiyormuş gibi geliyordu.

Telaşa kapılarak Europa'ya seslenip kendini onun üzerinden atmasını söylediler ama kız ya onları duymadı ya da dinlemedi. Boğa havada gitgide yükseldi ve sonunda gözden kayboldu.

Kadmos eve döndü ve haberi anne babası Kral Agenor ile Kraliçe Telephassa'ya verdi. Ağıtlar yüksek sesli, suçlamalar büyüktü.

Bu esnada beyaz boğa Europa'yı memleketi olan Tyre krallığından çok uzaklara, batıya, Akdeniz'den Yunan adalarına doğru götürüyordu. Neşesi yerinde olan ve korkmayan Europa, önce toprak, sonra da deniz altlarında hızla görünürken kahkaha attı. Europa kendinden geçmişti. Yolculuk öyle fevkaladeydi ki evinin batısındaki topraklara onun şerefine o zamandan beri Europa* deniyor.

Girit adasına varana kadar durmadılar, boğa orada kendini açığa çıkararak aslında...

...Zeus olduğunu gösterdi, kim olacaktı ki başka?

Zeus boğa şekline girerken Hera'nın İo'yu bir ineğe dönüştürmesinden mi ilham almıştı bilmiyoruz ancak bu numara işe yaramıştı çünkü Europa hayatının geri kalanı boyunca mutlu mesut Girit'te kaldı. Zeus'a üç oğul doğurdu: Minos, Rhadamanthus ve Sarpedon. Hatırlayacaksınız ki bu üçü öldükten sonra Yeraltı Yargıçları olup ölülerin ruhlarını tartarak ceza veya ödül verecekti.

Europa'yı Aramak

Europa'nın memleketi Tyre'deki mutsuz anne babası Kadmos'u ve üç kardeşini, kız kardeşlerini bulmaya gönderdi. Onu bulmadan gelmeyi akıllarından bile geçirmemelerini tembihlemeyi de unutmadılar.

Tyreliler, denizcileri ve tüccarlarıyla ünlüydü. Kadmos'un kardeşi Phoiniks (mitolojik kuşla karıştırılmasın) zamanı gelince Agenor'un varisi olup krallığı yönetecek ve krallığın adını da Fenike† yapa-

* İng. Avrupa –çn.

† Ya da Phoinikia –çn.

caktı. Fenikelilerin ticaret kabiliyetleri onlara büyük zenginlik ve itibar getirecekti. Uzak Doğu'dan ipek ve baharatların ticaretini yapıyorlardı ancak komşuları ve düşmanları üzerine avantaj sağlayan asıl şey, *alfabenin* icadı ve yayılması olacaktı. İnsanlık tarihi boyunca ilk kez bir dil seslerine göre yazılabilecekti. Bu da Kuzey Afrika ve Orta Doğu da dahil olmak üzere Akdeniz kıyısının papirüs, parşömen, balmumu veya çömlek parçaları üzerine okunabilecek semboller çizerek iletişime geçebileceği anlamına geliyordu.[1] Şu an sayfanızda veya ekranınızda okurken anladığınız bu işaretler Fenike alfabesinden türedi. Halkının bu mükemmel icadını Yunanistan'a taşıyan kişi ise Europa'yı uzun süre arayan Kadmos'tu.

Yıllar boyu boş yere yolculuk ettiler. Bir sebepten, belki de görünmeyen ilahi bir etkiden ötürü, aramadıkları tek yer Girit oldu. En uzun süre kaldıkları ada, kuzey Ege'deki Samothrake'ydi.

Samothrake'de Elektra isimli bir Pleiade yaşardı.[2]

---

1 Bu büyük Fenike fikrinden önce yazı, hiyeroglifler ve resim yazıdan oluşuyordu. Tıpkı sayılarımız gibi, sesleriyle hiç alakaları yoktu. Örneğin "24" yazısı telaffuzuna dair hiçbir şey ifade etmez ve dilinize göre farklı şekillerde söylersiniz. Alfabetik (yani fonetik) yazımı olan *yirmi dört* ya da *vingtquatre* ya da *vierundzwanzig*, nasıl okunacağını açıklar. Bu çok önemli bir gelişmeydi. Yunanlar tarafından yazı sistemlerine adapte edilen Fenike alfabesi bugün hâlâ az çok kullanılıyor. Ona yakın olan Kiril, MS 9. yüzyılda Bulgaristan'dan Balkanlara, Rusya'ya ve doğu Asya'ya yayıldı. Romalılar ise Yunan *alfa* ve *beta*'yı alfabetik sisteme uyarlayarak şu anda çok akıcı bir şekilde anladığınız bu sisteme dönüştürdüler. MÖ 5. yy. da yaşayan "Tarihin Babası" Herodot bu tür yazıya "Kadmean" diyordu.

2 Agamemnon ve Klytemnestra'nın kızı olan, trajedideki Elektra değil, çok daha önce yaşamış başka bir Elektra. Bu

Pleiadeler ya da Yedi Kızkardeş (hatırlarsanız) Atlas ve Okeanos kızı Pleione'nin kızlarıydı. Elektra'nın, Zeus'tan, Dardanos[1] ve İason isimli iki oğlu, Harmonia[2] isimli de bir kızı oldu. Kadmos, Harmonia'nın güzelliğinden ve tatlı, durgun tavırlarından öyle etkilendi ki yolculuğunda ona eşlik etmesi için yanına aldı. Kızın başta ne kadar istekli olduğu kesin değil ancak ikili Samothrake'den ayrıldı ve Yunanistan anakarasına doğru yol aldı. Görünüşte Europa'yı arıyorlardı ancak Kadmos'un daha büyük bir amacı vardı.

Kâhin Konuşuyor

Kadmos çoğu zaman "İlk Kahraman" olarak anılır. Eğer hesap yapmak isterseniz beşinci nesil bir varlık olduğunu ve eşit derecede insan ve tanrı soyuna sa-

---

ilginç bir isim: *elektron* yani Yunanca "kehribar" kelimesinin dişi hali. Yunanlar, kehribarı bir kumaşa kuvvetlice sürttüğünüzde tozu ve tüyü büyülü bir şekilde kendine çektiğini fark ettiler. Bu tuhaf eşyaya "kehribarlık" adını verdiler ve "elektrik," "elektron" ve "elektronik" gibi gelimeler buradan türedi.

1 Adını Dardanel'e (Çanakkale Boğazı) yani Birinci Dünya Savaşı'ndaki bahtsız Gelibolu'ya verdi.

2 Bazı kaynaklara göre Harmonia'nın anne babası Ares ve Aphrodite'dir. Sonradan ahenk ya da armoni tanrıçalığına yükselişi (Romalılar için Concordia) kesinlikle daha ilahi ebeveynlere sahip olduğuna işaret ediyor. Ares'in ona yapacaklarını düşününce çok olağandışı bir baba olduğunu düşünebilirsiniz: su ejderhasına çok sadık, insan kızına çok acımasız davranıyor. Mitlere dair yaratıcı yorumları okunmaya değer İtalyan bir yazar olan Roberto Calasso gibi diğer mitograflar zarif bir şekilde uzlaşmaya varıp Harmonia'nın gerçekten de Aphrodite ve Ares'in kızı olduğunu ama Samothrake'li Elektra tarafından emzirilip evlat edinildiğini öne sürer.

hip olduğunu görürsünüz. Soyağacında geriye doğru giderek yaşamın başlangıcına ulaşabilirdi; baba tarafından büyükbabası Poseidon, onun babası Kronos, onun da babası Uranos'tu. Büyükannesi Libya tarafından İnakhos soyundan geliyor, yani damarlarında asil insan kanı akıyordu. Kahramanların özellikleri olan tez canlılık ve seyahat tutkusun yanı sıra cesaret, özgüven ve öz inanç gibi gerekli ölçülere sahipti. Poseidon doğal olarak torununa düşkündü ama onu büyük bir sevgiyle asıl koruyup kollayan kişi Athena'ydı. Özellikle de Athena'nın en sadık takipçilerinden biri olan Harmonia'yla birleştikten sonra.

Kadmos'un kardeşi Thasos, Thasos isimli bir adaya yerleşirken ve Phoiniks kendi adını Fenike Krallığı'na verirken, Kadmos'un üçüncü kardeşi Kiliks, Europa'yı arama yolculuğunu bıraktı, Anadolu'ya geri döndü ve kendi krallığını kurarak adını Kilikya koydu.[1]

Yanında Harmonia olan ve Tyre'den gelen sadık müritlerden oluşan büyük bir maiyetin hazır bulunduğu Kadmos, kâhine danışmak için Delfi'ye gitti. Bütün kahramanlar gibi o da kaderinde yüce işlerin yattığını kemiklerine kadar hissediyor, ancak geleceğinde neler olacağını tam olarak bilmiyordu; ayrıca kayıp Europa'yı arama yolculuğunda hâlâ rehberliğe ihtiyacı vardı.

Artık kâhinler hakkında, Pythia'nın cevabının tuhaflığına şaşırmayacak kadar çok şey biliyorsunuz.

"Poseidon oğlu Agenor oğlu Kadmos," dedi monoton bir sesle. "Kız kardeşini aramayı bırak ve yarım

[1] Bugün Türkiye ve Suriye'yi ayıran Çukurova'da bulunur.

ay tarafından işaretlenen ineği takip et. İnek bitkin düşene dek onu takip et. Düştüğü yere inşa et."

"Ne inşa edeyim?"

"Elveda, Poseidon oğlu Agenor oğlu Kadmos."

"Ne ineği? İnek falan görmüyorum."

"İneğin düştüğü yere inşa et, Poseidon oğlu Agenor oğlu Kadmos."

"Evet ama inek derken..."

"Yarım aydaki inek, Harmonia'ya ve kahramanına yardım edecek, Poseidon oğlu Agenor oğlu."

"Tamam da..."

"Elvedaaaaa..."

Kadmos ve Harmonia birbirlerine baktılar, omuz silktiler ve sadık Tyrelilerden oluşan maiyetleriyle Delfi'den çıktılar. Önlerine büyülü bir şekilde inek çıkması ya da belki de ilahi bir ulağın boy gösterip onları böyle bir hayvana yönlendirmesi mümkündü. Bu esnada çevreye bakınabilirlerdi.

Delfi, kâhini ve tapınakları, Yunanistan'ın Phokis isimli bir bölgesinde yer alıyordu. Harmonia ve Kadmos'un –alfabe hediyesinden dolayı çoktan ünlü olmuştu– bölgede olduğunu öğrenen Phokis Kralı Pelagon, sarayında onur konukları olarak kalmaya davet etmek için ulaklar gönderdi. Yol yorgunu çiftin ve aç maiyetinin kabul etmekten zevk aldıkları bir davetti bu.

Phokis Oyunları

Onların şerefine düzenlenen üç günlük ziyafet ve eğlence hoş ve olaysız geçtikten sonra, iki şölen arasında sarayın bahçelerinde akşam yürüyüşüne çıkan Kadmos ve Harmonia, Pelagon'un babası Amphidamas tarafından durduruldu.

öğretmişti. Kademeia'nın etrafındaki büyük suru inşa ederken Amphion lirle bir şarkı söyledi ve Zethos'un taşıdığı ağır taşlar müzikten öyle etkilendiler ki kendi kendilerine yerlerine oturdular ve şehrin suru çabucak tamamlandı. Sonuç olarak Kadmos'un yanı sıra Amphion ve Zethos da Thebai'nin kurucuları olarak anılıyorlar.

İşler bitince Kadmos ve Harmonia evlilikleri konusuna geldiler. Titanların ve tanrıların soyundan gelen, Olymposlularla ittifak kuran ancak aynı zamanda onlar tarafından cezalandırılan fakat ölümlü ve fazlasıyla insan olan bu çifte bugün "gözde bir çift" diyebiliriz. Bugünün basını ve sosyal medyası onlara "Kadmonia" demeye karşı koyamaz muhtemelen.

Bilinen dünyanın en önde gelen âşıkları oldukları için düğün ziyafetleri daha önceki hiçbir ölümlü birlikteliğinin olmadığı kadar saygındı ve yerin ve göğün en önemli şahsiyetleri bu ziyafete katıldı. Hediyeler harikuladeydi. Aphrodite, Harmonia'ya kuşağını verdi. Giyildiği zaman en baş döndürücü ve mest edici arzuları canlandırma gücüne sahip olan bir iç çamaşırıydı bu.[1] Harmonia'nın yatakta utangaç olduğunu ve Kadmos'a olan aşkını henüz tamamlamadığı söylenir. Bu nedenle aşk ve güzellik tanrıçası tarafından (Harmonia'nın gerçek annesi de olabilir) balayı süresince ona ödünç verilen bu kuşak çok değerli bir hediyeydi.

---

1 "Kuşak" kelimesi için daha inandırıcı bir tanım bulamadım. Bazıları onun bir kemer, bazıları destekli bir sütyen ya da korse olduğunu düşünüyor. Kimileri "mitolojik destekli sütyen" diyor. Calasso ise "yumuşak bir aldatıcı fular" olarak tanımlıyor.

Ancak hiçbir hediye, Kadmos'un gelinine verdiği kolyeyi gölgede bırakamadı. O zamana kadar görülmüş en güzel mücevher parçasıydı. En güzel alaca akikten, donuk akikten, zümrütten, safirden, yeşimden, gök cevherden, mor taştan, gümüşten ve altından yapılan bu kolye Kadmos onu güzel karısının boynuna takınca misafirler arasında şaşkınlığa ve hayranlığa sebep oldu.[1] Bunun da Aphrodite tarafından verildiğine dair fısıltılar dolaştı.

Hephaistos tarafından yapıldığına dair dedikodular da eklendi buna. Hatta dedikodulara göre Hephaistos'tan bunu karısı Aphrodite istemişti. Ondan da –hatırlayacak olursunuz ki– İsmenos Ejderhası'nı öldürdüğü için Kadmos'a karşı kin besleyen sevgilisi Ares istemişti. Zalim ve şaşırtıcı gerçek şuydu ki kolye lanetliydi. Derin, geri alınamaz bir lanet. Takanın veya sahip olanın başına içler acısı talihsizlikler ve trajik felaketler gelecekti.

Bu eşit derecede kafa karıştırıcı ve büyüleyici bir şey. Eğer Ares ve Aphrodite gerçekten de Harmonia'nın anne babasıysa kendi kızlarını neden lanetlemek istesinlerdi ki? Ölü bir su yılanının intikamını almak için mi? Ayrıca tatlı Harmonia gerçekten de Aşk ve Savaş'ın çocuğu olabilir miydi? Öyleyse kuvvetli ve korkutucu bu iki gücün nazik çocukları neden onlar tarafından böylesi doğal olmayan bir zalimlikle lanetleniyordu?

---

[1] *Kadmos ile Harmonia'nın Düğünü* isimli kitabında Roberto Calasso bunu mükemmel bir şekilde şöyle tanımlar: "Yere kadar sarkan, altın ışıktan bir çelenk." (*Kadmos ile Harmonia'nın Düğünü*, İş Bankası Kültür Yayınları, Çev.: Levent Cinemre)

"Kesinlikle," dedi Kadmos, kürsüden aşağı atlayıp Harmonia'nın inmesine yardım ederken. "Müthiş bir hediye. Tam da istediğimiz şey..."

İnek kalabalıkta ilerledi. Kadmos ve Harmonia, arkalarında soylu eşlikçileriyle onu takip etmeye başladılar. Kadmos omzunun üzerinden dönerek krala teşekkürler ve anlaşılmayan hürmet sözleri kekeledi.

"Majesteleri, bizi mazur görün... Harika bir ziyaretti... Misafirperverliğiniz için minnettarız... Yemekler müthişti, eğlenceler mükemmeldi... Çok naziktiniz... Eee... Elveda..."

"Çok minnettarız," diye tekrarladı Harmonia. "Hiç unutmayacağız. Hiç. Ne güzel bir inek! Güle güle."

"A-ama! Ne? Yani..." dedi Pelagon bu hızlı ve ani ayrılışa şaşırarak. "Bir gece daha kalacaksınız sanıyordum?"

"Vaktimiz yok. Hadi adamlarım. Bizimle gelin!" diye bağırdı Kadmos, Tyreli hizmetçilerini, askerlerini, sivilleri ve görevlilerini çağırarak. Zırhlarını yolda takarak, yemeklerini düşürerek ve yeni tanıştıkları insanlarla öpüşüp vedalaşarak Kadmos, Harmonia ve ineğe yetiştiler.

"Deli," dedi Amphidamas, uzaklarda toz kaldırarak ilerleyen Kadmos'un düzensiz ordusuna bakıp. "Zırdeli. Baştan söylemiştim."

Su Ejderhası

Üç gün üç gece Kadmos, Harmonia ve sadık Tyrelilerden oluşan kafileleri yarım ay işaretli ineği te-

peler, çayırlar, tarlalar ve dereler boyu takip ettiler. Güneydoğuya, Boeotia isimli yere doğru gidiyor gibiydiler.[1]

Harmonia bu ineğin Europa'nın kendisi olduğuna inanıyordu. Sonuçta Zeus onu büyülerken kendini bir boğaya dönüştürmüştü, neden o da ineğe dönüşmüş olmasın ki? İneğin geniş kıçının ritmik sallanışından büyülenen Kadmos, bunun kafasını karıştırmak için gönderilen zalimce bir aldatmaca olduğuna inanmaya daha meyilliydi.

Dik bir tepeden inen ve geniş bir tarlanın kenarına gelen inek aniden şiddetle yere düştü ve bitkin bir inleme çıkardı.

"Tanrım," dedi Kadmos.

"Tıpkı kâhinin söylediği gibi!" diye çığlık attı Harmonia. "Pythia ne demişti? 'İneğin düştüğü yere inşa et.' İşte."

"*İşte* mi?" dedi Kadmos bezgin bir şekilde. "Ne demek 'İşte'? İnşa mı edeyim? Neyi inşa edeyim? Nasıl inşa edeyim?"

"Bak ne diyeceğim," dedi Harmonia. "İneği Pallas Athena'ya kurban edelim. Zavallıcık zaten ölmek üzere. Athena bize yol gösterir."

Kadmos kabul etti ve oraya bir çeşit ilkel kamp kurmaya karar verdi. Kurbanı düzgünce temizleyebilmek için birkaç adamını yakınlardaki bir pınardan su getirmeye yolladı.

Kadmos ineğin boğazını kesti ve tam kır çiçekleri ve tütsülenmiş adaçayıyla bezeli eğreti bir sunağa

---

[1] Korinthos Körfezi'nin kuzeyindeki orta Yunanistan bölgesi. Çok fazla bir şey söylemeyeyim ama önceden adı "Kadmeis" idi.

kanını akıtıyordu ki acınası bir sıkıntı içinde olan bir Tyreli gelip kötü haberi verdi. Dehşet verici, devasa bir su yılanı şeklindeki bir ejderha, pınarı koruyordu. Gövdesiyle sıkıştırıp devasa çenesiyle kafalarını koparark çoktan dört adamı öldürmüştü. Ne yapılabilirdi?

Kahramanlar çaresizlikle ellerini ovuşturup düşünmezler, kahramanlar harekete geçerler. Kadmos pınara doğru giderek yolda ağır bir kaya aldı. Bir ağacın arkasına saklanarak ejderhanın dikkatini dağıtmak için ıslık çaldı, sonra kayayı ejderhanın kafasına atarak kafatasını parçaladı ve anında öldürdü.

Canavarın kanının ve beyin parçalarının pınarın suyuna karışmasını izleyen Kadmos, "Su yılanları buraya kadarmış," dedi.

Yüksek ve net bir ses duyuldu. "Agenor oğlu, neden katlettiğin yılana bakıyorsun? Sen de bir yılan olup yabancıların bakışlarına katlanacaksın."

Kadmos etrafına bakındı ama kimseyi göremedi. Ses içinden gelmiş olmalıydı. Kafasını salladı ve kampa geri döndü. Destekçilerinin tezahüratları ve Harmonia'nın takdir dolu öpücükleriyle karşılandı. Duyduğu ses hakkında bir şey söylemedi ona.

Kadmos'un duyamayacağı kadar uzak bir yerde adamlardan biri, kötü haber veren insanların rahatsız edici hoşnutluğuyla dişlerinin arasından nefes aldı. Bu adam Boeotia'dan gelmişti ve kafasını bilgece sallayarak yol arkadaşlarına, Kadmos'un katlettiği *Drakon İsmenios*'un yani İsmenos Ejderhası'nın, savaş tanrısı Ares için kutsal olduğunu fısıldadı. Hatta, diye devam etti, bazıları bu yaratığın Ares'in *oğlu* olduğuna inanıyordu!

"Bu işten hiç hayır gelmeyecek," dedi ahlanıp vahlanarak. "Savaş tanrısına yanlış yapıp cezasız kalmazsın. Yok efendi. Büyükbabanın kim olduğu fark etmez."

Bu noktada, o zamanlar kahramanlar ve ölümlüler için en külfetli zorluğun farklı tanrılarla kurdukları ilişkiler olduğunu söylemem gerek. Olymposluların kıskançlığı ve garezi arasında yola devam etmek hassas bir işti. Birine fazla sadakat ve hizmet gösterdiniz mi diğerinin düşmanlığını kazanırdınız. Tıpkı Kadmos ve Harmonia'da olduğu gibi, örneğin Poseidon ve Athena sizi seviyorsa Hera, Artemis, Ares hatta Zeus bile size engel olup köstek olmak için elinden geleni yapabilirdi. Kaldı ki onların en sevdiklerinden birini öldürecek kadar aptal olan birine. Dünyadaki tüm kurbanlar ve adaklar hakarete uğramış bir tanrıyı, kinci bir tanrıyı, başkalarının gözü önünde küçük düşmüş bir tanrıyı yatıştırmaya yetmezdi.

Kadmos, Ares'in gözdelerinden birini katlederek tanrıların en saldırganını ve merhametsizini kesinlikle kendine düşman etmişti.[1] Fakat bunlardan habersizdi, maiyetindekiler arasında dolaşan fısıltılar kulağına gelmemişti. İşlerin yolunda gittiğini hissederek tütsüyü yaktı ve Athena'ya olan kurbanını tamamladı. Bu his, Athena'nın şefkatli bir halde orada belirivermesiyle daha da güçlendi. İnek adağından

---

1 Ovidius, İsmenos Ejderhası'na *Anguis Martius* yani "Mars'ın Yılanı" der. Görünen o ki Yunan mitinde *(ao)ophis* (yılan) ve *drakon* (ejderha) sözcükleri arasında fark yoktu; tıpkı Alman efsanelerinde *Wurm* (solucan) ve *Drachen* (ejderha) sözcüklerinin birbirinden farksız olması gibi.

tatmin olan Athena, Kadmos'un göğe gönderdiği rayihalı dumandan süzülerek ona ibadet eden mütevazı insanlara ağırbaşlılıkla gülümsedi.

Ejderhanın Dişleri

"Ayağa kalk, Agenor oğlu," dedi tanrıça öne çıkıp, ibadet eden Kadmos'u ayağa kaldırarak. "Adağın bizim için makuldü. Talimatlarımı dikkatle yerine getirirsen her şey yoluna girecek. Bereketli ovanın toprağını sür. Güzelce sür. Sonra katlettiğin ejderhanın dişlerini oluklara ek."

Bunları söyleyip dumana geri gitti ve gözden kayboldu. Kadmos eğer Harmonia ve diğerlerinden, Athena'dan aynı şeyleri duyduğuna dair onay almasaydı hayal gördüğüne inanırdı. Ancak ilahi talimatlar her ne kadar tuhaf olsa da ilahiydi. Hatta Kadmos, ne kadar tuhaflarsa ilahi olmaları ihtimalinin o kadar arttığını fark etmeye başlamıştı.

Önce çalı meşesinden bir saban ucu yaptı. Sonra, koşum hayvanı olmadığı için, en sadık yoldaşlarından oluşan bir ekibi sabana dizginledi. Büyüleyici Tyre Prensi için hayatlarını verirlerdi, bu nedenle saban çekmek onlar için hiçbir şeydi.

Bahar sonuydu ve çalışkan Tyrelilerin çok fazla çaba sarf etmesine gerek kalmadan ovanın toprağında kolayca sığ ama düz ve açık oluklar oluşuyordu.

Saban sürme işi bittikten sonra Kadmos bir mızrağın küt ucuyla oluklara tohum çukuru açmaya başladı. Açtığı her çukura ejderhanın bir dişini ekti. Hepimizin bildiği üzere insanların otuz iki dişi var. Su ejderhalarının, tıpkı köpekbalıkları gibi, sıra sıra

dişleri vardır. Öndeki sıra insanların kemiklerini öğütmekten aşınınca her biri öne çıkmaya hazırdır. Kadmos toplamda beş yüz on iki diş ekti. İşini bitirince geriye çekilerek tarlaya baktı.

Ovada hafif bir rüzgâr esiyor, küçük olukların tepeciklerindeki toprağı havaya kaldırıyordu. Rüzgâr hortumları hışırdayıp etrafta dolanıyordu. Büyük bir sessizlik çökmüştü.

Harmonia, oluklardan birinde toprağın hareket ettiğini gören ilk kişi oldu. Orayı işaret etti ve herkes baktı. İzleyen kalabalıktan hayret nidaları ve boğuk çığlıklar duyuldu. Bir mızrağın ucu çıkıyordu, sonra bir miğfer göründü, sonra da omuzlar, zırh göğüslük, derimsi bacaklar... En sonunda ortaya vahşi ve hiddetli, tepeden tırnağa zırhlı bir asker ayaklarını yere vurarak ortaya çıktı. Sonra bir tane daha, bir tane daha; derken tarla, oluklarda yürüyen savaşçılarla doldu. Zırhlarının çınlaması tangırtısı, kopçalarının, kemerlerinin ve çizmelerinin şakırtısı ve çarpışması, göğüs ve baldır zırhlarıyla kalkanlarındaki metal ve derinin patırtısı ve şaklaması, ritmik homurtuları ve savaş çığlıkları büyük ve korkunç bir gürültüye dönüşerek, onları izleyenleri dehşete düşürdü.

Kadmos dışında herkesi; o, cesurca öne çıktı ve bir elini kaldırdı.

"Spartoi!" diye bağırdı ovada. 'Ekilmiş adamlar' anlamına geliyordu bu. "Spartoi'm! Ben generaliniz Prens Kadmos. Rahat."

Belki de savaş tanrısı için kutsal olan bir yaratığın çenesinden çekilen dişlerden doğmuş oldukları için bu askerler en başından olağanüstü bir saldırganlık-

la doluydu. Kadmos'un emrine cevaben kalkanlarını ve mızraklarını tangırdatıp zangırdattılar.

"Sessiz!" diye bağırdı Kadmos!

Savaşçılar aldırmadı. Oldukları yerde adım atışları, ileri doğru yürüyüşe dönüştü. Öfkelenen Kadmos alışılagelmiş yeteneği ve gücüyle bir kayayı kaldırdı ve askerlere fırlattı. Kaya, askerlerden birinin omzuna çarptı. Adam yanındaki askere baktı ve saldıran kişinin o olduğunu düşünerek kılıcını çekip kudretli bir çığlıkla üstüne atıldı. Bir an sonra askerler birbirine girdi ve kan donduran savaş çığlıkları tarlada yankılanmaya başladı.

"Dur! Dur! Durmanızı emrediyorum!" dedi Kadmos, taç çizgisinde durup oğlunun itip kakıldığını gören çılgına dönmüş bir ebeveyn gibi. Öfkeyle ayağını yere vurarak Harmonia'ya döndü. "Athena'nın beni bu insan ırkını yaratmaya zorlamasının ne anlamı var, hem de birbirlerini yok edecekken. Şu vahşete, kana susamışlığa bak. Ne anlama geliyor bu?"

Ancak o konuşurken Harmonia çatışmanın ortasını işaret ediyordu. Kadmos'un Spartoi'sinden beş kişi, hayatta kalanlar, bir çemberin içinde duruyordu. Geri kalanlar ölmüştü; kanları, doğdukları toprağı ıslatıyordu. Beşi öne geldi, kılıçlarının ucu yere dönüktü. Kadmos'un yanına gelip, başları eğik, diz çöktüler.

Tyreliler çok rahatlayıp sevindiler. Tuhaf bir gün olmuştu, tarih boyunca ölümlülerin karşılaştığı en tuhaf gündü. Fakat bir çeşit düzen oluşmuş gibi görünüyordu.

"Buranın adı ne?" diye sordu Kadmos. "Bilen var mı?"

Bir ses yükseldi. İsmenos Ejderhası'nın, Ares için kutsal olduğunu söyleyen adamın sesiydi bu. "Ben buralardanım," dedi. "Buraya 'Thebai Ovası' diyoruz."

"O halde bu ovaya büyük bir şehir inşa edeceğim. Bundan sonra Tyreli değil, Thebailiyiz," –büyük bir tezahürat koptu– "ve bu beş Spartoi benim Thebai lordlarım olacak."

Kadmos ve Harmonia'nın Evliliği

Thebai'nin Beş Kurucu Lorduna Ekhion, Udaeus, Khthonios, Hyperenor ve Pelor isimleri verildi.[1] Kadmos ve Tyreli takipçilerinden oluşan sadık ordusunun gözetimi altında yavaşça bir hisar inşa ettiler (Kadmeia) ve buradan bir kasaba gelişti. Zamanla bu kasaba güçlü Thebai şehir devleti oldu.[2] Etrafını çevreleyen güçlü surların yedi bronz kapısı vardı, her biri bir Olympos tanrısının görkemine adanmıştı.

Sur, Amphion ve Zethos tarafından inşa edildi. Bunlar yerel bir nehir tanrısı olan Asopos'un kızı Antiope ve Zeus'un ikiz oğullarıydı. Hermes bir zamanlar Amphion'un sevgilisiydi ve ona lir çalmayı

---

1 Khthonios'un adı, hepsinin khthonik (toprağın altından var olan) canlılar olduğunu gösteriyordu.

2 *Polis* ya da "şehir devleti" antik Yunanistan'daki devlet yönetiminin tanımlayıcı özelliği haline gelecekti. En çok bilineni Atina'ydı ancak Sparta, Thebai, Rhodos, Samos ve birçok başka şehir devleti Yunan dünyasında geliştiler, birbirleriyle ittifak kurdular, ticaret yaptılar ve savaştılar. Yunanca bize "demokrasi" sözcüğünü katmış olsa da *polis*'ler bir kral (Yunanca *tyrannos*, yani "tiran" dediğimizde her zaman "despot" anlamına gelmez) ya da "birkaç kişinin yönetimiyle" yani Yunanca *oligarchy* ile yönetilebiliyordu. Politika ve polis gibi kelimeler bu kelimeden gelir.

öğretmişti. Kademeia'nın etrafındaki büyük suru inşa ederken Amphion lirle bir şarkı söyledi ve Zethos'un taşıdığı ağır taşlar müzikten öyle etkilendiler ki kendi kendilerine yerlerine oturdular ve şehrin suru çabucak tamamlandı. Sonuç olarak Kadmos'un yanı sıra Amphion ve Zethos da Thebai'nin kurucuları olarak anılıyorlar.

İşler bitince Kadmos ve Harmonia evlilikleri konusuna geldiler. Titanların ve tanrıların soyundan gelen, Olymposlularla ittifak kuran ancak aynı zamanda onlar tarafından cezalandırılan fakat ölümlü ve fazlasıyla insan olan bu çifte bugün "gözde bir çift" diyebiliriz. Bugünün basını ve sosyal medyası onlara "Kadmonia" demeye karşı koyamaz muhtemelen.

Bilinen dünyanın en önde gelen âşıkları oldukları için düğün ziyafetleri daha önceki hiçbir ölümlü birlikteliğinin olmadığı kadar saygındı ve yerin ve göğün en önemli şahsiyetleri bu ziyafete katıldı. Hediyeler harikuladeydi. Aphrodite, Harmonia'ya kuşağını verdi. Giyildiği zaman en baş döndürücü ve mest edici arzuları canlandırma gücüne sahip olan bir iç çamaşırıydı bu.[1] Harmonia'nın yatakta utangaç olduğunu ve Kadmos'a olan aşkını henüz tamamlamadığı söylenir. Bu nedenle aşk ve güzellik tanrıçası tarafından (Harmonia'nın gerçek annesi de olabilir) balayı süresince ona ödünç verilen bu kuşak çok değerli bir hediyeydi.

---

1 "Kuşak" kelimesi için daha inandırıcı bir tanım bulamadım. Bazıları onun bir kemer, bazıları destekli bir sütyen ya da korse olduğunu düşünüyor. Kimileri "mitolojik destekli sütyen" diyor. Calasso ise "yumuşak bir aldatıcı fular" olarak tanımlıyor.

Ancak hiçbir hediye, Kadmos'un gelinine verdiği kolyeyi gölgede bırakamadı. O zamana kadar görülmüş en güzel mücevher parçasıydı. En güzel alaca akikten, donuk akikten, zümrütten, safirden, yeşimden, gök cevherden, mor taştan, gümüşten ve altından yapılan bu kolyeyi Kadmos onu güzel karısının boynuna takınca, misafirler arasında şaşkınlığa ve hayranlığa sebep oldu.[1] Bunun da Aphrodite tarafından verildiğine dair fısıltılar dolaştı.

Hephaistos tarafından yapıldığına dair dedikodular da eklendi buna. Hatta dedikodulara göre Hephaistos'tan bunu karısı Aphrodite istemişti. Ondan da –hatırlayacak olursunuz ki– İsmenos Ejderhası'nı öldürdüğü için Kadmos'a karşı kin besleyen sevgilisi Ares istemişti. Zalim ve şaşırtıcı gerçek şuydu ki kolye lanetliydi. Derin, geri alınamaz bir lanet. Takanın veya sahip olanın başına içler acısı talihsizlikler ve trajik felaketler gelecekti.

Bu eşit derecede kafa karıştırıcı ve büyüleyici bir şey. Eğer Ares ve Aphrodite gerçekten de Harmonia'nın anne babasıysa kendi kızlarını neden lanetlemek istesinlerdi ki? Ölü bir su yılanının intikamını almak için mi? Ayrıca tatlı Harmonia gerçekten de Aşk ve Savaş'ın çocuğu olabilir miydi? Öyleyse kuvvetli ve korkutucu bu iki gücün nazik çocukları neden onlar tarafından böylesi doğal olmayan bir zalimlikle lanetleniyordu?

---

[1] *Kadmos ile Harmonia'nın Düğünü* isimli kitabında Roberto Calasso bunu mükemmel bir şekilde şöyle tanımlar: "Yere kadar sarkan, altın ışıktan bir çelenk." (*Kadmos ile Harmonia'nın Düğünü*, İş Bankası Kültür Yayınları, Çev.: Levent Cinemre)

Kadmos ve Harmonia'nın evliliği, Eros ve Psykhe'nin evliliği gibi, kendimizin önemli ve zıt iki özelliğini gösteriyor. Belki de Kadmos tarafından temsil edilen fetih, yazı ve ticaret gibi doğu gelenekleri –adı eski Arapça ve İbranice kökenli, "doğudan" anlamına gelen *qdm* kelimesinden türemiştir– aşk ve duygusallıkla birleşerek iki tarafa da sahip olan yeni bir Yunanistan yaratıldığı anlamına geliyordur.

Ancak diğer birçok hikâyede olduğu gibi, burada da algılamaya çalıştığımız şey, Yunan mitlerinin kalbinde yatan ve çözülmeyi reddeden vahşet, tutku, şiir ve sembolizme dair yanıltıcı, muğlak ve baş döndürücü bilmece. Düzgünce hesaplanamayacak kadar değişken bir cebir bu, insan ve tanrı yapımı, saf ve matematiksel bir işlem değil. Bu gibi sembolleri ve anlatı değişikliklerini yorumlamaya çalışmak eğlenceli bir iş ancak genelde ikameler işe yaramaz ve verilen cevaplar kaçamak yanıtlar veren bir kâhininkilerden daha net olmaz.

Hikâyeye geri dönelim. Evlilik çok başarılıydı. Kuşak (gerçek anlamda) afrodizyak etkisini gösterdi ve mutlu çiftin kendi çocukları oldu: Polydoros ve İllyrius isimli iki oğlan, Agaue, Autonoe, İno ve Semele isimli dört kız.

Ancak Kadmos'un hâlâ ejderhayı öldürmenin bedelini ödemesi gerekiyordu. Ares bir Olympos yılı yani sekiz insan yılı boyunca onu kendi işlerinde çalışmaya mahkûm etti.

Bundan sonra Kadmos inşa ettiği şehri yönetmek için geri döndü. Ancak kolyenin laneti, bir kral olarak yaşayacağı mutluluğu ya da tatmini kirletecekti.

Toprağa Mahkûm

Thebai'de uzun yıllar süren barış ve zenginlikten sonra Kadmos ve Harmonia'nın kızı Agaue, Beş Kurucu Lordlar'dan (yani hatırlayacağınız üzere ayakta kalan son beş Spartoi) Ekhion'un oğlu Pentheus'la evlendi. Krallıktan bıkan ama tıpkı ondan sonra gelen kahramanlar gibi yolculuk tutkusunu dizginleyemeyen Kadmos bir gün Harmonia'ya şöyle söyledi: "Hadi seyahate çıkalım. Dünyanın geri kalanını görelim. Pantheus biz yokken tahtta oturmaya hazır."

Çok şey gördüler. Pek çok kasaba ve şehir. Sıradan, orta yaşlı bir çift gibi dolaştılar ve şereflerine büyük karşılamalar veya ziyafetler beklemediler. Onlara yalnızca küçük bir grup hizmetli eşlik etti. Ancak Harmonia'nın, lanetli kolyeyi valizine koyarak yanında getirmiş olması büyük talihsizlikti.

Yunanistan'ı epey gezdikten sonra batı Adriyatik'e doğru, Balkanların güneyindeki, İtalya'nın doğu kıyısına bakan, en küçük oğulları İllyrius tarafından kurulmuş ve şaşırtıcı olmayan bir şekilde "İllyria" ismi verilmiş krallığı ziyaret etmeye karar verdiler.[1]

Oraya gidince Kadmos yorgun düştü ve dayanılmaz bir endişe hissetti. Göklere seslendi.

"Son otuz yıldır, o lanetli su yılanını öldürdüğüm zaman kendim veya karım için mutlu olma şansını

[1] Shakespeare'in *On İkinci Gece*'sinin ve Jean-Paul Sartre'ın *Kirli Eller*'inin sahnesi. *Dalmatae* (erken Arnavutça "koyun" kelimesinden türemiş bir eklime) bölgenin kuzeybatısında yaşayan bir kabileydi ve isimlerini Dalmaçya kıyısına (ve köpek türüne) verdiler.

da öldürdüğümü içten içe biliyorum. Ares gaddar. Ben yılan gibi sürünene dek durmayacak. Eğer onu sakinleştirecekse ve sıkıntılı hayatıma huzur getirecekse toprakta sürünerek hayatıma son vereyim. Varsın olsun."[1]

Sözler ağzından çıkar çıkmaz mutsuz duası mutsuz gerçekliğe dönüştü. Vücudu enlemesine küçüldü, boylamasına uzadı, cildi kabardı ve pürüzsüz pullar çıktı, kafası elmas şekline dönüştü. Göklere o korkunç duayı eden dili artık iki dişin arasından çıkıyordu. Bir zamanlar Tyre Prensi ve Thebai Kralı olan Kadmos, kıvranarak yere düştü ve yılan oldu.

Harmonia kederle çığlık attı.

"Tanrılar, merhamet edin!" diye bağırdı. "Aphrodite, eğer annemsen şimdi sevgi göster ve sevdiğimin yanında, toprakta yerimi alayım. Bu dünyanın meyveleri bana artık toprak. Ares, eğer babamsan merhamet göster. Zeus, eğer bazılarının söylediği gibi babam *sensen*, yaratılış adına, acı bana, yalvarırım."

Ancak dualarını duyan üçü de değil, merhametli Athena'ydı ve onu yılana dönüştürdü. Harmonia toprakta sürünerek yılan kocasının yanına gitti ve birbirlerine sevgiyle dolandılar.

Bu ikili, günlerini Athena'ya adanmış bir tapınağın gölgelerinde geçirerek yalnızca öğlen güneşinde kanlarını ısıtmaya ihtiyaçları olduğunda kendilerini gösterdiler. Sonları geldiğinde Zeus onları tam zamanında insana dönüştürdü ve öldüler. Bedenleri

[1] Tyreli olduğundan Kadmos büyük ihtimalle "varsın olsun" yerine Orta Doğu'da yaygın olarak kullanılan kelimeyi kullandı: *Âmin.*

Thebai'ye götürüldü ve büyük bir merasimle toprağa gömüldüler. Zeus sonsuza dek mezarlarını korumaları için iki tane büyük yılan gönderdi.

Kadmos ve Harmonia'yı ebedi istirahatlerine bırakacağız. En küçük kızları Semele'nin, onlar yokken dünyaya, onu sonsuza dek değiştirecek bir güç saldığından habersiz öldüler.

İKİ KEZ DOĞAN

Kartal Konuyor

Kadmos ve Harmonia yolculuklarına çıktıktan sonra Thebai'de, damatları Pentheus hüküm sürmeye başladı.[1] Güçlü bir kral değildi ama kısıtlı kişiliği ve kurnazlığıyla elinden geleni yapıyordu. Hükmü altında bu şehir devleti yeterince refah içinde yaşasa da sürekli açgözlülükleri ve hırsları daimi bir tehdit oluşturan Kadmos'un çocuklarına karşı tetikteydi. Karısı Agaue dahi onu hor görüyor, hata yapmasını bekliyordu. Karısının en küçük kız kardeşi Semele, onu rahat hissettiren tek kişiydi. Çünkü o, erkek kardeşleri Polydoros ve İllyrius'a göre dünyevi işlerle daha az ilgiliydi ve kız kardeşleri Agaue, Autonoe ve İno gibi zenginlik ve mevki hırsı yoktu. Semele güzel, nazik ve cömert bir kızdı; büyük Zeus tapınağındaki rahibelik hayatından memnundu.

Bir gün Zeus'a oldukça büyük ve dinç bir boğa kurban etti. Adağı bitince üzerindeki kanı yıkamak için Asopos Nehri'ne gitti. Kurbandan memnun olan ve şehirdeki işlerin nasıl gittiğini görmek is-

[1] Kadmos ve Harmonia'nın oğulu Polydoros ve İllyrius'un yaşı henüz yönetmek için çok küçüktü. Vakti gelince Polydoros, Thebai'yi yönetecek, gördüğümüz üzere İllyrius da kendi adını taşıyan İllyria isimli krallığı yönetecekti.

teyen Zeus, o esnada en sevdiği kılığı olan kartal halinde nehrin üzerinden uçuyordu. Semele'nin suda parlayan çıplak vücudunu görmek onu çok heyecanlandırdı ve çabucak münasip şekline geri döndü. "Münasip şekli" diyorum çünkü tanrılar kendilerini insanlara gösterdikleri zaman onların gözünü kamaştırıp korkutmayan, küçük, uygun bir kılığa bürünüyorlardı. Yani nehir kenarında durup Semele'ye gülümseyen figür, insan gibi görünüyordu. İriydi, nefes kesici bir yakışıklılığa ve etkileyici bir fiziğe sahipti, olağandışı bir görkem saçıyordu ama insandı yine de.

Semele kollarını göğüslerinin üzerinde kavuşturarak, "Kimsin sen? Bir Zeus rahibesine gizli gizli yanaşmaya nasıl cüret edersin?" diye seslendi.

"Zeus rahibesi misin?"

"Öyleyim. Bana zarar verecek olursan Tanrılar Kralı'na bağırırım, o da yardımıma koşar."

"Öyle mi dersin?"

"Emin ol öyle. Git şimdi."

Fakat yabancı adam ona yaklaştı. "Senden çok memnunum Semele," dedi.

Semele geri çekildi. "Adımı biliyor musun?"

"Birçok şey bilirim sadık rahibe. Çünkü hizmet ettiğin tanrı benim. Ben Gök Baba'yım, Olympos Kralı'yım. Mutlak güce sahip Zeus'um."

Yarısı hâlâ nehrin içinde olan Semele'nin nefesi kesildi ve kız, dizlerinin üzerine çöktü.

"Gel," dedi suyun içinde ona doğru ilerleyen Zeus, "gözlerine bakayım."

Çamurlu, taşkın ve ıslaktı ama gerçek bir sevişmeydi. Bittiğinde Semele gülümsedi, kızardı, güldü

ve sonra gözyaşı döktü, kafasını Zeus'un göğsüne dayadı ve durmaksızın ağladı.

"Ağlama sevgili Semele," dedi Zeus onun saçlarıyla oynayarak. "Beni tatmin ettin."

"Üzgünüm efendim. Ama size âşığım ve bir ölümlüye asla âşık olamayacağınızı biliyorum."

Zeus bakışlarını ona indirdi. Hissetmiş olduğu arzu patlaması sona ermişti fakat kalbinde zümrüt gibi parlayan derin bir kıpırtı hissedince şaşırdı. Sonuçlarını gerçekten düşünmeden hareket eden tanrı, o anda güzel Semele'ye karşı büyük bir aşk patlaması hissediyordu ve bunu ona söyledi.

"Semele, seni seviyorum! İçtenlikle seviyorum. İnan bana, bu nehrin suları üzerine yemin ediyorum, her daim sana göz kulak olacağım, bakacağım, seni koruyacağım, şereflendireceğim." Kızın yüzünü avuçlarının içine aldı ve öne eğilerek yumuşak, uysal dudaklarına narin bir öpücük kondurdu. "Elveda güzelim. Her hilalde geleceğim."

Semele elbisesini giyip, saçları hâlâ nemli, bedeni aşk ve mutluluktan sıcak ve parlak halde tarlalardan geçerek tapınağa doğru yürüdü. Bir elini siper edip yukarı bakınca bir kartalın gökyüzünde süzülüp yüksekten uçtuğunu, güneşin içine girer gibi göründüğünü gördü. Pırıltısı gözlerini sulandırana dek baktı, sonra başka tarafa bakmak zorunda kaldı.

Kartalın Karısı

Zeus iyi niyetliydi.

Bu üç sözcük çoğu zaman zavallı bir yarı tanrının, nymphanın veya ölümlünün başına gelecek felake-

tin alametiydi. Tanrılar Kralı, Semele'yi gerçekten seviyordu ve ona elinden gelenin en iyisini yapmak istiyordu. Bu yeni sevdasının ateşiyle, kindar karısı tarafından gönderilen at sineğiyle deliye dönen İo'nun katlandığı işkenceleri unutmuştu.

Artık Hera için gözcülük yapacak yüz gözlü Argos yoktu fakat Hera'nın başka yerlerde binlerce gözü vardı. Semele'yi gözetleyip nehirde yapılan sevişmeyi Hera'ya fısıldayanlar, Semele'nin kıskanç kız kardeşleri Agaue, Autonoe ve İno muydu yoksa Göğün Kraliçesi'nin kendi rahibelerinden biri miydi bilinmiyor. Ancak Hera yaşananları öğrendi.

Bir öğleden sonra, Zeus'la olan aşk dolu, düzenli münasebetlerinden romantik bir duyguyla dönen Semele, kambur ve bastonlu bir yaşlı kadınla karşılaştı.

Yaşlı kadın, sefil bir kocakarının çatlak sesini abartıyla taklit edercesine, "Aman aman, ne güzel bir kız," diye hırıldadı.

"Ah, teşekkürler," dedi saf Semele, dostane bir gülümsemeyle.

"Yürümeme yardım et," dedi yaşlı kadın ve Semele'yi bastonuyla kendine çekti. "Sana yaslanayım."

Yaşlılara her halükârda büyük bir özen ve saygıyla davranılmasını savunan bir kültürde yetişmiş olan Semele doğal olarak nazik ve düşünceliydi. Bu nedenle yaşlı kadına eşlik etti ve kabalığına hiç laf etmeden katlandı.

"Adım Beroe," dedi yaşlı kadın.

"Ben de Semele."

"Ne güzel bir isim! Şu da Asopos," dedi Beroe, nehrin berrak sularına işaret ederek.

"Evet," diyerek onayladı Semele, "nehrin ismi bu."

"Kulağıma gelenlere göre," yaşlı kadının sesi çatlak bir fısıltıya dönüştü, "bir Zeus rahibesi burada baştan çıkarılmış. Burada, şu kamışların arasında."

Semele sustu fakat boynuna ve yanaklarına yayılan kızarıklık bir şey söylemişçesine her şeyi açığa vurdu.

"Yok canım!" diye feryat etti yaşlı kadın. "Sendin o! Şimdi bakınca karnını görüyorum. Hamilesin!"

"Ben... Ben..." dedi Semele, utanç ve gururla. "Ama... Sır saklayabilir misiniz?"

"Bu yaşlı dudaklar hiçbir şey söylemez. Bana istediğin her şeyi anlatabilirsin canım."

"Aslında bu çocuğun babası... Zeus'un kendisi."

"Hayır!" dedi Beroe. "Öyle mi dersin? Gerçekten mi?"

Semele başını sallayarak onayladı. Yaşlı kadının şüpheci ses tonundan hoşlanmamıştı. "Gerçekten. Tanrılar Kralı'nın kendisi."

"Zeus mu? Yüce tanrı Zeus mu? Bak sen. Acaba... Yok, bunu söylememeliyim."

"Neyi?"

"Çok tatlı ve masum biri gibi görünüyorsun. Çok şüphesizsin. Ama canım, Zeus olduğundan nasıl *emin* olabilirsin? Kötü biri seni baştan çıkarmak için öyle söylemiş olamaz mı?"

"Yo, hayır, Zeus'tu o. Zeus olduğundan eminim."

"Bu yaşlı kadına onu tarif et bakalım çocuğum."

"Nasıl anlatsam, uzundu. Sakalı vardı. Güçlüydü. Nazikti..."

"Yoo, hayır, üzgünüm ama bir *tanrının* tarifine benzemiyor bu."

"Ama Zeus'tu o, ta kendisi! Kartala dönüştü. Kendi gözlerimle gördüm."

"Bu öğretilebilen bir numara. Faunlar ve yarı tanrılar da yapabilir. Hatta bazı ölümlü insanlar bile."

"Zeus'tu. *Hissettim* bunu."

"Hımm..." Beroe'nin sesi kuşkuluydu. "Ben tanrıların arasında yaşadım. Annem Thetis, babam da Okeanos. Kronos'un karnından yeniden doğan genç tanrıları büyütüp onlara baktım. Doğru bu. Onların usullerini ve doğalarını bilirim ve sana şunu söyleyeyim kızım. Bir tanrı gerçek görünüşünü ortaya koyduğu zaman büyük bir patlama gibi olur. Güç ve ateşin fevkalade buluşmasıdır. Unutulmazdır. Aşikârdır."

"Ben de öyle hissettim!"

"Hissettiğin şey, ölümlülerin sevişmesinin coşkusundan başka bir şey değildi. Emin ol. Söyle bakalım, senin şu sevgilin bir daha gelecek mi?"

"Evet, kesinlikle. Her ay dönümünde beni ziyarete gelir."

"Yerinde olsam," dedi yaşlı kadın, "*aslı gibi* görüneceğine dair sözünü alırdım. Eğer gerçekten Zeus'sa anlayacaksın. Yoksa korkarım ki kandırılmışsın ve buna izin verilemeyecek kadar tatlı, güven dolu ve iyi huylusun. Şimdi beni bırak da düşüneyim. Kışkış, git bakalım."

Böylece Semele, yaşlı kadının yanından ayrıldı. Gitgide daha öfkeli hissediyordu. Bu siğilli, buruş buruş, yaşlı yaratık onu sinirlendirmişti. Gençlerin hissettiği zevkleri almaya çalışmak ne kadar tam da yaşlılardan beklenecek şeydi. Kendi kız kardeşleri, Autonoe, İno ve Agaue, Zeus'la birbirlerine âşık ol-

duklarını söyleyince ona inanmamışlardı. İnanmayarak ve dalga geçerek kahkaha atmışlar, ona ahmak enayi demişlerdi. Şimdi Beroe isimli şu kadın da ona inanmıyordu.

Ancak belki de, *belki de* kız kardeşlerinin ve yaşlı kadının söylediklerinde gerçeklik payı vardı. Tanrılarda sıcak etten ve sert kaslardan daha fazlası olmalıydı, her ne kadar bunlar da çok çekici olsa da. "Eh," dedi Semele kendi kendine, "iki gece sonra gökte hilal olacak, o zaman her şeye burnunu sokan o edepsiz yaşlı cadalozun haksız olduğunu kanıtlayabilirim."

Semele arkasını dönüp nehre doğru baksaydı, artık genç, güzel, amirane ve buyurgan tavırlı olan her şeye burnunu sokan o edepsiz yaşlı cadalozun, bir düzine tavus kuşu tarafından çekilen, altın ve mor renkli bir arabanın içinde bulutlara yükseldiğine şahit olabilirdi. Ve eğer Semele'nin önsezi yeteneği olsaydı, tanrıların yaşlı ve masum bakıcısı, kilometrelerce ötede Fenike kıyısında bir inzivada ömrünü geçiren Beroe'nin gerçek görüntüsünü görebilirdi.[1]

Görünme[2]

Hilalin olduğu gece Semele birazcık sabırsızlıkla Asopos Nehri'nin kıyısında bir ileri bir geri yürüyerek sevgilisini bekliyordu. Sonunda geldi: Bu sefer siyah, parlak ve sağlıklı bir aygır şeklindeydi, ar-

[1] Gerçekten de bebek tanrılara bakıcılık yapmış bir Okeanid olan gerçek Beroe, Beyrut şehrine adını vermiştir.

[2] Bir tanrının bir ölümlüye görünmesinin bir başka adı da "teofani" ya da "tezahür"dür.

kasındaki güneş batıda batarken tarlaların içinden Semele'ye doğru dörtnala koşarak geliyordu ve bu nedenle yelesi alev almış gibi görünüyordu. Ah ne çok seviyordu Semele onu!

Önce Semele'nin onu okşamasına ve sıcak burun deliklerine dokunmasına izin verdi, sonra onun tanıdığı ve çok sevdiği o şekle dönüştü. Zeus ona sıkı sıkı sarılırken Semele ağlamaya başladı.

"Canım," dedi Zeus parmaklarını kadının karnında gezdirip çocuklarının şişkinliğini hissederek, "yine mi ağlıyorsun? Nerede hata yapıyorum?"

"Gerçekten tanrı Zeus musun?"

"Öyleyim."

"Bana bir dilek bahşeder misin?"

"Of, sen de mi?" dedi Zeus iç çekerek.

"Çok bir şey değil – güç, bilgelik ya da mücevher gibi bir şey değil. Kimseyi yok etmeni de istemiyorum. Küçük bir şey, gerçekten."

"Peki," dedi Zeus, Semele'nin çenesini okşayarak, "bir dilek bahşedeceğim."

"Söz mü?"

"Söz. Bu nehir adına.... Yok, bunun adına zaten söz vermiştim. Yüce Styks Nehri'nin kendisi adına söz veriyorum."[1] Yapmacık bir ciddiyetle elini kaldırdı ve konuştu: "Sevgili Semele, kutsal Styks üzerine yemin ederim, dileğini sana bahşedeceğim."

"O zaman," dedi Semele derin bir nefes alarak, "kendini bana göster."

"Nasıl yani?"

---

[1] Apollon'un Phaeton'a olan sözünden de hatırlayacağınız üzere, tanrıların bu karanlık ve nefret dolu nehir üzerine yemin etmeleri yaygındı.

"Seni olduğun gibi görmek istiyorum. Bir insan değil, bir tanrı olarak, gerçek ilahlığınla."

Zeus'un yüzündeki gülümseme soldu. "Hayır!" diye bağırdı. "Onun dışında her şey olur! Böyle bir şey dileme. Hayır, hayır, hayır!"

Tanrıların tuzağa düşerek düşüncesizce söz verdiklerini anladıklarında kullandığı ses tonunu kullanıyordu. Hatırlayacağınız üzere Phaeton ona sözünü şereflendirmesi için ısrar ettiğinde Apollon da aynı şekilde bağırmıştı. Semele'nin içinde şüphe yükseldi.

"Söz vermiştin, Styks üzerine yemin ettin! Söz verdin, yemin ettin!"

"Ama canım, ne istediğini bilmiyorsun."

"*Yemin ettin*!" Semele ayağını yere vurdu.

Tanrı göğe bakıp homurdandı. "Ettim. Söz verdim ve sözüm kutsaldır."

Zeus konuşurken büyük bir fırtına bulutuna dönüşmeye başladı. Bu karanlık kütlenin tam ortasından, hayal edilebilecek en parlak ışık patladı. Semele yüzünde geniş ve coşku dolu, neşeli bir gülümsemeyle izledi. Yalnızca bir tanrı böyle şekil değiştirebilirdi. Yalnızca Zeus'un kendisi böyle büyüyerek göz kamaştırıcı bir ateş ve altın yüceliğine dönüşebilirdi.

Fakat parlaklık o kadar sert, o kadar korkunç ve göz kamaştırıcı hale geliyordu ki Semele bir koluyla gözlerini kapattı. Ancak yine de parlaklık artıyordu. Öyle yüksek sesli bir çatırtı duyuldu ki kulakları patladı ve kanla doldu; sonrasında bu parlaklık, yıldırımlarla infilak ederek kızı anında kör etti. Sağır ve kör kız sendeleyerek geri geri gitti ancak yıldırımın

alev gibi gücünden kaçmak için çok geçti: Bedeni parçalandı ve hemen öldü.

Zeus üstünde, etrafında, içinde karısının zafer dolu kahkahasını duyabiliyordu. Elbette. Bilmesi gerekirdi. Hera bir şekilde bu zavallı kızı, Zeus'a bu korkunç sözü verdirmesi için ikna etmişti. Fakat çocuklarını alamayacaktı. Bir gök gürültüsüyle Zeus etten kemikten bir şekle büründü ve Semele'nin karnındaki fetüsü çıkardı. Henüz nefes alamayacak kadar küçüktü, bu nedenle Zeus bir bıçak alıp kalçasını kesti ve embriyoyu içine soktu. Derme çatma rahminde onu sıkıca tutan Zeus, çocuğu kendi etine güvenle dikip kapatmak için diz çöktü.[1]

En Yeni Tanrı

Üç ay sonra Zeus ve Hermes, Afrika'nın kuzey kıyısındaki, Libya ve Mısır arasında bir yerlerde olduğuna inanılan Nysos'a gittiler. Orada Hermes, Zeus'un kalçasındaki dikişi keserek açtı ve Dionysos[2] isimli bir oğlan doğdu. Bebek, Nysos'un yağmur nymphaları tarafından emzirildi[3]; sütten kesildiğinde ise yuvarlak göbekli Silenos tarafından eğitildi. Silenos zamanla onun en yakın dostu ve takipçisi, Prens Hal

---

1 Epey etkileyici bir öykü. Ovidius'un da söylediği gibi: "İnanacak olursanız..."

2 İsim büyük ihtimalle "tanrı" (*Dio* yani Zeus) ve Nysos yani doğum yerini birleştiriyor.

3 Minnettar olan Zeus, onları yıldız kümesi halinde göğe yerleştirerek ödüllendirdi. Yunanlar sarmal şeklindeki bu yıldız takımı Hyades'in yükselip alçalışının, yağmurun işareti olduğuna inanırlardı.

için Falstaff neyse o olacaktı.[1*] Silenos'un da *sileni* isimli takipçileri vardı. Satyr benzeri bu yaratıklar antik isyanlar, hengâme ve cümbüşle ilişkilendirilir.

Dionysos, her daim ilişkilendirileceği o buluşu gençken gerçekleştirdi. Üzümden şarap yapmayı buldu. Bu numarayı ona kentaur Kheiron'un öğretmiş olması da muhtemel; ancak daha etkileyici bir hikâye, onu genç tanrının, Ampelos isimli bir gence olan tutkulu aşkıyla ilişkilendirir.[2] Dionysos öyle aşk sarhoşuydu ki kendiyle Ampelos arasında çeşitli spor yarışları düzenleyip onun kazanmasına hep izin veriyordu. Bu, çocuğun biraz şımarık ya da en azından pervasız ve gözü kara olmasına sebep oldu. Bir gün vahşi bir boğanın üzerindeyken, boynuzlu boğasına Selene'nin boynuzlu ayına bindiğinden daha iyi bindiğini söyleyerek böbürlenme hatasına düştü. Selene, Hera'nın korkunç cezaları arasından bir seçim yaparak boğayı sokması için bir at sineği gönderdi ve hayvan Ampelos'u üzerinden atıp boynuzuyla yaraladı.

Dionysos hemen ölmekte olan gencin yaralı tarafıyla ilgilendi ama onu kurtaramadı.[3] Bunun yerine

---

1 * Shakespeare'in *IV. Henry* oyunundan iki karakter.

2 MS 5. yy.da Yunan şair Panopolisli Nonnus tarafından yazılan *Dionysiaca* isimli, kırk sekiz kitaplık epik şiirin 10, 11 ve 12. kitapları bu ilişkinin detaylarını ve sonuçlarını uzun uzadıya anlatır.

3 Bu noktada Nonnus olay akışını durdurur (bunu sık sık yapar: konusu çok iyi olsa da şiiri fazlasıyla sıkıcıdır) ve Eros gelerek Dionysos'a diğer büyük erkek âşıkları anlatıp onu rahatlatmaya çalışır. Birbirlerine tutkuyla âşık olan iki güzel genç Kalamos ve Karpos'un öyküsünü anlatır (Karpos, Batı Rüzgârı Zephyros ve yeşillik ile yeni büyüme nymphası olan

ölü ve eğri büğrü bedeni büyüyle sarmal ve kıvrımlı bir bitkiye dönüştürdü. Kan damlaları katılaşarak şişti ve tanrının hayranı olduğu ışıltıyla parlayan, lezzetli meyvelere dönüştü. Sevgilisi bir asmaya dönüşmüştü (Yunanistan'da bugün hâlâ *ampelos* denir). Dionysos ilk mahsulünü topladı ve ilk şarap yudumunu içti. Bu büyücülük, yani Ampelos'un kanını şaraba dönüştürmek, tanrının dünyaya armağanı oldu.

İcadının sarhoş edici etkileri ve Hera'nın düşmanlığı –tanrıçanın, Zeus'un, ilahi olsun ya da olmasın, gayrimeşru çocuklarına olan nefreti amansızdı– Dionysos'u bir süre deli etti. Tanrıçanın lanetlerinden kaçabilmek için birkaç yıl boyunca yolculuk edip dünyaya bağcılık ve şarap yapım tekniklerini öğretti.[1] Asur'da, kral Staphylos, karısı Methe ve oğulları Botrys ile karşılaştı. Dionysos'un şerefine düzenlenen bir ziyafetten sonra Staphylos ilk ölümcül akşamdan kalmalığı tecrübe ederek öldü. Dionysos mükafat olarak, onların şerefine, üzüm salkımına *staphylos,* alkollü içecekler ve sarhoşluğa *methe,* üzümün kendisine de *botrys* adını verdi.

Khloris'in çocuğudur. "Klorofil" ve "klor" kelimeleri buradan gelir). Bir yüzme yarışması sırasında (atletizm ve avcılık, nahoş biçimde ölen güzel gençler için ortak bir temaya benziyor) Karpos ölür ve keder içindeki Kalamos intihar eder. Kalamos kamışa, Karpos da meyveye dönüşür: bugün de Yunancada "kamış" ve "meyve" kelimeleri bunlardır.

1 Britanya ve Etiyopya dışında her yere üzüm asmasının sırlarını verdiği söylenir. Gerçekten de bu iki ülke üzücü şekilde şarap yapımıyla bilinmez. Ancak İngiliz şaraplarının ün kazanmasıyla günümüzde bu değişmeye başlamıştır. Belki aynı şey Etiyopya için de geçerlidir.

Bilim bu isimleri alarak, Yunan mitolojisi ve dilimiz arasındaki süregelen ilişkiyi harikulade bir şekilde örnekleyerek onları ölümsüzleştirdi. On dokuzuncu yüzyıl biyologları, mikroskoplarına bakıp ucundan üzüm gibi nodüller çıkan bir kuyruğu olan bir bakteriyi gördüklerinde ona *Staphylococcus* adını verdiler. "Metil ispirto" ve "metan" kelimeleri Methe'den gelir. Asma üzümlerini olumlu etkileyen ve kaliteli tatlı şaraplara emsalsiz (ve aşırı pahalı) kokusunu veren *Botrytis* mantarı da ismini Botrys'e borçludur.

Bu yeni tanrıya, maceraları boyunca yalnızca Silenos ve satyrler değil, Meanadlar denen kadın takipçiler de eşlik ediyordu.[1]

Dionysos çok geçmeden şarap, cümbüş, coşkun sarhoşluk, serbest çapkınlık ve "umut dolu geleceğin" tanrısı oldu. Romalılar ona Bacchus ismini verdiler ve Yunanlar kadar adanmışlıkla taptılar. Apollon'un tam zıttı gibiydi: biri mantığın, armonik müziğin, lirik şiirin ve matematiğin altın ışığıydı, diğeri de düzensizliğin, özgürlüğün, vahşi müziğin, kana susamışlığın, aşırılığın ve mantıksızlığın vücut bulmuş haliydi.

Elbette tanrıların da canlı kişilikleri ve öyküleri vardı ve sık sık bu gibi donmuş, temsili kişiliklerden

---

[1] Bu aşırıcı müritlerin vahşi gizemleri, tüm şaşırtıcı vahşilikleriyle, MÖ 5. yy.da, Atinalı oyun yazarı Euripides tarafından yazılan *Bakkhalar* oyununda resmedilmiştir. Bu kanlı trajedide, Semele'nin Zeus'un çocuğunu taşıdığına inanmayan kız kardeşlerinden intikam almak isteyen Dionysos, Thebai'ye geri döner. Tanrı, Kral Pentheus'u çıldırtır ve büyü altındaki teyzeleri Agaue, İno ve Autonoe'ye zavallı adamı parçalatır.

sıyrılıyorlardı. Çok yakında göreceğimiz üzere Apollon da kanlı, çılgın ve acımasız olabilir, Dionysos da sarhoşluk ve çapkınlığın vücut bulmuş hali olmaktan öteye geçebilirdi. Bazen ona "Azat Eden" adı verilirdi: dünyayı rahatlatıp yenileyebilecek bitkisel yaşam gücü.[1]

Masada On Üç Tanrı

Asma yaprağı, *thyrsus* –ucunda çam kozalağı olan bir asa–, leoparlar ya da diğer egzotik hayvanlar tarafından çekilen bir araba, cümbüş yapan ahlaksız eşlikçiler, şarapla dolup taşan kavanozlar... Dionysosçu Düşünce* dünyaya çok şey kattı. Bu yeni tanrının önemi öyle büyüktü ki Olympos'a davet edilmesi şarttı. Ancak halihazırda on iki tanrı vardı ve o zamanlar bile on üç, uğursuz bir sayı olarak görülüyordu. Tanrılar çenelerini kaşıdı ve ne yapılabileceğini düşündü. Dionysos'u istiyorlardı; aslında ondan ve toplantılarına getirdiği şenlikli enerjiden hoşlanıyorlardı. En çok da nektara fermente bal ve düz meyve suyundansa şarap eklenmesi fikrinden hoşlanıyorlardı.

"Tam da zamanında oluyor bu," dedi Hestia ayağa kalkarak. "Gün geçtikçe aşağıdaki insanların ve ailelerin bana daha çok ihtiyacı olduğunu, ocağın ve yuvanın erdemlerini kutlayan tapınaklarda daha çok yer almam gerektiğini hissediyorum. Genç Bakkhos benim yerimi alsın."

---

1 Ovidius, Dionysos mitlerini yeniden anlatırken sık sık onun için "Liber" ismini kullanır. "Özgürlük" ve "özgür düşünceli" anlamlarını taşır; bir de alakası olmasa da "kitap" anlamını.

* "Sefahat düşkünlüğü" anlamına gelir –çn.

Hestia görevinden ayrılırken inandırıcı olmayan protesto mırıltıları dolaşıyordu etrafta. Ancak tanrıça ısrarcıydı ve bu değişiklik tüm tanrıları memnun etmişti – biri dışında. Hera, Dionysos'u Zeus'un ona ettiği en iğrenç hakaret olarak görüyordu. Apollon, Artemis ve Athena, dodekatheona yapılan gayrimeşru ilaveler olarak yeterince utanç vericiydi zaten; ancak *yarı insan* bir piçin göğe kabul edilmesi onu iyice sinirlendirmişti. Dionysos'un zehirli içeceğinden daima uzak duracağına ve göğün huzuruyla edebini bozan cümbüşlerinden sakınacağına yemin etti.

Aphrodite, Dionysos'tan Priapos isimli bir oğlan çocuk doğurunca Hera bebeği çirkinlik ve cinsel iktidarsızlıkla lanetledi ve Olympos'tan aşağı attırdı. Priapos erkek cinsel organlarının ve fallusun tanrısı oldu. Romalılar için büyük ereksiyonların küçük tanrısı olarak görülüyor ve ibadet ediliyordu. Ancak kaderinde gurur kırıklığı ve hüsran vardı. Daima tahrik olmuş haldeydi ancak Hera'nın lanetinin sonucunda bir şeyler yapmaya kalktığı zaman hep başarısızlığa uğruyordu. Bu kronik ve utanç verici sorun nedeniyle, babasının dünyaya hediyesi olan, "arzuları harekete geçiren ama performansı götüren" alkolle ilişkilendirilmesi çok doğal.

Fakat, Hera istesin ya da istemesin, İki Kez Doğan Dionysos, ölümlü insan bir ebeveyni olan tek tanrı, artık sabitlenen On İki Olymposlu arasında yerini aldı.

GÜZELLER VE LANETLİLER

ÖFKELİ TANRIÇALAR

Aktaion

Kadmos hanesi, Yunan dünyasının en önemli hanedanlarından biriydi. Önce Thebai'yi kuran ve alfabeyi getiren Kadmos, sonra da ailesi, Yunanistan'ın oluşumunun merkezindeydi. Ancak büyük hanelerin çoğunda olduğu gibi, bu hanenin de başında bir lanet vardı. Su ejderhasının öldürülmesi şehrin inşa edilmesini sağlamıştı ancak başlarına Ares'in lanetini de musallat etmişti. Kader Tanrıçaları acı ve ıstırap olmadan görkem ve zafere çok nadir izin verirlerdi.

Kadmos'un kızı Autonoe'nin, Aristaios isimli küçük bir tanrıdan Aktaion isimli bir oğlu oldu. Bu tanrıya Boeotia'da çok saygı gösterilirdi (bazen ona "tarlaların Apollon'u" denirdi). Ondan sonraki birçok tanrı gibi Aktaion da yüce ve bilge kentaur Kheiron tarafından eğitilmişti. Büyüyünce çok sevilen bir avcı ve lider oldu. Av sırasındaki korkusuzluğu ve çok sevdiği tazılarıyla ilgilenme konusundaki yeteneği ve hassas gücüyle tanınıyordu.

Bir gün, ulu bir erkek geyiğin izini kaybeden Aktaion ve av arkadaşları, onu bulmak için dağıldılar.

Tökezleyerek bir çalılığa giren Aktaion, Artemis'in yıkanmakta olduğu bir gölcüğe rastladı. En sevdiği uğraşın tanrıçası olduğundan, Aktaion onun çıplak bedenine dili tutularak bakmaması gerektiğini bilmeliydi. Artemis aynı zamanda bekarlık, iffet ve bekaretin gaddar kraliçesiydi. Ancak öyle güzeldi, Aktaion'un gördüğü varlıklardan öyle tatlıydı ki adam ağzı açık, gözleri –yalnızca gözleri değil– şiş şekilde orada kalakaldı.

Aktaion'un ayağının altında çatırdayan bir dal mıydı yoksa ağzından akan salyaların yere düşüşü müydü bilinmez ama Artemis döndü. Genç bir adamın onu süzerek orada durduğunu gördü ve çok öfkelendi. Birinin onu çıplak gördüğünü yayma düşüncesi onu öyle tiksindirdi ki adam seslendi.

"Sen, ölümlü! Bana öyle bakman kutsallığa saygısızlık. Sonsuza dek konuşmanı yasaklıyorum. Tek bir kelime edersen cezan korkunç olacak. Anladığını ifade et bana."

Mutsuz genç başını salladı. Artemis gözden kayboldu ve Akhaion yalnız kalarak kaderini düşünmeye başladı.

Av arkadaşları kokuyu yakaladıklarını duyurdular ve arkasında sevinç bağırışları başladı. Aktaion içgüdüsel olarak bağırdı. Bunu yaptığı an Artemis'in laneti üstüne çöktü ve bir erkek geyiğe dönüştü.

Aktaion kafasını kaldırdı, artık ağır boynuzları vardı; bir gölcüğe varana kadar ağaçların arasında dörtnala koştu. Gölcüğe baktı ve kendisini görünce homurdanmaya çalıştı ancak sesi kükreme olarak çıktı. Kükremesi, yüksek çığlıklarla karşılık buldu. Saniyeler içinde kendi tazıları açıklığa doluştu. Bir geyiğin gırt-

lağını parçalamaları ve ödül olarak sıcak kanlarıyla ziyafet çekmeleri için bizzat Aktaion tarafından eğitilmişlerdi.[1] Uluyan ve hırlayan hayvanlar çenelerini açıp kapatarak üzerine atlarken Aktaion, acımaları için tanrılara yalvarırcasına ön ayaklarını Olympos yönünde kaldırdı. Onu ya duymadılar ya da dinlemediler. Saniyeler içinde parçalandılar. Avcı, ava dönüştü!

Erysikhton

Tanrıça Demeter, bereketli bolluk ve doğanın cömertliğiyle ilişkilendirilir, ancak sabrı sınandığı zaman Artemis kadar kin dolu olabilir. Teselya Kralı Erysikhton'a verdiği zalim cezanın öyküsü bunu açıkça gösterir.

Sarayına yeni odalar yaptırmak için oduna ihtiyacı olan cesur, korkusuz ve sabırsız Erysikhton bir gün, oduncuların oluşan bir ekibi ormana götürdü ve orada görkemli bir meşe korusuna denk geldiler.

"Müthiş," diye bağırdı. "Baltalarınızı savurun çocuklar."

Ancak adamları mırıldanıp kafalarını iki yana sallayarak geri çekildiler.

---

[1] Arkadaşlarınızı etkilemek isterseniz, Ovidius'un bu miti anlattığı yorumunda sıraladığı, erkek ve dişi tazılardan oluşan şu listeyi öğrenebilirsiniz. Hiçbir işe yaramasa da internet şifreleri olarak kullanılabilirler.
Erkek Köpekler: Melampus, Ichnobates, Pamphagos, Dorceus, Oribasos, Nebrophonos, Lailaps, Theron, Pterelas, Hylaeus, Ladon, Dromas, Tigris, Leucon, Asbolos, Lacon, Aello, Thoos, Harpalos, Melaneus, Labros, Arcas, Argiodus, Hylactor
Dişi Köpekler: Agre, Nape, Poemenis, Harpyia, Canache, Sticte, Alce, Lycisce, Lachne, Melanchaetes, Therodamas, Oresitrophos

Erysikhton ustabaşına döndü. "Ne oldu?"

"Bu ağaçlar Demeter için kutsal, efendim."

"Saçmalık. Gereğinden fazlası var. Kesin şunları."

Mırıltılar arttı.

Erysikhton ustabaşının yalnızca gösteriş için salladığı kırbacını aldı ve ormancıların kafalarının üzerinde tehditkârca şaklattı.

"Ya şu ağaçları kesin ya da kırbacın tadına bakın!" diye bağırdı.

Kralları kırbacı şaklatıp onları teşvik edince adamlar ağaçları gönülsüzce kestiler. Ama korunun sonunda tek başına duran devasa bir meşeye gelince tekrar durdular.

"Ya! Bu içlerinde en uzunu ve en genişi!" dedi Erysikhton. "Başlı başına bu bile taht odamın kirişleri ve kolonlarına yeter de büyük bir yatak için artar bile."

Ustabaşı titreyen parmağıyla, büyük meşenin çelenklerle süslü dallarına işaret etti.

Kral etkilenmemişti. "Yani?"

"Efendim," diye fısıldadı ustabaşı, "her çelenk, tanrıçanın karşılık verdiği bir duayı temsil ediyor."

"Eğer dualaların karşılıkları verildiyse çiçek süslemelerine ihtiyacı olmayacak. Kesin."

Ancak ustabaşının ve takımının böyle bir şeyi yapmaya çok korktuğunu gören tez canlı Erysikhton bir balta kaptı ve işe koyuldu.

Güçlü bir adamdı ve çoğu hükümdar gibi, iradesini, yeteneğini ve kuvvetini göstermeye bayılırdı. Ağacın gövdesi çok geçmeden çatladı ve büyük meşe sallanmaya başladı. Erysikhton, büyük dalların içindeki hamadryadların dokunaklı feryatlarını duymuş

muydu? Duyduysa bile duymamış gibi yaptı ve baltasını tekrar tekrar savurdu, sonunda ağacı parçaladı: dallarını, adak çelenklerini, çaputları, hamadryadları...

Meşe ölürken hamadryadı da öldü. Son nefesinde, Erysikhton'a suçları için lanet okudu.

Demeter, Erysikhton'un kutsala olan saygısızlığını duydu ve Limos'a haber yolladı. Limos, Pandora'nın testisinden çıkan yaratıklar arasında en kötücül olanlarından biriydi. Kıtlık iblisiydi ve Demeter'in zıttı, tanrıçanın ölümlü dünyasındaki gerekli karşıtı olarak görülebilirdi. Biri bereketli ve cömert hasat müjdecisi, diğeri de acımasız ve zalim açlık ve kurak alametiydi. İkisi uzlaşamaz bir madde-anti madde ilişkisi içinde var olduklarından asla karşı karşıya gelemezlerdi. Bu nedenle Demeter, elçisi olarak bir dağ nymphası gönderdi ve ondan, hamadryadın, Erysikhton'a ettiği laneti gerçekleştirmesini istedi. Kötücül iblis, bunu yerine getirmeye fazlasıyla hevesliydi.

Ovidius'a göre, Limos'un kendisi gitti. Sarkık ve pörsük göğüsleri, karnının olması gereken yerdeki boşluğu, açıkta duran, çürümüş bağırsakları, çöküк gözleri, çatlak dudakları, pul pul derisi, ince telli, kepekli saçları, şiş ve iltihaplı ayak bilekleriyle, Kıtlığın şekli ve yüzü akıldan çıkmayan, dehşet dolu bir görüntüye sahipti. O gece Erysikhton'un yatak odasına girdi, uyumakta olan kralı kollarına aldı ve kötü nefesini ona üfledi. Zehirli nefesi, adamın ağzından girip boğazına ve ciğerlerine yayıldı. Damarlarında ve vücudunun her hücresinde korkunç, doymak bilmez bir açlık kurdu dolaşıyordu.

Erysikhton, çok, *çok* aç halde tuhaf rüyalarından uyandı. Devasa bir kahvaltı siparişiyle mutfak çalışanlarını şaşırttı. Her lokmayı tüketti, yine de iştahı kesilmek bilmiyordu. Tüm gün boyunca, ne kadar çok yerse o kadar acıktığını fark etti. Günler ve haftalar geçerken, açlık sancıları daha da derine işliyordu. Ne kadar yerse yesin doymuyor, aynı zamanda hiç kilo almıyordu. İçindeki yiyecekler, aleve dökülen yakıt gibi davranıyor, açlık ateşinin daha da hararetli yanmasına sebep oluyordu. Bu nedenle halkı arkasından ona Aethon, yani "yanan" demeye başladı.

Evini yiyip bitiren belki de ilk insandı. Tek tek bütün hazinesi ve eşyaları, sarayı bile yiyecek almak için satıldı. Ancak bu bile yeterli değildi, çünkü devasa iştahını hiçbir şey dindiremiyordu. Sonunda, yatıştırılamayan iştahının sonu gelmez taleplerini dindirmek için para toplamak adına kendi kızı Mestra'yı sattı.

Bu muhtemelen kulağa gelenden daha kurnazca ve daha az barbarca bir plandı: güzeller güzeli Mestra bir zamanlar Poseidon'un sevgilisiydi. Poseidon ona, istediği zaman şeklini değiştirebilme yeteneğini bahşetmişti: her daim değişen denizin tanrısına mahsus bir yetenekti bu. Erysikhton her hafta kızını zengin bir talibe sunuyor ve başlık parasını alıyordu. Mestra nişanlısıyla evine gidiyor, bir hayvana dönüşüp kaçarak Erysikhton'a dönüyor ve kolayca kandırabilecekleri başka bir talibe satılmaya hazır oluyordu.

Bu bile açlığın korkunç alevlerini bastırmaya yeterli olmadı. Çaresizlik içinde olan kral, bir gün sol elini kemirdi. Sonra kolunu, omzunu, ayaklarını ve kıçını. Çok geçmeden Teselya Kralı Erysikhton kendini yedi. Demeter ve hamadryad intikamını almıştı.

DOKTOR VE KARGA

Tıbbın Doğuşu

Phlegyantis isimli Teselya krallığında, Koronis isimli çekici, genç bir prenses yaşardı. Öyle güzeldi ki tanrı Apollon'un dikkatini çekti ve sevgili oldular. Tanrıların en güzelinin eşliğinin ve aşkının insan için yeterli olacağını düşünebilirsiniz ancak Koronis –Apollon'un çocuğuna hamileyken– İskhys isimli bir ölümlünün cazibesine kapıldı ve onunla yattı.

Apollon'un beyaz kargalarından biri bu ihanete tanık oldu ve efendisine uçarak şerefine edilen bu hakareti ona anlattı. Öfkelenen Apollon, kız kardeşi Artemis'ten intikam almasını istedi. Hevesli Artemis, Phlegyantis sarayına veba oklarıyla saldırdı; saraya korkunç bir hastalık yayan, zehirli oklardı bunlar. Koronis'in yanı sıra birçok kişi hastalandı. Karga hepsini gördü ve bunları bildirmek için Apollon'un yanına döndü.

"Kadın ölüyor efendim, ölüyor!"

"Bir şey söyledi mi? Suçunu kabullendi mi?"

"Evet evet. 'Akıbetimi hak ediyorum' dedi. 'Yüce tanrı Apollon'a söyle, bağışlanmak veya merhamet istemiyorum, merhamet istemiyorum, yalnızca çocuğumuzun hayatını kurtarsın. Çocuğumuzun hayatını kurtarsın.' Gak! Gak! Gak!"

Karga öyle kötücül bir neşeyle gakladı ki Apollon öfkeye kapıldı ve rengini siyaha dönüştürdü. O zamandan beri bütün kargalar, kuzgunlar ve ekin kargaları o renktedir.[1]

Artık vicdan azabı duyan Apollon, vebanın kasıp kavurduğu Phlegyantis'e gittiğinde, Koronis'i, cenaze ateşinin içinde ölü buldu. Alevler bedenini yalıyordu. Keder dolu bir çığlık atarak alevlerin arasına sıçradı ve rahmini kesip açarak, hâlâ hayatta olan çocuklarını çıkardı. Apollon, Koronis'i yıldızlara çıkardı ve Karga anlamına gelen Corvus takımyıldızına dönüştürdü.[2]

Apollon'un Asklepios ismini verdiği, kurtarılan oğlan bebek, kentaur Kheiron'un bakımına verildi. Ya cerrahi bir prosedürle doğduğundan (epey vahşice de olsa), ya annesinin rahminde olduğu sırada etrafında hastalık kol gezdiğinden, ya da babası tıp ve matematik tanrısı Apollon olduğundan –büyük ihtimalle hepsi yüzünden– Asklepios erken yaştan itibaren tıp alanında olağanüstü yetenekleri olduğunu gösterdi.

Oğlan büyüdükçe Kheiron, doğuştan şifa yeteneğine sahip, zeki, mantıksal ve meraklı bir aklı olan bir çocukla birlikte olduğunu daha da anladı. Kendisi de doğa bilimleri uzmanı, bitki uzmanı ve mantıkla hareket eden biri olan Kheiron, bu çocuğu tıp sanatlarında eğitmekten büyük keyif aldı. Hayvanların ve

---

1 Gerçi *Gormenghast* kitaplarının BBC TV adaptasyonunda, Jimmy White isimli albino bir kargayla çalıştım.

2 *Koronis,* Yunancada "karga" ya da "ekin kargası" anlamına gelir. Asıl anlamı "kıvrımlı"dır. Bunun prensesin kıvrımlarına mı yoksa kuşun gagasına mı istinaden olduğunu bilmiyorum.

insanların anatomisi hakkındaki temel bilgileri kapsamlıca verdikten sonra ona bilginin, teoriler atarak değil, gözlem ve dikkatli bir şekilde kayıt tutarak edinildiğini öğretti. Tıbbi bitkilerin nasıl toplanacağını, öğütüleceğini, karıştırılacağını, ısıtılacağını ve onları nasıl yenebilir, içilebilir ya da yemeğe karıştırılabilir tozlara, iksirlere ve ilaca dönüştürebileceğini gösterdi. Kan akışını nasıl durduracağını, yara lapası üretmeyi, yaraya pansuman yapmayı, kırık kemikleri yerine oturtmayı öğretti. On dört yaşına geldiğinde bir askerin bacağının kesilmesinin önüne geçmiş, ateşi olan genç bir kızı ölümün kıyısından, bir ayıyı tuzaktan, bir köyü dizanteriden kurtarmış ve kendi icat ettiği bir merhemi uygulayarak yaralı bir yılanın acısını hafifletmişti. Sonuncusu özellikle çok önemliydi, çünkü minnettar yılan, teşekkür etmek adına Asklepios'un kulağını yalayıp bu sırada şifa sanatına dair, Kheiron'un bile bilmediği birçok sır fısıldadı.

Yılanları kutsal sayan Athena da ona teşekkürlerini sundu ve ona bir kavanoz Gorgo kanı verdi. Bunun kötü bir hediye olduğunu düşünebilirsiniz. Hiç de öyle değildi. Bazen karşıtlıklar yasası işe yarar. Tanrıların ölümsüzlüğünü sağlayan gümüş ve altın renkli irinin bir damlası bile insanlar için ölümcüldür. Yılan saçlı Gorgo gibi ölümcül ve tehlikeli bir yaratığın kanı ise, ölüleri yaşama döndürme gücüne sahiptir.

Asklepios yirmi yaşına geldiğinde cerrahi ve tıp sanatlarında ustalaşmıştı. Öğretmeni Kheiron'a içtenlikle sarılarak veda etti ve dünyanın ilk doktoru, eczacısı ve şifacısı olarak kendi yoluna koyuldu. Ünü

Akdeniz'de hızla yayıldı. Hastalar, sakatlar ve rahatsızlık çekenler muayenehanesine akın ediyordu. Muayenehanesinin dışına bir tabela asmıştı: bugün de birçok ambulansta, klinikte ve (çoğu zaman itibarsız olan) internet sitelerinde görebileceğiniz, etrafına yılan dolanmış, ahşap bir asa.[1]

Asklepios, adı "rahatlatan" ya da "acı dindiren" anlamına gelen Epione ile evlendi. Üç oğulları ve dört kızları oldu. Asklepios kızlarını, Kheiron'un onu eğittiği titizlikle eğitti.

En büyük kızı olan Hygieia'yı temizlik, beslenme ve fiziksel egzersizler konusunda eğitti; bugün bunlara onun şerefine "hijyen" adı veriliyor.

Panakea'yı evrensel sağlık, tıbbi ilaçlar ve her şeyi iyileştirebilecek şifaların ve tedavilerin üretimi konusunda eğitti: Kızın adı da zaten "her şeyi tedavi eden" anlamına geliyor.

Akeso'ya şifa sürecini ve bugün bağışıklık bilimi dediğimiz şeyi öğretti.

En küçük kızı İaso iyileşme ve sağlığa kavuşma konularında uzmanlaştı.

Büyük oğulları Makhaon ve Podaleiros, ordu doktorlarının ilk örnekleri haline geldiler. Troya Savaşı'ndaki hizmetleri Homeros tarafından anlatıldı.

En küçük oğlu Telesphoros genelde başlıklı ve büyümesi kısıtlı olarak resmedilir. Uzmanlık alanı

---

[1] Bazıları etrafına tek bir yılan dolanmış, kaba bir sopa olan Asklepios asasını (ya da Hippokratos asası) kullanır. Bazıları ise etrafına kafaları tepede buluşan iki yılan dolanmış, bir çift kanatla süslü, daha ince ve daha zarif olan Hermes *caduceus*'unu kullanır. Bu seçime dair profesyonel ya da klinik bir önem yoktur; yalnızca tercih meselesidir.

rehabilitasyon ve iyileşme dönemi, hastanın sağlığını geri kazanma süreciydi.

Asklepios, Athena'nın ona hediye ettiği kavanozun ağzını sıkı sıkı kapalı tutsa her şey yolunda gidebilirdi. Sıkı sıkı. Bir aziz ve kurtarıcı olarak görülmesinin şanı mıydı yoksa sanatıyla ölümü yenme arzusu muydu bilmiyoruz ama Asklepios, Gorgo kanını, ölü bir hastayı canlandırmak için önce bir kez, sonra bir daha kullandı ve çok geçmeden hintyağı kullanırmış gibi bol bol ve düzenli biçimde kullanır olmuştu.

Hades homurdanmaya ve sinirlenmeye başladı. Daha fazla katlanamayınca yeraltından ayrıldı ve kardeşi Zeus'un tahtının önünde öfkeyle dikildi.

"Bu adam ruhlarımı almama mâni oluyor. Tam bize geçecekken Thanatos'tan geri çekiyor onları. Bir şeyler yapılmalı."

"Katılıyorum," dedi Hera. "İşlerin düzenini tersine çeviriyor. Eğer bir kişi ölüm tarafından işaretlendiyse bir ölümlünün buna karışması kabul edilemez bir şey. Kızın ona Gorgo kanı vererek çok ahmakça bir iş yaptı."

Zeus kaşlarını çattı. Söylediklerinin doğruluğunu inkâr etmenin anlamı yoktu. Athena onu hayal kırıklığına uğratmıştı. Ona Prometheus kadar alçakça ve affedilemez bir şekilde ihanet etmemişti ama benzerlikler canını sıkıyordu. Ölümlüler ölümlüydü, o kadar. Onlara ölüm üzerine üstünlük sağlayacak iksirler temin etmek çok yanlıştı.

Asklepios'u çarpan yıldırım beklenmedikti, maviden gelen yıldırımlar hep öyleydi zaten. Onu hemencecik öldürdü. Yunanistan halkı, sevgili ve kıy-

metli doktor ve şifacısı için ağıt yaktı ama Apollon, oğlunun ölümü için bundan fazlasını yaptı. Öfkelendi. Haberi duyduğu gibi Hephaistos'un atölyesine gitti ve üç hızlı okla Brontes, Steropes ve Arges'i, yani ebedi görevleri Gök Baba'nın yıldırımlarını üretmek olan Kyklopları öldürdü.

Böylesi şaşılacak bir ayaklanmaya tahammül edilemezdi. Zeus otoritesine gelen tehditlere karşı müsamahasızdı ve küçücük bir başkaldırı belirtisini bile ortadan kaldırmak için hızlı davranırdı. Apollon, Olympos'tan kovuldu ve bir yıl bir gün boyunca Admetos isimli Teselya kralının hizmetinde düşük bir mevkide çalışmaya zorlandı. Admetos olağanüstü derecede sıcak misafirperverliği ve yabancılara olan nezaketiyle Zeus'un beğenisini kazanmıştı; her daim Zeus'un kalbine giden yoldu bu.

Apollon, hatırlayacağınız üzere, Python yılanını öldürdüğü için gençken de cezalandırılmıştı. Güzelliği, görkemi ve altın cazibesi, inatçı bir iradeyi ve öfkeyi altında saklıyordu. Fakat cezasına boyun eğdi. Admetos'u sevmemek imkânsızdı ve Apollon onun inek çobanı olarak çalışırken, bakımının altındaki her ineğin ikiz doğurduğundan emin oldu.[1] Sığırlar ve ikizler onun için özeldi.

Bu esnada Asklepios göklere çıkarıldı ve Ophiuchus yani Yılan Taşıyan isimli takımyıldızına dönüştü.

Sonraki gelenekler, Zeus'un, Asklepios'u hayata döndürdüğünü ve bir tanrı olarak yetiştirdiğini iddia eder. Akdeniz dünyasında ona, karısına ve kızlarına

[1] MÖ 3. yy.da yaşayan şair ve alim Callimachus, hizmet süresi boyunca Apollon ve Admetos'un sevgili olduğunu öne sürmüştür.

ilahi varlıklar olarak tapıldığı doğru. *Asklepia* olarak bilinen, bugünün kaplıcalarına ve spor salonlarına çok benzeyen tapınakları birçok yerde bulunuyordu. Beyaz kıyafetler giyen rahipleri, parasını ödeyenleri, tıpkı bugün yapıldığı gibi, yağlarla, kremlerle ve özel karışımlarla yıkıyor, masaj yapıyor ve şımartıyordu. Asklepios için kutsal olan yılanlar (zehirsiz olanlar) tedavi odalarında ve kliniklerde geziniyordu ki bu bizim sağlık merkezlerimizde pek görülmeyen bir şey. Ruh ve akılla en az bugün olduğu kadar özel olarak ilgileniliyordu. Sonuçta "holistic"* Yunancadan türemiş bir sözcük. Bir gece orada kaldıktan sonra (buna "kuluçka" deniyordu) insanlar gördükleri rüyaları rahiplere anlatıyordu ve Asklepios'un bizzat kendisi hastalara sık sık görünüyordu. Özellikle de en çok ödeme yapanlara görünüyordu sanırım.

Epidaurus Asklepion'u,† şehrin günümüzdeki meşhur tiyatrosu kadar büyük bir cazibeydi. Ziyaret ederseniz oraya akın eden hastaların hastalıklarının, tedavilerinin ve diyetlerinin kaydını hâlâ görebilirsiniz.

---

* İng. Bütüncül, bütünsel –çn.

† Epidaurus şehrinde bulunan Asklepios tapınağı –çn.

SUÇ VE CEZA

Tanrıların insan toplumuna düzenli olarak görünmeleri, karışmaları ve onlarla cinsel ilişkiye girmeleri bugün olsa olağanüstü, heyecan verici ve zorlu gelirdi, ama Gümüş Çağ'ın aptal ve kendini beğenmiş ölümlüleri tarafından bazen fazla kanıksanıyordu. Bazı krallar öyle kibirliydi ki tanrıların en temel talimatlarını görmezden geliyor, onlara pervasızca saygısızlık ediyordu. Bu gibi küstah kâfirlikler nadiren cezasız kalıyordu. Çocuklarına tüyler ürpertici ahlaki öyküler anlatan ebeveynler gibi ya da uyarı niteliğindeki cehennem tasvirleriyle Dante veya Hieronymus Bosch gibi, antik Yunanlar da Olympos'un veya Hades'in, ihlalleri onları çileden çıkaran erkek ve kadınlara yaptığı özenli ve dayanılmaz işkencelerin detaylarını ve münasipliğini anlatmaktan hoşlanıyordu.

İksion

Zeus'a göre *xenia*, yani ev sahiplerinin misafirlere, misafirlerin de ev sahiplerine karşı kutsal görevinin ihlalinden büyük günah yoktu. Çok az ölümlü onun ilkelerini antik bir Teselya kabilesi olan Lapithlerin Kralı İksion'dan daha fazla hor görmüştü.

İlk suçu basit bir açgözlülüktü. O günlerde damat adayları, gelinin ailesine, kızlarıyla evlenmek için başlık parası öderdi. İkşion güzeller güzeli Dia ile evlendi ama anlaştıkları başlık parasını kızın babası Phokis Kralı Deioneus'a ödemedi. Öç almak isteyen Deioneus, bir yağma müfrezesi göndererek İkşion'un en iyi atlarının olduğu sürüyü kaçırdı. Öfkesini gülümsemesinin altına gizleyen İkşion, Deioneus'u Larissa'daki sarayında akşam yemeğine davet etti. Adam gelince İkşion onu alev dolu bir çukura itti. Misafirperverlik kurallarını pervasızca hiçe sayması, daha da iğrenç bir günah olan akraba katli ile ikiye katlandı. Bir aile üyesini öldürmek, en iğrenç yasaklardan biri olarak görülüyordu. İkşion böylece ilk akraba cinayetlerinden birini gerçekleştirmişti; günahından arınmadığı sürece Furialar, o delirene kadar peşini bırakmayacaktı.

Teselya prensleri, lordları ve komşu toprak ağalarının İkşion'dan hoşlanmamak için yeterli sebepleri vardı ve hiçbiri onu günahlarından arındıracak dini bir tören olan *katharsis*'i gerçekleştirmeyi teklif etmedi. Ancak Tanrılar kralı şaşırtıcı bir şekilde bağışlayıcı bir ruh halindeydi. Teselya halkı, İkşion'un *xenia*'yı hiçe saymasını ve akraba cinayetini affetme konusunda çabucak fikir değiştirdiler. Zeus bağışlayıcıydı. İkşion'u işkencesinden kurtarmakla kalmadı, aynı zamanda onu Olympos'ta bir ziyafete davet etti.

Bu gibi bir şeref ölümlüler arasında nadirdi. Bir Olympos ziyafetinin büyüsü ve ihtişamı, İkşion'un gördüğü her şeyin ötesindeydi. Özellikle de Hera'nın kraliçelere yaraşır güzelliğinden etkilenmişti. Bu

büyük olayın baş döndürücü etkisinden miydi yoksa şaraptan mıydı kimse sonradan karar veremedi – belki de yalnızca doğuştan gelen, yabani budalalıktandı– ancak İksion, ölümsüzlerin yemek masasına davet edilmiş bir ölümlünün mütevazı şükranından uzak şekilde, Göğün Kraliçesi'ni baştan çıkarmaya çalışmak gibi yıkıcı bir hata yaptı. Hera'ya öpücükler atıyor, göz kırpıyor, kulağını öpmeye çalışıyor, kulağına müstehcen şeyler söylüyor, göğüslerini ellemeye çalışıyordu. Olymposluların en haysiyetlisini ve terbiyelisini aşağılamakla kalmamış, aynı zamanda bir kez daha *xenia* kanunlarını hiçe saymıştı. Misafirlik görevlerini yerine getirmemek, ev sahipliği görevlerini yerine getirmemek kadar iğrenç bir şeydi.

İksion tanrıların sırtlarına şaplak atıp geğirerek teşekkür ettikten ve sendeleyerek Olympos'tan aşağı indikten sonra, rencide olmuş Hera, Zeus'a gururunun zedelendiğinden bahsetti. Zeus da en az onun kadar öfkelendi. İksion'a tuzak kurmaya karar verdi. Bulut Getiren bir bulut getirdi ve onu anatomik olarak Hera'nın şekline soktu. Ona üfleyerek hayat verdi. Sonra onu, İksion'un ziyafetin etkisiyle horlaya horlaya uyuduğunu gördüğü, Larissa'nın dışındaki çayıra gönderdi.

İksion uyanıp Hera'yı yanında görünce döndü ve hemen orada, o anda onunla sevişti. Bu ağza alınamaz kâfirliği görünce Zeus bir yıldırım ve alev almış bir çark* gönderdi. Yıldırım İksion'u havaya fırlattı ve çarka sabitledi, sonra Zeus onu gökte çevirmeye başladı. Zamanla sema onun için fazla iyi göründü

* Ya da tekerlek –çn.

ve alev çarkına bağlı İksion, Tartaros'a gönderildi. Hâlâ da orada kartal pozisyonunda çarka bağlı şekilde yanıyor ve dönmeye devam ediyor.

Hera Bulutu'na Nephele adı verildi. İksion'la olan birlikteliklerinden Kentauros isimli bir oğlan doğdu. Çirkin ve deforme olmuş bu oğlan yalnız ve mutsuz bir adama dönüştü ve insanlarla değil, aylak aylak gezindiği Pelion Dağının yabani kısraklarıyla birlikte oldu. İnsan ve at arasındaki doğal olmayan bu birliktelikten ehlileştirilemez ve vahşi bir ırk doğdu; onun şerefine isimleri "kentaur" oldu.[1]

Sonuçlar

Yunan mitlerinin çoğu, bir sonuçlar şelalesine yol açar. Gördüğümüz üzere, bir öyküdeki ana kişiler evlenip daha da efsanevi kahraman doğuracak olan hanedanlar kuruyorlar. Ve İksion Çarkı'ndan doğan birçok ek mit mevcut.

Örneğin Pelion Dağına gelmişken, İphimedia'dan bahsetmek gerekir. Kadın Poseidon'a öyle âşıktı ki düzenli olarak deniz kenarında oturup deniz suyu alarak göğüslerine ve kucağına dökerdi. Poseidon bu

[1] Öncesinde dünyada yalnızca tek bir at-insan melezi görülmüştü: Asklepios, Akhilleus ve birçoğunun eğitmeni Kheiron. Kheiron'un doğumu, Uranos ve Gaia'nın oğlu, Zeus ve Hera'nın babası olan Kronos'un zamanına kadar gider. Titanomakhia esnasındaki bir durgunlukta Kronos, çok güzel bir Okeanid olan Phylira'ya âşık oldu. Phylira, Kronos'un girişimlerini reddetti. Onun utangaçlığından sıkılan Kronos büyük, siyah bir aygıra dönüştü ve ona tecavüz etti. Bu birliktelikten Kheiron doğdu ve –Kentauros'tan yüzyıllarca yıl önce doğmuş olmasına rağmen– ona da kentaur deniyor.

hayranlık gösterisinden etkilendi ve kucaklayıcı bir dalga halinde okyanustan çıkıp onunla birlikte oldu. Birlikteliklerinden Otus ve Ephialtes isimli iki oğlan doğdu. Modern anlamda tam olarak devlerdi: Çocukken her ay bir insan eli genişliğinde uzuyorlardı. Erkekliğe ulaştıklarında, yaşayan en büyük varlıklar olacakları apaçıktı.

Hatırlayacağınız üzere, kıskanç ve hırslı Poseidon, küçük kardeşi Zeus'un bir gün hata yapıp tahtından indirilebileceği ihtimalini her daim aklında tutuyordu. Deniz tanrısı, hızlı büyüyen oğullarının aklına, üzerinden dünyanın yönetileceği kendi dağlarını yaratarak göğe meydan okuma düşüncesini soktu. Planları, Ossa Dağını yerinden söküp Olympos'un üzerine koymaktı. Ossa'nın üzerine de Pelion Dağını koyacaklardı. Fakat ikizler bunu başarmak için gerekli olan boya ve güce ulaşamadan önce, isyan olasılığı Zeus'un kulağına gitti. Onları oklarıyla yere sermesi için Apollon'u gönderdi. Yeraltındaki cezaları, etrafına yılanlar dolanmış sütunlara zincirlenmekti.

Hikâyenin sonuçlarından birini anlamanız açısından (ve bir öykünün bir başkasına, daha önemli ve geniş kapsamlı mitlere yol açabileceğinin bir başka örneği olarak), Hera'nın buluttan imgesi olan Nephele'nin, Athamas[1] isimli bir Boeotia kralıyla evlendiğini ve Phriksus ile Helle isminde iki oğulları olduğunu bilmeniz gerekiyor. Athamas, Phriksos'u kurban etmek adına onu kayaya bağlayınca –İbra-

[1] Athamas, Sisyphos'un kardeşiydi. Sisyphos'un kötü şöhretinin sebebini yakında göreceğiz.

him ve İshak gibi– Nephele oğlunu kurtarmaya çalıştı. Tıpkı İbrahim'in tanrısının ona bir çalılıkta koç göndermesi ve İshak'ın hayatını kurtarması gibi, Nephele de oğlu Phriksos'u kurtarmak için altın bir koç gönderdi. O koçun altın postu, İason ve Argonautların büyük yolculuğuna sebep oldu. Yani her şey, Hera'ya kaş göz etme küstahlığında bulunan sarhoş, yoz bir kral yüzünden yaşandı.

İksion Çarkı sanatçılar ve heykeltıraşlar için popüler bir konu haline geldi ve "ateşten tekerlek" bazen acı verici bir yükü, cezayı veya görevi tanımlamak için kullanılır.[1] "Pelion'u Ossa'ya katmak" da kullanılan bir tabirdir ve güçlüğe güçlük eklemek anlamına gelir.

Tantalos

Tanrılar tarafından çektirilen işkencelerin en bilineni belki de kötü Kral Tantalos için tasarlanan işkencedir. Suçlarının sonuçları, çağlar boyu yankılanan çetrefilli dallara ayrılmıştır. Hanesinin üzerindeki lanet de mitler çağının ta sonuna dek kalkmamıştır.

Tantalos, Anadolu'nun batısındaki Lydia krallığına hüküm sürüyordu. Yakınlardaki Spil Dağında bulunan maden yatakları sayesinde çok zengin olmuş, küstahça Tantalis ismini verdiği, zengin bir şehir kurmuştu. Dione (bebek Dionysos'u emziren Hya-

---

[1] Shakespeare'in Kral Lear'ı şöyle haykırır:
Sen cennetlik bir ruhsun,
Bense ateşten bir tekerleğe bağlıyım ve erimiş
Kurşun gibi yakıp kavuruyor içimi, kendi gözyaşlarım. (*Kral Lear*, Alfa Yayınları, Çev.: Emine Ayhan)

des yani yağmur nymphalarından biri) ile evlendi ve Pelops isimli bir oğlan çocuk ile Niobe isimli bir kız çocukları oldu.[1]

Ya Tantalos'un kişiliğinde bir tuhaflık vardı ya da gücü ve zenginliği onu ahmaklaştırmıştı ve kendini tanrılara denk görüyordu. Kendinden önceki İksion gibi o da Zeus'un misafirperverliğini suiistimal etti. Olympos'taki bir ziyafetten dönerken ambrosia ve nektar çalıp ceplerine doldurdu. Aynı zamanda affedilemez bir görgüsüzlük ederek maiyetine ve arkadaşlarına tanrıların özel hayatları ile hal ve hareketlerini saygısız şaklabanlıklar ve dedikodularla anlattı.

Sonra akraba cinayeti işledi; İksion'un kayınpederini ateş dolu bir çukura atmasından da büyük cinayet. Olymposluların onun taklitlerine ve nektar ile ambrosia çalmasına sinirlendiğini duyunca büyük tövbeler edip kabahatlerinin karşılığında kendi misafirperverliğini kabul etmeleri için yalvardı.

Bütün bunlar, Demeter'in kaçırılmış kızı Persephone'yi aradığı zamanlarda gerçekleşiyordu. Keder içindeki tanrıça, yetişen şeylerin solup ölmesine izin vermişti. Dünya çorak, bereketsizdi ve kimse bunun daha ne kadar devam edeceğini bilmiyordu. Ziyafet teklifi, hoşlarına giden bir heyecan yaratmıştı. Kral Tantalos'un zengin ve gösterişli yaşam tarzından haberdar olan tanrılar, sofrasının efsanevi

---

[1] Avlanmayı seven ve kardeşleriyle kıyaslandığında olaysız bir hayat sürmüş olan, Broteas isimli bir oğulları daha vardı. Spil Dağının kayalarına Kybele'nin, yani Anadolu'nun ana tanrıçasının suretini oyduğu söylenir. Parçalarını bugün hâlâ görebilirsiniz.

lezzetlerini tatmayı dört gözle bekliyordu.[1] Çok geçmeden fazlasıyla şaşıracaklardı.

Pelasg kralı Lykaon'un yaptığı gibi, Tantalos da tanrılara kendi çocuğunu ikram etmişti. Genç Pelops öldürülmüş, parçalanmış, kızartılmış, koyu bir sosa bulanmış, önlerine koyulmuştu. Bir şeylerin yanlış olduğunu hemen anladılar ve yemeyi reddettiler. Ancak aklı, kaybolmuş kızında olan Demeter dikkati dağınık bir halde bir parça aldı ve oğlanın sol omzunu yedi.

Zeus neler olduğunu anladığında üç Kader'den biri olan iplik eğirici Klotho'yu çağırdı. Klotho vücut parçalarını topladı, bir kazanda karıştırdı ve birleştirdi. Yaptığı korkunç hatanın farkına varan Demeter, Hephaistos'tan, yediği omzun yerine geçecek fil dişi bir omuz yapmasını istedi. Klotho, oğlana tam uyan protezi yerine oturttu. Zeus çocuğun bedenine üfledi ve Pelops hayata geri döndü.

Pelops'un muhteşem güzelliği Poseidon'u etkilemişti ve bir süre sevgili oldular. Fakat karanlık güçler iş başındaydı ve gencin hayatının sonraki dönemi ve yaptıkları, ona ve hanesine büyük bir lanetin çökmesine sebep oldu.[2] Tantalos'un iğrenç suçuyla

---

1 Olympos'lular ambrosia ve nektarla besleniyordu fakat ölümlülerin yiyeceklerinin sunduğu geniş yelpazeden de hoşlanıyorlardı.

2 Tarihsel fikir birliği üzerine, Tantalos'un oğullarından birinin şerefine Atreus hanesi denir. Atreus ve Pelops hanesinin yıkımı birçok kahramanın ve savaşçının kaderini içinde barındırarak Troya Savaşı ve sonrasına dek uzanır. Agamemnon, Klytemnestra ve Orestes, Pelops'un soyundan geliyordu ve hepsinin onun ve Tantalos'un lanetini taşıdığına inanılıyordu. Elbette Pelops'un ismi, Yunan anakarasının güney ba-

birleşen bu lanet, soyları boyunca, hanenin sonuncusu olan Orestes'e kadar devam etti.

Tantalos doğrudan Tartaros'a gönderildi ve tanrıları akraba cinayetinin kurbanıyla beslemeye kalkışan birine uygun bir cezaya çarptırıldı. Beline kadar gelen bir gölcüğe koyuldu. Kafasının üzerinde nefis ve lezzetli meyvelerin olduğu bir ağaç dalı vardı. Açlık ve susuzluktan içi kavruluyordu fakat ne zaman bir meyve ısırmak için uzansa dal, erişemeyeceği bir yere gidiyordu. Ne zaman su içmek için eğilse gölcüğün suları çekilerek ona engel oluyordu. Hareket edemiyordu çünkü kafasının üzerinde, kaçmaya kalkışırsa onu ezecek olan, bir gün "tantal"[1] adı verilecek büyük, sert taş duruyordu.

Tantalos tatmin duygusuna acı verici ölçüde yakın olmasına rağmen asla onu elde edemeyerek, İngilizcede kendi ismine ithafen *tantalized** denen o eziyet dolu bıkkınlık duygusunu yaşayarak ancak sonsuza dek tatmin olamayarak bugün bile hâlâ orada duruyor.[2]

---

tısındaki büyük yarımada olan Peloponez ile yaşamaktadır.

1 Tantal, günümüzde elektronik aletlerin birçoğunun üretiminde kullanılan dayanıklı bir metaldir.

* İng. Boş yere umutlandırılmış –çn.

2 *Tantalus* aynı zamanda içinde genellikle brendi, viski ya da rom şişelerinin bulunduğu küçük dolabın ismidir. İçkiler görünür ama dolap kilitlidir, böylece evdeki çocuklar tarafından ulaşılamaz ve boş yere umutlandırılmış olurlar.

SİSYPHOS

Kardeş Sevgisi

Sisyphos'un Hades'te katlandığı sonsuz işkence de dile girip efsaneleşmiştir ancak onun öyküsünde, sonsuza dek boş yere bir tepenin zirvesine doğru itmek zorunda olduğu meşhur taştan daha fazlası vardır. Sisyphos ahlaksız, açgözlü, sahtekâr ve çoğu aman da acımasız bir adamdı. Ancak bastırılamaz bir hazla ve öfkeyle bir şeylere meydan okuyarak yaşadığı (hatta gereğinden uzun yaşadığı) hayatına dair çekici –hatta kahramanca– şeyleri görmemek mümkün mü? Tanrıların sabrını böyle pervasızca sınayan çok az ölümlü oldu. Gözü kara saygısızlıkları ve pişmanlık duymayışı akıllara Yunan bir Don Giovanni* getiriyor.

Büyük Tufan'dan sonra hayatta kalan Deukalion ve Pyrrha'nın Hellen isimli bir oğulları oldu. Yunanlar bugün bile kendilerine Hellenler der. Hel-

* Ya da Don Juan. Efsanevi ve kurgusal karakter bir karakter olan Don Juan pervasız, zampara, çapkın, pişmanlık duymayan, kızları ve evli kadınları baştan çıkararak gönül eğlendiren, onları evlilik vaadiyle kandıran bir adamdır. Birçok sanatçıya ilham olmuştur. Sayısız tiyatroya, operaya, romana, şiirin esin kaynağıdır. Bunlardan en ünlüleri Mozart'ın *Don Giovanni* isimli operası ve Lord Byron'ın *Don Juan* isimli şiiridir –çn.

len'in oğlu Aeolus'un dört oğlu oldu: Sisyphos, Salmoneus, Athamas ve Kretheus. Sisyphos ve Salmoneus, birbirlerine karşı insan dünyasının daha önce hiç görmediği, içgüdüsel ve bastırılamaz bir nefret besliyorlardı. Anne babalarının sevgisini kazanma konusunda, her konuda rakip olan iki kardeş, bebekliklerinden beri birbirlerinin başarısını görmeye katlanamıyorlardı. İki prens, babalarının diyarı olan, o zamanlar Aeolia denen Teselya'ya sığamadı ve kendi krallıklarını kurmak üzere güneye ve batıya gittiler. Salmoneus, Elis'i yönetmeye başladı ve Sisyphos da sonradan Korinthos ismi verilecek olan Ephyra'yı kurdu. Buradaki kalelerinden, Peloponez boyunca birbirlerine kinle bakıyor, düşmanlıkları her geçen yıl daha da büyüyordu.

Sisyphos, Salmoneus'tan öyle nefret ediyordu ki gözüne uyku girmiyordu. Onun katiyen ölmesini istiyordu. Bu arzusu öyle acı vericiydi ki kurtulmak için bir hançerle defalarca bacağını deşti. Fakat yapabileceği hiçbir şey yoktu. Kardeşini öldürecek olsa Furialar korkunç bir intikam alırdı. Kardeş katli, akraba suçlarının arasında en kötüsüydü. En sonunda Delfi kâhinine danışmaya karar verdi.

"Sisyphos ve Tyro'nun oğulları Salmoneus'u katledecek," dedi Pythia.

Bu sözler Sisyphos'un kulağına müzik gibi geldi. Tyro yeğeniydi, nefret ettiği kardeşi Salmoneus'un kızıydı. Sisyphos'un yapması gereken tek şey onunla evlenip oğul doğurtmaktı. "Salmoneus'u katledecek" oğullar. O günlerde amcalar, tepki çekmeden yeğenleriyle evlenebiliyordu, bu nedenle Tyro'yu atlarla, mücevherle, şiirlerle ve büyük cazibesiyle

büyüleyip baştan çıkarmaya çalıştı; Sisyphos istediği zaman fazlasıyla büyüleyici olabiliyordu. Yaptığı kurlar sayesinde zamanla kızın kalbini çaldı, evlendiler ve iki gürbüz oğulları oldu.

Yıllar sonra bir gün, Sisyphos arkadaşı Melops ile balık tutmaya gitmişti. Sythas Nehri'nin kenarında güneşlenirken muhabbete daldılar. Tam olarak aynı anda Tyro yanına bir hizmetçiyi, iki oğlunu –beş ve üç yaşındalardı artık–, yiyecek ve şarap dolu bir sepeti alarak Sisyphos'a sürpriz bir piknik düzenlemek adına saraydan ayrıldı.

Melops ve Sisyphos nehir kenarında tembel tembel atlar, kadınlar, spor ve savaş hakkında konuşuyordu. Tyro'nun ekibi tarlalarda ilerliyordu.

"Söylesenize efendim," dedi Melops, "Kral Salmoneus ile olan acı kavganıza rağmen kızıyla evlenmeniz beni hep şaşırtmıştır. Görebildiğim kadarıyla ondan hâlâ hoşlanmıyorsunuz."

"Hoşlanmamak ne kelime? Ondan tiksiniyorum, iğreniyorum, nefret ediyorum," dedi Sisyphos gürültülü bir kahkaha atarak. Yaklaşmakta olan Tyro kahkahayı duyunca tam olarak nerede olduklarını anladı. İştirakçileriyle beraber daha da yaklaştıkça kocasının her sözcüğünü duyabilir oldu.

"O orospu Tyro'yla evlendim çünkü Salmoneus'tan çok ama çok nefret ediyorum," diyordu. "Delfi kâhini bana, ondan oğullarım olursa büyüyünce Salmoneus'u öldüreceklerini söyledi. Kendi torunlarının elinde ölünce, Erinyslerin beni kovalayacağı korkusu olmadan o alçak domuz kardeşimden kurtulacağım."

"Bu..." Melops söyleyecek söz bulmaya çalışıyordu.

"Akıllıca mı? Kurnazca mı? Dahice mi?"

Tyro, babalarının sesini duyabilecek bir noktaya doğru koşmak üzere olan çocuklarına baktı. Onları geri döndürerek, arkalarında hizmetçiyle, nehrin kıvrıldığı yere doğru hızlıca götürdü.

Tyro, Sisyphos'un cazibesinden fazlasıyla hoşlanıyordu ancak babası Salmoneus'u başka her şeyin üzerindeki bir sadakatle seviyordu. Kâhinin kehanetine nasıl karşı koyacağını biliyordu.

"Gel çocuğum," dedi büyük oğluna, "akıntıya bak. Küçük balık görüyor musun?"

Küçük çocuk nehir kenarında eğildi ve aşağı baktı. Tyro elini onun boynuna koydu ve çocuğu suya itti. Çocuk debelenmeyi bırakınca kadın aynı şeyi küçük oğluna da yaptı.

Sarsılmış hizmetçiye, "Şimdi," dedi son derece sakince, "şöyle yapacaksın..."

Sisyphos ve Melops o akşam bir sürü balık tuttular. Işık sönmek ve onlar toplanmak üzereyken önlerine Tyro'nun hizmetçisi çıktı ve gergin bir tavırla eğilip onları selamladı.

"Affedersiniz majesteleri, ama Kraliçe prensleri karşılayıp karşılayamayacağınızı soruyor. Nehir kenarında zat-ı alinizi bekliyorlar. Söğüt ağacının hemen arkasındalar efendim."

Sisyphos söylenen yere gitti ve çimenlerin üzerinde solgun ve cansız yatan iki oğlunu gördü.

Hizmetçi kaçarak hayatını kurtardı ve ondan bir daha haber alınamadı. Öfkeli Sisyphos kılıcını çekerek saraya vardığında Tyro çoktan babasının krallığı Elis'e doğru yola çıkmıştı. Yuvasına geri dönünce

Salmoneus onu kardeşi Krethus ile evlendirdi; Tyro bundan fazlasıyla mutsuzdu.

Nefret ettiği kardeşi kadar kibirli ve mağrur olan Salmoneus, kendine Elis'te bir tanrı gibi bir düzen kurmuştu. Zeus'un fırtına getirme gücüne eşdeğer olduğunu iddia ederek, pirinç bir köprü inşa ettirdi; arabasının arkasına güğümler, kazanlar ve demir çanaklar bağlayarak bu köprünün üzerinde aşırı hızla gidiyor, gök gürültüsünün sesini taklit ediyordu. Aynı anda, şimşekleri taklit etmek için gökyüzüne alevli meşaleler fırlatılıyordu. Zeus bu kâfirlik ve küstahlığı fark edince gerçek bir yıldırımla olayı bitirdi. Kral, arabası, pirinç köprü ve mutfak aletleri patlayarak atomlarına ayrıldı ve Salmoneus'un gölgesi, Tartaros'un en karanlık çukurlarında ebedi azaba gönderildi.

Sisyphos Görevleri

Sisyphos, yıldırım yaratan mantık dışı kardeşinin ölümünü kutlamak için büyük bir ziyafet düzenledi. Ertesi sabah lordlar, toprak sahipleri ve toprak kiracısı çiftçilerden oluşan mazlum bir heyet tarafından uyandırıldı. Uykuyu gözlerinden attıktan ve sulandırılmamış bir kadeh şarapla baş ağrısını giderdikten sonra söyleyeceklerini dinlemeyi kabul etti.

"Majesteleri, birileri hayvanlarımızı çalıyor! Hepimizin hayvanları kayboldu. Kraliyet sürüleriniz de yok. Siz bilge ve zeki bir kralsınız. Bu işin sorumlusunu bulabilir misiniz?"

Sisyphos araştıracağına dair söz vererek onları gönderdi. Hırsızın, komşusu Autolykos olduğunu

düşünüyordu, fakat nasıl kanıtlayacaktı? Sisyphos kurnaz ve akıllıydı ancak Autolykos, hırsızların ve düzenbazların prensi, bebekken Apollon'un ineklerini çalan Hermes'in oğluydu. Autolykos'a, Hermes'ten yalnızca ona ait olmayan inekleri çalma eğilimini değil, aynı zamanda iş üstüne yakalanmamasını sağlayan büyüleyici güçleri de geçmişti.[1] Ayrıca Sisyphos ve komşularının kaybettiği inekler kahverengi ve beyaz renkteydi ve uzun boynuzları vardı; Autolykos'unkiler ise siyah beyazdı ve boynuzsuzdu. Epey kafa karıştırıcıydı ama Sisyphos bu işin arkasında Hermes'in ona öğrettiği büyüler olduğundan ve Autolykos'un, çaldığı ineklerin rengini gizlice değiştirdiğinden emindi.

"Pekâlâ," dedi kendi kendine, "hangisi daha güçlüymüş göreceğiz: hilebaz bir tanrının piç oğlunun ucuz büyüleri mi yoksa Korinthos'un kurucusu, dünyadaki en zeki kralı Sisyphos'un doğuştan gelen zekâsı ve aklı mı?"

Kendinin ve komşularının bütün ineklerinin toynaklarının altına küçük harflerle "BENİ AUTOLYKOS ÇALDI" yazısının kazınmasını emretti. Sonraki yedi gece boyunca, beklendiği üzere, yerel sürüler düzenli olarak kaybolmaya devam etti. Sisyphos ve önde gelen toprak sahipleri sekizinci günde Autolykos'u ziyaret etti.

Komşuları, "Hoş geldiniz dostlarım!" diye bağırdı ve neşeyle el salladı. "Bu ziyareti neye borçluyum?"

"İneklerine bakmaya geldik," dedi Sisyphos.

---

[1] Shakespeare'in *Kış Masalı* isimli oyunundaki alçak komedyen, yankesici, tenekeci ve "önem verilmeyen ucuz süsleri alan" kişinin adı Autolykos'tur.

"Tabii. Siz de mi siyah beyaz inek bakacaksınız? Safkan sürümün bu bölgede eşsiz olduğunu söylüyorlar bana."

"Epey eşsizler tabii," diye cevap verdi Sisyphos. "Kim böyle toynak görmüş hayatında?" İneklerden birinin ön bacağını kaldırdı.

Autolykos öne eğildi, toynağa oyulmuş yazıyı okudu ve neşeyle omuz silkti. "Ah," dedi. "Eğlenceliydi."

"Hepsini alın," diye emretti Sisyphos. Toprak sahipleri hayvanlarını götürürken Sisyphos, Autolykos'un evine baktı. "Sanırım *bütün* ineklerini alacağım," dedi. "Her bir ineği." Autolykos'un karısı Amphithea'dan bahsediyordu.

Sisyphos iyi bir adam değildi.[1]

Kartal

Hilebaz tanrının oğlunu zekâsıyla alt etmek, Sisyphos'un fazla kibirlenmesine sebep oldu. Gerçekten de dünyadaki en zeki ve en uyanık insan olduğuna inanmaya başladı. Kendini asil bir problem çözücü ilan etmişti ve önüne getirilen sorunlarla ilgili fikir beyan ederek büyük paralar alıyordu. Ancak kurnazlık ve sağduyu, hinlik ve muhakeme, zekilik ve bilgelik arasında bir fark vardır.

Asopos'u hatırlıyor musunuz? Thebaili rahibe Semele bu Boeotia nehrinin sularında yıkanarak

---

[1] Amphithea'nın tecavüzü, Autolykos'un kızı Antikleia'nın gerçek babasının Sisyphos olduğu söylentilerine yol açtı. Antikleia, Laertes'i, Laertes de yüce kahraman Odysseus ya da Ulysses'i doğurdu. Odysseus her şeyden öte kurnazlığı ve uyanıklığıyla tanınırdı.

Zeus'un ilgisini çekmiş ve Dionysos'u doğurmuştu. Maalesef o nehrin tanrısının Aegina isimli bir kızı vardı ve Zeus'un gözüne ilişecek kadar güzeldi. Tanrı, kartala dönüşerek aşağı indi ve kızı kaçırıp onu Attika kıyısına yakın bir adaya götürdü. Perişan olan nehir tanrısı onu her yerde arıyor, sevgili kızını gören birileri var mı diye karşısına çıkan herkese soruyordu.

"Keçi postu giyen genç bir kız, öyle mi?" diye cevap verdi Sisyphos kendine sorulduğunda. "Ya, evet, çok olmadı, öyle bir kızın bir kartal tarafından kaçırıldığını gördüm. Kız nehirde yıkanırken kartal güneşten çıkıp geldi... Çok–"

"Nereye götürdü onu? Gördün mü?"

"Şu bilezikler gerçek altın mı? Söylemem gerek, çok güzeller."

"Al, senin olsun. Yeter ki acı bana, Aegina'ya ne olduğunu söyle."

"Bir tepenin üzerinde duruyordum, yani her şeyi gördüm. Kartal onu – şu yüzüğün zümrüt, değil mi? Ya, teşekkürler, düşüneyim bir... Evet, denizin üzerinde uçtular ve oraya, o adaya indiler. Pencereye gel. Ufuk çizgisinin orada, görüyor musun? Oenone diyorlar o adaya sanırsam. Onları orada bulacaksın. Aa, gidiyor musun?"

Asopos bir sandal kiraladı ve adaya doğru yol aldı. Yolun yarısını gitmişti ki Zeus onun geldiğini gördü ve teknenin pruvasına bir yıldırım gönderdi. Asopos ve teknesi, patlamanın etkisiyle büyük bir akıntıya kapıldılar ve kendi nehrinin ağzına, oradan da kendi nehrine döndüler.[1]

---

[1] Asopos en az iki nehirden sorumluydu. Birisi Thebai'yi besleyen, Boeotia'daki nehirdi, bu ise Korinthos'ta akan nehirdi.

Ama Sisyphos! Zeus'un gözleri bir süredir o caninin üzerindeydi. Sisyphos'un, topraklarına gelen misafirlerin iyi niyetini suiistimal etme geçmişi, *xenia* tanrısının gözünden kaçmamıştı. Onlardan haraç kesiyor, hazinelerini yağmalıyor, karılarının ırzına geçiyor, kutsal misafirperverlik yasalarının her ilkesini utanmadan hiçe sayıyordu. Şimdi de işi olmayan mevzulara karışmaya, kendinden üstün olanların işlerine burnunu sokmaya, Tanrılar Kralı'nı ispiyonlamaya kalkışıyordu. Önlem almanın vakti gelmişti. Başkalarına karşı ibretlik olmalıydı. Başına ölüm ve lanet gelecekti.

Sisyphos kraliyet kanına sahip olmasına rağmen Zeus şuna karar verdi: Hayatı öyle kötü, öyle arsız geçmişti ki yeraltına Hermes tarafından gönderilme şerefine layık görülmeyecekti. Bunun yerine onu zincire vurması ve ona eşlik etmesi adına Thanatos yani Ölüm'ün kendisi gönderildi.

Ölüm'ü Aldatmak

Thanatos, ölüm tarafından işaretlenmiş kişilere kendini göstermekten çok keyif alıyordu; böylesi karamsar bir ruh ne kadar keyifli olabilirse tabii.

Onların önünde beliriyor, başka kimseye görünmüyordu; sıska suretini siyah bir cübbenin altına gizliyor, buhar tutamları yayıyor, kolunu kurbanlarına kasıtlı olarak acımasız bir şekilde yavaşça uzatıyordu. Kemikli parmağının ucuyla etlerine dokunduğu an, içlerindeki ruhlardan hazin bir inilti duyulurdu. Thanatos, kurbanlarının yaşamı sönerken ciltlerinin solmasını, gözlerinin titremesini ve

bir perde inmesini izlemekten büyük zevk alıyordu. En çok da ruhun ölümlü cesetten ayrılıp kendini onun prangalarına bırakarak götürülürken son kez titreyerek iç çekişini seviyordu.

Çoğu hilekâr, azimli düzenbaz gibi Sisyphos'un da uykusu hafifti. Zihni her daim çalışıyor, en ufak seste dahi sıçrayarak uyanıyordu. Bu nedenle odasına süzülen Ölüm'ün sessiz fısıltısı bile uyanarak yatakta oturmasına sebep oldu.

"Sen de kimsin, cehennem ol!"

"Cehennem mi? Ben *Cehennem*'in kendisiyim. Muhahahaha!" Thanatos ölmekte olan ölümlüleri sıklıkla çıldırtan o tekinsiz, korkunç kahkahasını attı.

"Homurdanmayı bırak. Derdin ne senin? Dişin mi ağrıyor? Hazımsızlık mı çekiyorsun? Bilmece gibi konuşma. Adın ne?"

"Adım..." Thanatos etkiyi kuvvetlendirmek için duraksadı. "Adım..."

"Bütün gece burada bekleyemem."

"Adım..."

"Adın var mı ki?"

"Thanatos."

"Ya, demek Ölüm'sün, öyle mi? Hım." Sisyphos etkilenmemiş gibi görünüyordu. "Daha uzun olduğunu düşünmüştüm."

"Sisyphos, Aeolus oğlu," dedi Thanatos sakin bir ses tonuyla, "Korinthos Kralı, Lord..."

"Evet evet, *benim* kim olduğumu biliyorum. Adını hatırlamakta zorlanan sensin. Otursana. Ayaklarını dinlendir."

"Ayaklarım yorulmadı. Havada duruyorum ben."

Sisyphos yere baktı. "Ya, evet, öyle. Benim için geldin, değil mi?"

Sözlerinin hak ettiği saygı ve hayranlıkla karşılaşacağına inancı kalmayan Thanatos prangaları Sisyphos'a gösterdi ve tehditkâr bir tavırla yüzünün önünde salladı.

"Zincirlerini de getirmişsin. Demirden mi?"

"Çelik. Kırılmaz çelik. Kyklop Steropes tarafında Hephaistos'un ateşlerinde dövülmüş prangalar. Efendim Hades tarafından büyülendiler. Takıldığı kişiler tanrının kendisinden başka kimse tarafından serbest bırakılamaz."

"Etkileyici," diye kabullendi Sisyphos. "Ama tecrübelerime göre hiçbir şey kırılmaz değildir. Ayrıca kilidi veya kancası bile yok."

"Kilidi ölümlü gözler tarafından görülmeyecek kadar kurnazca yapıldı."

"Öyle mi dersin? İşe yaradıklarına hiç inanmıyorum. İddiaya varım kendi sıska koluna bile takamazsın. Hadi, dene."

Değerli prangalarıyla bu şekilde apaçık dalga geçilmesine katlanamazdı Thanatos. "Aptal adam!" diye bağırdı. "Böylesi karmaşık aletler ölümlülerin anlayışının dışındadır. Bak! Bir kez arkamdan dolaştır ve öne getir. Çok kolay. Bileklerimi birleştir sonra kelepçeleri kapat. Tam şuraya basacak olursan kilitlenecek, şurada görünmez bir panel var ve... dur!"

"Evet, anladım," dedi Sisyphos düşünceli düşünceli. "*Cidden* anladım. Haksızdım, çok haksızdım. Ne kadar müthiş bir işçilik."

"Ah."

Thanatos prangalardan kurtulmaya çalıştı ama gövdesini hareket ettiremiyordu. "Iıı... yardım eder misin?"

Sisyphos yatağından kalktı ve odanın sonundaki büyük gardırobu açtı. Havada süzülen, sıkıca bağlanmış Thanatos'u oraya götürmek çok kolay oldu. Bir kez itince adam kayarak burnunu dolabın arkasına çarptı.

Sisyphos gardırobun kapısını kilitleyerek neşeyle bağırdı. "Bu gardırobun kilidi ucuz ve insan yapımı olabilir ama emin ol, Hephaistos'un alevlerinde dövülmüş prangalar kadar işe yararlar."

Boğuk, çaresiz, çıkmak için yalvaran çığlıklar duyuldu ama Sisyphos, "Muhahahaha," diye içten kahkahalar atarak Ölüm'ün yakarışlarını duymazdan geldi.

Ölüm'süz Yaşam

Thanatos'un hapsinin ilk günleri olaysız geçti. Ne Zeus, ne Hermes, hatta ne de Hades, Sisyphos'un cehenneme taşındığını doğrulama ihtiyacı hissetmedi. Sonra bir hafta boyunca yeni ölü ruh gelmedi ve yeraltının ruhları ve iblisleri homurdanmaya başladı. Bir hafta daha geçti ve suçsuz hayatı dolayısıyla Ruh Rehberi Hermes'in eşliğiyle Elysium'a götürülme şerefine erişen saygıdeğer Artemis rahibesi dışında tek bir gölge dahi gelmedi. Ruh akışının durması, Hades sakinlerini çok şaşırtmıştı; en sonunda birileri günlerdir Thanatos'u görmediğini söyledi. Arama ekipleri gönderildi ama Ölüm bulunamadı. Böyle bir şey daha önce hiç yaşanmamıştı. Thanatos olmayınca bütün sistem çökmüştü.

Olympos'ta bu duruma dair görüşler bölünmüştü. Dionysos bu olayı çok komik buluyordu; ölümcül karaciğer sirozunun sonu geldiği için kadeh kaldırdı. Apollon, Artemis ve Poseidon konuya hemen hemen tarafsız bakıyorlardı. Demeter, Persephone'nin Yeraltı Kraliçesi olarak otoritesine karşı gelindiğinden korkuyordu. Anne kızın hüküm sürdüğü mevsimler, yaşamın sürekli sonlanmasını ve başlamasını gerektiriyordu ve bunu yalnızca ölümün varlığı sağlayabilirdi. Böyle yakışıksız bir skandal yaşanması Hera'yı öfkelenmiş, bu nedenle Zeus da huzursuzlanmaya başlamıştı. Genelde neşeli ve taşkın olan Hermes de gergindi, çünkü yeraltında işlerin yolunda gitmesi biraz da onun sorumluluğundaydı.

Ancak bu duruma en çok katlanamayan kişi Ares'ti. Çok hiddetliydi. Aşağıya bakıp insan diyarında savaşların aynı vahşetle devam ettiğini görüyordu, ama *kimse ölmüyordu.* Savaşçılar kargılarla delik deşik oluyor, atlar tarafından eziliyor, savaş arabalarının tekerlekleriyle organları parçalanıyor, kılıçlar tarafından kafaları kesiliyordu ama ölmüyorlardı. Savaş gülünç duruma düşüyordu. Askerler ve siviller ölmüyorsa, o zaman... savaşın anlamı yoktu. Hiçbir şeyi çözmüyordu. Hiçbir şey başarmaya yardımcı olmuyordu. Savaşın iki tarafı da kazanamıyordu.

Daha küçük tanrılar da Olymposlular gibi bu konuda fikir ayrılığı yaşıyordu. Kerler savaşta düşenlerin kanlarını içmeye devam ediyor, ruhlarına ne olduğuyla hiç ilgilenmiyordu. Horalardan ikisi olan Dike ve Eunomia, Demeter'e katılıyor, ölümün olmayışının işlerin doğal düzenini bozduğunu düşü-

nüyordu. Kız kardeşleri Eirene yani barış tanrıçası, keyfini gizlemekte güçlük çekiyordu. Ölüm'ün olmayışı, savaşların da olmayışı anlamına geliyorsa kesinlikle onun zamanı gelmişti.

Ares, anne babası Hera ve Zeus'un başını öyle kesintisiz bir yaygarayla yedi ki sonunda dayanamadılar. Thanatos'un bulunması gerektiğini bildirdiler. Hera en son görüldüğü yeri bilmek istedi.

"Tabii, Hermes," dedi Zeus, "en son onu o kara kalpli Sisyphos'un ruhunu almaya göndermemiş miydin?"

"Lanet olsun!" Hermes sinirlenerek bacağına vurdu. "Tabii! *Sisyphos*. Thanatos'u onu zincirleyip Hades'e götürmesi için göndermiştik. Bekleyin."

Hermes'in topuklarındaki kanatlar çırpındı, titredi, mırıldandı ve tanrı yok oldu.

Göz kırpıncaya kadar geri döndü. "Sisyphos yeraltına gitmemiş. Thanatos yarım ay önce onu almak için Korinthos'a gönderilmiş ve ikisi de o zamandan beri görülmemiş."

"Korinthos!" diye bağırdı Ares. "Neyi bekliyoruz?"

Odadaki kilitli gardırop çok geçmeden bulundu, kapısı açıldı ve içinde, pelerinlerin altında ağlayarak bir köşede oturan, küçük düşmüş Thanatos görüldü. Hermes onu cehenneme götürdü ve Hades elini sallayarak onu büyülü prangalardan kurtardı.

"Bunu sonra konuşacağız Thanatos," dedi. "Şu an seni bir dolu ruh bekliyor."

"Önce o zalim Sisyphos'u alayım efendim," diye yalvardı Thanatos. "Beni ikinci kez kandıramaz."

Hermes bir kaşını kaldırdı ama Hades yanındaki tahtta oturan Persephone'ye baktı. Tanrıça başını

salladı. Thanatos yeraltı hizmetçileri arasında en sevdiğiydi.

"Berbat etmediğinden emin ol yeter," diye homurdandı Hades ve elini sallayarak onu yolladı.

Cenaze Töreni

Sisyphos'un aptal olmadığını çoktan anlamışsınızdır. Thanatos'un, gardırobunda sonsuza dek kalacağını bir an bile düşünmemişti. Ölüm er geç serbest bırakılacak ve yeniden onun peşine düşecekti.

Geçici olarak kaldığı kasaba villasında Sisyphos karısına seslendi. Yeğeni Tyro oğullarını boğup onu terk ettikten sonra Sisyphos yeniden evlenmişti. Yeni genç kraliçesi, inatçı ve huysuz Tyro'nun aksine nazik ve itaatkârdı.

"Canım," dedi onu yanına çekerek, "yakında öleceğimi hissediyorum. Son nefesimi alıp ruhum göçtüğünde ne yapacaksın?"

"Ne gerekiyorsa onu yapacağım lordum. Sizi yıkayıp yağlayacağım. Dilinize bir *obulus* koyacağım ki kayıkçıya ödemenizi yapabilin. Tabutunuzun başına yedi gün yedi gece muhafız dikeceğiz. Yeraltı Kral ve Kraliçesini tatmin etmek için adaklar yakacağız. Böylece Asphodel Çayırları'na olan yolculuğunuz kutsanacak."

"Niyetin iyi, ama *yapmaman* gereken şey tam olarak da bu," dedi Sisyphos. "Öldüğüm an beni soyup sokağa atacaksın."

"Lordum!"

"Çok ciddiyim. *Ölümüne* ciddiyim. İsteğim, dileğim, emrim bu. Kim ne derse desin *hiç* dua etme-

yecek, *hiç* adak adamayacak, cenaze töreni *yapmayacaksın.* Benden kalanlara köpeğe davranır gibi davran. Söz ver."

"Ama–"

Sisyphos kadının omuzlarını tuttu ve emirlerinin ciddiyetini pekiştirmek için gözlerinin derinliklerine baktı. "Beni sevdiğin ve bana bağlı olduğun gibi, öfkeli ruhum sana musallat olmasın diye, söylediklerimi *aynen* yapacağına söz ver. Ruhun üzerine yemin et."

"Yem... yemin ederim."

"Güzel. Hadi içelim. Kadeh kaldıralım... 'Yaşama!'"

Zamanlaması her zamanki gibi kusursuzdu, çünkü o gece Sisyphos yatağının yanındaki Ölüm'ün fısıltısı tarafından uyandırıldı.

"Vaktin geldi Korinthoslu Sisyphos."

"Ah, Thanatos. Seni bekliyordum."

"Beni kandırmaya çalışma."

"Ben mi? Seni kandırmak mı?" Sisyphos ayağa kalkarak uysal bir itaatkârlıkla eğildi ve prangalara vurulmaları için bileklerini uzattı. "Hiç aklımdan geçmedi bile."

Prangalar takıldı ve ikili yeraltının ağzına doğru süzüldü. Thanatos, Sisyphos'u Styks'in kenarına bıraktı ve toplanmayı bekleyen ruh yığınıyla ilgilenmek için yanından ayrıldı.

Kayıkçı Kharon kayığıyla geldi ve Sisyphos kayığa bindi. Kharon kayığı kıyıdan uzaklaştırırken elini uzattı.

"Hiçbir şeyim yok," dedi Sisyphos ceplerine vurarak.

Kharon tek kelime etmeden onu Styks'in karanlık sularına itti. Su soğuktu, korkunç derecede soğuktu ama Sisyphos karşıya yüzmeyi başardı. Sular derisini katlanamayacağı derecede yaktı ve kabarttı ama Sisyphos karşı tarafa geçtiği anda, tasarladığı üzere, çok acınası bir görüntü sergilediğini biliyordu.

Gölgeler gözlerini kaçırarak titreşip yanından geçtiler.

"Taht odası ne tarafta?" diye sordu birine. Tariflerini takip edince kendini Persephone'nin önünde buldu.

"Sevgili kraliçe." Sisyphos başını eğdi. "Hades'le konuşmak istiyorum."

"Kocam bugün Tartaros'ta. Onun adına ben konuşuyorum. Sen kimsin ve bu halde önümde durmaya nasıl cüret edersin?"

Sisyphos çıplaktı, bir kulağı kopmuş, gözlerinden biri yuvasından sarkmıştı. Ruhani bedeni ısırıklarla, çiziklerle, eziklerle, kesiklerle ve açık yaralarla doluydu; yukarıdaki Korinthos sokaklarında maddesel bedeninin gördüğü sert muamelenin delililiydi bu. Karısı emirlerine uymuştu.

"Hanımefendi," diyerek Persephone'nin önünde yerlere eğildi, "kimse bunun yakışıksızlığını benim kadar sert hissedemez. Karım, hain, kötü, canavar, kâfir karım bu acınası duruma düşmemin sebebi. Ölürken bile kadınlarına şöyle söylediğini duydum: 'Cenaze törenine altın harcamayacağız. Yeraltı tanrıları bizim için hiçbir şey ifade etmiyor. Bedenini dışarı atın da köpekler yesin. Cenazesi için ayırdığı parayı büyük bir ziyafete harcayın. Hades ve Persep-

hone'ye kurban etmek için ayrılan sığırlar bizim için pişirilecek.' Kahkaha atıp ellerini çırptı ve bunlar dünyada duyduğum son seslerdi yüce kraliçem."

Persephone çok öfkelendi. "Ne cüret! Ne cüret! Cezalandırılacak."

"Pekâlâ majesteleri. Ama nasıl?"

"Canlı canlı derisi yüzülecek..."

"Evet. Fena değil. Ama bana izin verin, şey yapsak çok komik olmaz mıydı–" Sisyphos aklına bir fikir gelince gülümsedi, "–beni yukarıdaki dünyaya canlı halde geri gönderseniz komik olmaz mıydı? Şaşkınlığını bir hayal edin!"

"Hım..."

"Küstahlığının ve saygısızlığının bedelini her gün ödediğinden emin olurum. Altınlar, ziyafetler içinde değil, kötü muamele, hakaret ve esaret içinde yaşayacak. Kanlı canlı önüne çıktığımdaki yüzünü görmek için *sabırsızlanıyorum*... peki ya... peki ya her zamankinden daha genç, sağlıklı ve yakışıklı olsam? O yirmi altı yaşında ama ondan çok yaşadığımda çekeceği eziyeti bir düşünsenize! Onu kölem olarak kullanacağım. Onun için her gün *işkence* gibi geçecek."

Persephone bunu düşününce gülümsedi ve el çırptı. "Öyle olsun." Yeraltında geçirdiği yıllardan sonra Persephone cehennem krallığının düzgünce yönetimi konusunda asil bir gurur ve katı bir inanca sahip olmuştu.

Böylece Sisyphos yukarıdaki dünyaya bırakıldı ve hoşnut karısıyla birlikte mutlu bir yaşam sürdü.

Vakti geldiği zaman ölümü ise farklı oldu.

Kayayı Yuvarlamak

Sisyphos'un ikinci kez ölümden kaçtığını öğrenen Zeus, Ares, Hermes ve Hades buna hiç de mutlu olmamıştı. Fakat Persephone kararını vermişti ve bir ölümsüzün hükmü başka bir ölümsüz tarafından geri alınamazdı.

Elli yıl daha sessiz sakin ve refah bir yaşam sürdükten sonra Sisyphos'un karısı, ölümlü hayat süresinin sonuna geldi ve böylece Persephone ile Sisyphos'un arasındaki sözleşme de son buldu. Thanatos onu üçüncü ve son kez ziyaret etti.

Bu sefer Sisyphos, Kharon'a ücretini verdi ve Styks'i düzgünce geçti. Karşı kıyıda onu Hermes bekliyordu.

"Bak sen. Korinthos Kralı Sisyphos. Yalancı, sahtekâr, dolandırıcı ve düzenbaz. Tam benim kafa dengim. Hiçbir ölümlü, ölümü bir kez bile aldatmayı başaramadı – sen iki kez başardın. Aferin sana."

Sisyphos eğildi.

"Böyle bir başarı, ölümsüzlük fırsatını hak ediyor. Benimle gel."

Hermes, Sisyphos'u sayısız koridordan ve geçitten geçirerek büyük bir yeraltı odasına getirdi. Zeminden tavana doğru büyük bir eğim vardı. En aşağısında, ışık huzmesiyle aydınlanan bir kaya duruyordu.

"Yukarı dünya," dedi Hermes, ışığın kaynağını işaret ederek.

Sisyphos eğimin ucunda, tavanda, içinden gün ışığı süzülen, kare şekilli bir geçit gördü. Hermes işaret edince geçit kapandı ve ışık huzmesi yok oldu.

"Yapman gereken tek şey, bu kayayı yokuş yukarı yuvarlamak. Tepeye vardığında delik açılacak. Dışarı çıkıp ölümsüz Kral Sisyphos olarak sonsuza dek yaşayacaksın. Thanatos seni bir daha asla ziyaret etmeyecek."

"Bu kadar mı?"

"Bu kadar," dedi Hermes. "Tabii, bundan hoşlanmadıysan seni Elysium'a götürebilirim; erdemli kişilerin ruhlarıyla birlikte mutlu mutlu sonsuza dek yaşayabilirsin. Ama kayayı tercih edersen başarana, özgürlüğünü ve ölümsüzlüğünü kazanana dek denemelisin. Kararını ver. Burada huzurlu bir ahiret yaşamak mı yoksa yukarıda ölümsüzlük fırsatı mı?"

Sisyphos kayayı inceledi. İriydi ama devasa değildi. Yokuş da dikti ama aşırı değil. Kırk beş derecelik bir açıydı. Sıkıcı ve terbiyeli ruhlarla Elysium kırlarında geçen sonsuz bir yaşam mı yoksa yukarıdaki gerçek dünyada eğlence, pislik, şamata ve çılgınlıkla geçen sonsuz bir yaşam mı?

"Hile yok, değil mi?"

"Hile yok, baskı yok," dedi Hermes ve elini Sisyphos'un omzuna koyarak en baş döndürücü gülümsemelerinden birini sergiledi. "Seçim senin."

Gerisini biliyorsunuz. Sisyphos omzunu kayaya dayayıp yokuş yukarı itmeye başladı. Yolun yarısını gidince ölümsüz hayatın ellerinde olduğuna emin oldu. Dörtte üçü bitince yorulmuştu ama bitap düşmemişti. Beşte dördü ve... lanet olsun, bu yorucu bir işti. Altıda beşinde acı başladı. Yedide altısında *ıstırap*. Sekizde yedisi... Zirveye bir parmak kalmıştı, hatta bir tırnak ucu, son bir kez gücünü toplarsa... *Hayıuuur*! Kaya kaydı, Sisyphos'un üzerinden sıçra-

dı ve dibe yuvarlandı. "İlk deneme için fena değil," diye düşündü Sisyphos kendi kendine. "Biraz zaman ayırırsam ve gücümü korursam oraya ulaşabilirim. Yapabileceğimi biliyorum. Bir yöntem keşfedeceğim. Belki ters gidip yükü sırtıma vermeliyim. Bunu yapabilirim..."

Sisyphos hâlâ orada, Tartaros salonlarında, kayayı yukarı yuvarlıyor, neredeyse zirveye varıyor, sonunda kaya geri yuvarlanıyor ve en baştan başlamak zorunda kalıyor. Sonsuza dek orada olacak. Başarabileceğine hâlâ inanıyor. Son kez çabalarsa özgür olacak.

Ressamlar, şairler ve filozoflar, Sisyphos mitine dair pek çok şey gördüler. İnsan yaşamının absürdlüğünü, çabanın beyhudeliğini, kaderin amansız zalimliğini, yerçekiminin yenilmez gücünü gördüler. Ancak insanlığın cesaretine, direncince, cesaretine, dayanıklılığına ve kendine olan inancına dair şeyler de gördüler. Boyun eğmeyi reddedişimize dair kahramanca şeyler gördüler.

HUBRİS

Yunanlar için *hubris*, özel bir kibir çeşidiydi. Sıklıkla ölümlülerin tanrılara meydan okumasına ve eninde sonunda bir çeşit cezaya yol açıyordu. Yunan tragedyasının kahramanlarında ve Yunan mitinin başta gelen birçok diğer karakterinde esas olmasa da sıklıkla görülen bir özelliktir. Bazen başarısızlık bize değil, insanların onlara denk ya da onlardan üstün olabileceğini kabul edemeyen kıskanç, aşağılık ve gururlu tanrılara ait oluyordu.

Gözyaşları

Tantalos ve Dione'nin tek çocuğunun Pelops olmadığını hatırlayacaksınız. Niobe isimli bir kız çocukları da vardı. Babasının korkunç kaderinin ve kardeşinin nahoş maceralarının aksine o onurlu ve kendinden emin bir kadındı. Zeus ve Antiope'nin oğlu Amphion ile tanışıp evlenmişti. Amphion, hatırlayacağınız üzere, Hermes'in eski sevgilsi, Thebai şehrinin surlarını inşa eden ikizlerden, sesi ve lirinin telleriyle taşları büyüleyen ikizdi.[1]

[1] Amphion, Niobe'yle evlenip onu kuruluşuna yardım ettiği Thebai'ye götürdükten sonra aslında dört telli olan lire üç tel daha ekledi; böylece Niobe'nin doğum yeri olan Anadolu'nun şerefine, bugün hâlâ Lydia makamı denilen müziği çalabilecekti.

Niobe ve Amphion'un yedi kızı, yedi oğlu oldu: Niobidler.

Tehlikeli derecede kendini beğenmişlikle ve özsaygıyla kuşanmış olan Niobe, dinleyen herkese ne kadar önemli biri olduğunu ve soyunun ne kadar asil, ne kadar ilahi olduğunu anlatmaktan hoşlanıyordu.

"Annemin tarafından Tethys ve Okeanos'un soyundan geliyorum – biliyorsunuz, ilk nesil Titanlar. Babamın tarafından Tmolos var elbette, Lydia dağ tanrıları arasında en soylusu. Sevgili kocam Amphion da Zeus ile ejderhanın dişlerinden fırlayan ilk Thebaili Spartoi'den biri olan Kral Nykteus'un kızı Antiope'nin oğlu. Yani canım oğullarım ve kızlarım, söylemem gerekirse, dünyadaki aileler arasında en seçkin soya sahip olmakla övünebilirler. Övünmelerine izin vermiyorum elbette. Soylular asla böbürlenmez."

Eğer Niobe kendini tanrıların annesi dişi Titan Leto ile kıyaslamaya kalkışmasaydı, böyle bir ahmaklık üzücü olmakla sınırlı kalabilirdi. Thebai halkının her yıl toplanıp Leto'ya ilahiler okuyarak Artemis ve Apollon'un Delos'taki mucizevi doğumu anlattıkları günde –dişi Titan ve haysiyeti adına kutsal olan tam da o günde– Niobe o kibirli sözleri sarf etti.

"Yani, Leto'nun sevgili ikizleri Artemis ve Apollon'un çok büyüleyici ve ilahi olduğunu ben de kabulleniyorum, elbette öyleler. Ama yalnızca *iki* çocuk? Bir kız, bir oğlan? Aman, kendine nasıl anne diyor anlayamıyorum. Hem kim demiş benim yedi oğlum ve yedi kızımın *hepsi* değilse de bazıları ila-

hi ölümsüzlük mertebesine yükselemeyecek diye?[1] Soyları düşünülünce çok muhtemel geliyor bana, öyle değil mi? Bence Leto gibi tembel, kaba ve verimsiz anneler adına yapılan kutlamalar fazlasıyla yakışıksız. Önümüzdeki sene bu bayramın iptal edildiğinden emin olacağım."

Bu kendini beğenmiş Thebailinin onu böyle aşağıladığı ve kendini onun üstüne koyduğu Leto'nun kulağına gidince kadın, anlayışlı ikizlerinin gözü önünde yaşlara boğuldu.

"Korkunç, kendini beğenmiş, kibirli kadın," dedi hıçkırarak. "İki çocuğum var diye bana tembel dedi... Bana verimsiz dedi... ve kaba. Thebai halkının bayram günümü kutlamasının önüne g-g-geçeceğini söyledi..."

Artemis kolunu onun omzuna atarken Apollon da yumruğunu eline vurarak ileri geri yürüyordu.

"Onun on dört çocuğu var," diye sızlandı Leto, "yani ona kıyasla sanırım yetersizim..."

"Yeter!" dedi Artemis. "Gel kardeşim. O annemizi ağlattı. Bu kadının gözyaşı ne demekmiş öğrenmesinin vakti geldi."

Artemis ve Apollon doğrudan Thebai'ye gidip Amphion ve Niobe'nin on dört çocuğunun her birini avladılar. Artemis gümüş oklarıyla yedi kızı öldürdü; Apollon da altın oklarıyla yedi oğlu. Amphion

---

[1] Bu zamanlarda, sonrasındaki Kahramanlar Çağı'nda olduğu gibi, insanların ölümsüzlük mertebesine erişme olasılığı hep bulunuyordu. Herakles'in başına gelecekti bu. Sonraki uygarlıklarda Roma imparatorları tanrılaştırılacak, Roma Katolikleri kutsanacak, film aktörleri de Hollywood Şöhretler Kaldırımı'nda yıldıza dönüştürülecekti.

bu haberleri duyunca kendi kılıcıyla intihar etti. Niobe'nin yası da katlanılamazdı. Çocukluk evine kaçtı ve Sipylos Dağının yamacına sığındı. Her ne kadar züppe, pervasız, kibirli ve gülünç davranmış olsa da böylesi acınası ve teselli edilemez bir mutsuzluk katlanılamazdı. Tanrılar onun durmak bilmeyen ağıtlarını duymaya katlanamadılar, bu nedenle onu taşa çevirdiler. Ancak sert kaya bile bu gözyaşlarını durdurabilecek güce sahip değildi. Niobe'nin gözyaşları taştan süzüldü ve dağ yamacından akarak şelale oldu.

Bugün bile, artık adı Spil Dağı olan Sipylos'u ziyaret eden kişiler, bir kadın yüzünün ana hatlarının seçilebildiği bu kayayı görebilirler. Türkçede "Ağlayan Kaya" olarak bilinir.[1] Dağ, adı bugün Manisa olan Tantalis'e bakar. Bu kayadan sızan sular sonsuza dek acı içinde akacak.

Apollon ve Marsyas: Şiş Yanaklar

Aşırı kibir gösterebilen tek canlılar ölümlüler değildi. Tanrıça Athena'nın hasara uğramış özsaygısı sonunda, doğrudan olmasa da, Marsyas isimli kendini beğenmiş bir varlığın çöküşüne sebep oldu.

Her şey Athena kıvançla *aulos* isimli yeni bir enstrüman icat ettiğinde başladı. İki kavallı, modern obua ya da İngiliz kornosu gibi, tahtadan yapılma üflemeli bir çalgıydı bu.[2] Bu olağanüstü enstrüman-

---

[1] Kaya kireçtaşındandır ama yapı ve davranış olarak tantaluma çok benzeyen niobium elementi, adını gözyaşı kraliçesinden alır.

[2] Pallas Athena'nın şerefine isimlendirilmiş palladyum ele-

la ilgili bir sorun vardı: Athena onu ne zaman çalsa – çıkan müzik şüphesiz muazzam olsa da– Olymposlu dostları kahkahalarla gülüyordu. Athena yanaklarını iyice şişirerek üflemeden güzel bir ses çıkmıyordu. Ağırbaşlılığın simgesi olan bu tanrıçanın yüzünün kızarıp su kurbağası gibi şiştiğini görünce saygısız ailesi kahkahalarla gülüyordu. Bilge, (çoğunlukla) gösterişten ve kibirden yoksun olan Athena imajına *hiç* önem vermiyor değildi ve dalga geçilmeye katlanamazdı. Tanrıları bu yeni çalgısının tatlı sesiyle üç kez etkilemeye çalıştıktan sonra onu lanetledi ve Olympos'tan aşağı attı.

Aulos Anadolu'ya, Frigya Krallığı'na, (dönemeçli akışı bütün dolambaçlı akıntılara ismini veren) Menderes nehrinin kaynağına yakın bir yere düştü ve onu Marsyas isimli bir satyr buldu. Dionysos müridi olan Marsyas'ın, daha birçok kötü şöhretli özelliğin yanı sıra, merak duygusu da vardı. *Aulos*'un tozunu alıp ona üfledi. Duyduğu tek şey kısa bir *bip* sesi oldu. Güldü ve karıncalanan dudaklarını kaşıdı. Uzun, yüksek bir müzikal nota duyulana kadar var gücüyle nefes alıp üfledi. Eğlenceli bir işti bu. Üflemeye devam etti ve şaşırtıcı derecede kısa bir süre sonra gerçek bir ezgi çalabildi.

Bir-iki ay içinde ünü tüm Anadolu'ya ve Yunanistan'a yayılmıştı. "Müzisyen Marsyas" olarak tanınıyor, *aulos* mahareti ağaçları dans ettirip taşlara şarkı söyletiyordu.

---

mentinin başlıca kullanımlarından birinin, tahtadan yapılan üflemeli çalgılar olması hoş bir tesadüf. *Acaba* tesadüf mü? Hımm...

Müzisyenliğinin getirdiği ün ve hayranlıktan zevk alıyordu. Bütün satyrler gibi mutlu olmak için biraz şaraba, kadınlara ve şarkıya ihtiyacı vardı ve bu üçüncü konudaki ustalığı diğer ikisini hazır hale getiriyordu.

Bir akşam, çatırdayan ateşin etrafında, ayaklarının dibinde Menderes nymphaları ona hayran hayran bakarken Marsyas sarhoş halde göğe bağırdı.

"Apollon! Lir tanrısı! Tam bir müzisyen olduğunu düşünüyorsun ama bir yarasa... bir yaratma... bir yasama... Neydi o kelime?"

"Yarışma mı?" diye önerdi uyuşuk nymphalardan biri.

"Evet o. Eğer bir... o dediğinden... kazanırdım. Kolayca. Şüphesiz. Herkes lir çalabilir. Çok sıkıcı. Ama benim kavallarım... Benim kavallarım senin tellerini yenebilir. İşte o kadar."

Nymphalar güldü, Marsyas da güldü, geğirdi ve mutlu mutlu uykuya daldı.

Yarışma

Sonraki gün Marsyas yoldaşlarıyla birlikte Aulocrene Gölü'ne* doğru yola çıktı. Büyük bir ziyafet için orada diğer satyrlerle buluşma planı yapmışlardı; Marsyas kendi yazdığı vahşi ve çılgın dans müziklerini çalacaktı. Gölün kıyısından kamış toplayacak (ki gölün ismi, bunların bolluğuna işaret eder: *aulos* "kamış" *krene* ise "pınar" ya da "çeşme" anlamına gelir) ve *aulos*'u için kendine yeni bir ağızlık kesecekti. *Aulos*'unu çalarak ve dans ederek takipçilerini

* Günümüzde Salda Gölü –çn.

müzikler dolu neşeli bir yolculuğa çıkardı; sonra bir köşeyi dönünce yolunun göz kamaştırıcı ve rahatsız edici bir manzarayla kesildiğini gördü.

Çayıra bir sahne dikilmişti ve üzerinde dokuz Musa geniş bir yarım çember şeklinde oturuyordu. Sahnenin ortasında bir elinde liriyle Apollon duruyordu ve güzel dudaklarında sert bir gülümseme vardı.

Marsyas kayarak durdu ve arkasındaki çeşit çeşit satyr, faun ve Menderes nymphası şaşkınlıkla ona ve birbirine çarptı.

"Ee, Marsyas," dedi Apollon. "Cesur sözlerini yarışa tabii tutmaya hazır mısın?"

"Sözler mi? Hangi sözler?" Marsyas önceki gece ettiği sarhoş böbürlenmeyi hatırlamıyordu.

"'Apollon ile aramda yarış olsaydı,' dedin, 'onu kesin yenerdim.' Bunun doğru olup olmadığını öğrenme şansın var şimdi. Musalar bizi dinlemek ve karar vermek için ta Parnassus'tan geldiler. Sözleri nihai olacak."

"A-a-ama... Ben..." Marsyas'ın ağzı bir anda kupkuru olmuş, bacakları titremeye başlamıştı.

"Benden daha iyi bir müzisyen misin değil misin?"

Marsyas arkasındaki takipçilerinden şüpheli mırıltılar duydu ve gururunun alevleri yeniden parladı.

"Adil bir yarışta," dedi bir cesaret patlamasıyla, "kesinlikle senden daha iyiyim."

Apollon'un gülümsemesi genişledi. "Harika. Sahneye, yanıma gel. Ben başlayacağım. Küçük bir melodi çalıyorum. Bakalım karşılık verebilecek misin?"

Marsyas lirini akort etmek için eğilen Apollon'un yanında yerini aldı. İşi bitince hafifçe tıngırdatıp

zarifçe telleri çekti. Muazzam bir melodi duyuldu: incelikli, tatlı ve iç gıcıklayıcı. Dört kısa parçadan oluşuyordu ve sonuncusu duyulurken Marsyas'ın takipçileri takdir dolu bir alkış kopardılar.

Marsyas *aulos*'u hemen ağzına koydu ve kısa parçaları tekrarladı. Ama hepsini azıcık değiştirip düzenledi: oraya buraya birkaç ilave nota, tesadüfen gelen diyezler. Takipçilerinden gelen hayranlık seslerinden ve hatta Kalliope'nin kendisinin başıyla onaylamasından cesaret ederek bir fanfarla bitirdi.

Apollon hemen parçaları ikilik zamanda değiştirerek cevap verdi. Telleri penalayıp tıngırdatışı kulağa muazzam geliyordu. Ancak Marsyas daha da hızlı bir tempoda karşılık verdi; kavallarından büyülü bir görkemle çıkan melodiler dinleyiciler arasında daha da büyük bir alkışa sebep oldu.

Sonra Apollon olağanüstü bir şey yaptı. Lirini baş aşağı çevirip parçaları tersine çaldı; hâlâ bir melodisi vardı ama artık duyan herkesi etkisi altına alan bir gizem ve tuhaflığa sahipti. Apollon bitirince Marsyas'a kafa salladı.

Marsyas'ın müthiş bir müzik kulağı vardı ve tersyüz edilmiş melodileri tıpkı Apollon'un çaldığı gibi çaldı ancak tanrı alaycı bir tavırla onu durdurdu. "Hayır, hayır satyr! Çalgını tıpkı benim yaptığım gibi baş aşağı çevirmelisin."

"Ama bu... bu adil değil!" diye karşı çıktı Marsyas.

"Şuna ne dersin?" Apollon lirini çalıp şarkı söylemeye başladı. "Marsyas o iğrenç şeye üfleyebiliyor. Ama bunu yaparken şarkı söyleyebiliyor mu?"

Çok sinirlenen Marsyas elinden geldiğince çaldı. Yüzü çabalamaktan mosmor olmuş, yanakları patla-

yacak kadar şişmişti ve yüzlerce dörtlük, sekizlik ve on altılık notadan oluşan bir salvo etrafta patlıyor, havayı dünyanın daha önce hiç duymadığı bir müzikle dolduruyordu. Fakat Apollon'un ilahi sesi, lirinin altın tellerinden havalanan akorlar ve arpejler... Marsyas'ın kavalı böyle bir sesle nasıl yarışabilirdi ki?

Bitkinlikten nefes nefese, öfkeyle ağlayan Marsyas yüksek sesle bağırdı: "Adil değil! Benim sesim ve nefesim *aulos*'uma en az senin sesinin havaya karıştığı gibi karışıyor. Elbette çalgımı baş aşağı çeviremem ama önyargısız bir hakem benim yeteneğimin daha büyük olduğunu söyleyebilir."

Karar

Apollon zaferle son bir *glissando** yaparak Musalardan oluşan jüriye döndü. "Tatlı kardeşlerim, söylemek bana düşmez, karar elbette sizin. Zafer tacını kime vereceksiniz?"

Marsyas artık kendini kaybetmişti. Aşağılanma ve yakıcı adaletsizlik duygusuyla jüriye döndü. "Tarafsız olamazlar, onlar senin teyzelerin, üvey kardeşlerin ya da buna benzer ensest bir şey işte. Onlar senin ailen. Cesaret edemezler..."

"Marsyas, sus!" diye yalvardı bir nympha.

"Onu dinlemeyin yüce tanrı Apollon!" dedi bir başkası.

"Yalnızca kendini kaybetti."

"İyi kalpli ve şerefli biri."

---

* İt. Kayarak. Parmağı kaldırmadan örneğin teller üzerinde gezdirerek bir notadan diğer notaya geçiş anlamına gelen bir müzik terimi –çn.

"İyi niyetli."

Musaların konuşup sonuçları duyurması uzun sürmedi.

"Oy birliğiyle kararımız," dedi Euterpe, "kazananın Apollon olduğu yönünde."

Apollon eğilip tatlı bir tebessüm etti. Ancak sonra yaptığı şey bu altın, güzel ve ezgili tanrı, mantık, cazibe ve uyum timsali Apollon hakkında sonsuza dek kötü şeyler düşünmenize sebep olabilir.

Marsyas'ı tutup derisini yüzdü. Bunu söylemenin kibar bir yolu yok. Marsyas'ı bir Olymposluya meydan okumaya cüret etme *hubris*'i nedeniyle cezalandırmak için, çığlıklar atan satyrin derisini canlı canlı yüzdü ve ibretiâlem olması adına bir çam ağacına astı.[1]

"Marsyas'ın Derisinin Yüzülmesi" ressamlar, şairler ve heykeltıraşların çok sevdiği bir konu haline geldi. Çünkü öyküsünün bazı parçaları, Prometheus'un kaderini tekrarlıyor: yaratıcı-sanatçıların tanrılarla aşık atma mücadelesinin ya da tanrıların, ölümlü sanatçıların ilahi olanlardan daha iyi olabileceğini kabul etmeyi reddedişinin simgesi.[2]

---

1 Normalde hayranlık verici olan bir tanrının böyle gaddarca davranabileceği fikrini mideniz kaldırmıyorsa, öykünün başka bir okumasını tercih edebilirsiniz. Yunan miti çalışmalarının büyük öncülerinden biri olan Macar filolog ve mitograf Károly Kerényi, satyrlerin geleneklere göre hayvan postu giydiğine dikkat çekiyor. Apollon'un aslında yaptığı şeyin, Marsyas'ın postuna el koyup onu çıplak bırakmak olduğunu söylüyor. Bu kadar. Ceza bundan daha fazlası değildi. Bu hoş ve ikna edici bir yorum ancak nesiller boyunca sanatçıların inandığı şey bu değildi.

2 Mitin başka bir yorumunda yetenekli Marsyas'a meydan okuyan kişinin kaprisli ve huysuz Apollon olduğu anlatılır; böylece bu efsane ölümlülerin *hubris*'inden ziyade tanrıların kıskançlığıyla ilgili olur.

ARAKHNE

Dokumacı

Lydia krallığındaki[1] Hypaepae isimli küçük bir kasabanın dışındaki bir kulübede İdmon isimli bir tüccar ve zanaatkâr yaşardı. Yakınlardaki Kolophon isimli İonya şehrinde boya, özellikle de çok değerli olan Fenike moru ticareti yapıyordu. Karısı, kızları Arakhne'yi doğururken ölmüştü. İdmon, bir baba kızından ne kadar gurur duyabilirse Arakhne'den o kadar gurur duyuyordu. Çünkü çocukluğundan beri dokumacılık konusunda olağanüstü bir yetenek sergilemişti.

O günlerde iplikçilik ve dokumacılık doğal olarak çok önemliydi. Yiyecek yetiştirmeden sonra insan refahı adına çok az şey güvenilir giysi ve mobilya için tekstil imalatı kadar önemliydi. Ve "imalat" tam da doğru sözcük. O günlerde birçok şey elle yapılırdı. Koyun yünü veya keten eğrilerek ipliğe dönüştürülür, dokuma tezgâhlarına getirilerek yün ya da keten kumaşa dönüştürülürdü. Bu genellikle yetenekli kadınların uzmanlık alanıydı ve bazı kültürlerle dillerde bu cinsiyete bahsi geçen işi yansıtan isimler

[1] Lydia birçok mitin geçtiği yerdir. Yunanlar, içinde Lydia'nın da bulunduğu, İonya dedikleri bölgeyi kolonileştirdiler. Bu topraklar bugün Anadolu'da bulunmaktadır.

verilmiştir. İngilizcede hâlâ kullanılan *distaff side*, ailenin "anne tarafı" anlamına gelir. *Distaff* aslında yünün ya da ketenin, eğirme işleminden önce sarıldığı eğirmen ya da öreke anlamına geliyor. Eğirme işini yapanlara da *spinster* yani "eğirici" deniyordu ki bir zamanlar bu sözcük negatif bir anlam taşımaksızın, evlenmemiş bütün kadınlar için kullanılıyordu.*

Ancak insanların yaptığı bütün işlerde olduğu gibi bu işte de günlük ve sıradan şeyleri sanat seviyesine çıkarma gibi gizemli yetenekleri olan kişiler vardı.

En başından beri Arakhne'nin dokuma tezgâhındaki başarısı tüm İonia'da konuşuluyor ve gurur duyuluyordu. İşlerinin hızı ve kusursuzluğu hayranlık vericiydi; kesinlik ve beceriklilikle renkli iplikleri neredeyse bakmadan ardı ardına seçişi, sık sık onu çalışırken izlemek için İdmon'un kulübesine gelen hayranları hayrete düşürürdü. Fakat izleyenlerin büyük bir alkış koparıp onun eşi benzerinin olmadığını iddia etmelerine asıl sebep olan şey, dokuma tezgâhının bulanıklığının altından çıkan resimler, desenler ve incelikli tasarımlardı. Yarattığı ormanlar, saraylar, deniz ve orman manzaraları öyle gerçekçiydi ki içlerine atlayabilecekmişsiniz gibi hissediyordunuz. Onu dokuma tezgâhının başında görmeye gelenler yalnızca Kolophon ve Hypaepae'nin ölümlü vatandaşları değildi: Paktolos Nehri'nin† naiadları ve yakınlardaki Tmolos Dağının oreadları da kulübeye doluşup hayranlıkla kafa sallıyordu.

---

* Günümüzde "evde kalmış" anlamına geliyor –çn.

† Günümüzde Manisa'daki Sart Çayı –çn.

Herkes Arakhne'nin beş yüz yılda bir gelebilecek üstün bir yetenek olduğu konusunda hemfikirdi. Teknik açıdan bu kadar yetenekli olması, takdir toplaması için yeterliydi; ama böyle bir zevke sahip olması –örneğin morları ya da diğer pahalı ve gösterişli boyaları gereğinden fazla kullanmıyordu– işte bu mucizeydi.

Onun her gün aldığı övgüler normal bir insanın başını döndürürdü. Arakhne şımarık ya da kendini beğenmiş bir çocuk değildi, hatta dokuma tezgâhının başında olmadığı zamanlarda kaprisli ve huysuz olmaktan ziyade işlevlere yönelik ve tekdüze bir insandı. Bir yeteneği olduğunu ve bunun sorumlusunun kendisi olmadığını anlıyordu. Ancak yeteneğine değer veriyordu ve bunu layığıyla değerlendirmenin dürüstlük olduğuna inanıyordu.

Kader belirleyici bir akşam, "Evet," diye mırıldandı işine bakarak, "eğer Pallas Athena'nın kendisi burada olup benimle ip eğirseydi o bile benim yeteneğimle boy ölçüşemezdi. Sonuçta ben bunu her gün yapıyorum, o ise arada sırada, eğlence için yapıyor. Ondan daha üstün olmama şaşırmamak gerek."

İdmon'un kulübesinin ön odasında bulunan o kadar çok nympha vardı ki Arakhne'nin kötü seçilmiş sözlerinin Athena'nın kulağına gitmesi çok normaldi.

Dokuma Yarışması

Yaklaşık bir hafta sonra etrafına her zamanki gibi bir kalabalık toplanmış olan Arakhne dokuma tezgâhının başına oturmuş, Thebai'nin kuruluşunu resmeden bir duvar halısını tamamlıyordu. Ejderha dişin-

den savaşçıların topraktan yükselişini resmedişi takdir dolu nidalarla karşılanmıştı. Ama hayranlarının "Aaa" ve "Ooo" sesleri kulübenin kapısının gürültüyle çalınışıyla kesildi.

Kapı açılınca kambur ve kırış kırış cildi olan yaşlı bir kadın görüldü. "Doğru yere geldim sanırım," dedi hırıltılı bir sesle. Peşinden büyük bir çuval sürüklüyordu. "Burada harikulade bir dokumacının yaşadığını söylediler. Ariadne, değil mi?"

İçeri buyur edildi. "Adı Arakhne," dediler ona ve dokuma tezgâhının başında oturan kızı gösterdiler.

"Arakhne. Anlıyorum. Bakabilir miyim? Canım, bunlar senin mi? Ne kadar müthişler."

Arakhne sakince başını salladı.

Yaşlı kadın dokumadan bir iplik söktü. "Bir ölümlünün böyle işler yapabileceğine inanmak güç. Athena'nın bu işte parmağı olsa gerek."

"Sanmıyorum," dedi Arakhne biraz sabırsızlıkla. "Athena'nın bunun yarısı kadar bile iyi bir şey yapabileceğine inanmıyorum. Lütfen sökmeyi bırakın."

"Athena'nın senden daha aşağı olduğunu mu düşünüyorsun?"

"Dokuma konusunda bunun bir görüş meselesi olduğunu zannetmiyorum."

"Merak ediyorum, o burada olsaydı ona ne söylerdin?"

"Benim daha iyi bir dokumacı olduğumu itiraf etmesini isterdim."

"İste öyleyse, aptal ölümlü!"

Bu sözlerle beraber yaşlı surattaki kırışıklıklar düzleşti, donuk ve buğulu gözler parlak griye döndü ve kambur kadın dikleşerek Athena'nın yüce şeklini

aldı. İzleyenler şok olmuş vaziyette geriye çekildi. Özellikle de bir ölümlünün çalışmasına hayranlık duyarak vakit harcadıklarının görülmesinden utanan ve korkan nymphalar köşelere çekildi.

Arakhne'nin beti benzi soldu; kalbi güm güm atıyordu ama dışarıdan soğukkanlılığını korumayı başardı. O gri gözlerin üzerine dikildiğini görmek rahatsız ediciydi fakat bilgeliği ve bakışlarının kararlılığı, yalın hakikati değiştiremezdi.

"Eh," dedi sesini mümkün olduğunca sakinleştirerek, "kimseyi gücendirmek istemem ama sanırım dokuma sanatçısı olarak dünyada *veya* Olympos'ta rakibimin olmadığını söylemek şüphesiz doğru olur."

"Gerçekten mi?" Athena bir kaşını kaldırdı. "Öğrenelim o halde. Başlamak ister misin?"

"Hayır, lütfen..." Arakhne sandalyeyi boşaltıp dokuma tezgâhını işaret etti. "Önden buyurun."

Athena kasnağı inceledi. "Evet, bu işe yarar," dedi. "Fenike moru, anlıyorum. Fena değil ama ben Tyre'yi tercih ederim." Bunları söylerken çuvalından çeşitli renkli yünler çıkardı. "Peki o halde..."

Saniyeler içinde işe koyulmuştu. Şimşir mekik ileri geri hareket ediyor ve büyülü bir şekilde harika görüntüler oluşmaya başlıyordu. Kalabalık öne ilerledi. Athena'nın tanrıların öyküsünü hayata getirdiğini gördüler. Kan dondurucu detaylarıyla Uranos'un hadım edilişi vardı; kan ne kadar da yapış yapış görünüyordu. Aphrodite'nin doğumu vardı; okyanus damlacıkları ne kadar da canlı ve nemli görünüyordu. Kronos'un, Rheia'nın çocuklarını yutuşunu gösteren bir panel, bebek Zeus'un dişi keçi

Amaltheia tarafından emzirilişini gösteren bir başka panel bulunuyordu. Athena duvar halısına, Zeus'un kafasından kendi doğumunu bile dokudu. Sonra Olympos'taki tahtlarında oturan on iki tanrının resmi göründü. Fakat daha bitirmemişti.

Cüreti nedeniyle Arakhne'yi herkesin içinde aşağılamak istercesine Athena, ölümlülerin kendilerini tanrılara eş ya da onlardan üstün görmeye cesaret ettikleri için ödedikleri bedelleri gösteren paneller yaratmaya başlamıştı. İlkinde Trakya Kraliçesi Rhodope ve Kralı Haemus'u gösteriyordu; çift olarak ihtişamlarını Hera ve Zeus'unkiyle karşılaştırdıkları için iki dağa dönüştürülmüşlerdi. Başka bir panelde Athena, Pygmelerin Kraliçesi Gerana'nın resmini de dokudu; kadın güzelliğinin ve öneminin Göğün Kraliçesi'nden daha büyük olduğunu beyan etmiş, öfkeli Hera da onu bir turnaya dönüştürmüştü. Aynı köşeye benzer küstahlıktan saçları yılana dönüştürülen Antigone'nin resmini de dokudu.[1] Son olarak Athena çalışmasının çerçevesini zeytin –kutsal ağacı– tasarımlarıyla süsledi ve hak ettiği övgüleri almak için ayağa kalktı.

Arakhne alkışlara eşlik edecek kadar kibardı. Zihni Athena'nın dokuma tezgâhı kadar hızlı çalışmıştı ve tam olarak ne yapacağını biliyordu. Bir tür delilik onu ele geçirmişti. Kendini, beklemediği bir şekilde, bir Olympos tanrıçasına karşı yarışırken bulan kız, artık dünyaya yalnızca daha iyi bir dokumacı ol-

[1] Tanrılar sonradan ona acıyıp leyleğe dönüştürdüler. Görünüşe bakılırsa leylekler o andan sonra hep yılan yediler. Bu Oidipus'un kızı olan Thebaili Antigone değil, aynı isimli Troyalı bir kızdı.

duğunu değil, aynı zamanda insanların her açıdan tanrılardan daha üstün olduğunu da göstermek istiyordu. Athena'nın, Olympos tanrılarının doğumu ve egemenliği gibi görkemli bir konuyu sahneleyip sonra da cezalandırılan *hubris* gibi sarsak öyküler çizmesi onu çıldırtmıştı. O da ibretlik öyküler anlatabilirdi. Ona gününü gösterecekti!

Arakhne oturdu, parmaklarını kütletti ve işe koyuldu. Uçan parmaklarının altında hayata gelen ilk şekil bir boğaydı. Onun üstüne binen küçük bir kız vardı. Başka bir panelde boğanın havalanıp denizi geçtiği görülüyordu. Kız arkasına, dalgaların ötesinde telaşla uçurum kenarına koşan genç adamlara doğru bakıyordu. Bu mümkün müydü? Bu sahne Europa'nın kaçırılması mıydı? O oğlanlar da Kadmos ve kardeşleri miydi?

Daha yakından bakmak için sokulan izleyicilerden bir mırıltı yükseldi. Sonraki resimler, Arakhne'nin ne planladığını açıkça ortaya koydu. Titan Phoibe ve Koios'un kızı olan Asteria'nın çaresizce bir bıldırcına dönüşüp kartal biçimindeki Zeus'un açgözlü ilgisinden kaçmaya çalıştığı bir resim vardı. Arakhne bunun yanına Zeus'un bir kuğuya dönüşüp Tyndareus'un karısı Leda'nın yanına sinsice sokulduğu bir resim dokudu. Şimdi güzel Antiope'yi kovalayan, dans eden bir satyr olmuştu; sonra şehvetli tanrı en tuhaf başkalaşımlarından birine büründü: altın bir yağmura dönüşerek Arhos Krali Acrisius'un mahkûm kızı Danae'yi apaçık hamile bırakıyordu. Bu kaçırmalar ve baştan çıkarmalar, ölümlüler arasındaki dedikoduların konularıydı. Arakhne'nin onları renkli ipeklerle hayata getirmesi affedilemezdi.

Zeus'un ahlaksız kariyerine dair başka sahneler de devam etti: benekli bir yılan formunu alan Zeus tarafından taciz edilen bahtsız nympha Aegina ve tatlı Persephone. Zeus'un, Demeter'den olan kendi kızı Persephone'ye bir zamanlar tecavüz ettiği daha önce de konuşulan bir şeydi ama Arakhne'nin bunu göstermesi kâfirlikti.

Ancak yozlaşma öykülerini ipliklerle işlediği tek tanrı Zeus değildi. Deniz tanrısı Poseidon'u betimleyen sahneler ortaya çıktı: önce korkmuş Teselyalı Arne'nin peşinden bir boğa halinde dörtnala koşuyor, sonra tatlı Tyro'nun kalbini kazanmak adına ölümlü Enipeus'un görüntüsüne bürünüyor, en son da Deukalion'un kızı Melantho'yu etkilemek için yunusa dönüşüyordu.

Sırada Apollon'un verdiği hasarlar vardı: şahin Apollon, aslan Apollon, çoban Apollon, hepsi de acıma ya da utanç olmaksızın bakire kızların ırzına geçiyordu. Dionysos da gösteriliyordu: güzel Erigone'yi kandırmak için kendini büyük bir üzüm salkımı olarak gizliyor ve çılgın cümbüşlerle dolu bir hayat yerine sakin bir yaşam sürmeyi tercih etmeye cüret ettikleri için Alkathoe ve Minyadları[1] bir öfke krizine kapılarak yarasaya dönüştürüyordu.

Tüm bunlar ve daha fazlası Arakhne'nin sanatında yer aldı. Ortak bir temaları vardı: hepsi ölümlü

---

[1] Boitoia Kralı Minyas'ın kızları. İsimleri Leukippe, Arsippe ve Alkathoe idi. Son zamanlarda Avrupa'da keşfedilen bir yarasa türüne onun şerefine *Myotis alcathoe* ismi verildi. Kız kardeşlerin kaderi, çoğu zaman, Dionysosçu eğlence yaşamından sakınmaya çalışanlara uyarı olarak gösterilirdi – günümüzde ise tam tersi uyarılara alışkınız.

kadınlardan hilekârca ve sık sık da zalimce yararlanan tanrıları gösteriyordu. Arakhne etrafına örgülü çiçekler ve sarmaşık yaprakları dokuyarak çalışmasını tamamladı. İşini bitirince dokuma tezgahını sakince yana itti ve gerinmek için ayağa kalktı.

Ödül

İzleyiciler korkmuş, hayran olmuş ve rahatsız olmuş halde geri çekildi. Kızın küstahlığı nefes kesiciydi ama bu cesur ve kâfirce çalışmanın yapılışındaki üstün yetenek ve sanatkârlığı inkâr etmenin anlamı yoktu.

Athena ileri çıkarak yüzeyin her bir karışını inceledi ama hiçbir leke ya da kusur bulamadı. Mükemmeldi. Mükemmeldi ama kâfirceydi ve böyle bir şeye müsaade edilemezdi. Sessizce ağı yırtarak her sahneyi parçaladı. Sonunda öfkesine hâkim olamayarak eğirmeni alıp Arakhne'nin kafasına fırlattı.

Kaşına çarpan eğirmenin acısı, Arakhne'yi kendine getirdi. Ne yapmıştı böyle? Ne tür bir çılgınlık ele geçirmişti onu? Bir daha dokuma yapmasına asla izin verilmeyecekti. Cüretkârlığının bedelini korkunç bir şekilde ödeyecekti. Duvar halısına dokuduğu kızlara verilen cezalar onun başına geleceklerle kıyaslanamayacaktı bile.

Yerden kalınca uzun bir ip aldı. "Dokuyamayacaksam yaşayamam!" diye bağırıp kimse onu durdurmayı bile düşünemeden kulübeden kaçtı.

Seyirciler camın ve açık kapının etrafında toplanıp donuk bir korkuyla Arakhne'nin çimlerde koşarak ipi bir elma ağacının dalına atmasını ve kendini

asmasını seyretti. Hep birlikte dönerek Athena'ya baktılar.

Tanrıçanın yanağından bir damla yaş süzüldü. "Aptal, aptal kız," dedi.

Tanrıça kulübeden çıkıp ağaca doğru yürürken izleyicilerden oluşan kalabalık dehşete kapılmış bir vaziyette, onu sessizce takip etti. Arakhne ipin ucunda sallanıyor, gözleri kafasından pörtlüyordu.

"Senin gibi bir yetenek asla ölemez," dedi Athena. "Hayatın boyunca eğirip dokuyacak, eğirip dokuyacak, eğirip dokuyacaksın..."

Arakhne bu sırada büzüşüp küçülmeye başlamıştı. Kendini astığı ip ince ve parlak bir ipeğe dönüştü; artık bir kız olarak değil, ömrü sonsuza dek eğirip dokumakla geçecek olan bir yaratık olarak o ince telden kendini yukarı çekiyordu.

İlk örümcek –ilk *araknid*•– böylece var oldu. Bu bazılarının düşündüğü üzere bir ceza değil, büyük bir yarışmayı kazanan yüce bir sanatçı için bir ödüldü. Ebediyen çalışma ve başyapıtlar dokuma hakkı.

• Lat. Örümceğimsi sınıfı –çn.

BİRKAÇ BAŞKALAŞIM DAHA

Tanrıların acıdıklarından, cezalandırmak için ya da kıskançlıktan insanları hayvanlara dönüştürdüğünü gördük. Ancak tıpkı insanlar kadar kibirli ve sefil olabildikleri gibi, eşit derecede arzuyla da hareket edebiliyorlardı. Dürtüleri bazen ilkel bir şehvetten çok da farklı değildi ancak gerçekten âşık da olabiliyorlardı. Tanrıların, genç erkekler ve kadınların peşinden koşup onları hayvanlara, yeni bitkilere ve çiçeklere, hatta kayalara ve akıntılara dönüştürmesine dair birçok öykü bulunuyor.[1]

Nisus ve Skylla

Nisuss, Attika[2] kıyısındaki bir şehir olan Megara'nın

---

1 Bazen bu mitler *etiyolojiktir,* yani bazı şeylerin nasıl olduğuna dair açıklamalar sunar. Örneğin Arakhne'nin öyküsü örümceklerin neden ağ ördüğünü, Melissa'nın öyküsü de arıların neden bal yaptığını anlatır. Bu tür mitlerle ilişkili olan çiçek ve hayvan isimleri, ya defne için kullanılan "Daphne Laureola" gibi Latince bilimsel isimlendirmelerden ya da "nergis" (Narcissus) gibi çiçekçilik isimlendirmelerinden dillerimize geçmiştir.

2 Attika, Yunanistan'da Atina'yı içinde barındıran bölgedir. MÖ beşinci yüzyılda ve dördüncü yüzyılın başlarında büyük Atinalı yazarların yazdığı şiirler, tiyatrolar, hitabetler ve felsefe yazıları, "Attika Yunancası" (ya da Attika lehçesi) denen klasik dilde yazılmıştır. Attika dışında yaşayan birçok Yunan

kralıydı. Saçındaki tek bir mor bukleyle yenilmezlik kazanmıştı ve insanlardan hasar almıyordu. Bir sebepten ötürü krallığı Girit Kralı Minos tarafından saldırıya uğradı. Bir gün Nisus'un kızı Prenses Skylla[1], savaş gemilerinden biriyle Megara surlarının yakınından geçen Minos'u gördü ve ona âşık oldu. Arzu onu öyle çıldırttı ki babasının mor renkli buklesini çalıp Minos'a vermeye karar verdi; Minos onun cömertliğini aşkla ödeyecekti. Ancak bukleyi çaldığı an Nisus herhangi bir ölümlü gibi savunmasız oldu. Kız gizlice Minos'a doğru giderken babası bir saray isyanında çoktan ölmüştü.

Skylla'nın kendi babasına olan sadakatsizliği yüzünden bu hareketten tiksinen Minos'un onunla işi olmazdı. Kızı gemisinden kovdu, yelken açtı ve bir daha geri dönmeyeceğine yemin ederek Megara'dan ayrıldı.

Skylla'nın tutkusu öyle büyüktü ki şimdi bile âşık olduğu adamdan vazgeçemiyordu. Çaresizce bağırarak Minos'un peşinden yüzdü. Arkasından öyle hüzünle ötüp bağırıyordu ki bir martıya dönüştürüldü. Tanrıların öyle bir mizah anlayışı vardı ki aynı anda babası Nisus da bir deniz kartalı haline getirildi.

O zamandan beri Nisus intikam arayışıyla kızına okyanusta bıkıp usanmadan eziyet veriyor.

---

için bu bölge, büyük ihtimalle Birleşik Krallık'taki diğer ülkeler için İngiltere neyse oydu: "Yunanistan" dendiği zaman yabancıların hiç düşünmeden akıllarına getirdikleri, tepeden bakan, egemen bölge.

1 Kharybdis isimli girdapla birlikte Sicilya ve İtalya anakarası arasındaki Messina Boğazı'ndaki denizciler için aşılamaz bir engel oluşturan Skylla isimli acımasız deniz canavarıyla karıştırılmamalı.

Kallisto

Pelasg insanlığının ilk günlerinde –hatırlayacağınız üzere– bir kurda dönüştürülmeden önce Arkadia Kralı Lykaon'un, bakire bir Artemis avcısı nympha olarak yetiştirilen, Kallisto isimli güzeller güzeli bir kızı vardı.

Zeus uzun zamandır bu güzel, erişilemez kıza duyduğu arzuyla köpürüp duruyordu ve bir gün Artemis'e dönüşerek onu kandırdı. Kız çabucak kendini, takipçisi olduğu yüce tanrıçanın kollarına attı ve Zeus onun ırzına geçti.

Bir süre sonra nehirde yıkanırken Artemis, takipçisinin hamileliği karşısında öfkeye kapıldı ve zavallı Kallisto'yu mezhebinden attı. Yalnız ve mutsuz kız amaçsızca dünyayı gezdi ve sonunda Arkas isimli bir oğlan doğurdu. Kocasının sevgililerinin en masumuna ve safına bile merhamet göstermeyen Hera, Kallisto'ya daha büyük bir ceza vererek onu bir ayıya dönüştürdü.

Birkaç yıl sonra, artık genç bir erkek olan Arkas, ormanda avlandığı sırada büyük bir dişi ayıyla karşılaştı. Tam mızrağını fırlatacaktı ki Zeus kasıtsız bir anne katlinin önüne geçmek için onları göğe yükselterek Büyükayı ve Küçükayı takımyıldızlarına dönüştürdü. Hâlâ öfkeli olan Hera bu takımyıldızları lanetledi ve hiçbir zaman aynı suları paylaşamadılar. Bu durum (bana söylendiği üzere) bu iki takımyıldızının sabit zıt kutupsal pozisyonlarını açıklıyor.[1]

[1] Aslında Kallisto gökte iki iş yapıyor; Jüpiter'in uydularından birinin adı da Callisto.

Prokne ve Philomela

Atina kralı Pandion'un, Prokne ve Philomela isimli iki güzel kızı vardı. Büyük olan Prokne, Atina'dan ayrılarak Trakya Kralı Tereus ile evlendi ve İtys isimli bir oğulları oldu.

Bir yıl genç kardeşi Philomela, bütün yazı aileyle birlikte geçirmek için Trakya'ya geldi. O güne kadar atmış olan en karanlık kalplerden birine sahip olan Tereus, karısının kardeşinin güzelliğinden çok etkilenmişti ve bir gece onu odasına sürükleyip tecavüz etti. Karısının ve dünyanın bu iğrenç suçu öğreneceğinden korkan Tereus, Philomela'nın dilini kesti. Okuma yazması olmadığını bildiği için, gerçekleşen bu tiksindirici gerçeği asla kimseye anlatamayacağına emindi.

Fakat sonraki bir hafta boyunca Philomela bir duvar halısı dokuyarak kız kardeşi Prokne'ye, başına gelen bu vahşetin tüm detaylarını resmetti. Haksızlığa uğramış, öfkeli kardeşler bu kötücül suça eşdeğer bir intikam planı hazırlardılar. Tereus'u en çok nasıl incitebileceklerini biliyorlardı. Sık sık hiddetlenen ve ağza alınamaz ahlaksızlıklarda bulunan, vahşi ve itici bir adamdı fakat bir zayıflığı vardı, o da oğlu İtys'e olan büyük sevgisiydi. Prokne ve Philomela bu sınırsız sevgiyi çok iyi biliyorlardı. İtys, Prokne'nin de oğluydu ancak bir zamanlar hissettiği anne sevgisi öfke ve dindirilemez intikam tutkusuyla gölgelenmişti. Merhamet duygusunu bir kenara bırakan kardeşler çocuğun yatak odasına gidip onu uykusunda öldürdüler.

Ertesi sabah Prokne, "Philomela yakında Atina'ya gidecek," dedi kocasına. "Niçin bu gece ona veda etmek için ve gösterdiğin nazik misafirperverliğin şerefine bir ziyafet düzenlemiyoruz?"

Philomela mırıldanıp başını hızca salladı.

"O da bunun iyi bir fikir olduğunu düşünüyor."

Tereus homurdanarak kabul etti.

O geceki ziyafette etli bir yahni yemeği vardı ve kral açgözlülükle yedi. Ekmek parçalarını suyuna bandı ama hâlâ açtı. Elinin yetişebileceği mesafede, gümüş kapaklı bir tabak duruyordu.

"Bu da ne?"

Philomela gülümseyerek yemeği ona doğru itti. Tereus kapağı kaldırdı ve ölü oğlunun kafasının yüzünü buruşturarak ona baktığını görünce dehşetle çığlık attı. Kardeşler sevinçle kahkaha attılar. Kendine yapılan şeyi farkına varıp yahninin neden bu kadar lezzetli ve yumuşak olduğunu anlayınca Tereus haykırdı ve duvardaki mızraklardan birini kaptı. İki kadın odadan kaçtı ve yardım etmeleri için tanrılara yalvardı. Kral Tereus onları saraydan sokağa kadar kovalarken bir anda havaya yükseldiğini hissetti. Bir ibibik kuşuna dönüşüyordu ve acı ile öfke dolu çığlıkları perişan cıvıltılar halini almaya başlamıştı. Aynı anda Prokne bir kırlangıca, Philomela da bülbüle dönüştü.

Bülbüller, ezgili ve güzel şarkılarıyla ünlü olsalar da yalnızca erkekleri ötebiliyor. Dişiler, tıpkı dilsiz Philomela gibi, ses çıkaramıyorlar.[1] Birçok kırlangıç

[1] Yunanlar, ibibik kuşunun çıkardığı sesin "nerede? nerede?" anlamına gelen *pou? pou?* olduğunu ve belki de oğlunu arayan perişan Tereus'a işaret ettiğini düşünüyorlardı. Shakes-

türünün ismi Prokne'den geliyor ve ibibik kuşları hâlâ taç takıyor.

Ganymedes ve Kartal

Anadolu'nun kuzeybatı köşesinde, hükümdarı Kral Tros'un şerefine Troad ya da Troya adı verilen bir krallık vardı. Ege Denizi'ne kıyısı olan Troya'nın yüzü batıda Yunanistan anakarasına dönüktü; arkasında ise günümüzde Türkiye olan topraklarla doğudaki antik topraklar yer alıyordu. Kuzeyde Dardanel boğazı ve Gelibolu, güneyde de büyük Lesbos adası* yer alıyordu. Baş şehir İlium'un (sonradan Troya şehri olarak bilinecekti) adı, Tros ve yerel bir nehir tanrısı olan Skamander'in kızı Kraliçe Kallirhoe'nin en büyük oğlu İlos'tan geliyordu. Bu çiftin ortanca oğulları Assarakos hakkında çok az bilgiye sahibiz ancak asıl göze çarpan ve onunla karşılaşan herkesin nefesini kesen kişi, en küçük oğulları Ganymedes'ti.

Dünyada Prens Ganymedes'ten daha güzel bir genç yaşamamış, var olmamıştı. Saçları altın sarısı, cildi ılık bal rengi, dudakları çılgın ve büyülü öpücüklerle kendinizi kaybetmeye davet eden bir yumuşaklıktaydı.

Her yaştan kız ve kadın, o baktığında çığlık atıyor, hatta bayılıyordu. Hayatları boyunca kendi cinsiyet-

---

peare, (102.) sonesindeki bülbüle "Philomela" adını vermiştir –Nasıl ki Filomela şakır yaz başlarında– ama şaşırtıcı bir şekilde Philomela'nın adı en çok öter ardıcın bilimsel adında görülmektedir: *Turdus philomelos*.

* Midilli adası –çn.

lerinin çekiciliğini hiç düşünmemiş olan erkeklerin onu görünce kalpleri güm güm atıyor, kanları kaynıyor, kulakları patlayacakmış gibi oluyordu. Dilleri kuruyor, aptalca şeyler kekeliyor ve onu memnun etmek ya da dikkatini çekmek için her şeyi söylüyorlardı. Eve gittiklerinde "göz" ile "söz," "kalça" ile "kıvrakça," "delikanlı" ile "capcanlı," "oğlan" ile "armağan" ve "köz" ile "töz" kelimeleriyle kafiyeli şiirler yazıyor ama hemen yırtıp atıyorlardı.

Güzellik gibi korkunç bir ayrıcalıkla doğan birçok kişinin aksine Ganymedes huysuz, asabi ve şımarık biri değildi. Davranışları etkileyici ve doğaldı. Gülümsediği zaman gülümsemesi nazik, kehribar gözleri dostane bir ateşle sıcak oluyordu. Onu en yakından tanıyanlar, iç güzelliğinin de dış güzelliğiyle eşit, hatta daha büyük olduğunu söylerdi.

Bir prens olmasaydı büyük ihtimalle sarsıcı güzelliği hakkında mutlaka daha çok yaygara koparılırdı ve hayatını yaşaması imkânsız olurdu. Fakat yüce bir hükümdarın sevilen oğlu olduğu için kimse onu baştan çıkarmaya kalkışmadı ve o da atlar, müzik, spor ve dostlarla dolu, kusursuz bir hayat sürdü. Bir gün Kral Tros'un onu bir Yunan prensesle evlendirmesi ve Ganymedes'in de yakışıklı ve yiğit bir adama dönüşmesi bekleniyordu. Gençlik kalıcı değildi neticede.

Ancak Tanrılar Kralı'nı hesaba katmamışlardı. Zeus'un bu parlak ve genç güzellik hakkına bir şeyler mi duyulduğu yoksa tesadüfen mi gördüğü bilinmiyor. Asıl önemli olan şey şu: tanrı arzudan deliye döndü. Bu önemli ölümlünün asil soyuna, yaratacağı skandala, Hera'nın kıskançlık öfkesine rağmen Zeus

bir kartala dönüşerek aşağı süzüldü, oğlanı pençeleriyle yakaladı ve onu Olympos'a götürdü.

Korkunç bir şey yapmıştı ancak sonunda şaşırtıcı bir şekilde bunun yalnızca ahlaksız bir arzu eylemi olmadığı ortaya çıktı. Gerçek aşkla ilgiliydi. Zeus oğlana hayrandı ve hep onunla birlikte olmak istiyordu. Fiziksel aşkları ise yalnızca bu hayranlığı güçlendirmeye yaradı. Ona ölümsüzlük ve sonsuz gençlik armağan etti ve sâkisi olarak atadı. O andan sonsuza dek, fiziğinin ve ruhunun güzelliği tanrıyı çarpan Gandymedes olacaktı. Bekleneceği üzere Hera dışındaki tüm tanrılar bu delikanlıya hoş davrandılar. Onu sevmemek imkansızdı: varlığı Olympos'u aydınlatıyordu.

Zeus, Kral Tros'a ailesinin kaybını telafi etmek için ilahi atlar hediye etme görevini Hermes'e verdi.

"Oğlunuz Olympos'ta iyi karşılanan ve çok sevilen biri," dedi Hermes krala. "Hiç ölmeyecek ve diğer ölümlülerin aksine dış güzelliği her daim iç güzelliğiyle eşleşecek, yani hep iyi olacak. Gök Baba onu çok seviyor."

Eh, Troya Kralının ve Kraliçesinin iki oğlu daha vardı ve onlara dünyadaki en iyi atlar hediye edilmişti. Ganymedes de Olympos'un ölümsüz ve kalıcı bir üyesi olacaksa, Zeus da onu gerçekten seviyorsa...

Peki oğlan, Zeus'tan hoşlanıyor muydu? Bunu bilmek çok zor. Eski Yunan halkı hoşlandığını düşünüyordu. Genelde güler yüzlü ve mutlu şekilde betimlenir. Sonradan Yunan hayatının merkezi bir parçası haline gelecek olan o eşcinsel aşkın sembolü oldu. Adı kasıtlı bir kelime oyunu gibi görünüyor:

"mutluluk veren" anlamındaki *ganumai* ve "prens" anlamına gelen *medon* ve/veya "cinsel organ" anlamına gelen *medeon* kelimelerinden türemiş. "Ganymedes" yani mutluluk veren cinsel organlara sahip olan mutluluk verici prens, zamanla *catamite*[*] sözcüğüne evrildi.

Zeus ve Ganymedes çok uzun süre boyunca mutlu bir çift olarak birlikte kaldılar. Elbette tanrı, kendi karısına olduğu gibi Ganymedes'e de sadık değildi fakat buna rağmen birlikte olmaya devam ettiler.

Tanrıların hükümdarlığı sonuna yaklaşırken Zeus bu güzel delikanlıyı, sadık kölesini, sevgilisini ve dostunu ödüllendirerek onu göğe çıkardı. Onu göğün en önemli kısmı olan Burçlar Kuşağı'nda hâlâ parlayan Kova takımyıldızına dönüştürdü.[†]

Şafak Sevenler

İki ölümsüz kız kardeşten bahsedelim. Geçmişte Eos ya da Romalı adıyla, Aurora'yla tanışmıştık. Onun görevinin, her günün başında kapıları ardına kadar açarak önce Apollon'u sonra da kendi kardeşi Helios'u dışarı çıkarıp güneş arabasını sürmesine izin verdiğini biliyoruz. Kız kardeşleri Selene (Romalılar için Luna) gece gökte güneş arabasının gecesel eşdeğeri olan ay arabasını sürüyordu. Selene, Zeus'tan Pandia (Atinalılar her dolunayda onun şe-

---

[*] Lat. Eşcinsel ilişkiler için tutulan oğlan ya da delikanlılara verilen isim. Sonradan İngilizcede argo olarak "ibne" anlamında kullanılmaya başlamıştır –çn.

[†] Kova takımyıldızının Latincesi olan *aquarius* "su taşıyan" anlamına gelir ve Ganymedes'in, Zeus'un yanındaki sâkiliğine işaret eder –çn.

refine kutlamalar yapıyordu) ve çiyin simgesi olan Ersa (bazen de Herse) isimli iki kız çocuk doğurmuştu.

Selene'nin kız kardeşi Eos birkaç kez âşık oldu. Gözüne Kephalos isimli iyi ve yiğit bir delikanlı takıldı ve onu kaçırdı. Atina'nın ilk kralı olan (Hephaistos'un sperminden doğan) Erekhteus ile kraliçesi Praksithea'nın kızı Prokris ile evli olduğu gerçeğine hiç aldırmamıştı. Eos'un ışık saçan güzelliğine ve onu yerleştirdiği lüks güneş sarayına rağmen, kaçırılmış olan Kephalos karısı Prokris'i fazlasıyla özlüyordu. Şafak tanrıçası sevişme sırasında ne çeşit gümüşi taktikler kullanırsa kullansın onu tahrik etmeyi başaramıyordu. Hayal kırıklığına uğramış ve aşağılanmış olan tanrıça onu karısına geri götürmeyi kabul etti. O süre boyunca içi kıskançlık ve yaralanmış gururla kaynıyordu. Bir tanrıça yerine bir insanı tercih etmeye nasıl cüret ederdi? Onun ilahi varlığı Kephalos'ta hiçbir şey uyandırmazken sıradan bir kadının onu tahrik edebiliyor olması düşüncesi...

Sinsi bir kayıtsızlıkla adamın aklına şüphe tohumları ekmeye başladı.

"Ay," diye iç çekti ve Kephalos'un evine yaklaşırlarken kederle başını salladı, "senin şu sözde Prokris'inin sen yokken nasıl davrandığını düşünmek beni üzüyor."

"Ne demek istiyorsun?"

"Kim bilir kaç adamla gönül eğlendiriyordur. Düşünmek bile can sıkıcı."

"Onu hiç tanımıyorsun!" diye cevap verdi Kephalos hararetle. "Güzel olduğu kadar sadık da o."

"Hah!" dedi Eos. "Tek gereken tatlı sözler ve para."

"O ne demek?"

"Tatlı sözler ve gümüş sikkeler en erdemli kişilere bile vefasızlık ettirebilir."

"Ne kadar kötüsün."

"Günün ilk ışıklarından önce yükselip insanların karanlıkta ne yaptığını görüyorum. Kötülük değil bu, gerçekçilik."

"Ama Prokris'i tanımıyorsun," diye ısrar etti Kephalos. "O başka insanlara benzemez. Sadık ve dürüsttür."

"Hah! Sırtını dönsen yoldan geçen biriyle yatağa girer. Bak ne diyeceğim..." Eos bir anda aklına bir şey gelmiş gibi durdu. "*Kılık değiştirerek* onun yanına git. Hevesli olduğunu göster, ona iltifatlar yağdır, onu sevdiğini söyle, birkaç incik boncuk ver... İddiaya varım hemen üstüne atlayacaktır."

"Asla!"

"Sen bilirsin ama..." Eos omuz silkti, sonra yürümekte oldukları yolu işaret etti. "Aa, bak – bir kıyafet yığını ve bir miğfer. Bir de sakalının olduğunu düşün..."

Eos yok oldu ve o anda Kephalos gerçekten de sakallı olduğunu fark etti. Yol kenarında açıklanamaz biçimde bir anda beliren kıyafetler adeta onu çağırıyordu.

Tersine dair iddialarına rağmen Eos'un sözleri içine şüphe tohumları ekmişti. Saçma kıyafetleri giydikten sonra Kephalos kendi kendine, bunu şüpheleri sebebiyle yapmadığını, Eos'un kötü niyetini boşa çıkarmak olduğunu söyledi. O ve Prokris, o sabah gökyüzü pembeleşiren tanrıçaya seslenecek,

"Ne kadar da yanıldın şafak tanrıçası!" diye bağıracaklardı, "ölümlü kalplerin sevgisi hakkında ne kadar da az şey biliyorsun." Buna benzer sözler söyleyeceklerdi. Bu da ona gününü gösterecekti.

Kısa bir süre sonra, Prokris kapıyı açınca karşısında yakışıklı, sakallı, miğferli ve cüppeli bir yabancı buldu. Kadın birazcık bezgin ve bitkin görünüyordu. Kocasının ani ve açıklanamaz yok oluşu onu çok etkilemişti. Ziyaretçisine soru sormaya fırsatı olmadan Kephalos eve daldı ve hizmetçileri kovdu.

"Çok güzel bir kadınsınız," dedi yoğun bir Trakya aksanıyla.

Prokris'in yüzü kızardı. "Efendim, ben..."

"Gelin, bu koltukta oturalım."

"Sahiden, ben..."

"Gelin hadi, kimse bakmıyor."

Prokris bunun misafirperver *xenia* kurallarının sınırlarını gereğinden fazla zorlamak olduğunun farkındaydı ama yine de razı oldu. Adam çok ikna ediciydi.

"Sizin gibi güzel bir kadın bu kadar büyük bir evde yalnız başına ne yapıyor?" Kephalos bakır bir kâseden bir incir aldı, şehvetle ısırdı ve geride kalan yumuşak, sulu parçayı Prokris'in gözünün önünde salladı.[1]

---

[1] Yunancada "incir gösteren" anlamına gelen kelime *sycophant*'tır (dalkavuk). Bu *ya* sokaklarda ve pazarlarda meyve satan kişilerin yaltakçı ve pohpohlayıcı tavırlarına, *ya* incir göstermenin cinsel bir jeste eşdeğer olmasına (sonuçta incir hep erotik bir meyve olarak görülmüştür) *ya da* incirlerin toplanma yöntemiyle ilgili bir şeylere işarettir. Sebebi her ne olursa olsun, incir gösterme/*sycophancy*, Atina'nın yasal bağlamında, önemsiz, kötücül ya da haksız şahsi davalar yü-

"Efendim!"

İtiraz etmek için ağzını açınca Kephalos inciri ağzına tıktı.

"Tanrıları bile tahrik edecek bir görüntü," dedi Kephalos. "Benim olun!"

"Ben *evliyim*!" demeye çalıştı kadın çekirdeklerin ve posanın arasından.

"Evlilik mi? O da ne? Ben zengin bir adamım ve kendinizi bana bırakırsanız size istediğiniz mücevherleri ya da takıları veririm. Çok güzelsiniz. Ve sizi seviyorum."

Prokris duraksadı. Belki de incirin geri kalanını yutmaya çalışıyordu. Belki kıymetli şeyler teklif edilince cezbedilmişti. Ya da belki de bu ani ve yoğun aşk ilanından etkilenmişti. Ama bu duraksama, Kephalos'un öfkeyle kalkıp sahte kılığını çıkararak kendini göstermesine yetecek kadar uzundu.

"Demek," diye gürledi, "yalnız kaldığın zaman bunlar oluyor! Seni namussuz, düzenbaz kadın!"

Prokris inanamayarak gözlerini ona dikti. "Kephalos? Sen misin?"

"Evet! Evet, senin zavallı kocanım. Ben yokken *böyle* davranıyorsun demek. Git! Gözümden kaybol, sadakatsiz Prokris. Defol!"

Adam yumruğunu sallayarak öne atıldı ve Prokris korkarak kaçtı. Evden koşarak dışarı çıktı, ormana gitti ve Artemis için kutsal olan bir korunun sınırına gelene kadar durmadı; orada bitkinlikle yere yığıldı.

---

rüten kişilerle ilişkilendiriliyordu. Onların şakşakçı tavırları bugün İngilizcedeki *sycophancy* (dalkavukluk) sözcüğünün yaygın anlamını almasına sebep olmuştur.

Tanrıça ertesi sabah Prokris'i orada yatarken buldu ve tatlı diliyle neler olduğunu anlattırdı.

Bir yıl bir gün boyunca Prokris ilahi avcı ve azılı bakire kızlarından oluşan maiyetiyle orada kaldı ama en sonunda daha fazla dayanamadı.

"Artemis, bana baktın, av sanatında beni eğittin ve erkeklerden her daim kaçınmam gerektiğini öğrettin. Ama sana yalan söyleyemem: kalbimde kocam Kephalos'u her zamanki kadar seviyorum. Benim günahımı aldı ama bunu bana olan büyük sevgisinden yaptı ve onu affetmeyi, onun kollarında yatmayı, bir kez daha karısı olmayı arzuluyorum."

Artemis onun gidişine çok üzüldü ama sevecen bir ruh halindeydi. Prokris'in önce gözlerini oyup domuzlara yem etmeden (ona hiç de yabancı olmayan eylemlerdi bunlar) kocasına dönmesine izin vermekle kalmadı, aynı zamanda Kephalos'a barış teklifi olarak vermesi için iki tane olağanüstü hediye bağışladı.

Lailaps ve Alopex Teumesios

Prokris'in aldığı hediyelerden biri, kovaladığı her şeyi yakalama gücüne sahip olan, Lailaps isimli olağanüstü bir köpekti. Geyik, yaban domuzu, ayı, aslan hatta insan olsa bile avını yakalama konusunda hiçbir zaman başarısızlığa uğramazdı. Eşit değerdeki ikinci hediye ise her daim hedefini bulan bir mızraktı. Her kim bu ikisine sahipse kendilerine hakkıyla dünyadaki en iyi ölümlü avcı diyebilirdi. Kephalos'un, bu hediyelerle gelen karısını ocağına ve yuvasına, bağrına ve yatağına hoş bir şekilde kabul etmesine şaşmamak gerek.

Kephalos'un ünü artık gitgide artıyordu; avcılık yeteneklerine dair öyküler krallıktan krallığa şaşkınlık dolu fısıltılarla taşınıyordu. Haberler Thebai kral naibi Kreon'un[1] kulağına vardı. Karanlık tarihinde birçok kez olduğu üzere bu zamanlarda Thebai'nin başında bir bela vardı; Yunan Dünyasında Alopex Teumesios, yani Teumessos Tilkisi olarak bilinen Kadmean Tilkisi. Bu yağmacı hayvanın özel yeteneği, kaç köpek, at ya da insan peşinde olursa olsun ya da onu tuzağa düşürmeye çalışırsa çalışsın, ilahi bir şekilde asla yakalanmamasıydı. Bu tilki dehşetinin, annesi Semele'yi dışlayan ve onunla dalga geçen bu şehirden intikam almak için hâlâ kana susayan Dionysos tarafından şehrin başına bela edildiği düşünülüyordu.

Giderek daha da umutsuz hale gelen Kreon, Kephalos'un neredeyse doğaüstü olan bu hediyelerini ve muhteşem köpeği Lailaps'ı duyduğu için, Atina'ya onu ödünç almak için yalvardı. Kephalos bu harikulade hayvanı Kreon'a ödünç vermeyi gönül rahatlığıyla kabul etti ve hayvan çok geçmeden tilkinin peşine düştü.

Bunu takip eden felaket, Yunan zihninin harikulade bir niteliğini ortaya koyuyor: çelişkilere olan hayranlıklarını. Yakalanması imkânsız bir tilkinin peşine, kaçılması mümkün olmayan bir tazı takılırsa ne olur? Bu, karşı koyulamaz bir güç, hareket ettiril-

---

[1] Kreon, aile tarihi Sophokles'in *Kral Oidipus, Oidipus Kolonos'ta* ve *Antigone* isimli Thebai Döngüsü oyunlarının konusu olan, pragmatizm ve iyi yönetim ruhuydu. On altı yaşındayken onu oynayıp inceleme yazıları aldım. Daha fazlasını söylemeyeceğim.

mesi imkânsız bir nesneyle karşılaşırsa ne olur sorusuna çok benziyor.

Kadmean Tilkisi hızla koşup duruyordu, tam kuyruğunda da hiçbir avın kaçamadığı Lailaps onu kovalıyordu. Zeus bu konuda hiçbir şey yapmasa sanırım bugün hâlâ mantık döngüsünde olurlardı.

Tanrılar Kralı aşağı bakıp, mantığı ve aklı küçük düşüren, o muhteşem Yunanca sözcük *nous*'ta* vücut bulan kavramları endişe verici ölçüde tersine çeviren, kendiyle çelişen bu tuhaf soruna kafa yordu. Zeus'un otoritesi, hiçbir tanrının bir diğerinin ilahi büyülerini bozma gücünün olmadığına dair büyük yasayla kısıtlandırılmıştı. Yani köpek ve tilki sonsuza dek bu olanaksız durumda takılı kalmaya mahkûmdu ve bu yüzden işlerin düzeniyle apaçık dalga geçiliyordu. Zeus bu çıkmazı, tilkiyi ve köpeği taşa çevirerek çözdü. Böylece zamanda donmuş halde durdular, mükemmel olanakları sonsuza dek ulaşılamamış oldu ve kaderleri her daim uzlaşmamış kaldı. Nihayetinde bu donmuş durum bile Zeus'a sağduyuyu zorluyormuş gibi geldi ve onları göğe çıkararak Büyük ve Küçük Köpek, yani Canis Major ve Canis Minor olarak takımyıldızlarına dönüştürdü.

Maalesef Kephalos ve Prokris'in işleri çok uzun süre iyi gitmedi. Lailaps'tan yoksun kalan ama hedefini her daim bulan mızrağa hâlâ sahip olan Kephalos, Atina'nın etrafını çevreleyen vadide aylak aylak gezip karşılaştığı hayvanları avlamayı çok seviyordu. Aşırı sıcak bir akşamüstü, üç saat boyunca

* Yun. Sağduyu, akıl –çn.

avlanıp mızrak attıktan sonra yorulan ve terden sırılsıklam olan adam biraz kestirmek için uzandı. En sevdiği büyük meşenin gölgesinde bile günün sıcağı onu rahatsız ediyordu.

Aylak aylak, "Hadi Zephyros," diye bağırdı Batı Rüzgârı'na, "seni cildimde hissedeyim. Kucakla beni, sakinleştir beni, rahatlat beni, yatıştır beni, şımart beni..."

Aksilik o ki Prokris, zeytin ve şarapla Kephalos'a sürpriz yapmak için onun yanına gelmişti. Tam yaklaşırken kocasının son kelimelerini duydu: "Seni cildimde hissedeyim. Kucakla beni, sakinleştir beni, rahatlat beni, yatıştır beni, şımart beni..." O sahiplenici öfkeden sonra Prokris'i aldatıyor muydu şimdi? Kulaklarına inanamıyordu! Yemek ve şarap tulumu hissiz parmaklarından düştü ve istemsiz bir şaşkınlık nidası çıkardı.

Kephalos doğruldu. Çalılardaki o ses neydi öyle? O hırıltı! Aman, bir domuz! Mızrağına uzandı ve sesin geldiği çalılığa fırlattı. Hedef almasına gerek yoktu. Büyülü mızrak kendi işini yapacaktı.

Yaptı da. Prokris, kocasının keder dolu kollarında son nefesini verdi.

Bu büyüleyici derecede tuhaf ve mutsuz bir öykü.[1] Kendimize hatırlatmamız gereken şey şu: bun-

---

[1] Shakespeare'in *Bir Yazdönümü Gecesi Rüyası*'nda Bottom ve şaşkın arkadaşları, "Pyramus ve Thisbe" performanslarında bu talihsiz çiftin adlarını karıştırırlar.
Pyranus (Bottom): Shafallus bile Procrus'a bağlanmamıştır bu kadar.
Thisbe (Flute): Procrus'a nasıl tutkunsa Shafallus, al benden de o kadar.

ların hepsi, Eos yakışıklı bir ölümlüyü kaçırmaya karar verdi diye oldu.

Endymion

Kephalos, bu iki tanrıçadan birinin gözüne ilişen tek genç erkek değildi. Bir gece Eos'un kız kardeşi Selene gümüş arabasını Anadolu'nun batısındaki gökyüzünde sürerken aşağıda Endymion isimli, güzeller güzeli genç bir çobanın, Latmos Dağının* dışındaki bir mağaranın yamacında çıplak halde yattığını gördü. Tanrıçanın ay ışığıyla aydınlanan güzel organlarını ve rüya görürken dudaklarındaki cezbedici ve baştan çıkarıcı gülümsemeyi görünce Selene arzuya kapıldı ve Zeus'a, yani Endymion'un babasına yalvararak onun hiç değişmemesini istedi. Her gece onu o halde görmek istiyordu. Zeus dileğini kabul etti. Endymion sonsuz bir uykuya mahkûm halde olduğu yerde kaldı. Selene, ay arabasının görülemediği tek gün olan her yeni ayda aşağı inip uyumakta olan oğlanla sevişti. Bu alışılmadık birliktelik, oğlandan elli çocuk doğurmasını engelleyemedi. Fiziksel uygulanabilirlikleri, duruşları ve pozisyonları sizin hayalinize bırakıyorum.

Tuhaf ama işleyen ve Selene'yi mutlu eden bir ilişkiydi.[1]

---

* Günümüzde Aydın ve Muğla'da bulunan Beşparmak Dağı –çn.

1 Bu olay John Keats'in *Endymion* isimli uzun şiirinin konusunu oluşturuyor.

EOS İLE TİTHONOS

Selene'nin kız kardeşi Eos'un aşk hayatı çalkantılı gitmeye devam ediyordu. Şafak tanrıçası bir süre önce savaş tanrısıyla olan çarpıcı biçimde feci bir ilişkiden çıkmıştı. Ares'in kıskanç sevgilisi Aphrodite bu ilişkiyi öğrenince kendisinin uzmanlık alanı olan aşk konusunda Eos'un hiçbir zaman mutlu olmamasını emretmişti.

Eos, ırkının tüm arzularına sahip olan, güçlü bir Titan'dı. Dahası, şafak getiren olarak, her yeni günün getirdiği umuda, vaatlere ve fırsatlara inanıyordu. Böylece yıllar boyunca Eos trajik bir iyimserlikle ilişkiden ilişkiye sıçradı ve her biri Aphrodite'nin lanetine mahkûm kaldı; Eos bu lanetin hiç farkında değildi ve hâlâ umutluydu.

Eos özellikle genç ölümlü erkeklerden hoşlanıyordu: Kephalos'u kaçırışı gibi, aynı şeyi Kleitos isimli bir delikanlıya da yapmaya çalışmıştı. Bu olay kalp kırıklığıyla sonlandı çünkü Kleitos ölümlüydü ve Eos için göz açıp kapayıncaya kadar geçen sürede ölmüştü.

O günlerde Troya'nın havasında tuhaf bir şeyler olsa gerekti. Zeus'un çok sevdiği sakisi Ganymedes'in yeğeni Laomedon'un,[1] Tithonos isimli bir

[1] Laomedon, Ganymedes'in ağabeyi, Troya Kralı İlos'un oğluydu.

oğlu vardı. Bu çocuk büyüyünce büyük amcasına eşdeğer bir güzelliğe sahip oldu. Tithonos belki Ganymedes'ten biraz daha zayıf, daha ufak tefekti ama bu onu daha az çekici yapmıyordu. Tamamen kendine has, tatlı bir kahkahası vardı ve bu yüzden etkileyici ve karşı konulamazdı. Kolunuzu ona sarıp sonsuza dek onu tutmak istiyordunuz.

Bir akşam Eos bu zarif delikanlıyı İlium surlarının dışındaki sahilde yürürken gördü. Şimdi fark ediyordu ki tüm o cilveleşmeler, kaçırmalar, aşklar, flörtler ve hatta Ares'le olan ilişkisi bile... hepsi çocuksu hevesler, anlamsız savdalardı. Gerçek olan buydu. *Asıl* olan buydu.

İlk Görüşte Aşk

Eos kumsala yaklaşırken Tithonos yukarı baktı ve tanrıçanın ona âşık olduğu gibi o da anında, tamamen ona âşık oldu. Hemen, tek kelime bile etmeden el ele tutuştular ve sevgililerin yaptığı gibi kumsalda yürüdüler.

"Adın ne?"

"Tithonos."

"Ben Eos, şafak. Benimle Güneş Sarayı'na gel. Benimle yaşa ve sevgilim, kocam, eşitim, hükümdarım, kulum, her şeyim ol."

"Eos, yapacağım. Sonsuza dek seninim."

Güldüler ve etraflarına dalgalar vururken seviştiler. Eos'un pembe parmakları, Tithonos'u zevkten delirtecek şekilde hareket ediyordu. Eos *bu sefer* işin yürüyeceğini biliyordu.

Güneş Sarayı'ndaki mercan, inci, akik, mermer ve yeşim odalar yuvaları oldu. Mutluluğu onlar kadar tatmış çok az çift olmuştu. Hayatları bütündü. Her şeyi paylaşıyorlardı. Birbirlerine şiir okuyor, uzun yürüyüşlere çıkıyor, müzik dinliyor, ata biniyor, samimiyetle sessizlik içinde oturuyor, gülüyor ve sevişiyorlardı. Her sabah Eos kapıları açıp Helios'u ve arabasını dışarı çıkarırken Tithonos gururla onu izliyordu.

Bir İyilik

Fakat bir sorun Eos'u rahatsız ediyordu. Bir gün tıpkı Kleitos gibi bu güzeller güzeli, sevgili ölümlü delikanlının da ondan alınması gerektiğini biliyordu. Onun ölümünü düşünmek, pek gizleyemediği bir ümitsizliğe kapılmasına sebep oluyordu.

Bir akşam, tanrıçanın çatık kaşlarına şaşıran Tithonos, "Sorun ne sevgilim?" diye sordu.

"Bana güveniyorsun, değil mi sevgilim?"

"Daima ve tamamen."

"Yarın akşam gidiyorum. Elimden geldiğince çabuk döneceğim. Nereye veya neden gittiğimi sorma."

Olympos'a, Zeus'la konuşmaya gidiyordu.

"Ölümsüz Gök Baba, Olympos'un Efendisi, Bulut Getiren, Fırtına Getiren, Her Şeyin Kralı..."

"Evet evet evet. Ne istiyorsun?"

"Bir iyilik istiyorum yüce Zeus."

"Elbette bir iyilik istiyorsun. Ailemden kimse beni başka bir sebepten ziyaret etmez. Hep iyilik. İyilik, iyilik, iyilik, iyilikten başka bir şey yok. Bu sefer ne? O Troyalı oğlanla ilgili bir şey sanırım?"

Buna biraz şaşıran Eos konuşmaya devam etti. "Evet efendim. Ölümlü bir delikanlıyla birlikte olmanın nasıl olduğunu biliyorsunuz..." Her an Zeus'un nektar bardağını doldurmaya hazır halde tahtın arkasında duran Ganymedes'e baktı. Ganymedes gülümsedi ve yanakları kızararak gözlerini yere çevirdi.

"Evet... *yani?*" Zeus parmaklarını tahtının kollarına vurmaya başlamıştı. Hiçbir zaman iyiye işaret değildi bu.

"Bir gün Thanatos, Prensim Tithonos için gelecek, buna katlanamam. Ona ölümsüzlük bahşetmenizi istiyorum."

"Aa. Öyle mi? Ölümsüzlük demek. Bu kadarcık mı? Ölümsüzlük. Hım. Evet, neden olmasın. Ölüme bağışıklık. Onun için istediğin şey gerçekten bu mu?"

"Evet efendim, bu kadar."

Başka ne olabilirdi ki? Zeus'u iyi bir ruh halindeyken mi yakalamıştı? Kalbi sevinçle atmaya başladı.

"Tamamdır," dedi Zeus ellerini çırparak. "Şu andan itibaren Tithonos'un ölümsüz."

Eos sevinç çığlığı atarak yakarış pozisyonundan kalktı ve Zeus'un elini öpmek için ileri atıldı. O da çok memnun görünüyordu, teşekkürlerini kabul ederken kahkaha atıp gülümsedi.

"Hayır hayır. Benim için bir zevkti. Eminim yakında bana teşekkür etmek için geri geleceksin."

"Böyle istiyorsanız elbette." Tuhaf bir istekti bu.

"Eminim çabucak geri geleceksin zaten," dedi Zeus sırıtışını durduramayarak. Aklına o şeytani fikri kimin soktuğunu bilmiyordu. Fakat biz bunun Aphrodite'nin dinmeyen laneti olduğunu biliyoruz.

Eos hızla Güneş Sarayı'na döndü. Sevgili eşi onun dönmesini sabırla bekliyordu. Eos ona haberleri verince Tithonos ona sıkı sıkı sarıldı ve o kadar çok gürültü yaparak dans ettiler ki Helios duvarlara vurarak birilerinin şafaktan önce uyanması gerektiğine dair homurdandı.

Ne Dilediğine Dikkat Et

Eos, Tithonos'tan iki oğul doğurdu: ileride Arabistan'ı yönetecek olan Emathion ve büyüyünce antik dünyanın en büyük ve en korkulan savaşçılarından biri olacak Memnon.

Bir akşam Tithonus kafasını Eos'un kucağına koymuş uzanırken Eos da parmaklarıyla tembel tembel onun altın rengi saçlarıyla oynuyordu. Yumuşakça bir melodi mırıldanıyordu ama sonra bir anda şaşkınlıkla nefesi kesilerek sustu.

"Ne oldu sevgilim?" diye mırıldandı Tithonos.

"Bana güveniyorsun değil mi sevgilim?"

"Daima ve tamamen."

"Yarın akşam gidiyorum. Elimden geldiğince çabuk döneceğim. Nereye veya neden gittiğimi sorma."

"Bu konuşmayı daha önce yapmamış mıydık?"

Olympos'a, Zeus'la bir kez daha konuşmaya gidiyordu.

"Hah! Geri döneceğini söylemiştim, değil mi? Değil mi Ganymedes? Sana olan sözlerim neydi Eos?"

"Dediniz ki, 'Çok yakında bana teşekkür etmek için geri geleceksin.'"

"Aynen öyle söyledim. Bana gösterdiğin bu şey de ne?"

Eos'un elleri, Zeus'a doğru uzanmıştı. Titreyen pembe işaret parmağı ile başparmağının arasında bir şey tutuyordu. Tek bir tel gümüş iplikti.

"Bakın!" dedi vurgulayarak.

Zeus aşağı baktı. "Saç gibi görünüyor."

"*Saç* zaten. Tithonos'umun kafasından. *Gri* bir saç teli."

"Yani?"

"Efendim! Bana *söz verdiniz*. Tithonos'a ölümsüzlük bahşedeceğinize yemin ettiniz."

"Yaptım da."

"O halde bunu nasıl açıklıyorsunuz?"

"İstediğin iyilik ölümsüzlüktü ve ben de ölümsüzlüğü bahşettim. *Yaşlanma* konusunda hiçbir şey söylemedin. Ebedi gençlik istemedin."

"Ben... siz... ama..." Eos dehşete kapılmış halde geriledi. Bu olamazdı!

"'Ölümsüzlük' dedin. Öyle değil mi Ganymedes?"

"Evet efendim."

"Ama ben sandım ki... Yani, ne demek istediğim aşikâr değil mi?"

"Üzgünüm Eos," dedi Zeus ayağa kalkarken. "Herkesin isteğini tercüme etmem beklenemez. Adam ölmeyecek. Olay bu. Her daim birlikte olacaksınız."

Eos yalnız kalmıştı, ağlarken saçları yerleri süpürüyordu.

Çekirge

Sadık Tithonos ve iki gürbüz oğulları Eos geri döndüğünde onu iyi karşıladılar. Elemini gizlemek için

elinden gelen her şeyi yaptı ama Tithonos onu rahatsız eden bir şeyler olduğunu hissediyordu. Gece olduğunda çocuklar yatırılınca Tithonos onu balkona çıkardı ve bir kadeh şarap verdi. Konuşmadan önce bir süre oturup yıldızları izlediler.

"Eos, sevgilim, hayatım. Bana söylemediğin şeyin ne olduğunu biliyorum. Bunu kendim de görebiliyorum. Ayna bana bunu her sabah söylüyor zaten."

"Ah Tithonos!" diyerek kafasını onun göğsüne gömdü Eos ve hıçkıra hıçkıra ağladı.

Zaman geçti. Her sabah Eos görevini yerine getirdi ve kapıları yeni bir güne açtı. Oğlanlar büyüdü ve evden ayrıldı. Yıllar, tanrıların dahi değiştiremeyeceği devamlılık ve kaçınılmazlıkla birbirini takip etti.

Artık Tithonos'un kafasında kalan azıcık saç beyazdı. Aşırı yaşlılıktan dolayı büzüşmüş, zayıflamış, cildi epey kırışmıştı ama ölemiyordu. Bir zamanlar kulağa yumuşak ve tatlı gelen sesi kulak tırmalayan kuru bir sese dönüşmüştü. Cildi ve çehresi öyle buruş buruş olmuştu ki yürümekte çok güçlük çekiyordu.

Güzel ve her daim genç olan Eos'a her zaman sadık kaldı ve onu sevdi. "Lütfen, bana acı," derdi çatallı, sert sesiyle. "Öldür beni, parçala beni, bitsin bu, yalvarırım."

Fakat Eos onu artık anlayamıyordu. Duyabildiği tek şey hırıltılı homurtular ve mırıltılardı. Fakat içten içe, ne demeye çalıştığına dair gayet iyi bir fikri vardı.

Eos'un ölümsüzlük ya da ebedi gençlik bahşetme yeteneği yoktu ama sevgilisinin ızdırabını sona er-

direcek yeterli ilahi güce sahipti. Artık ikisinin de bu duruma dayanamadığını hissettikleri bir akşam gözlerini kapattı, odaklandı ve gözyaşlarının arasından, Tithonos'un zavallı, büzüşük bedeninin solgun ve yaşlı bir adamdan bir çekirgeye[1] dönüşmesini izledi.

Yeni biçimindeki Tithonos soğuk mermer zeminden balkonun çıkıntısına, oradan da gecenin içine sıçradı. Eos onun, kız kardeşi Selene'nin soğuk ay ışığında, gece esintisinde sallanan bir çimen yaprağına tutunduğunu gördü. Arka bacaklarıyla sevgi ve minnet dolu bir elveda sesi çıkardı. Eos gözyaşı döktü ve uzaklarda bir yerlerde Aphrodite kahkaha attı.[2]

---

1 Bazı anlatılarda ağustos böceği. Bana çekirge olarak öğretilmesinin sebebi belki de İngiltere'de çok görülüyor olmamaları sebebiyledir. İngiliz çocuk kitapları muhtemelen ağustos böceğini hayal etmemizin daha zor olduğunu düşünüyorlardı. Tuhaf bir şekilde Tithonos'un ismi biyolojide ne ağustos böceği ne de çekirge olarak yaşıyor; *Ornithoptera tithonus* isimli bir kırlangıçkuyruklu kelebek türü.

2 Jeolog Albert Oppel, Eos'a gönderme yaparak geç Jura çağlarından birine Tithonian adını verdi çünkü bu çağ, Kretasta Dönemi'nin *şafağıydı.* Alfred Lord Tennyson'ın "Tithonos" isimli şiiri ise en çok sevilen ve antoloji haline getirilen şiirlerinden biridir. Eos'a söylenen dramatik bir monolog şeklindedir ve onu ihtiyarlığından azat etmesi için yalvarır.

...Nice yazdan sonra ölür kuğu.
Beni ise sırf zalim bir ölümsüzlük
Tüketir: senin kollarında yavaşça solarım,
Burada, dünyanın sessiz sınırında,
Bir düş gibi dolanan ak saçlı bir gölge...

Yunan mitinin en büyük temalarından biri olarak görülebilecek çok ünlü bir dizesi de vardır.

Tanrıların kendileri geri alamaz armağanlarını.

GENÇLİK ÇİÇEĞİ

Eos ve Tithonos'un öyküsü bir çeşit aile içi trajedi olarak görülebilir. Yunan mitleri bize içinde bazen romantik komedi, komedi ya da korku öğeleri barındıran, "talihsiz aşk" kategorisine giren, tanrılarla ölümlüler arasındaki ilişkilere dair birçok öykü daha anlatır. Bu aşk ilişkilerinde tanrılar genelde hislerini çiçeklerle ifade eder. Çiçek kelimesinin Yunancası *anthos*'tur, yani birazdan okuyacaklarınız, hiç abartısız, bir romantik antolojidir.

Hyakinthos

Güzeller güzeli bir Sparta prensi olan Hyakinthos'un talihsizliği, iki ilah tarafından sevilmekti: Batı Rüzgârı Zephyros ve altın Apollon. Hyakinthos güzel Apollon'u tercih ederdi ve rüzgârın flörtöz ama gittikçe hiddetli hale gelen davranışlarını sürekli reddederdi.

Bir öğleden sonra Apollon ve Hyakinthos atletizm yarışı yaparken kıskançça bir öfkeye tutulan Zephyros, Apollon'un attığı diskin yolunu değiştirdi ve disk doğrudan Hyakinthos'a doğru hızlıca gelmeye başladı. Sertçe alnına çarptı ve onu öldürdü.

Kedere kapılan Apollon, Hermes'in delikanlının ruhunu Hades'e götürme hakkını geri çevirdi ve

hayran olduğu oğlanın kaşından akan ölümlü kanı kendi ilahi ve rayihalı gözyaşlarına karıştırdı. Bu sıvı toprağa aktı ve bugün bile hâlâ Hyakinthos'un adını taşıyan,* zarif ve hoş kokulu sümbül çiçeği fışkırdı.

Krokos ile Smilaks

Krokos, Smilaks isimli nymphaya âşık olan ama karşılık bulamayan ölümlü bir delikanlıydı. Tanrılar (tam olarak hangisinin olduğunu bilmiyoruz) ona acıdıklarından *crocus* denen safran bitkisine dönüştürdüler. Nymphayı ise dikenli bir asmaya dönüştürdüler ve bugün hâlâ *Smilax*† adı altında birçok türü bulunmaktadır.

Bu mitin başka bir anlatısına göre Krokos, tanrı Hermes'in sevgilisi ve yoldaşıydı. Hermes bir disk ile onu yanlışlıkla öldürünce keder içinde onu safran bitkisine dönüştürdü. Bu Apollon ve Hyakinthos'un öyküsüne o kadar benziyor ki bir yerlerde bir ozanın sarhoş olup kafasının karışınca bunu uydurduğunu düşünmeden edemiyoruz.

Aphrodite ile Adonis

Kıbrıs'ın ilk krallarından biri olan Theias olağanüstü dış görünüşüyle meşhurdu. O ve karısı Kenkhreis'in, Smyrna, Myrhe ya da Myrrha adlarıyla bilinen bir kızları oldu. Kız, yakışıklı babasına karşı gizli ensest hisler beslemeye başladı.

---

* Bugün bile birçok batı dilinde sümbül için kullanılan kelime "hyacinth" ya da benzer kelimelerdir –çn.

† Saparna bitkisi –çn.

Deniz köpüğünden doğduktan sonra ayak bastığı ada olduğundan Kıbrıs, Aphrodite için kutsaldı ve Smyrna'ya, kendi babasına karşı bu doğal olmayan tutkuyu üfleyen kişi de kindar Aphrodite'ydi. Tanrıça, Kral Theias'ın ona olan duaları ve adaklarının yetersizliğinden rencide olmuştu. Kral o dönemde adalılar arasında yaygınlaşan Dionysos mezhebine adanmış yeni bir sunak açma küstahlığını göstermişti. Aphrodite tapınaklarına olan ihmali mümkün olan en kötü, hatta ensestten bile çok daha kötü bir suç olarak görüyordu. Ancak ölümlülere göre, hatta başkalarının işlerine karışmayan, yozlaşmış Kıbrıslılar için bile ensest en büyük tabuydu. Kederli Smyrna, suçluluk hissettiren duygularını kontrol altına almaya çalışıyordu. Fakat fesat tohumları ekmekte gerçekten kararlı olan Aphrodite, Smyrna'nın hizmetçisi Hippolyte'yi büyüledi ve olayı rahatsız edici bir krize dönüştürdü.

Theias, tanrı Dionysos'un şarap meziyetini keşfettiğinden beri sık sık olduğu üzere bir akşam sarhoş ve mutluyken, Aphrodite'nin büyüsü altındaki Hippolyte, Smyrna'yı adamın odasına ve yatağına götürdü. Talihini sorgulayamayacak kadar sarhoş olan kral orada kızıyla açgözlülükle sevişti. Gecenin karanlığında, şarabın sisi altındayken kendi çocuğunu tanıyamadı; yalnızca genç, çekici ve kendini ona bırakmaya hevesli bir genç kızın, rüyasında onunla sevişmeye gelmiş gibi bir anda ortaya çıktığını biliyordu.

Bu şehvetli ve keyif dolu ziyaretlerden bir hafta sonra Theias bir sabah uyandığında bu kız hakkında daha fazla şey öğrenmeye karar verdi. Son zaman-

larda gecelerini çılgınca zevklerle dolduran bu gizemli yabancının kim olduğunu bulan kişiye bir dağ altın vereceğini duyurdu

Smyrna, tutkusunu bir şehvet düşü halinde yaşıyordu; ancak bütün Kıbrıs'ın, onun Theias'a olan gizli gece ziyaretlerinin sırrını çözmeye çalıştığını öğrenince saraydan kaçarak ormana saklandı. Ölmek istiyordu fakat çoktan içinde büyüdüğünü hissettiği çocuktan vazgeçemezdi. Aşkını bir suç haline getiren insan yasalarına küfretti ve ona acımaları için göğe yalvardı.[1] Dualarına yanıt veren tanrılar Smyrhna'yı mür ağacına dönüştürdüler.

On ay sonra ağaç yarıldı ve dışarı ölümlü bir oğlan bebek çıkardı. Naiadlar, mürden akan yumuşak yaşlarla –bugün bile en önemli doğum ve taç giyme töreni yağlarından biridir– çocuğu yağladılar ve ona Adonis ismi verildi.

Smyrna'nın bebeği büyüyünce eşi benzeri olmayan fiziksel bir çekiciliğe sahip bir delikanlı oldu. Bunu o kadar yazdım ki bana inanmayacaksınız artık. Ama gerçek şu ki ona bakanlar her daim ona âşık oluyordu ve adı erkek güzelliğinin en iyi örneği olarak hâlâ yaşamakta. En azından Adonis'in, daha önceki hiçbir ölümlünün yapamadığı üzere, kendi doğumuna sebep olan kişiyi etkileyecek kadar güzel olduğunu bilmemiz çok önemli: aşk ve güzellik tanrıçası Aphrodite'yi.

---

[1] Ovidius'un *Dönüşümler*'ine göre yakarışı tam olarak şöyledir: "İnsan kaygısıdır böyle gereksiz bir yasayı yürürlüğe koyan, doğal eğilimleri geçersiz sayan, insanı onlardan yoksun bırakan." (*Dönüşümler*, Payel Yayınları, Çev.: İsmet Zeki Eyuboğlu)

Sevgili oldular. Bu birlikteliğe giden yol vahşi ve işkencelerle doluydu: intikam peşinde olan tanrıça, bir babanın kendi kızıyla yasak bir ilişki yaşamasına sebep olmuş, bu ilişkiden de Aphrodite'nin belki de her şeyden çok sevdiği bir çocuk dünyaya gelmişti. Bir ömür sürecek psikoterapi bile böyle bir karmaşıklığı tedavi edemezdi.

Adonis ile Aphrodite birlikte her şeyi yaptılar. Aphrodite diğer tanrıların bu oğlandan nefret ettiğini biliyordu: Demeter ve Aphrodite onca kızın ona âşık olmasına katlanamıyordu, Hera kutsal evlilik ve aile müessesine yapılan bu alçakça, rezil hakaretten doğan çocuğu duygusuzca kınıyordu, Ares ise sevgilisinin bu büyük sevdasını fena halde kıskanıyordu. Aphrodite bunların hepsini hissediyordu ve Adonis'i kızgın ailesinin ona yapabileceklerinden korumaya kararlıydı.

Çoğu Yunan oğlan ve erkek gibi kıymetli ölümlü sevgilisinin de avcılığa büyük tutkusu olduğundan korumacı Aphrodite onu tembihledi: üstesinden gelinebilir boyutlarda ve kısıtlı vahşilikteki hayvanları avlamakta özgürdü –örneğin yaban tavşanı, tavşan, kumru ve güvercin– ama aslan, ayı, yaban domuzu ve büyük geyikleri avlaması kesinlikle yasaktı. Ne var ki oğlanlar yaramazdır ve etrafta kızlar olmayınca özlerine dönüp gösteriş yapmayı severler. Bir akşamüstü aynen öyle oldu ve Aphrodite'nin sevgilisi kendini büyük bir yaban domuzunun izini sürerken buldu (bazıları yaban domuzunun, kılık değiştirmiş Ares olduğunu söyler). Adonis hayvanı köşeye sıkıştırdı ve tam öldürmek için mızrağını havaya kaldırmıştı ki yaban domuzu dişlerini çıkararak ona

dönüp vahşice bir çığlık attı. Adonis korkuyla mızrağını düşürerek geri çekildi ama cesur bir delikanlıydı ve duruşunu sabitleştirip ayağını yere sertçe basarak yaban domuzunun saldırısına karşı koydu. Hayvan ileri atılırken Adonis bir dansçı gibi bedenini zarifçe çevirdi; hayvan onu ıskaladı ve yanından geçerken Adonis boynunu tuttu. Fakat yaban domuzu kurnazdı. Kafasını yere eğip oğlanın onu kontrol altına aldığını zannetmesini sağladı. Adonis diz çökerek bir eliyle hayvanın kafasını bastırdı ve boştaki eliyle, kemerinde tuttuğu bıçağı bulmaya çalıştı. Yaban domuzu bir fırsat yakaladığını hissetti ve hırlayarak kafasını çekip büyük dişlerini kaldırarak döndürdü. Dişleri Adonis'in midesini parçaladı ve oğlan ölümcül bir yara alarak yere yığıldı.

Aphrodite tam zamanında gelerek sevgilisinin kan kaybından ölmekte olduğunu ve yaban domuzunun –yoksa Ares miydi?– ormanın derinliklerine dörtnala koşarken zaferle hırladığını gördü. Ağlayan tanrıçanın, Adonis'i kollarına almaktan ve son anlarını yaşarken ona bakmaktan başka yapacak bir şeyi yoktu. Adonis'in kanından ve Aphrodite'nin gözyaşlarından, adını bu zarif ve güzel çiçeğin yapraklarını hızla uçuran rüzgârdan (Yunancada *anemoi*) alan, ömrü bu delikanlı kadar kısa, güzelliği ise kırılgan olan, parlak kırmızı renkli anemon çiçeği doğdu.[1]

---

[1] Shakespeare'in uzun şiiri *Venüs ve Adonis*, Ovidius'un *Dönüşümler*'indeki anlatıya dayanarak bu miti yeniden anlatır. Shakespeare'in anlatısında, Adonis'in ölümü, Venüs'ün aşkı lanetlemesine ve o andan sonrasında daima içinde daima trajedi bulundurmasına sebep olur. Tanrıça kederle şöyle bir kehanette bulunur:

EKHO İLE NARKİSSOS

Tiresias

Bir delikanlının çiçeğe dönüştüğü öykülerin en ünlüsü endişeli bir annenin, oğlunu bir kâhine götürmesiyle başlar. Tanrı, kâhinler adına konuşan müneccimler ve Sibyller olduğu gibi, tanrıların kehanet armağanı verdiği bazı seçilmiş ölümlüler de bulunuyordu. Bunlardan birine danışmak için randevu almak bir doktor randevusu almaktan pek farklı değildi.

Yunan mitinin en meşhur iki kâhini Kassandra ve Tiresias'tı. Kassandra Troyalı bir kâhindi: kehanetlerinin aşırı doğru olması ama kimsenin ona inanmaması onun lanetiydi. Thebaili Tiresias onunkine eş derecede stresli bir varoluştaydı. Bir erkek olarak doğmuş, çiftleşen iki yılana bir sopayla vurunca nedendir bilinmez Hera tarafından kadına dönüştürülmüştü. Yedi yıl Hera rahibeliği yaptıktan sonra Tire-

---

Keder aşkın ardına düşüp asla ayrılmayacak;
Kıskançlık hiçbir zaman uzak durmayacak peşinden,
Aşk tatlı başlayacak da tatsız son bulacak;
Eşitliğe ermez onlar, ya düşüktür ya da yüksek,
Aşkın zevklerinin tümü derdine denk gelmeyecek.

(*Aşk ve Anlatı Şiirleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Çev.: Talât Sait Halman)

sias asıl erkek bedenine geri dönmüştü. Ama Athena nehirde çıplak halde yıkanırken ona baktığı için kör edilmişti.[1] Bu, körlüğünü açıklayan öykülerden bir tanesi ama ben, Zeus ile Hera arasındaki bir iddiaya hakemlik yapmak için Olympos'a götürüldüğü anlatıyı tercih ediyorum. Zeus ve Hera, hangi cinsiyetin seksten daha çok zevk aldığı konusunda tartışıyorlardı. Tiresias kadın da erkek de olduğundan bu soruyu cevaplamak için eşsiz bir konumda yer alıyordu ve onun hükmünün nihai olacağına karar verildi.

Tiresias, kendi deneyimine göre seksin kadınlar için erkeklere oranla *dokuz kat* daha zevkli olduğunu açıkladı. Bu, Zeus'la erkeklerin seksten daha çok zevk aldığına dair iddiaya giren Hera'yı öfkelendirdi. Belki de fikrini, kocasının bitmek bilmeyen libidosuna ve kendinin daha ılımlı olan seks dürtülerine dayandırmıştı. Hera, Tiresias'ın zahmetlerini onu kör ederek ödedi. Bir tanrının etkilerini bir başka tanrı geri çeviremezdi, bu nedenle Zeus'un elinden gelen en iyi şey Tiresias'a ikincil görü hissi, kehanet armağanı vermekti.[2]

---

1 Aktaeon'un, Artemis'e bakma suçuna benzerliğine dikkat edin. Tanrılar yıkanırken çok utanıyordu sanırım.
T. S. Eliot, *Çorak Ülke* şiirinin "Ateş Vaazı" bölümünde Tiresias'a akıllarda kalan bir atıfta bulunur:
Ben Teiresias, iki hayat arasında nabız gibi çarpan,
pörsümüş kadın memeli ihtiyar, görüyorum kör de olsam,
Ben Teiresias, pörsük memeli ihtiyar
Kavrayıp bu görüntüyü, haber verdim olacağı-
Ve ben Teiresias, evvelce çektim ıstırabını ne varsa
(*Çorak Ülke*, Everest Yayınları, Çev.: Cem Yavuz)

2 Tanrılar arasında hakemlik yapma şerefi bir ölümlü için olağanüstü görünebilir fakat bu öykünün gösterdiği ve Troya prensi Paris'in de keşfedeceği üzere sonuçlar çok yıkıcı olabilirdi.

Narkissos

Bir zamanlar Liriope isimli bir naiad, Kephissos isimli bir nehir tanrısıyla birlikte olarak Narkissos isimli bir oğlan doğurdu. Oğlan öyle güzeldi ki annesi onun geleceğinden endişelenmeye başladı. Lirope, aşırı güzelliğin korkunç bir ayrıcalık, vahim ve hatta ölümcül sonuçlar doğurabilecek tehlikeli bir özellik olduğunu bilecek kadar çok şey görmüştü hayatta. Narkissos on beş yaşına gelip istenmedik ilgiler çekmeye başlayınca Liriope harekete geçmeye karar verdi.

"Thebai'ye gidiyoruz," dedi ona, "Tiresias'ı görmek ve geleceğini öğrenmek için."

Böylece anne oğul iki hafta boyunca yürüyerek Thebai'ye varıp, her gün Hera tapınağının dışında oluşan sıraya girdiler.

"Kör olsanız ve oğlumu göremeseniz de," diye açıkladı Tiresias'a sıraları geldiğinde, "emin olun onu görenlerin başı dönüyor. Dünyada daha önce böyle güzel bir ölümlü var olmadı."

Narkissos bunu duyunca altın saçlarının diplerine kadar kızardı ve ayaklarını utançla salladı.

"Tanrıları yeterince tanıyorum," diye devam etti Liriope, "böylesi bir güzellik lütuftan çok lanettir. Ganymedes'in, Adonis'in, Tithonos'un, Hyakinthos'un ve oğlumdan çok daha az güzel olan diğer oğlanların başına ne geldiğini dünya âlem biliyor. Söyleyin bana yüce kâhin, Narkissos uzun ve mutlu bir yaşam sürecek mi? Mutlulukla yaşlanmak onun

moira'sında var mı?[1] Siz ki kör olan, bize görünmez olan şeyleri görebiliyorsunuz. Söyleyin bana, yalvarırım, sevgili oğlumun kaderi ne?"

Tiresias elini uzattı ve Narkissos'un yüz hatlarına dokundu.

"Korkma," dedi. "Narkissos kendini tanıyamadığı sürece uzun ve mutlu bir hayat sürecek."

Liriope sesli bir şekilde güldü. "Kendini tanıyamadığı sürece!" Böyle tuhaf bir beyanın ciddi bir uygulanışı olamazdı. İnsan kendini nasıl tanırdı ki?

Ekho

Liriope'yi, Thebai'deki Hera tapınağında Tiresias'a teşekkür ederken bırakıyoruz ve Thespiae kasabasının dışındaki çayların ve çayırların, Yunanistan'daki en çekici nymphalarla dolu olduğu Helikon Dağının eteklerine kısa bir yolculuk yapıyoruz. Öyle çekicilerdi ki, çekici nymphalara olan zayıflığından daha önce bahsettiğimiz Zeus bile onları bazen ziyaret ediyordu.

Ekho isimli oread bunların en az çekici olanı değildi fakat Zeus ve diğer potansiyel taliplerin ondan kaçınmasını gerektiren bir kişilik özelliği vardı: çok *konuşuyordu*. Köylü bir dedikoducu, her şeye burnunu sokan bir komşu ve aşırı meraklı bir yakın arkadaşın karışımı olan Ekho ağzını kapalı tutamıyordu. Konuşmasında bir art niyet yoktu, hatta sık sık

---

[1] Moirai, hatırlayacağınız üzere, Kaderler'di. Yunanlar her bir insanın şahsi, tekil bir *moira*'sı olduğuna inanıyorlardı. Bunu gereklilik, kader, adalet ve talihin karışımı olarak, şans ve kısmet arasında bir şey gibi düşünebiliriz.

arkadaşlarının lehinde konuşur, onların hatalarını gizler, onları över ve çok iyi kişiler gibi resmederdi. Burada bir gösteriş unsuru da vardı çünkü hem konuşma hem de şarkı söyleme sesi çok güzeldi. Güzel sesli insanların yaptığı gibi, bunu göstermekten çok hoşlanıyordu. Bir nebze de olsa, her daim aşkı öven şarkılarına hayran olan tanrıça Aphrodite tarafından korunuyordu. Kısacası Ekho romantik biriydi. Onu hakir gören kişiler aşırı duygusal, hatta vıcık vıcık ve iğrenç olduğunu söyleyebilirdi fakat iyi niyetini ve kalbinin bütünlüğünü göz ardı edemezlerdi.

Zeus, Ekho'nun oread kız kardeşlerini ve naiad kuzenlerini gizlice ziyaret etmekten keyif alıyordu ve Ekho da bir sırdaş ve hepsinin en iyi arkadaşı olmaktan hoşlanıyordu. Akrabalarının ve arkadaşlarının, Bulut Getiren ve Tanrılar Kralı Zeus'la ilişki yaşaması onu heyecanlandırıyordu. Yalnızca kendine saklamaktan çok hoşlandığı bir sırdı bu.

Hera, Zeus'un ortalıkta olmayışından hep şüphelenirdi ama son zamanlarda bu süreler uzamıştı. Ona sadık olan bir ispinoz kuşundan, kocasının gittiği yerin Helikon'un yamaçları olduğunu öğrendi ve altın rengi bir akşam üzeri oraya gidip onu suçüstü yakalamaya karar verdi. Tam arabasından inmişti ki bir dağ nymphası hoplayarak yanına geldi ve alakasızca gevezelik etmeye başladı. Hararetle konuşan Ekho'ydu bu.

"Kraliçe Hera!"

Hera kaşlarını kaldırdı. "Seni tanıyor muyum?"

"Ah majesteleri!" diye bağırdı Ekho, dizlerinin üstüne çökerek. "Sizi burada gördüğümüz için ne kadar şanslıyız. Ne büyük bir *şeref*! Üstelik arabanız-

la gelmişsiniz! Tavus kuşlarınızı besleyebilir miyiz? *Burada* bir Olympos tanrısının olması! Bir Olymposlunun en son ne zaman bizi fark etmeye tenezzül ettiğini hatırlayamıyorum. Bu çok–"

"Kocam Zeus şüphesiz bu ormanları ve suları düzenli olarak ziyaret ediyor, değil mi?"

Ekho, Zeus'un bir nehir kenarında güzel bir nehir nymphasıyla uygunsuz şeyler yaptığını ve çok da uzakta olmadığını gayet iyi biliyordu. Entrika, drama ve romantizm sevdası, bu çifti koruma dürtüsünü beraberinde getirdi. Bir çeşmeden akan su gibi dudaklarından sel misali dökülen anlamsız gevezeliklerle tanrıçayı nehirden uzağa yönlendirdi.

"Bu açıklıkta çok güzel bir çobanpüskülü var majesteleri, size adamayı düşünüyordum, izninizle elbette... Affedersiniz – *Zeus mu?* Yok, onu burada hiç görmedim."

"Gerçekten mi?" Hera gözlerini Ekho'ya dikti. "Onun şu an burada olduğuna dair bir söylenti duydum. Tam da bugün."

"Hayır, hayır kraliçem! Hayır, hayır, *hayır*! Hatta... Yarım saat önce su çekmek için Helikon'dan Musaların bir hizmetçisi geldi ve yüce Zeus'un bugün Thespiae'de tapınağını şereflendirdiğini söyledi."

"Anladım. Ee, teşekkürler." Hera ters ve rahatsız bir tavırla başını salladı, arabasına döndü ve bulutlara uçtu. Kocasını yakalamaya çalışırken görülmek küçük düşürücüydü.

Nympha arkadaşı ve Zeus'a fayda sağladığı için mutlu olan Ekho sekerek uzaklaştı. Doğrusunu söylemek gerekirse, bir ölümlü çifti korusaydı da aynı derecede mutlu olurdu. Her yerdeki âşıkların yolunu

kolaylaştırmak onu neşelendiriyordu. Kendisi aşkı hiç hissetmemişti, tabii başkalarının aşkına yardımcı olmak dışında ki bunun en büyük aşk olduğunu hissediyordu. Bencillikten o kadar uzaktı ki, karşılığında bir ödül bekleyen birinin yapacağını yapmayıp Zeus'a ya da kardeşine bu işe yarar davranışından bahsetmedi. Çiçek toplarken şarkı söyledi ve bir nymphanın hayatının iyi bir hayat olduğunu hissetti.

Ekolali*

Ertesi gün Olympos'ta, Hera ona Zeus'un sadakatsizliğini söyleyen ispinoz kuşunu çağırdı.

"Bana yalan söyledin," diye bağırdı. "Beni bir aptal gibi gösterdin!"

Hera kuşun gagasını tuttu, kuş nefes alamıyordu; tam ona ispinoz kuşlarını algılayışımızı sonsuza dek değiştirecek, tuhaf ve korkunç ceza verecekti ki arkadaşı tanrıçanın kulağının ve saçının yanına uçup cesurca konuştu. "Ama haşmetli kraliçem, size doğru söyledi! Ben Kral Zeus'u orada kendi gözlerimle gördüm. Siz o nympha Ekho'yla konuşurken dahi bir kilometre ötede bir naiadla yatıyordu. Bana inanmıyorsanız size kelebekler ve balıkçıllar da söyleyebilir. Thespiae'deki tapınağın rahibelerine gidip en son ne zaman onları ziyaret ettiğini sorun. Üç aydır oraya gitmiyor!"

Hera kuşu bıraktı ve neredeyse kıpkırmızı olan kuş yeniden nefes alabilmeye başladı. Fakat erkek ispinozların göğüsleri bugün hâlâ bu yüzden pembedir.

---

* Yankılı konuşma –çn.

Hera ve tavus kuşlarının çektiği arabası bir kez daha yere indiğinde Ekho bir derede neşeyle yüzmekteydi. Nympha, tanrıçayı karşılamak için su sıçratarak ve sekerek, gamzeli yüzünde büyük ve samimi bir gülümsemeyle nehir kenarına gitti. Hera'nın yüzündeki öfkeyi görünce gülümsemesi bir anda "O" şeklinde bir korku ifadesine dönüştü.

"Ee," dedi tanrıça buz gibi bir sakinlikle. "Kocamın buraya gelmediğini söylüyorsun. Dün burada olmadığını söylüyorsun. Thespiae'de bir tapınağı kutsadığını söylüyorsun."

Korkuya kapılan Ekho, "Ben... benim anladığım kadarıyla böyle," diye kekeledi.

"Seni aptal, dedikoducu, geveze, entrikacı *yalancı*! Göğün Kraliçesi'ni kandırmaya nasıl cüret edersin! Kim olduğunu zannediyorsun sen?"

"Ben..." Ekho hayatında ilk kez söyleyecek söz bulamıyordu.

"Kekelersin tabii. Sesini çok seviyorsun öyle mi? Şunu duy bir de..."

Hera ayağa kalkıp kollarını yukarı kaldırdı. Gözleri mor bir ışıkla parlıyor gibiydi. Ekho bu görkemli manzara karşısında sindi ve yer yarılsa da içine girsem diye düşündü.

"Aşağılık, yalan dolu konuşma kabiliyetinin dinmesini emrediyorum. Bu andan itibaren seninle konuşulmadıkça konuşamayacaksın. Sana söylenen en son şeyi tekrarlamaktan başka cevaplama gücün olmayacak. Kimse bu laneti geri çeviremez. Sadece ben yapabilirim. Anladın mı?"

"... anlayabildim!" diye bağırdı Ekho.

"Böyle olur tanrılara itaat etmediğinde."

"...tanrılara itaat et..."

"Ben bağışlamam. Merhamet etmem."

"...merhamet etmem!"

Hera zaferle kahkaha atıp alayla gülerek gözden kayboldu ve mutsuz nymphayı korku ve öfke içinde bıraktı. Ne kadar konuşmaya çalışırsa çalışsın ağzından tek bir kelime çıkmıyordu. Boğazı her seferinde daha da daralıyormuş gibiydi. Kız kardeşlerinden biri tek kelime etmeden öğüren Ekho'nun yanına geldi. "Merhaba Ekho... Ne yapıyorsun?"

"Ne yapıyorsun?" dedi Ekho.

"Önce ben sordum."

"Önce ben sordum."

"Hayır *ben* sordum."

"Hayır, *ben* sordum!"

"Böyle davranacaksan cehenneme kadar yolun var."

"Cehenneme kadar yolun var!" diye bağırdı perişan Ekho onun peşinden.

Tüm arkadaşları ve aile üyeleri tek tek onu dışladı. Tüm hayatı dedikoduyla geçmiş, hayatta en çok neşeyle gevezelik etmeye değer veren ve hazırcevaplıktan keyif alan Ekho'nun en çok istediği şeyin artık yalnız kalmak ve sessizce ıstırabını yaşamak olması çok korkunçtu.

Ekho ile Narkissos

Bir gün Ekho'nun şahsi cehenneminin acı verici sessizliği, kahkahalar, bağırışlar ve gürültülü av sesleriyle bozuldu. Thespiae'nin delikanlıları bir yaban domuzunu ormana kadar kovalamış, avcılardan biri

de onlardan ayrılmıştı. Delikanlı öyle yüce bir güzellikteydi ki hayatı boyunca aşkı tatmamış olan Ekho ona hemen âşık oldu.

Delikanlı artık daha büyük ve daha baş döndürücü olan Narkissos'tu. O da hayatı boyunca aşk kurbanı olmamıştı. Kızların ve oğlanların, erkeklerin ve kadınların, faunların ve satyrlerin, nimflerin ve dryadların, oreadların ve kentaurların, her çeşit varlığın, bilinci olan ve olmayan tüm varlıkların onu görünce çığlık atıp, iç çekip bayılmasına o kadar alışmıştı ki aşk mevzusunu çok saçma buluyordu. Aklı başında insanları aptala dönüştürüyordu. Narkissos birilerinin onun için ayılıp bayılmasından nefret ediyordu. Başkalarının gözlerine sıçrayan, kolayca tanınan aşkı görmek onu çıldırtıyordu. O bakışta öfke dolu ve çirkin bir şey vardı. Çok aç, kaybolmuş, çaresiz, saplantılı, tekinsiz ve mutsuz bir şey.

Narkissos'a göre aşk ve tutku hastalıktı. Bu dersi bir yıl önce Ameinias isimli bir oğlan ona ilanı aşk ettiğinde mümkün olan en kötü yoldan öğrenmişti. Narkissos elinden geldiğince nazik bir tavırla ona karşı aynı duyguları beslemediğini söylemişti. Fakat Ameinias reddedilmeyi kabul etmemiş, Narkissos'un her adımını takip etmeye başlamıştı. Okula giderken her sabah ona eşlik ediyor, kaybolmuş, sevgi dolu bir yavru köpek gibi onun peşinden dolaşıp ona bakıyordu; en sonunda Narkissos bunlara katlanamadı ve defolup gitmesini, bir daha yanına yaklaşmamasını söyledi.

O gece Narkissos odasının dışından gelen tuhaf bir sesle uyandı. Penceresinden dışarı bakınca Ameinias'ın ay ışığında, boynunda bir iple bir armut ağa-

cından sallanmakta olduğunu gördü. Ölmeden önce boğulurken bir lanet okudu.

"Sen de aşkta benim kadar şanssız olasın, güzeller güzeli Narkissos!"[1]

O zamandan beri Narkissos kafasını eğiyor, bedenini mümkün olduğunca örtüyor, yabancılara karşı kırıcı ve aksi davranıyor, onlarla asla göz göze gelmiyordu.

Şimdi ise etrafına bakınca av ekibinin yok olduğunu ve muhteşem bir yalnızlık içinde olduğunu fark etmişti. Derenin serin sularının ve davetkâr, yosunlu kıyısının tadını çıkarmaya karar verdi. Kıyafetlerini çıkarıp suya daldı.

Ekho, yarısı güneş ışığıyla aydınlanan, yarısı gölgede kalan, sular akan o çevik ve altın renkli bedeni gördüğü an nefesini tuttu. Ve ağaçların arasından bakıp o yüzü, Narkissos'un o güzeller güzeli yüzünü görünce duygularını kontrol edemez oldu. Hera'nın laneti olmasaydı hemen oracıkta çığlık atardı. Fakat bunu yapmak yerine, delikanlı kıyafetlerini, yayını ve oklarını çime koyup gerinerek uykuya dalmaya hazırlanırken onu izledi.

Aşk geç geldiğinde bir kasırga gibi gelir. Zavallı Ekho'nun varlığı, bu güzeller güzeli delikanlıya olan hisleriyle çalkalanıyordu. Hiçbir şey, hatta Hera'nın lanetinin yarattığı dehşet dahi kalbinin böyle delicesine atmasına sebep olmamıştı. Nabzının atışını kulaklarında hissediyordu. Sanki büyük bir hortumun merkezinde dönüp duruyordu. Bu tatlı delikanlıya

[1] Bazı kaynaklara göre Ameinias hoş kokulu bir ota dönüştü. Muhtemelen dereotuna. Belki kimyona. Belki de anasona.

yakından bakmak *zorundaydı*. Onu gördüğünde içinde böyle fırtınalar kopuyorsa belki de o da Ekho'yu görünce aynı şeyleri hissederdi. Olmaz mıydı? Nefes almaya cesaret edemeyerek sessizce hareket etti. Her adımda daha da heyecanlanıyordu, en sonunda heyecandan tüm bedeni titrer oldu. Hayatı boyunca duyduğu ve üzerine şarkılar söylediği ilk görüşte aşk öyküleri doğruydu demek! Bu güzeller güzeli oğlan ona mutlaka karşılık verecekti. Aksi takdirde Kozmos'un ve yaradılışın bir anlamı yoktu.

Elbette siz ve ben Kozmos'un ve yaradılışın hiçbir zaman bir anlamının olmadığını biliyoruz. Zavallı Ekho bu gerçeği keşfetmek üzereydi.

Ya Ekho'nun güm güm atan kalbinin sesinden, ya bir kuşun ötüşünden, uyumakta olan Narkissos, Ekho yaklaşırken gözlerini açtı.

Gözleri buluştu.

Ekho hoş bir nymphaydı, hatta tatlıydı. Fakat Narkissos'un gördüğü tek şey gözleriydi. Yine o bakışlar! O yabani, aç, tekinsiz bakışlar. O muhtaç, yalvaran bakışlar. Iyy!

"Sen kimsin?" dedi Narkissos dönerek.

"Sen kimsin?"

"Boş ver. O beni ilgilendirir."

"O beni ilgilendirir!"

"Hayır. Beni sen uyandırdın."

"Beni sen uyandırdın!"

"Sanırım diğerleri gibi sen de bana âşık oldun."

"Bana âşık oldun!"

"Aşk! Bıktım aşktan."

"Aşktan!"

"Aramızda asla bir şey olmayacak. Asla. Defol!"

"Asla defol!"

"Ne kadar feryat edersen et. İstemiyorum seni görmek."

"Seni görmek!"

"Kes şunu! Yapma!" diye bağırdı Narkissos. "Defol!"

"Defol!"

"Beni çıldırtıyorsun!"

"Çıldırtıyorsun!"

"Ben korkunç bir şey yapmadan buradan git..."

"Yapmadan buradan git!"

"Beni kızdırıyorsun."

"Kızdırıyorsun!"

Narkissos av sapanını alıp bir taş koydu. "Defol. Defol. Gitmezsen canını yakarım. Anladın mı?"

"Yakarım anladın mı?"

İlk taş onu ıskaladı ama Ekho arkasını dönüp Narkissos bir taş daha atmadan kaçtı. Kaçarken Narkissos arkasından bağırdı.

"Bir daha gelme!"

"Bir daha gelme," diye bağırdı Ekho.

Ekho ondan kaçıp koştu ve en sonunda yere çökerek ağladı; kalbi keder ve utançtan patlayacak gibiydi.

Sudaki Oğlan

O giderken Narkissos izledi. Başını öfkeyle salladı. Bu aptal, yaygaracı yaratıklardan ve onların sızlanmalarla dolu, umutsuz deliliklerinden hiç kurtulamayacak mıydı? Aşk ve güzellik! Sözler, boş sözler.

Stres ve drama yüzünden sıcaklamış ve susamış olan Narkissos dereden su içmek için eğildi. Suda,

bugüne dek gördüğü en güzel yüzü görünce şaşkınlıkla nefesini tuttu; dünyalar güzeli genç bir adamın tatlı ve şaşkın yüzünü. Altın rengi saçları, pembe dudakları vardı. Narkissos, delikanlının büyüleyici ve sevimli gözlerinin, başkalarında görünce hep çok itici bulduğu o aç ve muhtaç bakışla dolu oluğunu fark edince heyecanlandı. Fakat bu gizemli yabancının muhteşem yüzünde o aynı ifadeyi görünce Narkissos'un göğsü şişti ve kalbi neşeyle atmaya başladı. Demek ki nehirdeki muazzam yaratık da onunla aynı şeyleri hissediyordu! Narkissos o tatlı dudakları öpmek için eğildi, tatlı dudaklar da onun dudaklarını öpmek için uzandı. Fakat Narkissos yüzünü alçalttığında yabancının yüz hatları dans eden ve dalgalanan binlerce parçaya dönüştü. En sonuna Narkissos onu göremedi ve soğuk suyu öptüğünü fark etti.

"Sabit dur tatlım," diye fısıldadı ve oğlan da ona aynı şeyi fısıldadı.

Narkissos bir elini kaldırdı. Oğlan da cevap verircesine kendi elini kaldırdı. Narkissos oğlanın tatlı yanağını okşamak istiyordu, oğlan da aynısını yapmak istiyordu. Ancak Narkissos yaklaşır yaklaşmaz yüz parçalandı ve çözüldü.

İkisi de tekrar tekrar denedi.

Bu esnada arkalarındaki çalılıklarda –yüce aşkı sayesinde yüreklenmiş ve güçlenmiş olan– Ekho şansını bir kez daha denemek için geri dönmüştü. Narkissos'un söylediğini duyunca kalbi güm güm atmaya başladı.

"Seni seviyorum!"

"Seni seviyorum!" diye tekrarladı Ekho.

"Benimle kal!"

"Benimle kal!"

"Beni bırakma!"

"Beni bırakma!"

Ama Ekho yaklaşınca Narkissos ona dönerek hırlayıp tısladı.

"Defol! Bizi yalnız bırak. Bir daha geri dönme! Asla, asla, asla!"

"Asla, asla, asla!" diye sızlandı Ekho.

Narkissos vahşi bir çığlık atarak bir taş aldı ve ona fırlattı. Ekho koştu ve ayağı takıldı. Narkissos yayını aldı ve kız ayağa kalkıp ormanda kaybolmasa onu kesinlikle vurup öldürecekti.

Narkissos endişeyle dereye baktı, harikulade oğlanın gitmiş olacağından korkuyordu. Ama oradaydı işte, yüzü endişe doluydu ve kızarmıştı ama her zamanki gibi güzel ve tatlıydı, koyu mavi gözlerinde de muhteşem bir parlaklık vardı. Narkissos tekrar eğildi ve yüzünü suya yaklaştırdı...

Tanrılar Merhamet Ediyor

Ekho keder ve perişanlıktan ağlayarak dağın yamacından yukarı koştu. Kenarında tatlı Narkissos'un uzandığı nehrin çok yukarısındaki bir mağaraya saklandı.

Ekho kafasının içinde en sevdiği tanrıça olan Aphrodite'ye dua etti. Dilsiz bir umutsuzluk içinde aşk acısından ve lanetli var oluşunun dayanılamaz yükünden kurtulmak için yalvardı.

Aphrodite, nymphanın dualarına elinden geldiğince yanıt verdi. Nymphayı bedeninden ve fiziksel benliğinden ayırdı. Hera'nın lanetini kaldırabilecek

gücü yoktu, bu nedenle sesi kaldı. Ekho'yu en başından bu belaya sürükleyen sesi, tekrarlayıp durmaya mahkûm olan sesi. Bir zamanlar güzel olan nymphadan geriye, cevap veren sesinden başka hiçbir şey kalmamıştı. Ekho'nun sesini hâlâ mağaralarda, kanyonlarda, uçurumlarda, tepelerde, sokaklarda, meydanlarda, tapınaklarda, anıtlarda, harabelerde ve boş odalarda söylediğiniz son birkaç sözcüğünüzü tekrar ederken duyabilirsiniz.

Peki ya Narkissos? Her gün kendi yansımasına tutkuyla ve umutsuzlukla âşık halde, kendine bakarak, kendine olan aşkı ve özlemiyle, gözlerini kendine dikerek, kendinden başka hiç kimseye ve hiçbir şeye önem vermeyerek nehir kenarında durdu. Suların üzerine eğilerek hasret çekip durdu; en sonunda tanrılar onu, ismini taşıyan ve tatlı kafası her daim su birikintilerinde, gölcüklerde ve derelerde kendine bakmak için eğik olan narin ve güzeller güzeli nergis çiçeğine dönüştürdü.

Bu talihsiz genç insanların mizaçlarının bize ve dilimize yaygın insan özellikleri ya da sorunlu dertler olarak miras kaldığını düşünmeyi tercih edebilirsiniz. Narsisist kişilik bozukluğu ve ekolali (söylenenleri düşünmeden tekrar etme), tıbbi ve yasal olarak zihinsel hastalıkları tanımlayan *Zihinsel Bozuklukların Tanısal ve İstatiksel El Kitabı*'nda yer alıyor. Günümüzde çok konuşulan Narsisist kişilik bozukluğunun belirtileri kendini beğenmişlik; kibir, beğeniye, övgüye ve takdire olan devasa açlık ve hepsinden önemlisi özsaygıya yönelik takıntıdır. Başkalarının hisleri ezilir ve dürüstlük, doğruluk gibi düşünceler kaygısızca ihmal edilir. Övünmek,

böbürlenmek ve sanrılı abartma yaygın belirtilerdir. Eleştiriye ve hor görüye tahammül yoktur ve agresif ve çığırından çıkmaya meyilli tuhaf davranışlar uyandırabilir.[1]

Narsisizmi belki de en iyi şekilde, başka insanlar bizim sevgi ve hayranlık dolu görüntümüzü yansıtırken onları, bizi tatmin eden ayna yüzeyler olarak görme ihtiyacı diye tanımlanabilir. Yani başka birinin gözlerine baktığımızda *onların* kim olduğunu görmek için değil, *onların gözlerinde* bizim nasıl göründüğümüzü görmek için bakıyoruz. Bu tanıma göre, kim içimizdeki Narsisizm parçasını dürüstçe reddedebilir?

[1] Tanıdığımız biri yoktur elbette...

ÂŞIKLAR

Tristan ile Isolde, Romeo ile Juliet, Heathcliff ile Catherine, Sue Ellen ile J.R... Onlardan önce gelen trajik Yunan geleneğine büyük borçları olduğunu bildiğimiz talihsiz âşıklar.

Pyramus ile Thisbe

"Babil" ismini duyduğumuzda aklımıza müstehcenlik ve savurganlık yüzünden kıtlık yaşayan Orta Doğu uygarlığı geliyor. Asma Bahçeleri bir zamanlar dünyanın asıl Yedi Harikası'ndan biriydi ve bir süre boyunca Babil dünyadaki en büyük şehirdi.[1] Babil İmparatorluğu, Anadolu'nun büyük bir kısmını kaplıyordu ve bazıları bu öykünün, Kadmos ve diğer Agenor oğullarının Europa seferine katılmadan önce Kiliks tarafından kurulan Kilikia krallığında geçtiğine inanıyor. Öte yandan Ovidius kendi anlatısında mekânın Babil'in merkezi olduğunu söyler, bu nedenle ben de orada geçiyormuş gibi anlatıyorum.

O zamanlar Babil'de, kimsenin tam olarak hatırlamadığı bir sebepten ötürü nesillerdir kavgalı olan iki aile yaşıyordu. Büyük sarayları, şehrin ana

[1] Babil'den geriye kalanlar Irak'ta, Bağdat'ın yaklaşık sesken kilometre güneyindeki kumların altında yatıyor ya da fışkırıyor.

caddesinde birbirlerinin yanında yer alıyordu fakat iki ailenin çocukları da düşman olarak yetiştirilmiş, birbirleriyle konuşmaları, birbirlerine yazmaları ya da işaret etmeleri yasaklanmıştı.

Ailelerden birinin Pyramus isimli bir oğulları, diğerinin de Thisbe isimli bir kızları vardı ve yollarındaki engellere rağmen bir şekilde birbirlerine âşık olmuşlardı. Yan yana duran evlerinin ortak duvarında küçük bir delik keşfetmişlerdi. Bu gedikten fısıldayarak hayat, şiir ve müzik görüşlerini paylaşmışlar, en sonunda birbirlerine derinden âşık olmuşlardı. Duvardaki delik dokunmalarının mümkün olmadığı kadar küçüktü fakat hislerinin yasak doğasıyla ve aralarındaki heyecan verici, aşılamaz engelin yoğunlaştırdığı genç ve coşkulu tutkularının ateşiyle, nefesleri o cömert yarıktan birbirine karışabiliyordu.

Bu sıcak ve genç işi nefes değiş tokuşu onları öyle tutuşturdu ki artık dayanamayacak kadar çıldırmış olan çift, saraylarından kaçıp gece Pyramus'un atası olan, büyük şehir Ninova'nın kurucusu, Asur Kralı Ninus'un mezarında buluşmak için plan yaptılar.

Böylece ertesi akşam, açıkgöz ve kıvrak zekâlı Thisbe odasının önündeki muhafızların ve babasının sarayının dışında görevde olan nöbetçi askerlerin yanından göze çarpmadan geçer ve kısa bir süre sonra, yıllar önce atası Kraliçe Semiramis tarafından inşa edilen surların dışına çıkar. Buluşma yerine vardığında karşısında sevgilisi Pyramus'u değil, çenesinden en son avı olan öküzün kanı akan vahşi bir aslan bulur. Kükremesinden korkan Thisbe mezarlıktan kaçar. Acelesi ve paniği sebebiyle peçesini dü-

şürür. Aslan, peçeye yaklaşır, onu koklar, dişlerinin arasına alır, sallar, ağzındaki öküz kanını bulaştırır, en sonunda yere bırakır ve son bir kez kükreyerek gecenin içinde kaybolur.

Biraz sonra sahneye Pyramus girer ve yazdan kalan kar beyaz meyvelerle dolu, uzun bir dut ağacının altında sevdiğini bekler. Ağacın dallarının arasından ay ışığı sütunu, Thisbe'nin kan ve kir bulaşmış olarak yerde duran peçesini aydınlatır. Pyramus onu yerden alır. Dehşete kapılmıştır, kan lekeli kumaşa nakşedilmiş Thisbe'nin ailesinin armasını fark eder. Bundan da ziyade, defalarca aşk ateşiyle nefesini tattığı kızın kokusunu tanır. Yerdeki pençe izleri, bir aslanın varlığına işaret eder.

Kan, pençe izleri, aile arması, Thisbe'nin aşikâr kokusu: bunların açık seçik ve trajik anlamı Pyramus'u mahveder. Kederli bir çığlıkla kılıcını çeker ve karnına derinden saplar, ölü sevgilisine katılmak için acele ederken yarayı yana doğru iyice genişletir. Çeşmeden su fışkırır gibi kan fışkırır, beyaz dutları mora boyar.

"Sevgili Thisbe'mi kısacık ömrümüzde birlikte olamadan benden aldınız," diye bağırır Pyramus göklere, "bırakın ebedi ölümün sonsuz gecesinde bir olalım!" Bu soylu sözlerle son nefesini vererek yere çöker.[1]

---

[1] *Bir Yazdönümü Gecesi Rüyası*'ndaki gülünç prodüksiyonda, (Bottom'ın oynadığı) Pryamus kendini bıçaklarken şöyle bağırır:
Öyle öleyim gitsin, her şey bitsin, bitsin!
Ölüyorum işte nihayet, çekip gidiyorum;
Gökyüzüne yükseliyor ruhum.

Thisbe girer. Pyramus'un ölü ellerinde kan lekeli kendi peçesini görür. Aslanın izlerini fark eder ve neler döndüğünü anlar.

"Ah tanrılar, bize kısacık bir mutluluk anı bile bahşedemeyecek kadar kıskanç mısınız?" diye yakarır.

Pyramus'un kılıcını görür. Hâlâ onun kanıyla sıcak ve ıslaktır. Kendini onun üstüne atar, en Freudyen intiharlardan birini ederek, zafer ve mutluluk çığlığıyla kendi karnını deşer.

İki aile trajedinin yaşadığı yere götürülünce ağlayarak birbirlerinin boynuna sarılır ve af dilenir. Düşmanlık bitmiştir. Âşıkların bedenleri yakılır ve külleri tek bir kupada birbirine karıştırılır.

Ruhlarına gelecek olursak... Pyramus adını bin yıl boyunca taşıyan nehre, Thisbe ise suyunun geldiği kaynağa dönüştürülür. Pyramus'un (günümüzde Ceyhan) sularına baraj yapılmıştır, hidroelektrik enerji üretilmektedir. Yani iki âşığın gücü artık Türklerin evlerini aydınlatıyor.

Dahası, çiftin aşkı ve fedakârlığı şerefine, tanrılar dut meyvesinin o andan itibaren hep kızıl-mor olmasını buyurdu: tutkularının ve kanlarının rengi.

Ey dil, gayrı sönsün ışığın,
Gökteki Ay, sen de artık yort savul!
Ve ölsün azar azar bu sevdalı kul.
(*Bir Yazdönümü Gecesi Rüyası*, Alfa Yayınları, Çev.: Emine Ayhan)

Akis ve Galateia

Okeanid Doris ve deniz tanrısı Nereus'un birçok kızının arasında Galateia adlı bir Nereid vardı. Adını süt beyazı ten renginden alan Galateia,* Polyphemus isimli bir Kyklop tarafından çok seviliyordu. İlk Kykloplardan biri olmayan Polyphemus, Poseidon ve Okeanid Thoosa'nın vahşi ve çirkin bir çocuğuydu.

Galateia ise Akis isimli, sıradan bir cazibesi ve güzelliği olan Sicilyalı bir çobanı seviyordu. Nehir nymphası Symaethis'ın ve tanrı Pan'ın oğlu olmasına rağmen Akis yalnızca bir ölümlüydü. Bir gün kıskanç Polyphemus, birbirlerine sarılan Akis ve Galateia'yı gördü ve oğlanın üzerine bir kaya gönderip onu ezdi ve öldürdü. Keder içindeki Galateia'nın yeterli gücü ve kaynağı, ya da belki de Olympos'ta yeterince arkadaşı vardı. Akis'i ölümsüz bir nehir ruhuna dönüştürdü ve ebediyen ona eşlik etti. Öyküleri, Handel'in *Acis and Galateia* isimli pastoral operasının konusudur.

* *Galateia* Yunancada "sütbeyaz kız" anlamına gelmektedir –çn.

II. Galateia

Hazır Galateia isimli kızlardan bahsediyorken, tanışmamız gereken iki kişi daha olduğunu bilmenizi isterim.

Girit'teki Phaistos şehrinde doğan Pandion'un Lampros isimli bir oğlu vardı ve bu oğul, Galateia isimli bir kadınla evlendi. Lampros'un kız çocuk sahibi olma niyeti yoktu ve karısına, bir kız çocuğu doğurursa onu öldürmesini ve çok istediği o oğlan çocuğunu doğurana dek deneyeceklerini söyledi. İlk çocukları güzeller güzeli bir kız oldu. Galateia onu öldürmeye dayanamadı –hangi anne böyle bir şey yapabilir ki?– ve kocasına nur topu gibi bir oğulları olduğunu, adını da Leukippos (beyaz at) koymak istediğini söyledi.

Lampros karısının sözüne güvendi ve anatomik sorgularla uğraşmadı; böylece erkek olarak yetiştirilen Leukippos büyüyünce iyi, zeki ve herkes tarafından sevilip kabul edilen bir oğlan oldu. Fakat ergenlik çağı yaklaşıyordu ve Galateia, sevgili çocuğunun doğal güzel kıvrımları ve çenesindeki tüy eksikliği sebebiyle Lampros'un eninde sonunda işi çözeceğinden giderek daha fazla korkar olmuştu. Lampros böyle bir dalavereyi asla hoş görmezdi.

Galateia, Leukippos'u aldı ve bir Leto (Apollon ve Artemis'in Titan annesi) tapınağına sığındı. Orada kızının cinsiyetinin değişmesi için dua etti. Leto dualarına yanıt verdi ve Leukippos bir anda erkeksi bir delikanlıya dönüştü. Bir erkekte çıkması gereken yerlerde kıllar çıktı, olması gereken şişkinlikler belirdi, olmaması gereken şişkinlikler yok oldu. Lam-

pros'un bundan hiç haberi olmadı ve sonsuza dek mutlu yaşadılar.

Bundan nesiller sonra bile, Phaistos şehrinde Ekdusia[1] isimli bir bayram kutlanır oldu. Bu ritüelde Phaistoslu tüm genç oğlanlar kadınların ve kızların arasında yaşar, kadın kıyafetleri giyer ve *agela* ya da gençlik teşkilatından mezun olup erkek kıyafetleri ve statüsü elde etmeden önce vatandaşlık yemini ederlerdi.[2]

II. Leukippos, Daphne ve Apollon

İlginç bir şekilde, cinsiyet değiştiren başka bir Leukippos'a dair bir mit de bulunur. Bu seferki Oenomaus'un oğludur ve Daphne isimli bir naiada âşık olur. Daphne'ye Apollon da âşıktır fakat henüz ona kur yapmamış, baştan çıkarmamıştır.

Bu Leukippo, Daphne'ye yakın olabilmek için kız kılığına girdi ve Daphne'nin nymphalardan oluşan topluluğuna katıldı. Kıskanç Apollon bunu görünce kamışların Daphne'ye, o ve yanındakilerin nehirde yıkanmalarını fısıldamasını sağladı. Leukippos bariz nedenlerden ötürü kadın kıyafetlerini çıkarmayı reddedince kızlar şakalaşarak onu soydular, utanç verici ve aşikâr sırrını keşfettiler ve öfkelenerek onu mızraklarıyla öldürdüler.

---

1 Tüy dökme, kurtulma, yeniden değerlendirme anlamlarına gelen bir kelime. Bir şeyi çıkarıp başka bir şeyin içine girmek.

2 Bu enteresan konu hakkında daha fazla bilgi edinmek için bkz. David D. Leitao, "The Perils of Leukippos: Initiatory Transvestism and Male Gender Ideology in the Ekdusia at Phaistos," *Classical Antiquity*, vol. 14, no. 1 (1995).

Bu sırada Apollon şehvete kapılmıştı. Cisimleşip Daphne'yi kovalamaya başladı. Dehşete kapılan kız nehirden fırladı ve mümkün olduğunca hızla koştu ama Apollon ona çabucak yetişti. Tam onu yakalayacaktı ki kız annesi Gaia'ya ve babası nehir tanrısı Ladon'a dua etti. Apollon arayı kapatıp ona dokununca parmaklarının altında değişen etini hissetti. Göğüslerinin üzerinde ince bir kabuk şekillendi, saçları sürünerek parlak sarı ve yeşil yapraklara dönüştü, organları kıvrılarak dallara dönüşüp yükseldi ve ayakları kök olarak yavaşça annesi Gaia'nın kabullenici toprağına doğru indi. Şaşkına dönmüş Apollon, bir naiadı değil, bir defne ağacını tuttuğunu fark etti.

Tanrı hayatında ilk kez dersini almıştı. Defneyi kutsal olarak görmeye başladı ve daha önce de bahsettiğim üzere defne çelengi Delfi'deki Pythia Oyunları'nın kazananlarının başlarını süsler oldu. Bugün bile büyük bir ödül kazanan kişilere *laureate** denir.[1]

---

* "Defne" bitkisinin İngilizce karşılığı *laurel*'dır –çn.

1 Daphne, bebekken bir defne çalısının altında bulunan ve adını da buradan alan Daphnis isimi Sicilyalı, güzeller güzeli delikanlıyla karıştırılmamalıdır. Hermes de Pan da ona âşık olmuştur. Pan ona kaval çalmayı öğretmiştir. Öyle maharetlidir ki sonraki nesiller onu pastoral şiirin icadıyla ilişkilendirir. MS ikinci yüzyılda, Lesboslu yazar Longus, *Daphnis ile Chloe* isimli bir aşk öyküsü (*Altın Eşek* gibi bu da İlk Roman unvanı için yarışır) kaleme almıştır. Aşklarını test etmek adına her çeşit sınavdan geçen, maceraya atılan iki pastoral çifti anlatır. Offenbach bu öyküden uyarlanan bir operet bestelemiştir. Daha çok bilineni ise müziği Maurice Ravel tarafından yapılan, koreografisi Fokine tarafından hazırlanan ve Nijinsky'nin dans ettiği 1912 tarihli devrimsel baledir.

III. Galateia ve Pygmalion

Kıbrıs adası, köpükten doğan Aphrodite'nin ayak bastığı ilk yer olduğundan, orada yaşayanlar uzun süredir aşk ve güzellik tanrıçasına özel bir coşkuyla tapıyorlardı. Bu nedenle Kıbrıslılar sefahat düşkünü bir ahlaksızlık ve şehvet düşkünü bir serbest yaşam sürmeleriyle ün kazanmışlardı. Anakara tarafından Kıbrıs yozlaşmış bir yer, Hür Aşkın Adası olarak görülüyordu.

Güneydeki Amathus isimli bir liman kentinde yaşayan Propetides ya da "Propoetus kızları" olarak bilinen bir grup kadın orayı istila etmiş cinsel özgürlüğe öyle içerlemişlerdi ki Aphrodite'nin artık adanın hami tanrıçası olmaması gerektiğini önerme cüretini gösterdiler. Gazap dolu Aphrodite bu kâfirce edepsizliği cezalandırmak adına, sözde ahlaklı bu kız kardeşlere dindirilemez bir cinsellik tutkusu verip iffet ve utanç duygularını ellerinden aldı. Lanetlenen kadınlar utançlarını kaybedince adanın her yerinde gezip istekle, ayrım yapmadan bedenlerini satmaya başladılar.

Pygmalion isimli hassas ve fazlasıyla çekici, genç bir heykeltıraş, Propoetus kızlarının bu rezil ve edepsiz davranışlarını görünce öyle tiksindi ki sonsuza dek aşktan ve seksten sakınmaya yemin etti.

Bir sabah kendi kendine, "Kadınlar!" diye mırıldandı. Bir Amanthus generalinin yüzünü ve çehresini mermere oymakla görevlendirilmişti. "Ben vaktimi kadınlarla heba etmeyeceğim. Yok, hayır. Sanat yeterli. Sanat her şey. Aşk hiçbir şey. Sanat her şey. Sanat... eh, bu tuhaf işte..."

Pygmalion çalışmasına bakmak için bir adım geri gitti ve kaşlarını şaşkınlıkla buruşturdu. Generali çok tuhaf bir şekil alıyordu. Adamın sakalı olduğuna yemin edebilirdi. Dahası, yaşlı savaşçı azıcık tıknaz olabilirdi ama Pygmalion bir çift şişkin göğsünün olmadığına emindi. Ensesi ve boynu da bu kadar ince, pürüzsüz ve karşı konulamaz değildi...

Pygmalion bahçeye çıktı ve kafasını oradaki çeşmeden akan soğuk suya daldırdı. Ferahlamış halde atölyesine dönünce devam etmekte olan çalışmasına tekrar baktı ve kafasını hayretle salladı. Pygmalion, bu büyük generalin çehresini incelemek üzere malikaneye kabul edildiğinde adam insandan çok yaban domuzu hatlarına sahip gibi gelmişti, ancak şimdi mermerde oluşan şey saf ve mucizevi bir güzelliğe sahipti. Hatta açıkça *feminen* bir güzelliğe sahipti.

Eline bir keski alan Pygmalion sanatçı bakışlarını çalışmanın üzerinde gezdirdi. Acımasız ve iyi hedeflenmiş birkaç darbeyle rotasını düzeltebileceğini ve almak için bir aylık maaşını yatırdığı mermerin tek bir parçasını dahi heba etmeyeceğini biliyordu.

Tak, tak, tak!

Böyle daha çok benziyordu işte.

Tık, tık, tık!

Tuhaf bir bilinçaltı dürtüsünden kaynaklanmış olmalıydı.

Çın, çın, çın!

Ya da belki de hazımsızlıktan.

Şimdi bir adım geri atalım ve...

Hayır!

İşini kurtarıp heykelinin yüzüne generalin maskülen ve haşin bakışını geri getirmektense, nasıl

olduysa yumuşak feminenliğini, zarafetini, tenselliğini ve –lanet olsun– seksiliğini daha da arttırmıştı.

Artık çok heyecanlıydı. İçten içe artık generali kurtarmadığını biliyordu. Onu kavrayan çılgınlığın sonunu görme görevindeydi.

Bu çılgınlık elbette Aphrodite'nin işiydi. Adasındaki en yakışıklı ve seçkin genç adamlardan birinin aşka sırtını dönmesinden memnun değildi. Dahası bu genç adamın deniz kenarındaki konutu tam olarak Aphrodite'nin dalgalardaki doğumundan sonra ayak bastığı yerdi, bu nedenle özel bir yoğunlukta aşkla dolu olması gerektiği gerekçesini öne sürmüştü kendince. Yaşamımız boyunca çoğumuzun da öğrendiği üzere, aşk ve güzellik merhametsiz, insafsız ve gaddardır.

Dört gün dört gece Pygmalion yaratıcılık çılgınlığıyla, kelimenin tam anlamıyla *şevkle* çalıştı. Her mecradan nesiller boyu sanatçılara, onu yakalamış olan acı verici, nefes kesici ilham coşkusu tanıdık gelmiş olabilir. Hafifçe vurup çekiçle işlerken ve mırıldanırken aklına yiyecek ve içecek –hatta bilinçli hiçbir düşünce– gelmedi.

Sonunda Eos'un pembe kızarıklığı ile doğudan gelen sedefli ışık beşinci çalışma gününü işaret ettiğinde, yalnızca gerçek sanatçıların anlayabileceği, mucizevi bir bilgiyle geri çekildi: her nasılsa, evet, kesinlikle, sonunda bitmişti.

Gözlerini kaldırmaya güçlükle cesaret etti. Şimdiye kadarki çalışması yakın ve detaylı olmuştu; tamamlanmış şeklin yüz hatları yalnızca zihninin karanlık ve erişilemez bir köşesinde var olmuştu. İlk defa algılayabiliyordu. Derin bir nefes alıp baktı.

Hayretle ağladı ve keskisini düşürdü.

Zarifçe yontulmuş ayak parmaklarından kafasını süsleyen kusursuzca işlenmiş çiçeklere kadar bu heykel, yaptığı açık ara en iyi şeydi. Bundan da öte, kesinlikle dünyada görülmüş en iyi sanat eseriydi. Pygmalion gibi gerçek bir sanatçı için bu, onun dünyada görülmüş en güzel *insandan* daha güzel olduğu anlamına geliyordu. Çünkü sanatın daima doğanın yapabileceğinin üstüne çıkabileceğini biliyordu.

Ancak mest olmuş hayal gücüyle mermerden yonttuğu bu şeklin, kesinlikle dünyadaki en güzel şeyden daha fazlası olduğunu gördü. O *gerçekti*. Pygmalion için kafasının üzerindeki tavandan, ayaklarının altındaki zeminden daha gerçekti.

Kalbi hızla atıyordu, göz bebekleri irileşmişti, nefes almakta zorlanıyordu ve varlığının özü olabilecek en güçlü ve rahatsız edici şekilde dönüyordu. Aynı anda hem neşe hem de acı hissediyordu. Bu aşktı.

Kızın –mermer güzelliği süt beyazı olduğundan Pygmalion, onun adının Galateia olması gerektiğini biliyordu– yüz ifadesi ve duruşu, uyanma ve merak arasında, büyük bir tereddüt içindeymiş gibiydi. Her an iç çekecekmiş gibi birazcık şaşırmış görünüyordu. Ama neye? Dünyanın güzelliğine mi? Aç gözleriyle ona bakarak ziyafet çeken genç sanatçının yakışıklılığına mı? Yüz hatları düzgün ve mükemmeldi, ama birçok kızın yüz hatları öyleydi zaten. Onda alışılagelmiş çekicilikten fazlası vardı. Her yerinden ruhunun güzelliği akıyordu. Hatları coşkulu, çarpıcı, büyüleyici bir şekilde pürüzsüz, yumuşaktı ve cinsel hisler uyandırıyordu. Göğüsleri hafifçe çıkıktı;

elinin tatlı ve sade bir telaşla boğazına dokunuşu, çıplaklığını çok daha cazibeli kılıyordu.

Pygmalion onun etrafında yürüyerek kalçalarının kıvrımlarının ve uyluklarının muhteşem dolgunluğunun heyecan verici cömertliğini kavramaya çalıştı. O ete el sürmeye cesaret edebilir miydi? Onu incitmemek adına elini nazikçe uzattı. Fakat elleri soğuk mermerle buluştu. Sert, inatçı mermerle. Galateia gözüne ve gönlüne hayat dolu, sıcak ve canlı geliyordu fakat Pygmalion'un okşayan eline ve kızın yan tarafına dayadığı sevgi dolu yanağına ölüm kadar soğuk gelmişti.

Aynı anda hem midesi bulanmış hem de hayat dolu hissediyordu. Sıçrayıp durdu. Yüksek sesle bağırdı. Homurdandı. Kahkaha attı. Şarkı söyledi. Küfretti. Şiddetle ve korkutucu bir şekilde âşık olan genç bir adamın tüm vahşi, dengesiz, öfkeli, neşe ve keder dolu davranışlarını sergiledi.

En sonunda kendini Galateia'sına attı, kollarını ve bacaklarını etrafına doladı, burnunu ona sürttü ve içindeki her şey patlayana dek onu öptü, elledi ve okşadı.

Ruhunu tüketen delilik o ilk çılgınlıktan sonra dinmedi. Kendini gerçek bir âşığın şevki ve hassasiyetiyle Galateia'ya adadı. Ona sevgi dolu isimlerle seslendi. Pazara gidip onun için elbise, çelenk ve incik boncuk aldı. Yeşim ve inciden bileziklerle kollarını, gerdanlıklar ve kolyelerle de boğazını süsledi. Tyre morundan ipeklerle süslediği bir koltuk aldı. Onu koltuğa yatırıp türküler okudu. Çoğu büyük görsel sanatçı gibi o da beceriksiz bir müzisyen ve kötü bir şairdi.

Aşkı tutkulu ve cömertti fakat –en iyi ruh hallerindeki ateşli hayal gücü dışında– bütünüyle karşılıksızdı. Tek taraflı kur yapıyordu ve acı dolu kalbinin derinliklerinde bunun farkındaydı.

Aphrodite bayramı günü geldi. Pygmalion soğuk ama güzel Galateia'ya bir hoşça kal öpücüğü verdi ve evden ayrıldı. Kıbrıs'ın tamamı ve anakaradan binlerce ziyaretçi, her yıl kutlanan bu bayram için Amanthus'ta toplanmıştı. Tapınağın önündeki büyük meydan, gönül işlerinde başarılı olmak adına aşk ve güzellik tanrıçasına dua etmeye gelmiş hacılarla doluydu. Çelenklerle süslenmiş dişi inekler kurban edildi, havada yoğun bir tütsü kokusu vardı ve tapınağın her sütunu çiçeklerle doluydu. Dualar yoğun, hızlı ve gürültülüydü.

"Bana bir karı gönder."

"Bana bir koca gönder."

"Performansımı geliştir."

"Beni yavaşlat."

"Bu hisleri benden al."

"Menander'i bana âşık et."

"Xanthippe'nin beni aldatmasını engelle."

Yakaran çığlıklar ve iniltiler havayı doldurdu.

Pygmalion seyyar satıcılarla ricacıların omzuyla iterek körlemesine yürüdü. Tapınağın basamaklarına vardı, muhafızlara rüşvet verdi, rahibeleri tatlı sözlerle kandırdı ve en sonunda, önünde yalnızca en zengin ve en nüfuz sahibi vatandaşların dua etmesine izin verilen büyük bir Aphrodite heykelinin bulunduğu iç odaya götürüldü. Heykelin önünde diz çöktü.

"Yüce aşk tanrıçası," diye fısıldadı. "Bayram gününüzde şevk dolu âşıkların dileklerini yerine getir-

diğiniz söylenir. Acaba size yalvaran zavallı bir sanatçının şu dileğini yerine getirir misiniz..."

Sunağın önünde önemli adamlar ve kadınlar Aphrodite'ye kendi dualarını ediyorlardı ve Pygmalion'ın başkaları tarafından duyulma ihtimali zayıf olsa da utancından gerçek arzusunu dile getirmedi.

"...ona mermerden oyduğu gibi gerçek, yaşayan bir kız bahşedin. Bunu bahşederseniz, haşmetli tanrıçam, ebediyen hayatını ve sanatını aşkı övmeye hizmetine adayacak, sadık bir köle kazanacaksınız."

Memnun olan Aphrodite bu duayı duydu. Pygmalion'un tam olarak ne istediğini çok iyi biliyordu. Önünde bulunan sunaktaki mumların ışığı dokuz kez titreşip yükseldi.

Pygmalion hızla eve döndü. Öldüğü güne dek gittiği yolu veya ne kadar sürede gittiğini söyleyemedi. Kalabalığın içinde ilerlerken bir ya da kırk insan düşürmüş olabilir.

Cansız heykeli tıpkı bıraktığı gibi muazzam koltuğunda uzanıyor. Oyulmuş şekil hiç bu kadar erişilmez, soğuk ve uzak görünmemişti. Fakat inanç dolu olan ve sevdanın çılgın öfkesine kapılan Pygmalion eğiliyor ve heykelin soğuk kaşını öpüyor. Bir kez, iki kez... yirmi kez öpüyor. Sonra boynunu, yanaklarını öpüyor... *bekle*! Öpücüklerinin ateşi mi mermeri ısıttı, yoksa aç dudaklarının altında giderek büyüyen bir ateş mi hissediyor? *Evet, hissediyor!* Ağzının dokunduğu yerin altında, inatçı taş gevşeyerek ete, hayat dolu, sıcak ete dönüşüyor!

Tekrar tekrar öpüyor ve bal mumunun güneşte erimesi gibi sevdiğinin soğuk fildişi de dudaklarının ve ellerinin nazik okşayışıyla yumuşuyor.

Çok şaşkın. Buna inanamıyor. Kızın kolundaki damarlara parmağıyla dokunuyor ve sıcak insan kanının attığını ve aktığını hissediyor! Ayağa kalkıyor. Gerçek olabilir mi? Gerçek olabilir mi? Galateia'yı kollarının arasında sallıyor ve kız ilk nefesini alırken çehresinin hareketini hissediyor. *Doğru* bu! Kız yaşıyor!

"Aphrodite, senden razı olsun! Tanrıların en yücesi Aphrodite, teşekkürler, kendimi sonsuza dek senin hizmetine adıyorum!"

Eğiliyor ve sıcak dudaklarla buluşuyor; dudaklar da öpücüklerine hevesle karşılık veriyor. Çok geçmeden çift gülerek, ağlayarak, iç çekerek ve severek birbirlerinin kollarında duruyor.

Bu mutlu çiftin birlikteliği, oğullarının doğumuyla kutsanmadan önce dokuz ay geçiyor; ismini Paphos koyuyorlar. Bu isim Pygmalion ve Galateia'nın sevgi dolu, mutlu hayatlarının mirası olarak yaşayan şehre verilecek.

Yunan mitlerinde ölümlü âşıklar yalnızca bir iki kez mutlu sona kavuşur. Belki de mutluluk arayışımızın boşa olmayacağına inanmaya devam etmemizi sağlayan şey de bu umuttur.[1]

Hero ile Leandros

Yunan Denizi ya da "Hellespont" bizim çağımızda Dardanel* adıyla anılır ve Büyük Harp esnasında Ge-

---

[1] Paphian, Aphrodite ve aşk sanatlarını tanımlamak için kullanılan bir kelime haline geldi. George Bernard Shaw, bir adamın fakir bir kızı, bir leydiye dönüştürme çabalarını anlatan oyunu için *Pygmalion* ismini seçti.

* Çanakkale Boğazı'nın Avrupa dillerindeki ismi –çn.

libolu çevresinde yaşanan en hiddetli savaşlardan birine sahne olmasıyla bilinir. Avrupa ve Asya'yı ayıran doğal sınırın bir parçası olan bu boğaz her daim savaş ve ticaret adına stratejik bir önem taşımıştır. Aralarındaki bu sembolik boşluğun boyutuna rağmen aslında güçlü bir yüzücü tarafından karşıya yüzülecek kadar dardır.

Leandros'un[1] evi Abydos'ta, Hellespont'un Asya yakasındaydı fakat Avrupa yakasındaki Sestos'taki bir kulede yaşayan, Hero isimli bir Aphrodite rahibesine âşıktı. Aphrodite bayramı esnasında tanışmışlardı. Birçok delikanlı kızın "uzuvlarındaki gül çayırları"na[2] vurulmuştu ve yüzü de Selene kadar saftı ama yalnızca yakışıklı Leandros onun içinde benzer bir tutku uyandırabilmişti. Bayramda sahip oldukları kısa sürede, eve döndüklerinde ve boğaz onları ayırdığında birbirlerini nasıl görebileceklerine dair bir plan oluşturdular. Her gece Hero, kulesinin penceresine bir kandil koyacak, gözlerini karanlıktaki bu ışık noktasından ayırmayacak olan Leandros ise Hellespont akıntılarını göğüsleyecek, kuleyi tırmanarak onunla olacaktı.

Hero bir rahibe olduğundan bekaret yemini etmişti fakat Leandros, aşklarının fiziksel temasla bütünleşmesinin kutsal bir şey, Aphrodite'nin onay

---

1 Leandros hakkında çok az şey bilinmektedir. Christopher Marlowe'un şiiri de bize onun Hero ile tanışıp ona âşık olan bir delikanlı olduğundan fazla bir şey söylemez. Leigh Hunt'ın da yazdığı bir şiir vardır ama bundan daha fazla bilgilendirici değildir.

2 Marlowe'un şiirinde öyle gerçekçi işlenmiş çiçekler giyer ki arıları kovmak zorunda kalır...

vereceği bir kutsama olacağına dair onu ikna etti. Hatta kendini aşk tanrıçasına adaması fakat bakire kalması bir hakaretti. Bu Ares'e tapınıp savaşmayı reddetmek gibi bir şeydi. Bu mükemmel sav sayesinde Hero ikna oldu ve her gece kandil yakıldı, boğaz yüzüldü ve sevişildi. Dünyadaki en mutlu çiftti.

Bu mutluluk dolu ilişki yaz boyu devam etti, ancak yaz, sonunda güze döndü ve çok geçmeden ekinoks rüzgârları esmeye başladı. Bir gece üç rüzgâr, Boreas, Zepyhros ve Notos –Kuzey, Batı ve Güney Rüzgârları– bir anda uluyarak her yere boralar ve esintiler gönderdi. Bunlardan biri Hero'nun penceresindeki kandili söndürdü. Hellespont'ta ona kılavuz edecek hiçbir şeyi kalmadığından ve rüzgârlar dalgaları yüksek su setlerine dönüştürdüğünden, Leandros yolunu kaybetti, başı belaya girdi ve boğuldu.

Hero tüm gece sevgilisini bekledi. Ertesi sabah Eos şafak kapılarını açar açmaz bir şeyler görebilecek kadar ışık oluştu ve kız aşağıya bakınca Leandros'un parçalanmış bedeninin, kulesinin altındaki kayalara serilmiş olduğunu gördü. Keder ve acı içindeki kız pencereden atladı ve kendini o kayalara savurdu.[1]

Leandros'tan beri birçok kişi Hellespont'u yüzerek geçti. Bunlardan en önde geleni, 3 Mayıs 1810 tarihindeki ikinci denemesinde bunu başaran şair Byron'dır. Seyir defterinde bir saat on dakikada geç-

[1] Leandros'un ismi, İngiltere'nin saygıdeğer, seçkin kürek çekme kulübüyle yaşar (bkz. Leander Club). Şeker pembesi çorapları, kravatları ve kürekleri; Henley Yarışları'na katılanların korkulu rüyasıdır.

tiğini gururla anlattı. "Biraz güçlükle başardım," diye not aldı. "Bu başarıyla, herhangi bir şöhretle övünebileceğimden daha çok övünüyorum, ne siyasi ne şiirsel ne de retorik."

Lord Byron, İngiliz Kraliyet Deniz Piyadelerinden Yüzbaşı William Ekenhead ile birlikte yüzdü. Bu adam ölümsüzlükten kendi payını, Byron'ın alaycı epik başyapıtı *Don Juan*'a şu kıtayla dahil olmasıyla almıştır. Kahramanının Sevilla'daki Guadalquivir nehrinde karşıya geçme yiğitliğini öven Byron, Juan hakkında şöyle yazar:

Çanakkale Boğazı'nı bile yüzerek geçebilirdi belki,
Bir keresinde (Hep övünürüz bu başarımızla ya)
Leandros, Bay Ekenhead ve ben yüzerek geçmiştik de.[1*]

---

[1] Bu başarının yumru ayaklı fakat muhteşem derecede atletik olan şair için çok şey ifade ettiği çok açık. Bunu, arkadaşı Henry Drury'ye şöyle yazarak anlatır: "Bu sabah *Sestos*'tan *Abydos*'a *yüzdüm*. Dolaysız uzaklık bir milden fazla değil fakat akıntı bunu tehlikeli kılıyor; –öyle tehlikeli ki Leandros'un Cennet yolculuğunda evlilik sevgisinin birazcık soğuduğundan şüphe etmeden duramıyorum."
Byron başarısından altı gün sonra bu konuda alaycı bir kahramanlık şiiri yazdı; "Sestos'tan Abydos'a yüzdükten sonra yazıldı":

Gölgeli aralık ayıydı ki,
Leandros her gece yaptığı üzere,
(Masalı hangi genç kız hatırlamaz ki?)
Yola koyuldu hudutsuz Hellespont, senin sularını geçmek üzere!

Gürleyince kasvetli fırtınalar,
Koştu Hero'ya seve seve,
Üşüştü üstüne senin eski sular,
Güzel Venüs! nasıl da acırım ikisine!

Shakespeare'in de antik dönem aşıklarının öykülerine özel bir düşkünlüğü olacak ki *Kuru Gürültü*'deki bir karaktere Hero ismini vermiş, *Size Nasıl Geliyorsa*'daki Rosalind karakterinin ağzından muazzam derecede alaycı ve anti romantik bu sözleri söyletmiştir:

Leander'se, bir yaz gecesi hava çok sıcak olmasaymış, Hero rahibe olsa bile daha uzun yıllar mutlu bir ömür sürecekmiş; gel gör ki bu delikanlı serinlemek için Çanakkale boğazının sularına dalınca bacağına kramp girmiş ve boğulmuş. Şapşal tarihçiler de bu işi Sestos'lu Hero'ya yormuşlar. Hepsi palavra bunların. Evet, insanlar ölmüş ve toprak kurtları da onları yemiş, ama aşk uğruna ölmemiş ölenler.†

Ben ise yoz, zavallı bir adam,
Ilımlı mayıs ayında olsa da,
Hafifçe esnettim uzuvlarımı sırılsıklam,
Ve sanırım bir başarıya vardım da.

Fakat o geçerken hızlı gelgiti,
Bakarsak müphem öykünün anlattığına,
İsteyerek kur yapmayı ve Tanrı bilir daha neyi,
Ve yüzerken aşk adına, ben ise şan adına;

Söylemek güç kim daha iyiydi:
Zavallı ölümlüler! Bundandır tanrılar eziyet verir hâlâ!
O emeklerini kaybetti, ben ise latifemi:
Zira o boğuldu, ben ise titrerim hâlâ.

Byron'ın ileriki çalışmalarından biri olan *Abydos Gelini* (1813) mitle alakasız olsa da Leandros'un evine atıfta bulunur.

* *Don Juan,* Yapı Kredi Yayınları, Çev.: Halit Köksel

† *Size Nasıl Geliyorsa*, Remzi Kitabevi, Çev.: Bülent Bozkurt

ARİON VE YUNUS

Tüm büyük uygarlıklar gibi Yunanlar da müziğe büyük bir paha biçiyorlardı; sanatlar içinde öyle yüksek bir noktaya yerleştirmişlerdi ki adını Hafıza'nın tüm dokuz kızından almıştı. Günümüzde kültürel hayatımızın ayrılmaz bir parçası olan müzik festivalleri ve müzik ödülleri Yunan dünyasında da aynı öneme sahipti.

Hayatta çok az insan Lesbos adasındaki Methymnalı Arion kadar hayatında, şarkısı, aşık, ozan, şair ve müzisyen olarak büyük bir şöhret kazanmıştır.[1] Poseidon ile nympha Oncaea'nın oğluydu fakat ebeveynlerine rağmen müzik yeteneğini tanrı Dionysos'a adamıştı. Çaldığı enstrüman, lirin bir çeşidi olan *kithara*'ydı.[2] Her yerde dithyrambos olarak bilinen, şarap, eğlence, neşe ve zevke adanmış vahşi bir korolu ilahi şiir türünün mucidi olarak kabul edilir.

Güzel ve kahverengi gözleri, tatlı sesi ve ayakları hareket ettirip kalçaları sallatan büyüleyici yeteneğiyle Arion çok geçmeden Akdeniz dünyasında bir idol haline geldi. Hamisi ve en hevesli destekçisi,

---

1 Yalnızca öyküsü sonraki Kahramanlar Çağı'na ait olan Orpheus'un yeteneği ve şöhreti Arion'u aşmıştır.

2 "Gitar" kelimesi *kithara*'dan türemiştir.

Korinthos'un tiran yöneticisi Periander'dı.[1] İtalya'nın topuğundaki zengin bir liman şehri olan Tarentum'da büyük bir müzik festivali düzenlendiğini öğrenen de o olmuştu. Periander, Arion'a denizde yolculuk etmesi ve festivaldeki yarışmalara katılması için para verdi fakat döndüğünde ödül parasını onunla bölüşmeyi şart koydu.

Gidiş yolculuğu hadisesiz geçti. Arion Tarentum'a vardı, yarışmalara katıldı ve her kategoride kolaylıkla birinci oldu. Hakemler ve vatandaşlar böyle heyecan verici ve orijinal bir müzik duymamışlardı hiç. Ödülü gümüşle, altınla, fildişiyle, değerli taşlarla ve özenle işlenmiş enstrümanlarla dolu bir sandık oldu. Böyle cömert bir hediyeye olan minnettarlığından Arion ertesi gün şehir halkına bedava konser verdi.

Tarentum bölgesi, özellikle kırsal kesimde bulunan büyük kurt örümcekleriyle tanınıyordu. Yerliler onlara kendi şehirlerinin isminden dolayı "tarantula" adını vermişlerdi. Arion, tarantula zehrinin isterik bir çılgınlık yarattığını duymuştu, bu nedenle kabalalık için, vahşi dithyrambosunun, *tarantella* ismini verdiği bir çeşidini doğaçlama çaldı. Bu halk dansının[2] hezeyan dolu ritimleri, kolay heyecanlanan Tarentumluları çılgına çevirdi. Fakat Arion son-

---

1 "Tiran" Yunancada "otokrat hükümdar," bazen de "kendi kendini atayan kral" anlamına gelen bir kelimedir. Periander gerçek bir tarihi figürdür ve "Yunanistan'ın Yedi Bilgesi" olarak bilinen kişiler arasında yer alır. Sokrates bunlardan, insanların arzulaması gereken bilgeliğe sahip kişiler olarak bahsetmiştir.

2 Tarentella, Avrupa'da hâlâ popüler bir danstır.

lara doğru en yumuşak ve romantik tınılarını taşıyan bir potpuriyle onları yatıştırdı. Günün ilk saatlerinden itibaren Arion çoktan güney İtalya'daki istediği her kızı, oğlanı, erkeği ya da kadını seçebilecek hale gelmişti. Ve söylenen o ki tüm başarılı müzisyenler gibi bunu yaptı.

Ertesi sabah Arion'u görmek için büyük bir kalabalık toplanmıştı; birçok insan öpücükler atıyor, bir kısmı da iki gözü iki çeşme ağlıyordu. O ve valizi, hazine sandığıyla birlikte, bir kayıkla sulara açıldı. Orada onu bir kaptanı ve dokuz sivil denizcisi bulunan, dayanıklı bir iki direkli yelkenli bekliyordu. Arion çok geçmeden rahatça güverteye çıkmıştı. Mürettebat yelken açtı ve kaptan rotayı Korinthos olarak belirledi.

Gemiden Denize

Kara gözden kaybolur kaybolmaz, açık denize çıktıklarında Arion bir şeylerin yanlış olduğunu hissetti. İnsanların gözlerini ona dikmesine alışkındı –sonuçta yetenekli olduğu kadar aşırı güzeldi de– ancak mürettebatın ona yönelttiği bakışlar farklı bir türdendi. Bu kasvetli ve endişe verici atmosferde günler geçti ve Arion gitgide daha rahatsız hissetmeye başladı. Denizcilerin gözlerinde şehvete benzeyen bir şeyler vardı, ama daha karanlık emelleri varmış gibi görünüyordu. Sorun neydi? Derken sıcak bir gün öğleden sonra denizcilerden en çirkin ve en kaba görüneni yanına geldi.

"Üstüne oturduğun sandıkta ne var çocuk?"

Elbette. Arion korkuya kapıldı. Sebebi buydu demek. Denizciler onun hazinesini duymuşlardı. Arion denizcilerin, hazinenin bir kısmını istediklerini düşünüyordu fakat çok çalışarak kazanılmış ödülünü Periander'dan başkasıyla paylaşmaya niyeti yoktu. Başlarda, yolculuğun sonunda mürettebata cömertçe bahşiş bırakmayı planlıyordu fakat artık kalbi katılaşmıştı.

"Enstrümanlarım," diye cevap verdi. "Ben bir kitharodum."

"*Nesin*?"

Arion başını kederle salladı ve bir çocuğa açıklıyormuş gibi yavaşça tekrarladı. "Kit-ha-ra-ça-lı-yorum."

Bu çok büyük bir hataydı.

"Öy-le mi? Bi-ze-bir-ez-gi-çal-o-za-man."

"Kusura bakmayın, istemiyorum."

"Neler oluyor?" Geminin kaptanı geldi.

"Kendini beğenmiş çocuk bir müzisyen olduğunu söylüyor ama çalmayı kabul etmiyor. Şu kutusunda bir *kithara* olduğunu söylüyor."

"Ya, eminim bize göstermeyi dert etmezsin, değil mi delikanlı?"

Gemi mürettebatının tamamı artık etrafına toplanmış, çember şeklinde dizilmişti.

"Ça-çalabilecek kadar iyi hissetmiyorum. Belki bu gece daha iyi olurum."

"Aşağı gidip gölgede dinlenmeye ne dersin o halde?"

"H-hayır, temiz hava daha iyi gelir."

"Yakalayın onu çocuklar!"

Sert eller Arion'u yeni doğmuş bir köpek yavrusuymuş gibi kolayca kaldırdı. "Bırakın beni! Elinizi çekin ondan. O sizin malınız değil!"

"Anahtarı nerde?"

"Şey... kaybettim."

"Anahtarı bulun çocuklar."

"Hayır, hayır! Lütfen, yalvarırım..."

Anahtar kolayca Arion'un boynunda bulundu ve sertçe çekilip koparıldı. Kaptan kilidi açıp kapağı kaldırırken alçak sesli ıslıklar ve mırıltılar yükseldi. Altının parıltısı ve mücevherlerin ışıltısı, denizcilerin açgözlü yüzlerinde dans etti. Arion kaybolduğunu biliyordu.

"Hazinemi s-sizinle p-paylaşmaya hazırım..."

Denizciler bu teklifi epey komik bulmuşlar gibiydi. İçten kahkahalar attılar.

"Öldürün onu," dedi kaptan inciler dizili uzun bir ip çıkarıp ışığa tutarken.

En çirkin denizci bir bıçak çıkardı ve şeytani bir gülümsemeyle Arion'a yaklaştı.

"Lütfen, lütfen... en – en azından son bir şarkı söyleyebilir miyim? Kendi ağıtımı, kendi cenaze şarkımı. Bana bu kadarını borçlusunuz, değil mi? Beni bir çeşit cenaze töreni düzenlemeden ölüme yollamaya cüret ederseniz tanrılar sizi cezalandırır, hem de..."

"O alçak sözleri söylemeden seni öldüreceğim," diye hırladı çirkin denizci yakınlaşarak.

"Hayır, hayır," dedi kaptan. "Çocuk haklı. Bırakalım Kygnos'umuz son kez ötsün. Sanırım bu lire ihtiyacın olacak." Sandıktan *kithara*'yı çıkardı ve Arion'a verdi. Oğlan akordunu yaptı, gözlerini kapa-

dı ve doğaçlama bir şarkı söylemeye başladı. Şarkıyı babası Poseidon'a adadı.

"Okyanusların Efendisi," diye şarkı söyledi, "Gelgitlerin Kralı, Dünya Sarsan, sevgili baba. Nice kez seni dualarımda ve adaklarımda ihmal ettim, ama sen, ey yüce tanrı, oğlunu ihmal etmezsin. Okyanusların Efendisi, Gelgitlerin Kralı, Dünya Sarsan, sevgili–"

Arion bir anda *kithara*'sını sıkı sıkı tutarak gemiden denize atladı ve dalgaların içine düştü. Duyduğu son şey mürettebatın kahkahası ve kaptanın kuru sesiydi: "Kolay oldu! Sıra ganimetlerde."

İçlerinden biri bile aşağıya bakma zahmetinde bulunsaydı olağanüstü bir manzarayla karşılaşacaklardı. Arion yüzeyin altına dalmıştı ve ağzını açıp hiç çabalamadan deniz suyunun dolmasına niyetleniyordu. Biri ona eğer debelenmezse su altında ölmenin tatlı ve hoş bir ölüm, yavaşça uykuya dalmak gibi olduğunu söylemişti. *Boğulmak* ürkütücü ve korkunç bir kâbus gibiydi, ama *su altında ölmek* huzurlu ve acısız bir gevşemeydi. Öyle söylenmişti ona. Bu rahatlatıcı bilgiye rağmen Arion ağzını sımsıkı kapalı tutuyor, *kithara*'sına sarılarak şiş yanaklarla suyu tekmeliyordu.

O anda, tam ciğerleri patlayacakken şaşırtıcı bir şey oldu. Sertçe ve hızla yukarı itildiğini hissetti. Denizin içinde yükseliyordu. Yüzeye çıkmıştı! Nefes alabiliyordu! Neler oluyordu böyle? Bir rüya olmalıydı. Suyun akıntısı, köpükler, eğiklik, sallanan ufuk, kulaklarındaki gürleme, ıslaklık, kükreme ve gözünün kamaşması... Hepsi birden ne olduğunu anlamasını engelliyordu. Sonra aşağıya bakmaya ce-

saret etti ve acıyan gözlerinin arasından bir... bir... bir yunusun sırtına olduğunu gördü! *Bir yunus*! Dalgaların üzerinde ilerliyordu! Ancak cildi kaygandı ve Arion düşmeye başlamıştı. Yunus hızlanıp dönünce Arion nasıl olduysa tekrar düzgünce durmaya başladı. Hayvan onu güvende tutabilmek için bilinçli bir şekilde manevra yapmıştı! Acaba bir atlının eyere tutunması gibi elini uzatıp yunusun sırt yüzgecine tutunsa bir sakıncası olur muydu? Yunus için bir sakıncası olmadı, hatta tasvip edercesine birazcık sıçradı ve hızlandı. Arion yavaşça *kithara*'sının kayışına ulaştı, enstrümanı sırtına astı ve iki eliyle birden yüzgece tutunarak yolculuğun tadını çıkardı.

Gemi artık gözden kaybolmuştu. Güneş parlıyor, yunus ile adam havaya parıltılı püskürtüler saçarak denizi yarıyordu. Nereye gidiyorlardı? Yunus biliyor muydu?

"Hey yunus. Rotanı Korinthos Körfezi'ne çevir. Oraya vardığımızda ben seni yönlendireceğim."

Yunus anladığını belirten bir dizi gıcırtıyla tıkırtı sesi çıkardı ve Arion güldü. Bir türlü yaklaşmayan ufku kovalayarak yol aldılar. Artık dengesine güvenen Arion *kithara*'sını çekip Arion ve Yunus şarkısını çaldı. Bu şarkı artık kayboldu fakat bestelenmiş en güzel şarkı olduğu söylenir.

Sonunda körfeze vardılar. Yunus bu kalabalık gemi yolunu zarafetle, kolaylıkla atlattı. Yoğun barkalardaki, mavnalardaki ve küçük teknelerdeki denizciler, yunusa binen delikanlıya bakmak için baktılar. Arion yüzgeci nazikçe çekip yunusu yönlendirdi ve kraliyet rıhtımına varana dek durmadılar.

"Kral Periander'a haber yolla," dedi Arion, yunustan inip iskeleye adım atarken. "Ozanı döndü. Ve yunusumu besleyin."

Anıt

Çok sevdiği müzisyen eve dönünce Periander çok mutlu olmuştu. Kurtarılış öyküsü sarayda hayranlık ve şaşkınlıkla karşılandı. Geceden sabaha dek ziyafet çektiler. Kahraman yunusu görmek, övmek ve sevmek için çıktıklarında akşam olmuştu. Fakat üzücü bir manzarayla karşılaştılar. Cahil rıhtım çalışanları hayvanı beslemek için kıyıya çıkarmışlardı. Tüm gece cildini nemli tutacak su olmadan bitkin düşmüş, sonra sabah ve öğleden sonra boyunca iskelede etrafı meraklı çocuklarla dolu halde, güneşten kavrularak durmuştu. Arion yere eğildi ve kulağına fısıldadı. Yunus sevecen bir cevap verdi, titreyerek iç çekti ve öldü.

Arion acı bir şekilde kendini suçladı ve Periander'in yunus ve anısı şerefine yüksek bir kule inşa etme talimatı bile Arion'u keyiflendirmedi. Sonraki ay boyunca tüm şarkıları üzücü şarkılar oldu ve saray da onunla birlikte yas tuttu.

Sonra dokuz denizci ve alçak kaptanlı geminin bir fırtınaya kapılıp Korinthos'a sürüklendiği haberi geldi. Periander ulaklar göndererek mürettebatın, huzuruna çıkmasını emretti ve onları sorgularken Arion'un orada olmamasını istedi.

"Ozanım Arion'u Tarentum'dan buraya getirmeniz gerekiyordu," dedi. "Nerede o?"

"Vah haşmetli majesteleri," dedi kaptan. "Bu çok üzücü. Zavallı oğlan fırtınada denize düştü. Bedenini bulup denizde saygıdeğer bir cenaze düzenledik. Ne yazık. Gül gibi bir delikanlıydı, mürettebatta herkes severdi de."

"Evet. Kesinlikle. Hoş bir ahbaptı. Ne korkunç bir kayıp..." diye mırıldandı denizciler.

"Öyle olsun," dedi Periander, "duyduğuma göre şarkı yarışmasını kazanmış ve size hazine dolu bir sandıkla gelmiş, yarısı benim malım."

"O konuya gelince..." diyerek ellerini iki yana açtı kaptan. "Sandık, vahşi fırtınada kayboldu. Güvertede kayarken açıldı ve denize düştü. Ama *bazı* küçük parçaları kurtarmayı başardık. Bir çeşit gümüş lir, bir *aulos,* bir iki incik boncuk. Keşke daha fazlası olsaydı efendim, keşke."

"Anlıyorum..." diyerek kaşlarını çattı Periander. "Yarın sabah kraliyet iskelesinin oradaki yeni anıtta toplanın. Bunu kaçıramazsınız. Tepesine oyulmuş bir yunus var. Hazineden ne kaldıysa getirin, belki Arion'un payını tutmanıza izin veririm, ne de olsa zavallı çocuk öldü. Gidebilirsiniz."

"Korkun olmasın," dedi Periander, neler söylendiğini Arion'a anlatırken. "Adalet yerini bulacak."

Ertesi sabah kaptan ve dokuz adamı erkenden anıta vardılar. Gülüyorlardı ve rahatlardı. Arion'un hazinesinin yalnızca küçük bir kısmını vermeleri gerektiği ve o enayi tiran onlara pay verebileceği için memnunlardı.

Periander tam belirlenen saatte saray muhafızlarıyla birlikte geldi. "Günaydın kaptan. Demek hazi-

ne. Kurtarabildiğinizin hepsi bu mu? Evet, ne demek istediğinizi anlıyorum, pek bir şey yok burada. Bana Arion'un başına neler geldiğini hatırlatsanıza."

Kaptan öyküsünü akıcı bir şekilde, kolayca, önceki günkü kelimelerini birebir tekrar ederek anlattı.

"Yani gerçekten öldü mü? Gerçekten bedeni buldunuz, cenaze için hazırladınız ve dalgalara geri gönderdiniz, öyle mi?"

"Kesinlikle."

"Ve bu incik boncuk da ödül hazinesinden kalanların tamamı, öyle mi?"

"Bu çok üzücü majesteleri, ama evet."

"Peki o halde," diye başladı Periander, "geminin kerestelerinin boşluklarında bulduğumuz *bu şeyleri* nasıl açıklayacaksın?"

İşaretiyle birlikte bazı muhafızlar ellerinde, içine bir yığın hazine atılmış bir çöp kutusuyla öne çıktı.

"Aa. Evet. Şey..." Kaptan dostane bir tavırla gülümsedi. "Sizi kandırmaya çalışmamız ne kadar da aptalca, haşmetli efendim. Söylediğim üzere, zavallı oğlan öldü, geriye de hazinesi kaldı. Biz yalnızca fakir deniz işçileriyiz efendim. Kurnazlığınız ve bilgeliğiniz sayesinde foyamız ortaya çıktı."

"Bunu söylemen çok güzel," dedi Periander. "Ancak hâlâ kafam karışık. Arion için gümüş altın ve fildişinden bir *kithara* yaptırmıştım. O olmadan hiçbir yere gitmezdi. O niye diğerlerinin arasında değil?"

"Eh," dedi kaptan. "Genç Arion'a ne kadar düşkün olduğumuzu söylemiştim. Küçük kardeşimiz gibiydi, değil mi çocuklar?"

"Evet, evet..." diye mırıldandı denizciler.

"*Kithara*'sının onun için ne anlama geldiğini biliyorduk. Bedenini dalgalara emanet etmeden önce kefeninin içine koyduk. Başka türlüsünü nasıl yapardık?"

Periander gülümsedi. Kaptan gülümsedi. Fakat gülümsemesi bir anda silindi. Sütunun tepesindeki altın yunusun ağzından bir *kithara* sesi duyuldu. Kaptan ve adamları şaşkınlıkla bakakaldılar. Arion'un sesi, *kithara*'nın notalarına eşlik etti ve oyulmuş yunusun ağzından şu kelimeler döküldü:

"Öldürün onu," dedi kaptan.

"Öldürün onu ve alın altınını."

"Öldüreceğiz onu şimdi," diye bağırdı denizciler,

"Ve köpekbalıklarına atacağız."

"Ama durun," dedi ozan. "Son bir veda şarkısı

Söyleyeyim en azından."

Denizcilerden biri korkudan çığlık attı. Diğerleri titreyerek dizlerinin üzerine çöktü. Yalnızca, yüzü bembeyaz olan kaptan ayakta kaldı.

Kaidede bir kapı açıldı ve Arion *kithara*'sını tıngırdatıp şarkı söyleyerek dışarı çıktı:

Ama yunus gelip kurtardı onu.

Dalgalarda ilerlediler.

Denizi geçip Korinthos'a vardılar,

Yunus ile ozan.

Denizciler ağlayıp zırlayarak af dilediler. Birbirlerini, özellikle de kaptanı suçladılar.

"Çok geç," dedi Periander topuklarının üzerinde dönerek. "Hepsini öldürün. Gel bakalım benimle Arion, bana aşk ve şarap şarkısı söyle."

Müzisyenin uzun ve başarılı hayatının sonunda, yunusları kutsal sayan Apollon, Arion'u ve kurtarıcısını, Yay ile Kova takımyıldızlarının arasındaki Delphinus yani Yunus takımyıldızına dönüştürdü.

Arion ve kurtarıcısı gökteki konumuyla aşağıdaki gemicilere yol gösteriyor, insanlar ile yunuslar arasındaki tuhaf ve harikulade yakınlığı bizlere hatırlatıyor.

PHİLEMON İLE BAUKİS, YA DA ÖDÜLLENDİRİLEN MİSAFİRPERVERLİK

Doğu Frigya tepelerinde, Anadolu'da, bir meşe ile bir ıhlamur ağacı yan yana, dalları birbirlerine değerek büyür. Parlak saraylardan veya yüksek hisarlardan uzakta; basit, kırsal bir yerdir. Köylü çiftçiler, mahsullerinin olgunlaşması ve domuzlarının şişmanlaması için Demeter'in merhametine muhtaç halde ekmeklerini buradan kazanırlar. Toprak zengin değildir ve insanların, Demeter şen kızı Persephone'nin yeraltına götürülüşüne üzülüp yas tutarken geçen kış ayları boyunca yeterli yemle ambarlarını doldurması hep güçtür. Atina ve Thebai'yi birleştiren yolların kenarlarını süsleyen görkemli kavak korularıyla ve zarif servi sıralarıyla kıyaslanınca o meşe ve ıhlamur ağacı çok da etkileyici görünmese de Akdeniz dünyasının en kutsal ağaçlarıdır. Bilge ve faziletli kişiler onları ziyaret eder, dallarına adaklar asar.

Yıllar yıllar önce aşağıdaki vadide bir yerleşim alanı oluşmuştu. Boyutu kasabayla köy arasındaydı. Başarısız yerleşimlerde hep görülen o umut dolu çaresizlikle adını Eumeneia, yani "iyi ayların mekânı" koymuşlardı. Ümitsiz bir beklentiyle belki de Deme-

ter'in çorak toprakları kutsayacağını ve cömert bir mahsul vereceğini umut etmişlerdi. Demeter bunu nadiren yapardı.

Agora, yani meydanın tam ortasında büyük bir Demeter tapınağı, onun tam karşısında da eşit büyüklükte, Hephaistos'a adanmış bir tapınak vardı (demir ocaklarının ve atölyelerinin kutsanmasına insanların ihtiyacı vardı). Kasabada Hestia ve Dionysos'a adanmış birçok sunak bulunuyordu. Yamaçlardaki seyrek üzüm bağlarına; zeytin ağaçlarına veya mısır tarlalarına gösterdikleri özenle bakıyorlardı. Yaşam zordu fakat erkekler ve kadınlar, bölgelerinin ekşi şaraplarıyla teselli buluyordu.

Kasabadan çıkan dolambaçlı yolun tepesinde, küçük bir taş kulübede Philemon ile Baukis isimli yaşlı bir çift yaşıyordu. Genç yaşlarında evlenmişlerdi ve birbirlerini her zamanki gibi seviyorlardı. Onlar farkında olmasa da sevgilerinin dingin yoğunluğu, komşularının hoşuna gidiyordu. Birçok kişiden daha fakirlerdi ve tarlaları Eumeneia'daki en kötü ve en çorak topraklardı ama şikâyet ettikleri hiç duyulmamıştı. Her gün Baukis tek keçilerini sağar, çapa yapar, dikiş yapar, bulaşık yıkar, tamir yaparken Philemon kulübelerinin arkasındaki toprağı eker, diker, kazardı. Akşamın geç saatlerinde yabani mantar, odun toplar veya el ele tutuşup havadan sudan konuşur veya sessiz kalmaktan mutlu olarak tepelerde yürürlerdi. Yeterli yiyecek olduğu zamanlarda akşam yemeği yer, aksi takdirde yatağa aç girip birbirlerinin kollarında uyurlardı. Üç çocukları uzun süre önce evden taşınıp uzaklarda kendi ailelerini yetiştirmeye başlamışlardı. Hiç ziyarete gelmezlerdi

ve başka birinin de kapılarını çalma ihtimali düşüktü. Ta ki bir akşama dek.

Philemon tarladan gelmiş, yere oturup aylık saç kesimini bekliyordu. Bugünlerde yaşlı ve kel kafasını taçlandıracak çok az saç kalmıştı fakat bu ikisini de eğlendiren aylık bir ritüeldi. Kapılarının yüksek sesle güm-güm-güm diye çalışını duyunca Baukis, bilediği usturayı neredeyse düşürecekti. Çok şaşırarak birbirlerine baktılar, en son ne zaman birinin geldiğini hatırlayamıyorlardı.

Eşikte iki yabancı duruyordu, sakallı bir adam ve daha genç, tüysüz yüzlü yoldaşı. Belki de oğluydu.

"Merhaba," dedi Philemon. "Size nasıl yardımcı olabilirim?"

Genç adam gülümsedi ve kafasındaki tuhaf, dar kenarlı yuvarlak şapkayı çıkardı. "İyi akşamlar efendim," dedi. "Dünyanın bu kısmına yabancı, iki aç yolcuyuz. İyi niyetinizden faydalanabilir miyiz diye merak ediyorduk..."

"Girin girin!" dedi Baukis, kocasının arkasından telaşla. "Yılın bu zamanları hava soğuk olur. Kasabanın geri kalanına göre biraz daha yukarıda yaşıyoruz, bu nedenle soğuğu biraz daha çok hissediyoruz. Philemon, ateşi tutuştur da konuklarımız ısınsın, olur mu?"

"Tabii canımın içi, tabii. Ayıp ediyorum." Philemon eğilerek ateşe üfledi ve közleri canlandırdı.

"Pelerinlerinizi alayım," dedi Baukis. "Ateşin kenarına oturun efendim. Siz de efendim, lütfen."

"Çok naziksiniz," dedi yaşlı olan adam. "Benim adım Astrapos, bu da oğlum Arguros."

İsmi geçince genç adam gösterişli bir tavırla eğilerek selam verdi ateşin yanına oturdu. "Çok susadık," dedi sesli bir şekilde esneyerek.

"Bir şeyler için," dedi Baukis. "Kocacığım, sen koş şarap testisini getir, ben de kuru incir ve çam fıstığı getireyim. Umarım siz iki beyefendi bizimle akşam yemeği yemeyi kabul edersiniz. Pek bir şey verebileceğimizi söyleyemem ama memnun olacaksınızdır."

"Neden olmasın," dedi Arguros.

"Şu şapkayla değneği alayım..."

"Hayır, hayır. Benimle kalsınlar." Genç adam değneği iyice kendine çekti. Çok tuhaf bir tasarımı vardı. Etrafına sarılı şeyin asma olup olmadığını merak etti Baukis. Adam öyle ustaca döndürüyordu ki değnek canlı gibiydi.

"Korkarım," dedi Philemon bir şarap testisiyle gelerek, "yerel şarabımızı biraz seyrek, belki biraz da... *keskin* bulabilirsiniz. Komşu bölgedeki insanlar bu yüzden bizimle dalga geçiyor ama sizi temin ederim tadına bir kez alışınca epey içilebilir oluyor. En azından biz öyle düşünüyoruz."

"Fena değil," dedi Arguros, bir yudum aldıktan sonra. "Kediye testinin üzerine oturmayı nasıl öğrettiniz?"

"Ona aldırış etmeyin," dedi Astrapos. "Komik olduğunu sanıyor."

"*Sahiden* komik olduğunu kabul etmem lazım," dedi Baukis, ahşap bir tabakta meyve ve fıstıkla gelerek. "Kuru incirlerimin görünüşü hakkında söyleyeceklerinizi duymayı hiç de istemiyorum genç efendi."

"Gömlek giydiğiniz için onları göremiyorum. Ama bu tabaktaki meyveler gayet hoş görünüyor."

"*Beyefendi!*" Baukis şakayla ona vurdu ve yüzü kızardı. Ne tuhaf bir genç adamdı.

Akşamları içecek ve yemek faslına eşlik eden hafif tuhaflık, Arguros'un arsızlığı ve neşesiyle ev sahiplerinin yürekten kahkahaları sayesinde çabucak yumuşadı. Astrapos daha karamsar bir mizaca sahipti ve masaya giderlerken Philemon bir elini onun omzuna koydu.

"Aptal ve yaşlı bir adamın meraklılığını bağışlayın," dedi, "ama dikkatiniz biraz dağınık gibi. Yardımcı olabileceğimiz bir konu var mı?"

"Boş verin onu. Hep keyfi kaçıktır," dedi Arguros. "Aklı da öyle, haha! Ama iyi bir yemeğin yoluna sokamayacağı bir şeyi yok."

Baukis kısacık bir anlığına Philemon'un gözlerine baktı. Ambarda çok az yiyecek vardı. Kış ortası festivali için sakladıkları birazcık tuzlu pastırma, birazcık kuru meyve ve çavdar ekmeği, yarım da lahana. Bu iki dinç adamın karınlarının yarısını bile doyursalar haftalarca aç kalırlardı. Fakat misafirperverlik kutsal bir şeydi ve misafirlerin ihtiyaçları hep önce gelirdi.

"Bir kadeh daha şarap alabilirim aslında," dedi Arguros.

"Aman," dedi Philemon testiye bakarak, "korkarım hiç kalmamış..."

"Saçmalama," dedi Arguros testiyi onun elinden alarak, "daha bir sürü var." Sonra kendisinin ve Astrapos'un bardağını doldurdu.

"Ne tuhaf," dedi Philemon. "Sürahinin yalnızca çeyreğinin dolu olduğuna yemin edebilirim."

"Bardaklarınız nerede?" diye sordu Arguros.

"Yok, biz almayalım..."

"Saçmalama." Arguros sandalyesinde geriye yaslanıp arkasındaki yan sehpadan iki ahşap bardak aldı. "O halde... Kadeh kaldıralım."

Philemon ve Baukis şaşkındı, sürahinin içinde ikisinin de bardağını ağzına kadar dolduracak şarap vardı ve tadı da ikisinin de hatırladığından çok daha iyiydi. Hatta, bu bir düş değilse, içtikleri en lezzetli şaraptı bu.

Sersemleyen Baukis masayı nane yapraklarıyla sildi.

"Canım," diye fısıldadı Philemon onun kulağına, "önümüzdeki ay Hestia'ya kurban edeceğimiz şu kaz. Misafirlerimizi beslemek kesinlikle daha önemli. Hestia bunu anlayacaktır."

Baukis aynı fikirdeydi. "Ben gidip boynunu kırarım. Sen de eti iyice kızartabilmek için ateşi harlayabilir misin diye bak."

Fakat kaz yakalanmıyordu. Baukis her ne kadar dikkatle bekleyip üzerine atılsa da hayvan her seferinde ellerinden kaçıyordu. Canı sıkılmış ve hayal kırıklığına uğramış halde kulübeye geri döndü.

"Beyefendiler, çok üzgünüm," dedi, gözleri yaşlıydı. "Korkarım yemeğiniz üstünkörü ve nahoş olacak."

"Sessiz olun hanımefendi," dedi Arguros, herkese biraz daha şarap koyarken. "Bundan daha güzel bir ziyafet çekmemiştim."

"Beyefendi!"

"Bu doğru. Söyle ona baba."

Astrapos çirkince gülümsedi. "Eumeneia'daki her ev bizi geri çevirdi. Kasaba halkından bazıları bize küfretti. Bazıları tükürdü. Bazıları taş attı. Bazıları peşimize köpek taktı. Denediğimiz son ev sizinkiydi ve bize dünyada yok olduğundan korkmaya başladığım nezaket ve *xenia* ruhundan başka bir şey göstermediniz."

"Beyefendi," dedi Baukis, masanın altından Philemon'un elini bulup sıkarken. "Komşularımızın davranışları sebebiyle özür dilemekten başka bir şey gelmez elimizden. Hayat güçtür ve hepsi yapmaları gerektiği üzere misafirperverlik kurallarına hürmet etmek üzere terbiye edilmemişlerdir."

"Onlar için bahane bulmaya gerek yok. Kızgınım," dedi Astrapos ve konuşurken bir gök gürültüsü duyuldu.

Baukis, Astrapos'un gözlerine baktı ve gördüğü şey onu korkuttu.

Aguros güldü. "Telaş yapmayın," dedi. "Babam size kızgın değil. Sizden çok memnun."

"Kulübeden çıkıp tepeyi tırmanın," dedi Astrapos ayağa kalkarak. "Arkanıza bakmayın. Her ne olursa olsun arkanıza bakmayın. Ödülünüzü hak ettiniz, komşularınız ise cezalarını hak ettiler."

Philemon ile Baukis el ele tutuşarak ayağa kalktılar. Artık ziyaretçilerinin sıradan yolcular olmadığını biliyorlardı.

"Eğilmeye gerek yok," dedi Arguros.

Babası kapıyı işaret etti. "Tepenin zirvesine."

"Unutmayın," dedi Arguros peşlerinden, "arkanıza bakmayın."

Philemon ile Baukis el ele tutuşarak tepeden yukarı tırmandılar.

"O genç adam kimdi?" dedi Philemon.

"Hermes," dedi Baukis. "Bizi çıkarmak için kapıyı açtığında değneğinin etrafına dolanmış yılanları gördüm. *Canlılardı*!"

"O halde baba dediği adam... şey olsa gerek..."

"Zeus!"

"Aman!" Philemon soluklanmak için yamaçta durdu. "Çok karanlık oluyor aşkım. Gök gürültüsünün sesi yaklaşıyor. Sence..."

"Hayır, canım, arkaya bakmamalıyız. Bakmamalıyız."

Eumeneia halkının ona gösterdiği düşmanlıktan ve misafirperverlik kurallarının utanmazca çiğnenişinden iğrenen Zeus, bu topluluğa Deukalion ve Büyük Tufan zamanında yaptığının aynısını yapmaya karar verdi. Emriyle bulutlar yoğunlaştı, şimşek çaktı, gök gürledi ve yağmur yağmaya başladı.

Yaşlı çift tepenin zirvesine güçbela vardığında su akıntıları yanlarından geçip gidiyordu.

"Bu yağmurda arkamız kasabaya dönük halde duramayız," dedi Baukis.

"Sen bakarsan ben de bakarım."

"Seni seviyorum, kocam Philemon."

"Seni seviyorum, karım Baukis."

Arkalarına dönüp aşağı baktılar. Tam büyük bir tufanın Eumeneia'yı bastığını görmüşlerdi ki Philemon bir meşe ağacına, Baukis de ıhlamur ağacına dönüştü.

Yüzyıllar boyu iki ağaç yan yana, ebedi aşkın ve mütevazı nezaketin simgesi olarak, takdir dolu ziyaretçilerin bağladığı çaputlarla dolu birbirlerine geçen dallarıyla orada durdu.[1]

[1] Bu *theoxenia*, insanların misafirperverliğinin ilahlar tarafından sınanması, İncil'in ilk kitabının on dokuzuncu bölümündeki öyküye çok benzer. Melekler Sodom ve Gomora kentlerini ziyaret eder ve yalnızca Lut ile karısı onlara edep ve nezaket gösterir. Elbette ahlaksız Sodom vatandaşları, meleklerin peşine köpek takmaktan ziyade "onları tanımak" istemişlerdir –cinsel anlamda yani– ve *sodomy* (oğlancılık) sözcüğü de buradan gelir. Lut ve karısına, tıpkı Philemon ile Baukis gibi, kaçmaları ve ilahi takdir ova kentlerini bulurken geriye bakmamaları söylendi. Lut'un karısı arkaya baktı ve bir ıhlamur ağacına olmasa da tuz sütununa dönüştü.

FRİGYA VE GORDİON DÜĞÜMÜ

Yunanlar kasabalarının ve şehirlerinin kurucularını mitleştirmeyi severdi. Athena'nın, Atina halkına olan zeytin armağanı ve Erekhteus'u (hatırlayacağınız üzere Hephaistos ve dölle ışlanmış eşarbın çocuğu) yetiştirip Erektheus'un, şehrin kurucusu haline gelmesi, Atinalıların öz anlayışını beslemiştir. Kadmos ve ejderha dişi öyküsü de aynı şeyi Thebaililer için gerçekleştirmiştir. Bazen de Gordion şehrinin kuruluşunda olduğu gibi, öykünün unsurları miti efsaneye, efsaneyi de gerçek, tanımlanabilir tarihe dönüştürebilir.

Makedonya'da Gordias isimli, fakir ama hırslı bir köylü yaşardı. Bir gün çorak ve taşlı tarlalarında çalışırken öküz arabasının direğine bir kartal kondu ve acımasız gözlerle ona bakmaya başladı.

"Biliyordum!" dedi Gordias kendi kendine, "hep büyük şeyler yapmak için doğduğumu hissetmiştim. Bu kartal bunun kanıtı. Büyük bir kaderim var."

Sabanını kaldırdı ve öküz arabasıyla Zeus Sabazios[1] kahinine doğru yüzlerce kilometre gitti. Gordias hantal hantal ilerlerken kartal pençeleriyle direğe sıkı sıkı tutundu ve araba çukurların ve taşların üze-

[1] Sabazios, Trakyalıların ve Frigyalıların inandığı, Zeus'un at süren tecessümüydü.

rinden geçerken ne kadar zıplayıp sarsıldıysa da hiç hareket etmedi.

Gordias yolda kâhin güçleri ve cazibeli bir güzelliği olan Telmessoslu bir kızla karşılaştı. Kız onu bekliyormuş gibiydi ve derhal Telmessos'a gidip öküzünü Zeus'a kurban etmesi gerektiğini söyledi. Biriken umutlarıyla heyecanlanan Gordias, kız onunla evlenmeyi kabul ederse tavsiyesine uyacağını söyledi. Kız rızayla başını eğdi ve şehre doğru ilerlemeye başladılar.

Tam da o anda Frigya kralı yatağında ölmüştü. Arkasında bir varis bırakmadığından başkentinin insanları ne yapılması gerektiğini öğrenmek adına Zeus Sabazios tapınağına gitti. Kâhin onlara, şehre arabayla giren ilk insanı kutsayıp taç giydirmelerini söyledi. Böylece, Gordias ve kâhin kız şehre vardığında şehir halkı heyecanlı bir şekilde kapılarda toplanmıştı. Gordias ile kız kapı eşiğini geçerken kartal tüneğinden havalanarak yüksek sesle öttü. Halk şapkalarını havaya fırlattı ve sesleri kısılana kadar tezahürat yaptı.

Gordias çok kısa bir süre içinde Makedonya topraklarında geçim sıkıntısıyla geçen yalnız bir hayattan, güzeller güzeli bir Telmessoslu kâhinle evlenip Frigya kralı olma hayatına geçmişti. Şehri yeniden inşa etme planları çizdi (ki kendi şerefine şehre Gordion ismi vermişti) ve Frigya'yı yönetip sonsuza dek mutlu yaşamak için oraya yerleşti. Öyle de yaptı. Bazen, Yunan mitolojisi dünyasında bile, bazı şeyler yolunda gider.

Öküz arabası bir kutsal emanet, Gordias'ın ilahi yönetim hakkının simgesi haline geldi. Agoraya kı-

zılcık ağacından, cilalı bir direk yerleştirildi ve arabanın çengeli, görülmüş en karmaşık düğümle direğe bağlanarak sabitlendi. Gordias arabanın kasaba meydanından çalınmaması gerektiğinde kararlıydı. Efsaneler gizemli ve kimseye atfedilemez şekilde ortaya çıkar ve bu haşin düğümü her kim çözerse bir gün Asya'ya hükmedeceğine dair bu şekilde bir efsane çıktı. Birçok kişi bunu denedi; usta denizciler, matematikçiler, oyuncakçılar, sanatçılar, zanaatkârlar, düzenbazlar, filozoflar ve hırslı çocuklar... Fakat hiçbiri incelikle bağlanmış bağlantı noktalarını, ilmekleri ve kıvrımları çözmeye yaklaşamadı bile.

Meşhur Gordion düğümü bin yılda fazla süre çözülemedi. Ta ki İskender isimli gözü kara ve zeki, Makedonyalı genç bir kral ordusuyla şehre gelene dek. Efsane ona anlatıldığında karmakarışık ipe bir kez baktı, kılıcını kaldırdı ve savurdu, Gordion düğümünü keserek kendi nesli ve gelecek nesiller için hoş bir övgü kazandı.[1]

Bir yandan da, geçmişte, Gordias'ın oğlu Prens Midas büyüyerek onu tanıyan herkes tarafından takdir edilip sevilen arkadaş canlısı, neşeli bir genç adam oldu.

---

[1] Bu öyküyü ilk duyduğumda İskender hakkında iyi değil kötü düşünmüştüm. "Ama *hile yapmış*!" dedim. Bir Rubik küpünü tornavidayla söküp tüm renkler doğru olacak şekilde yerlerine takarak "çözdüğümü" düşünsenize. Kim bunu överdi ki? Ama İskender tarih tarafından olaylara "alışılmışın dışında baktığı" için takdir ediliyor ve ona "Büyük" deniyor. Sanırım bizim için geçerli olan kurallar dünyanın dahi savaşçı kralları için geçerli değil.

MİDAS

Çirkin Yabancı

Gordias vakti gelince öldü ve oğlu Midas kral oldu. Yaşamı yalın fakat zarifti; büyüyünce herkes tarafından sevilen dost canlısı, güler yüzlü bir genç adam olmuştu. Frigya pek de zengin bir krallık değildi, ama Midas'ın vaktinin ve parasının çoğu, saraydaki fevkalade gül bahçesine harcanıyordu. Bahçe zamanla çağının harikalarından biri olarak bilinmeye başladı. Midas'ın hayatta en çok sevdiği şey, bu renkli ve hoş kokulu cennette dolaşıp her biri altmış tane muhteşem tomurcuğa sahip olan çiçekleriyle ilgilenmekti.

Midas bir sabah bahçesinde dolaşıp her zamanki gibi sevgili güllerinin narin yapraklarındaki parlak çiy tanelerinin ne kadar zarif göründüğünü düşünürken yere kıvrılmış, bir domuz gibi horlayan çirkin, göbekli bir ihtiyara takılarak yere düştü.

"Ah," dedi Midas, "özür dilerim. Sizi görmedim."

Yaşlı adam geğirip hıçkırarak ayağa kalktı ve eğildi. "Affedersiniz," dedi. "Dün gece güllerinizin tatlı kokusuna kapıldım. Uyuyakaldım."

"Sorun değil," dedi Midas nazikçe. Yaşlılara her daim saygı göstermesi öğretilmişti ona. "Saraya gelip kahvaltı yapmaya ne dersiniz?"

"Fena olmaz. Ne kadar da cömertsiniz."

Midas bu çirkin, göbekli yaşlı adamın Silenos, yani şarap tanrısı Dionysos'un yakın arkadaşı olduğunu bilemezdi.

İçeri girerlerken, "Yıkanmak ister misiniz?" diye teklif etti.

"Neden?"

"Hiç. Aklıma geldi sadece."

Silenos on gün, on gece orada kaldı; Midas'ın kıt kilerindekileri yiyip bitirdi ama onu şok edici şarkılar, danslar ve öykülerle ödüllendirdi.

Silenos onuncu gece, ertesi sabah gideceğini söyledi.

"Efendim benim hasretimi çekiyor," dedi. "Sizin adamlarınız beni ona götüremez herhalde, değil mi?"

"Zevkle," dedi Midas.

Ertesi gün Midas ve maiyeti, Silenos ile birlikte, yılın o zamanlarında Dionysos'un sık sık gittiği güney üzüm bağlarına doğru yola çıktı. Saatlerce sıcakta ve tıkalı yollarda, dik tepelerde, dar geçitlerde ilerledikten sonra, bir tarlada piknik yapan şarap tanrısı ve eşlikçileriyle karşılaştılar. Dionysos eski dostunu görünce çok sevindi.

"Sen olmayınca şarap zehir gibi geliyor," dedi. "Danslar yanlış ilerliyor ve müzik kulağa sıkıcı geliyor. Nerelerdeydin?"

"Kayboldum," dedi Silenos. "Bu nazik arkadaş–" tereddüt içindeki Midas'ı tanrıya doğru itti, "beni sarayına aldı ve serbestçe dolaşmama izin verdi. Şarabının çoğunu içtim, yemeğinin çoğunu yedim, sürahilerine kavanozlarına işedim ve ipek yastık-

larına kustum. Hiç şikâyet etmedi. Tümüyle iyi bir ruhu var." Silenos, Midas'ın sırtına şaplak attı. Midas elinden geldiğince gülümsedi. Sürahilerle ipek yastıklara yaptıklarını bilmiyordu.

Çok içen herkes gibi Dionysos da kolayca duygusal ve şefkat dolu olabiliyordu. Minnetle Midas'a işaret etti. "Gördünüz mü?" dedi dünyaya. "*Gördünüz* mü? Tam insanlığa olan inancınızı kaybedecekken kıymetlerini böyle gösteriyorlar. Babamın *xenia* dediği şey tam da bu işte. Beni çok duygulandırıyor. Söyle."

"Pardon?" Midas artık gitmek istiyordu. On gün, on gece Silenos'a katlanmak yetmişti. Artık çiçekleriyle yalnız kalmak istiyordu. Sarhoş Dionysos ve etrafındaki Menderes nymphalarıyla satyrler onun sabrı için dahi fazla olabilirdi.

"İstediğin ödülü söyle. Herhangi bir şey. Ne istersen –hık!– temin bir şekilde ilahi edeceğim. Yani," diyerek ağırbaşlılıkla düzeltti Dionysos, "ilahi bir şekilde temin edeceğim. Al işte," diye ekledi, aniden agresifçe dönüp özellikle birine bakmayarak.

"Efendim, yani sizden herhangi bir şey isteyebileceğimi mi söylüyorsunuz?"

Hangimiz bize dilek hakkı veren cinlerin ve perilerin hayalini kurmamıştır ki? Maalesef Dionysos'un bu teklifini duyunca Midas bir anda çok heyecanlandı.

Frigya'nın fakir krallıklardan biri olduğundan bahsetmiştim. Midas da arkadaşları tarafından açgözlü veya paragöz biri olarak görülmüyordu. Ancak her hükümdar gibi ordusuna, sarayına, halkına ve şehir binalarına harcayacak daha çok parası olmasını istiyordu. Kraliyet hanesinin masrafları birikip

duruyordu ve Midas halkına ağır vergiler yükleyemeyecek kadar yüce gönüllü bir kraldı. Böylece heyecanlı beyninden dudaklarına olağanüstü bir dilek döküldü.

"O halde şunu istiyorum," dedi, "dokunduğum her şey altın olsun."

Dionysos şeytani bir tebessüm etti. "Gerçekten mi? İstediğin şey bu mu?"

"İstediğim şey bu."

"Eve git," dedi tanrı. "Şarapla yıkan ve uyu. Sabah kalktığında dileğin gerçekleşecek."

Altınparmak

Midas muhtemelen bunu yapınca bir şeyin değişeceğine inanmadı. Tanrılar yükümlülüklerinden kaçmakla ya da onları geçiştirmekle meşhurdu.

Midas yine de ne olur ne olmaz diye –sonuçta ne olacaktı ki? Yani kimse bilemez– o gece, gittikçe azalan şarap stokundan birkaç fıçı şarap alıp kraliyet küvetine döktü. Şarabın kokusu sayesinde rahat ve derin bir uyku çekti.

Midas parlak bir sabaha uyandığında aklındaki çılgın dilek ve sarhoş tanrı fikirleri uçup gitmişti. Yalnızca çiçeklerini düşünerek yataktan sıçradı ve çok sevdiği bahçesine çabucak gitti.

Çiçekler hiç daha güzel görünmemişti. Yere eğildi ve tomurcukla tam açmış arasında mükemmel bir durumda olan küçük, pembe bir melezi kokladı. Mükemmel kokusu keyiften başını döndürdü. Sevgiyle yapraklarını açmaya başladı. Bir anda sap ve çiçek altına dönüşmüştü. Som altına.

Midas inanamayarak bakakaldı.

Başka güllere dokunmaya başladı. Parmakları değdiği an altına dönüşüyorlardı. Çılgınca bağırarak bahçede koşuşturdu, her bir çalı donarak sert, parlak, kıymetli, paha biçilemez, olağanüstü altına dönüşene dek onlara dokundu.

Neşeyle sekip bağıran Midas, bir zamanlar nadir güllerden oluşan, şimdi ise dünyanın en kıymetli hazinesi haline gelen bahçeye baktı. Zengindi! Delicesine, muazzam derecede zengindi! Dünyadaki kimse onun kadar zengin olmamıştı.

Sevinç çığlıkları karısının dikkatini çekti ve kadın saray kapılarından çıkıp kucağında kız bebeklerini tutarak aşağı baktı.

"Canım, niye bağırıyorsun?"

Midas ona koştu ve heyecan dolu, neşeli bir halde anne ve çocuğa sıkıca sarıldı. "İnanamayacaksın!" dedi. "Dokunduğum her şey altına dönüşüyor! Bak! Tek yapmam gereken– *ah!*"

Bir adım geri attı ve karısının ve küçük kızının artık altın bir heykele dönüşerek sabah güneşiyle parladıklarını gördü; bir heykeltıraşın gurur duyacağı şekilde donmuş bir anne-çocuk heykeli gibiydi.

"Bununla sonra ilgilenirim," dedi Midas kendi kendine. "Onları iyileştirmenin bir yolu olmalı... bu esnada – *Zim! Zam! Zu!*"

Bir muhafız, sarayın büyük yan kapısı ve en sevdiği tahtı artık tamamen altındı.

"*Vim! Vam Vu!*"

Sehpa, kadehi, çatal bıçağı som altındı!

Bu da neydi? *Çat!* Sert, altın bir şeftali yüzünden neredeyse dişleri kırılıyordu. *Tak!* Dudakları meta-

lik şarapla buluştu. *Hop!* Önceden kumaş bir mendil olan altın ağır altın külçesi dudaklarını yaraladı.

Midas armağanının tam anlamını fark ederken sınırsız keyfi solmaya başladı.

Geri kalanını hayal edebilirsiniz. Bir anda altına sahip olmanın getirdiği heyecan ve zevk, dehşete ve korkuya dönüştü. Midas'ın dokunduğu her şey altına dönüyordu, ama kalbi kurşuna dönmüştü. Sözcükleri ya da göğe ettiği lanetlerin hiçbiri soğuk ve kaskatı karısıyla kızını hayata geri döndüremezdi. Çok sevdiği güllerinin ağır başlarını eğişini görünce kendi başı ıstırap içinde eğiliyordu. Etrafındaki her şey enfes, şatafatlı ve altuni bir alevle ışıldıyor ve parlıyordu. Fakat kalbi taş gibi haşin ve griydi.

Bir de açlık ve susuzluk vardı! Dokunduğu an yenmez altına dönüşen yiyecek ve içeceklerle geçen üç günden sonra Midas ölüme hazır olduğunu hissetti.

Sert ve ağır çarşafların sıcaklık ya da rahatlık sağlamadığı altın yatağının üzerinde hararetli bir uykuya daldı. Rüyasında çiçeklerinin yumuşak ve narin bir şekilde hayata geri geldiğini gördü. Evet gülleri açmıştı ama artık anladığı üzere çiçeklerinin arasında en önemli olanlar karısı ve çocuğuydu. Çılgın, çarpık rüyada yumuşak renklerin yanaklarına döndüğünü ve gözlerinin yeniden parladığını gördü. Bu aldatıcı görüntüler beyninde dans edip titreşirken içinde Dionysos'un sesi yankılanıyordu.

"Aptal adam! Silenos seni bu kadar sevdiği için şanslısın. Onun hatırına sana acıyorum. Sabah uyandığında Paktolos Nehri'ne git. Sularına kafanı göm, büyün çözülecek. Hızlı akıntıda yıkadığın şeyler sana geri dönecek."

Ertesi sabah Midas rüyasındaki sesin söylediği şeyi yaptı. Söz verildiği üzere nehrin sularıyla temas edince altın dokunuşu yok oldu. Neşeden çılgına dönen Midas bir hafta boyunca saraya gidip gelerek karısını, kızını, muhafızlarını, hizmetçilerini, güllerini ve sahip olduğu her şeyi nehrin sularına batırıp onlar kıymetsiz –fakat paha biçilemez– asıl hallerine geri dönerken neşeyle el çırptı.

Bu olaydan sonra Tmolos Dağının eteklerinde akan Paktolos'un suları, Ege'deki en büyük doğal altın ve gümüş alaşımı kaynağı haline geldi.

Kral Midas'ın Kulakları

Midas'ın dersini aldığını düşünebilirsiniz. İnsanlığın öyküsü boyunca tekrar edip duran o dersi. Tanrılarla uğraşma. Tanrılara güvenme. Tanrıları öfkelendirme. Tanrılarla takas yapma. Tanrılarla yarışma. Tanrıları rahat bırak. Her nimet bir lanetmiş, her söz bir tuzakmış gibi davran. Hepsinden de önemlisi, bir tanrıya asla hakaret etme. Asla.

Midas bir açıdan kesinlikle değişmişti. Artık altını, serveti ve mülkü hiçe sayıyordu. Dionysos laneti kaldırdıktan kısa süre sonra Midas, doğanın, faunların, çayırların ve dünyadaki tüm vahşi şeylerin keçi ayaklı tanrısı olan Pan'ın sadık bir takipçisi oldu.

Saçlarında çiçekler, ayağında sandaletler, hayasını örten ufacık parça kıyafetlerle Midas, Frigya'nın yönetimini karısına ve kızına bırakıp kendini basit kırsal erdemlerle dolu mutlu bir hayata adadı.

Efendisi Pan lirin mi yoksa kavalın mı daha üstün

olduğuna dair Apollon'la yarışa girmese her şey yolunda gidebilirdi.

Bir öğleden sonra, Tmolos Dağının yamacındaki bir çayırda uzanmakta olan Pan, faunlar, satyrler, dryadlar, nymphalar, çeşitli yarı tanrılar ve daha önemsiz başka başka ölümsüzlerden oluşan dinleyicilerinin önünde borusunu dudaklarına yerleştirdi. Lydia makamından tok ama hoş bir hava çalmaya başladı. Bu ses geyiklerin ötmesini, suların hızla akmasını, tavşanların hoplamasını, erkek geyiklerin kızışmasını, atların dörtnala koşmasını sağlamıştı sanki. Sert ve kırsal melodi, dinleyenleri keyiflendirmişti. Özellikle de Pan'a ve keçi ayaklı tanrının temsil ettiği şamatalı eğlenceye ve çılgınlığa gerçekten tapan Midas'ı.

Apollon durup liriyle ilk notaları çalınca ortalığa bir sessizlik çöktü. Tellerinden evrensel aşk, uyum ve mutluluk tasvirleri, yaşama dair derin ve kalıcı bir neşe ve cennetin ta kendisine dair bir anlayış yükseldi.

Çalmayı bitirince dinleyiciler hep birden kalkıp alkışlamaya başladılar. Dağın tanrısı olan Tmolos, "Kazanan, yüce efendi Apollon'un liri. Herkes kabul ediyor mu?" dedi.

"Evet, evet," diye kükredi satyrler ve faunlar.

"Apollon, Apollon!" diye bağırdı nymphalar ve dryadlar.

Yalnızca tek bir ses itiraz etti.

"Hayır!"

"Hayır mı?" Kimin karşı geldiğini görmek isteyen onlarca kafa ona döndü.

Midas ayağa kalktı. "Katılmıyorum. Bence Pan'ın kavalı daha iyi ses çıkarıyor."

Pan bile şaşırmıştı. Apollon lirini sessizce bıraktı ve Midas'a doğru yürüdü.

"Bir daha söyle."

Midas'ın en azından fikirlerinin arkasında durduğunu söyleyebiliriz. Sözlerini tekrarlamadan önce iki kez yutkundu. "Ben... bence kavalın sesi daha iyi. Müziği daha... heyecan verici. Daha sanatsal."

Apollon o gün iyi tarafından kalkmış olacak ki, çünkü Midas'ı oracıkta katletmedi. O talihsiz Marsyas ona meydan okuma cüretinde bulunduğu zaman yaptığı gibi derisini yüzmedi. Midas'ın canını birazcık dahi yakmadı, bunun yerine, "Gerçekten Pan'ın benden daha iyi mi çaldığını düşünüyorsun?" diye sordu.

"Evet."

"Eh, o halde," dedi Apollon gülerek, "kulakların eşek kulakları olmalı."

Tanrının ağzından bu kelimeler dökülür dökülmez Midas kafa derisinde tuhaf, sıcak ve sert bir şeyler olduğunu hissetti. Elini merakla kafasına götürünce kalabalıktan alaycı kahkahalarla dolu ulumalar, yuhalamalar, çığlıklar ve bağırışlar duyuldu. Onlar Midas'ın göremediği şeyi görebiliyorlardı. Saçlarının arasından iki tane büyük ve gri eşek kulağı çıkmış, apaçık halde ileri geri sallanıyordu.

"Sanırım haklıymışım," dedi Apollon. "Sahiden eşek kulakların var."

Utançtan ve küçük düşürülmekten kıpkırmızı olan Midas arkasına dönüp çayırdan kaçtı; kalabalığın alaylarını ve kahkahalarını, büyük ve tüylü kulaklarıyla daha net duyuyordu.

Pan'ın takipçisi olma günleri bitmişti. Kafasına bir çeşit sarık bağlayarak Gordion sarayındaki ka-

rısına, kızına ve –kırsalda kaygısızca yaşama deneyimi artık kesinlikle bittiğinden– kral hayatına geri döndü.

Eşek kulaklarını gören tek kişi, ister istemez, her ay saçlarını kesen hizmetçiydi. Frigya'daki başka hiç kimse bu korkunç sırrı bilmiyordu ve Midas bunun böyle kalması gerektiğinde kararlıydı.

"Anlaşmamız şu," dedi Midas berbere. "Sana daha fazla maaş ve saray çalışanlarından daha büyük bir oda vereceğim, sen de gördüğün şey hakkında sessiz kalacaksın. Ancak eğer *herhangi birine* tek kelime edersen aileni gözlerinin önünde öldürür, senin dilini keser, seni sürgün ederim ve aç kalırsın. Anladın mı?"

Korkmuş olan berber başını salladı.

Üç yıl boyunca iki taraf da anlaşmaya uydu. Berberin karısı ve ailesi gelen fazladan parayla şişmanlayıp mutlu mutlu yaşadı ve kimse kralın eşek kulaklarını öğrenmedi. Midas stili sarık Frigya, Lydia, Trakya ve ötesinde meşhur oldu. Her şey yolundaydı.

Fakat sır tutmak çok korkunçtur. Özellikle de saray berberinin tuttuğu gibi cazip sırlar. Her sabah uyandığında bu bilginin içinde kıvrandığını ve şiştiğini hissediyordu. Berber, karısını ve ailesini seviyordu ve kralına onu aşağılamak veya utandırmak istemeyecek kadar sadıktı. Fakat o şişip büyüyen sır patlamadan önce öyle ya da böyle serbest bırakılmalıydı. Sağılmamış memeli hiçbir inek, ikiz çocuklarının doğumu gecikmiş hiçbir anne, tuvalette ıkınan karnı dolu hiçbir gastronom, acılarından bu zavallı berber kadar çok kurtulmak istememiştir.

Sonunda ailesini tehlikeye atmadan bu yükten kurtulacağına emin olduğu bir plan yaptı. Rüyasında ana meydandaki bir balkondan bu sırrı şaşkın Gordion halkına duyurduğunu gördüğü işkence gibi bir geceden sonra, gün aydınlanır aydınlanmaz kırsalın uzak bir yerine gitti. Bir derenin yanındaki boş bir yerde yere derin bir çukur açtı. Yalnız olduğundan ve etrafta onu duyacak kimse olmadığından emin olmak için etrafına baktıktan sonra diz çöktü, ellerini ağzının etrafına birleştirdi ve çukura şu sözleri bağırdı:

"Midas'ın eşek kulakları var!"

Kelimeler kaçamadan çukuru kapatmak için delicesine çabalarken küçücük bir tohumun süzülüp dibe çöktüğünü fark etmedi...

Berber çukuru kapattıktan sona toprağın üzerinde hiddetle zıplayıp bu korkunç sırrın mühürlendiğinden emin oldu. Hoplayarak Gordion'a gitti, doğruca en sevdiği tavernaya girdi ve en iyi şaraplarından bir sürahi sipariş etti. Artık ağzından bir şey kaçıracağından korkmadan şarabı içebilirdi. Sanki kendisi Atlas'tı da gök sonunda omuzlarından kaldırılmıştı.

Bu esnada, sonraki birkaç haftada, derenin kenarındaki uzak alandaki küçük tohum Gaia'nın yumuşak nefesiyle ısınıp filizlenmeye başladı. Çok geçmeden narin ve küçük bir kamış toprağı delip narin kafasını havaya çıkarmıştı. Esinti sazı yakalarken şöyle fısıldıyordu: "Midas'ın eşek kulakları var."

Bu belli belirsiz sözcükler, nehir kenarındaki sazlara ve hasırotlarına ulaştı. "Midas'ın eşek kulakları var..."

Sazların hışırtılarıyla hasırotlarının fısıltıları çimenler ve ağaç yaprakları tarafından yakalandı ve servilerle söğütlerin mırıltıları bu sesi esintilerin arasında hızla taşıdı.

"Midas'ın eşek kulakları var," diye iç çekti dallar.

"Midas'ın eşek kulakları var," diye öttü kuşlar.

En sonunda haberler şehre vardı.

"*Midas'ın eşek kulakları var!*"

Kral Midas ürkerek uyandı. Sarayın dışındaki sokaklarda kahkahalar ve bağırışlar kol geziyordu. Pencereye doğru sessizce ilerledi ve yere çökerek dinlemeye başladı.

Utanç, dayanamayacağı kadar yüksekti. Berberinden ve berberin ailesinden intikam almadan zehirli bir öküz kanı karışımı hazırladı, gözlerini göğe kaldırdı, acı bir kahkaha atarak omuz silkti, içeceği son damlasına kadar içti ve öldü.

Zavallı Midas. Adı her daim talihli ve zengin birini çağrıştıracak, ama o bahtsız ve zavallıydı. Keşke gülleriyle ilgilenmeye devam etseydi. Yeşil parmaklar altın parmaklardan iyidir.

EKLER

Kardeşler, Ek Bilgi

Okeanid Klymene (veya Asia) ile Titan İapetos'un oğulları ve göğü omuzlarında taşıyan Atlas ile yıldırım çarpan Menoetius'un küçük kardeşleri olan Epimetheus ile Prometheus hakkında son birkaç şey söyleyeyim. Genelde Prometheus'un "ön düşünce," Epimetheus'un ise "sonradan gelen düşünce" olduğu düşünülür. Bu nedenle Epimetheus'un sonuçlarını düşünmeden bir şeylere atladığı, öte yandan abisi Prometheus'un ise öncesinde üzerine düşünüp taşındığı anlamı çıkarılır. İkna edici bir şekilde şu argümanı savunabiliriz: Prometheus'un ateşi insanlara getirmesinin ihtiyatlı, ileri görüşlü ya da öngörülü bir tarafı yoktu. Fevri, bonkör... hatta sevgi dolu bir eylemdi, ama bilgece değildi. Epimetheus da ayrıca merhametli, iyi niyetli bir bireydi ve hataları yalnızca... yalnızca insaniydi diyecektim ama sonuçta o bir Titan'dı. Hataları sonuçları bakımından devasaydı. Kardeşler arasındaki algı farklılığı bugün bile filozoflar tarafından bizim hakkımızdaki temel bir şeyi ifade etmek için kullanılıyor.

Platon diyaloğu *Protagoras*'ta, esere ismini veren karakter geleneksel olarak kabul edilen yaratılış mitinden farklı bir mit anlatır.

Tanrılar (der Protagoras, Sokrates'e) o zamanlar dünyada yalnızca ölümsüzler var olduğundan doğayı yeni ölümlü hayatlarla doldurmaya karar verdi. Topraktan ve sudan, ilahi ateş ve ilahi nefesle hayvanları ve insanları yarattılar. Bu yaratıkların tatmin edici ve başarılı yaşamlar sürmelerini sağlayacak özellikler ve nitelikler verme görevini de Prometheus ve Epimetheus'a verdiler. Epimetheus dağıtımı yapacağını, sonrasında da Prometheus'un gelip işini kontrol edebileceğini söyledi. Kardeşler bu konuda anlaştılar.

Epimetheus azimle işe koyuldu. Gergedan, karıncayiyen, armadillo gibi bazı hayvanlara zırh verdi. Başkalarına ise, görünüşe göre rastgele, iklimden etkilenmeyen ağır kürk, kamuflaj, zehir, tüy, uzun sivri dişler, pençe, pul, solungaç, kanat, bıyık ve kim bilir daha neler verdi. Hız ve vahşilik verdi, yüzme ve uçma yetenekleri dağıttı; her hayvan yön bulma yeteneklerinden oyuk kazma, yuva yapma, yüzme, sıçrama ve ötme uzmanlığına kendi zekice tasarlanmış ve yeterli özellikleriyle donatıldı. Yarasalara ve yunuslara verilen sesle yer belirleme yeteneği nedeniyle tam kendini takdir ediyordu ki mevcut armağanlarının sonuncusunun bu olduğunu fark etti. Öngörü yeteneğinin eksikliğinden olduğu üzere, insanlara vereceği yeteneği düşünmeyi unutmuştu; zavallı, çıplak, hassas, yumuşak derili, iki ayaklı insanlara.

Epimetheus suçluluk duygusuyla kardeşine gitti ve armağan sepetinin içinde hiçbir şey kalmadığı için ne yapacaklarını sordu. İnsanların bu son derece hazırlıklı hayvanların zalimliğine, kurnazlığına ve yırtıcılığına karşı kendilerini koruyacak bir şey-

leri yoktu. Hayvanlara bol keseden verilen o güçler hiç şüphesiz, silahı olmayan insanların sonunu getirecekti.

Prometheus'un çözümü, Athena'nın sanatını ve Hephaistos'un alevini çalmaktı. Bunlarla birlikte insanlar kendilerini hayvanlardan korumak için bilgeliği, aklı ve becerilerini kullanabilecekti. Bir balık kadar hızlı yüzemiyor olabilirlerdi fakat kayık yapmayı öğrenebilirlerdi; atlar kadar hızlı koşmayabilirlerdi fakat onları ehlileştirmeyi, onlara nal çakmayı ve onları sürmeyi öğrenebilirlerdi. Hatta bir gün kuşların kanatlarıyla yarışacak kanatlar bile tasarlayabilirlerdi.

Böylece kaza ve hatayla, ölümlü yaratıklar içinde yalnızca insanlar Olympos niteliklerine sahip oldu; tanrılara rakip olacak kadar değil, daha iyi donatılmış hayvanlardan kendini koruyacak kadar.

Söylediğim üzere Prometheus'un adı "ön düşünce" anlamına geliyor. Öngörünün çok geniş kapsamlı anlamları bulunuyor. Bertrand Russell, *Batı Felsefesi Tarihi* (1945) kitabında şunları söylüyor:

> Uygar kişi vahşiden, özellikle, sonunu düşünmekle, ya da anlamı az çok daha geniş bir sözcük kullanırsak, uzgörüyle ayrılır. Şimdinin zorluklarına, uzak da olsa geleceğin zevkleri uğruna katlanmak isteğindedir uygar kişi... Gerçek bir öndüşünce, kişinin zorlayan bir işi olmaksızın iş görmesiyle ortaya çıkar. Çünkü, yargı gücü, gelecek bir zamanda, o işten yararlanacağını söyler kişiye... birey, yaşantısının bütününü gözden geçirme alışkanlığını

elde etmiş olduğundan, şimdiki durumunu gelecek durumuna feda eder.

Bu belki de Prometheus'un bize gerçek ya da simgesel olarak ateşi vermesindense daha üstü kapalı şekilde uygarlığımızın babası olduğunu öne sürer. Prometheus aynı zamanda bize ön düşünce özelliğini, dürtülerimizin dışında hareket edebilme yetisini miras bırakmıştır. Bizim avcı toplayıcılıktan tarımcılığa, şehir yaşamına ve tüccarlığa geçmemizi sağlayan şey Promethusçu ön düşünce miydi? Geleceğe bakma yetiniz olmadan ekip biçmez, planlayıp inşa etmez, depolayıp takas etmezsiniz.

Prometheus'u ideal biri olarak görüp bir peygamber gibi tapınmamamız adına (sonuçta çok sevilen bir Yunan özdeyişi *me¯dén ágan*, yani "hiçbir şey fazla değildir" der), Russell bize Yunanların bu etkiye, daha karanlık, daha derin, daha az istikrarlı tutkularla karşılık verme ihtiyacı duyduğunu hatırlatır:

> Bu işlemin [işin sonunu düşünerek ve öndüşünceyle hareket etmenin] daha öteye götürülebileceği açık. Sözgelimi aşırı ölçüde cimri olan biri böyle davranır. Uçlara varmaksızın konuşmak gerekirse, işin sonunu düşünmenin, yaşantıda en iyi birtakım şeylerin yitirilmesine kolayca yol açabileceği söylenebilir. Bakchos'e tapınanlar, öndüşünceye karşı çıkarlar. Fiziksel ve tinsel esriklik durumunda, öngörünün ortadan kaldırmış olduğu şiddetli bir duyguya kavuşurlar yeniden. İmgeleri, gündelik yaşantının tutuklusu olmaktan kur-

tulur birden... Bakchik öge olmasaydı, yaşantı ilginç olmayacaktı. Fakat onunla da sakınca doludur yaşantı. Tutkuya karşı uzgörü, tarih boyunca gelen bir çatışmayı biçimler. Bizim, bütünüyle tek bir yanı tutacağımız çatışma değildir o.[1]

Prometheus'un karmaşıklığı ve muğlaklığı olağanüstüdür. Bize ateşi, yaratıcı ateşi vermiştir, fakat aynı zamanda başka türlü, daha vahşi bir ateşi yatıştıran uygarlaştırıcı ön düşünceyi de vermiştir. Yunanları bu denli tatmin edici kılan şey, Zeus, Moros ya da Prometheus fark etmeksizin herhangi bir ilahi varlığı kendilerinin mükemmel ve bütün halleri olarak görmeyi reddedişleri. En azından benim için...

Umut

Pandora'nın testisinin içinde kalan Elpis varlığının Yunanlara ve bugün bize ne ifade ettiği konusu yazının icadından, hatta belki de ondan da önceden beri alimler ve düşünürler arasında merak uyandırıcı bir tartışma konusu olmuştur.

Bazılarına göre Zeus'un insan üzerindeki lanetini güçlendirir. Dünyadaki tüm illetler bize eziyet etmek için gönderilmiştir ve umut tesellisi bile çok görülür. Sonuçta umudu bırakmak sık sık önemsemenin ve uğraşın sonunun başlangıcını işaret etmek için kullanılan bir ifadedir. Dante'nin cehennem kapıları, içeri girenlerin tamamen umudu bırakmasını

[1] *Batı Felsefesi Tarihi*, Say Yayınları, Çev.: Muammer Sencer

emreder. O halde umudun bizi bırakacağına inanmak ne kadar da korkunçtur.

Başkalarına göre Elpis "umut"tan çok daha fazlasıdır, beklentiyi ama *en kötüsüne* dair beklentiyi temsil eder. Kötü bir şeyler olacağını sezmek, bir başka deyişle dehşet, yaklaşmakta olan bir felakete dair his. Pandora mitinin bu yorumu, testinin içinde kalan son ruhun aslında en kötüsü olduğunu ve o olmadan insanlığın en azından kendi kaderinin korkunçluğuna ve varoluşun anlamsız acımasızlığına dair önsezisi olmadan yaşadığını öne sürer. Bir başka deyişle, Elpis testide hapsolduğundan, bizler tıpkı Epimetheus gibi, yarını düşünmeden yaşayabiliyor, acının, ölümün ve hepimizin üzerine çökecek olan nihai başarısızlığın gölgesinden bihaber ya da bunu görmezden gelerek hayata devam edebiliyoruz. Mite dair bu yorum, karamsar bir tavırla, iyimserdir.

Nietzsche ise buna başka, birazcık farklı bir açıdan bakmıştır. Ona göre umut, testideki yaratıklar arasında en tehlikelisidir, çünkü umut, insanın varlığının acısını uzatır. Zeus'un onu testinin içine koyma sebebi, onun kaçmasını ve insanlığa iyi şeylerin geleceğine dair her gün sahte bir vaatte bulunmasını istemesidir. Pandora'nın onu hapsetmesi ise bizi Zeus'un en kötü zulmünden kurtaran bir zaferdir. Nietzsche'ye göre umut olduğu zaman var oluşun bir amacı, sonu ve vaadi olduğuna inanacak kadar aptallaşırız. O olmadan en azından kuruntusal tutku olmadan yaşayabiliriz.

Umutla, ya da umutsuzca, buna kendimiz karar verebiliriz.

Dev Sıçramalar

Yunan mitinde Gigantomakhia ya da "devlerle savaş"a dair bazı öyküler vardır. Bu savaşçı ırktan yüz tanesi (ki söylediğim üzere bunlar modern anlamda uzun ya da devasa değillerdi) Gaia ile hadım edilen Uranos'un kanında doğmuşlardı. Bu savaşın, Gaia'nın kozmosu ele geçirmeye dair son çabası olduğu düşünülebilir. Bazı kaynaklara göre bu savaş Titanomakhia ile çakışır ya da birleşir. Kesin olan şey ise tanrılara karşı şiddet dolu bir çeşit isyanın gerçekleştiği ve liderinin, Gigantların Kralı Eurymedon olduğu.

Tüm katılımcıların isimlerini bilmiyoruz fakat en güçlülerinden birkaçının kaderi kesinlikle kayıt altına alınmıştır. En güçlüleri olan Enkelados (gürültülü) Athena tarafından Etna Dağının altına gömüldü ve hâlâ oradaki hapishanesinden volkanik olarak homurdanır.[1] Poseidon, Kos adasının bir bölümü olan Nisyros'u parçalayarak Polybotes'in üzerine fırlatıp onu ezdi.[2] Damysos (fatih) savaşın erken safhalarında öldü ama daha sonrasında kentaur Kheiron onu yedek parça için kullanmak adına mezarından çıkarınca üne kavuştu. Hephaistos, talihsiz Mimas'ın (taklitçi) üzerine bir varil erimiş demir döktü; Klytios (şöhretli) Hekate'nin meşalelerinin aleviyle ya-

---

1 Bilim insanlarına göre Satürn'ün dünyadan yaklaşık 800 milyon mil uzaktaki Enceladus isimli uydusu yaşam için gerekli şartları sunmakta. Yani belki de Gaia başından beri soyunun başka dünyalara genişlemesi için planlar yapmıştır.

2 Yunanca sözlüğüm Polybotes'in adı hakkında pek yardımcı olmuyor. "Çok besleyici" veya "çok kişiyi besleyen" anlamlarına geliyor olabilir. Belki de *bereketli.*

nıp tutuştu; Zeus'un kovaladığı Sykeus, Gaia tarafından bir incir ağacına dönüştürülünce kurtuldu.[1] Hippolytos (at korkutan), görünmezlik pelerinini giyerek hile yapan Hermes tarafından katledildi; ve Dionysos kutsal *thyrsus*'u ile Typhoeus'u (dumansız yakan) öldürdü.

Okuduğum üzere Aristaeus (en iyisi)[2] isimli bir gigant, annesi Gaia tarafından bir bok böceğine dönüştürülerek saklanıp savaştan kurtulmuş. Fakat Thoon (hızlı), Phoitios (pervasız), Molios, Emphytos (köklü olan) ve kim bilir dev ırkının daha kaç tanesinin sonlarının nasıl geldiği bildiğimiz kadarıyla kaydedilmemiş.

İlginç şekilde, bir öyküye göre gaddar Porphyrion (mor olan) Hera'ya tecavüz etmeye çalışırken Zeus ve Herakles tarafından öldürülür yani ölümü, zaman çizgisinde, Gigantomakhia'nın geri kalanından çok sonra gerçekleşir. Gerçi zaman çizgisi gibi tutarlı ve istikrarlı bir araç, Yunan mitinin karmaşık, değişken ve dağınık olay dizgisinin taslağını çıkaramaz.

Ayaklar ve Ayak Parmakları

Yunanlar ölçü birimi olarak ayakları kullanıyordu. Bir *pous* (çoğulu *podes*) yaklaşık on beş ya da on altı ayak parmağından (*daktyla*) oluşuyordu ve yaklaşık İngiltere ya da Amerika ölçü birimi olan *feet* ile aynı uzunluktaydı. Bir *plethron*'da (koşu parkurunun genişliği) yüz podes bulunuyordu; bunlardan altısı bir *stadion* (koşu parkurunun uzunluğu, "stadyum"

[1] O andan sonra incir Sykeus'un adını taşımaya başladı.

[2] Aynı isimli küçük bir arıcılık tanrısıyla karıştırılmasın.

kelimesi buradan gelir) ediyordu, sekiz *stadia* da bir mil ya da *million* ediyordu. Ayakla ilgili kelimleler – *podiatrist* (ayak hastalıkları uzmanı), *octopodes* (ahtapot), *tripod* ve daha birçoğu– "P" harfinin ilginç yolculuğunu ve batıya doğru ilerledikçe tuhaf bir şekilde nasıl "F" harfine dönüştüğünü gösteriyor: *pous* kelimesi Almancada *Fuss*, İngilizcede *foot* oldu. Modern Almancada *Pfennig* (metelik), *Pfeife* (boru), ve *Pfeffer* (karabiber) hâlâ ortada sıkışıp kalmış olsa da İngilizcede *penny, pipe* ve *pepper* kelimelerine dönüşmüşler (*fife* kelimesi hâlâ var olsa da). "Büyük Sürtüşmeli Kayma"yı ilk fark eden kişi erken on dokuzuncu yüzyıl filoloğu Friedrich von Schlegel oldu. Bu kayma, sonrasında Grimms Kanunu'nun bir parçası haline geldi. Adını, bu çalışmaları yürüten ve Avrupa ile Orta Doğu dillerinin çoğunun kökeninin Hindistan'a ve kavramsal Proto-Hint-Avrupa atalarına dek takip edilebileceğini gösteren Grimm Kardeşlerden alıyordu.

SONSÖZ

Aşağıda mitlerin doğasına ve bu kitabı yazarken başvurduğum kaynaklara dair birkaç düşünceyi bir araya getirdim.

Amacımın mitleri yorumlamak ya da açıklamak değil, yalnızca onları anlatmak olduğunu ne kadar söylesem az. Elbette tutarlı bir anlatı yakalayabilmek için zaman çizgisiyle bazen oynamak zorunda kaldım. Örneğin benim "insanlar çağı" anlatım, Hesiodos isimli ozanın meşhur anlatısından farklıdır çünkü Kronos'un hükmü ve insanların yaratılışı çağlarını daha net ayırabilmek istedim. Yunanistan'da nerdeyse üç bin yıl önce yaşanan öykü patlaması öyle kuvvetliydi ki bütün olaylar mecburen aynı anda olmuş gibiydi. Biri bana öyküleri "yanlış" anlattığımı söylerse onlara sonuçta bunların kurmaca olduğunu söyleyerek haklı çıkabilirim. Detayları kurcalarken yaptığım şey aslında insanların her daim mitlere yaptığı şey. Bu anlamda, onları canlı tutmak için kendi payıma düşeni yaptığımı hissediyorum.

Mit, Efsane ve Din

İncinin, iri bir kum tanesinde şekillenmesi gibi bir efsane de bir doğru tanesinin etrafına inşa edilir.

Örneğin Robin Hood efsanesi gerçek bir tarihi kişilikten türemiştir.[1] Öykü haline gelen anlatı içerikleri yolda süslenip abartılarak nesilden nesle aktarılır ve bir noktada efsane özellikleri kazanır. İngilizcede "efsane" anlamına gelen *legend* kelimesi, Latincede "okunmak" anlamına gelen *legere* kelimesinden türediğinden yazılı hale getirilmesi muhtemeldir.[2]

Öte yandan mitler hayalı, sembolik yapılardır. Kimse Hephaistos'un gerçekten yaşadığına inanmaz. Metal işçiliği, üretim ve zanaatı temsil eder. Böyle bir temsilin yanık tenli, çirkin ve topal olarak resmedilmesi bizi yorumlamaya ve açıklamaya iter. Belki gerçek demircilerin, güçlü olsalar da çoğu zaman kara tenli, yaralı ve kaslı olduğunu ve onlara bakmanın korkutucu olduğunu fark ettik. Belki de kültürler, zinde olan, uzun boylu ve sağlam insanların her daim savaşçı rütbesinde yer almasını ve baştan itibaren topal, sakat ve kısa erkek çocukların, savaş talimi almasındansa demirhanelerde ve atölyelerde eğitilmesini gerektiriyordu. Bu nedenle kolektif kültürün hayal ettiği demirci tanrısı, zaten bildikleri insan arketipini yansıtacaktı. Bu tür tanrılar hayalimizde yaratılır, tam tersi değil.

Mitlerin ve mitolojik şahsiyetlerin kökeni tarihsel olmaktan ziyade sembolik olsa da onlar da gerçeklere dayalı efsaneler gibi kurgusal yeniden

---

1 Loxley'li/Locksley'li Robin ve Huntingdon Kontu Lord Fitzooth en olası adaylardır.

2 İlginç bir şekilde *legere* fiilinin mutlak kökeni ve -i halindeki isim fiil hali olan *lectum*, "toplamak," "bir araya getirmek," "derlemek" anlamları taşır. Yani belki de efsaneler yazılıp okunan öyküler olduğu kadar toplanan öykülerdir de.

şekillendirmeler ve süslemeler geçirdiler. Onlar da yazılıyordu ve özellikle Yunan mitleri Homeros, Hesiodos ve onları takip edenler sayesinde kayda geçirildi. Bu sayede bizler de zaman çizgilerini, soyağaçlarını, karakter tarihlerini öğrenip benim bu kitapta yapmaya çalıştığım gibi öykülendirebildik.

Basitçe ya da açıkça anlatmak gerekirse, mitler gözlemlenemeyen veya parmakla gösterilemeyen tanrılar ve yaratıklarla ilgilenir. Antik Yunan nüfusunun bazı üyeleri kentaurlara, su ejderhalarına, deniz tanrılarına ve ocak tanrıçalarına *inanmış* olsalar da onların varlığını kanıtlayıp başkalarını ikna etmek konusunda güçlük yaşamış olmalılar. Mitleri anlatan ya da yeniden anlatan birçok kişi bence bilincinin bir noktasında kurmaca masallar anlattıklarının farkındaydı. Dünyanın bir zamanlar nymphalar ve canavarlarla dolu olduğunu düşünmüş olabilirler fakat böyle varlıkların artık var olmadığına epey eminlerdi.

Dua, ritüel, adak, doğanın görünmez güçlerine ödenen vergiler ise farklı şeyler. Bir noktada mitler mezheplere, onlar da dinlere dönüşür. Ateş etrafında anlatılan öyküler, riayet borcu gerektiren, sistematik bir inançlar dizisi haline gelir. İnsanların nasıl davranması gerektiğini söyleyen rahip sınıfı ortaya çıkar. Mitlerin yazıtlara, ayinlere ve teolojilere nasıl uyarlandığı başka bir kitabın konusu ve benim araştırma alanımın dışında. Ancak antik Yunanların, İncil'e ya da Kuran'a benzeyen, vahye dayalı yazılı metinlerinin olmadığını söyleyebiliriz. "Gizemler" ve esrik haller içeren, belki de günümüzde dünyanın bazı kısımlarında hâlâ görülen şaman törenlerinden

pek de farkı olmayan dini törenleri, çokça tapınakları ve sunakları vardı. Büyük Atina akıl ve felsefe çağında dahi Sokrates gibi bir adamın dini sebeplerden idam edilebildiği de doğru.[1]

Yunanlar

Yunanları, aydınlanmış bir bilgelik ve mantıklı bir iyimserlik bahşedilmiş, eşsiz, üstün insanlar olarak görmek büyük bir hata. Antik Yunanistan'da bize yabancı ve tatsız gelen birçok şey bulabiliriz. Kadınların ev dışında ilişkilerde gerçek bir rolü yoktu, kölelik salgını vardı, cezalar sertti ve hayat acımasız olabiliyordu. Apollon ve Athena kadar Dionysos ve Ares de onların tanrılarıydı. Pan, Priapus ve Poseidon da. Yunanları çekici bulmamızın sebebi, doğalarının farklı yönlerine karşı zarif, kavrayışlı ve canlı bir farkındalığa sahip olmaları. Delfi'deki Apollon tapınağının girişinde "kendini tanı" yazar. Bir halk olarak –onları mitlerden ve diğer yazıtlardan okuyacak olursak– o antik özdeyişi uygulamak adına ellerinden geleni yapıyorlardı.

Yani mükemmellikten uzak olsalar da antik Yunanlar hayatı, dünyayı ve kendilerini, belki de bizimki de dahil olmak üzere birçok uygarlığa göre daha içten ve berrak bir netlikle görme sanatı geliştirmişlerdi.

[1] Atina devletinin tanrılarını tanımayı reddetmekle suçlanmıştı.

Mekân, Mekân

Yunanistan. Orası neyin nesi ve neresi? Mitlerin zamanında bir ulus değildi burası. Şu an ziyaret edebileceğimiz, siyasi olarak tanımlanan bir kara parçası ve adalar topluluğu bulunuyor. Ancak *Mitos*'taki Yunan dünyası, Türkiye'deki Anadolu topraklarının birçoğunu, Suriye'nin, Irak'ın, Lübnan'ın bir kısmını ve Kuzey Afrika, Mısır, Balkanlar, Arnavutluk, Hırvatistan ve Makedonya bölgelerini içinde barındırıyor. "Arion ve Yunus" öyküsü bizi güney İtalya'ya götürüyor ve diğer mitler, o zamanlarda kendilerini Helen, İonyalı, Argoslu, Attikalı, Trakyalı, Aeolialı, Spartalı, Drlu, Atinalı, Kıbrıslı, Korinthoslu, Thebaili, Frigyalı, Sicilyalı, Giritli, Troyalı, Boeotialı, Lydialı ve daha fazlası olarak tanımlayan kişileri konu alıyor. Bir alim ya da Yunan vatandaşı olmayan kişiler için kafa karıştırıcı ve muhtemelen rahatsız edici olduğunun farkındayım. Bir haritaya başvurabilirsiniz fakat umarım hepsini çözmeye çalışmaya kafa patlatmazsınız. Ben kendi kafamı sık sık yeterince patlatıyorum ve sizin aynı kafa karışıklığını ve endişeyi yaşamanızı istemem.

Antik Kaynaklar

Yunan mitlerini yeniden anlatmak, devlerin izinden yürümektir. Bu kitabın önsözünde, Edith Hamilton'ın Yunan mitlerine dair gözleminden bahsetmiştim: "büyük ozanların yaratımı." Kökleri tarih öncesine ve kayda geçirilmemiş folklorda yatsa da bu kitap için materyal toplarken, hepimizin yapabileceği gibi, Batı geleneğinin ilk ozanla-

rından, aynı zamanda Yunan ve konusu mitler olan birine danıştım.

Yunan mitinin, evrenin yaratılışı ve tanrıların doğuşundan onların insan ilişkileriyle olan etkileşimlerine ve müdahalelerine dek kronolojisini çıkaran, günümüze dek ulaşmış eşsiz bir kaynak hazinesi bulunuyor. Her şey Homeros isimli, tek bir kişi olması ya da olmaması muhtemel olan (kör) bir İonyalı ozanla başlıyor. O, *İlyada* ve *Odysseia* isimli, MÖ sekizinci yüzyılda bir araya getirildiği düşünülen iki epik şiirle ilişkilendiriliyor. Bu şiirlerin konusu Troya kuşatması ve sonrasıdır fakat Homeros daha önceki mitlere defalarca faydalı göndermede bulunur. Yaklaşık olarak çağdaşı olan şair Hesiodos (şüphesiz tek bir kişidir), Yunan mitolojisi zaman çizgisi diyebileceğimiz şeyi yaratmak için en çok şeyi yaptı. *Theogonia* (Tanrıların Doğuşu) isimli eseri; yaratılışı, Titanların yükselişini, tanrıların kökenini ve Olympos'un kuruluşunu anlatır. *Erga kai Hemerai* (İşler ve Günler) isimli eseri ise Prometheus ve Pandora gibi, insanlığın yaratılışına dair büyük öyküler anlatmanın yanı sıra insanlığın Beş Çağı olan Altın, Gümüş, Bronz, Kahramanlar ve Demir çağlarını göz önüne serer.

Diğer Yunan ve takip eden Romalı şairler, yazarlar ve gezginler boşlukları doldurdular, büyük ölçüde Hesiodos'un soyağacından türeyen Yunan mitlerine dair öyküleri ayrıntıyla donattılar, süslediler, birleştirdiler, birbirine karıştırdılar ve ürettiler. Bunlardan *Bibliotheca* (Kütüphane) isimli, mitlere dair büyük bir sözlük niteliğindeki eseri belki de en önemli kaynaktır. Öncelerde bunun, MÖ ikinci yüzyılda yaşa-

yan Atinalı Apollodorus isimli alimin işi olduğu düşünüyordu ancak şimdilerde bundan şüphe ediliyor; bugünlerde ise bu çalışma Sahte-Apollodorus gibi aşağılayıcı bir takma ad kullanan, bilinmeyen bir yazara atfediliyor ve MS birinci ya da ikinci yüzyıla ait olduğu düşünülüyor. Diğer etkili ve/veya güvenilir kaynaklar ise –hepsi muhtemelen MS ikinci yüzyılda yaşayan– Yunan gezgin ve seyahat rehberi yazarı Pausanias, "roman yazarları" Longus (Yunanca yazıyordu) ve Apuleius (Latince yazıyordu) ile Latin düzyazı yazarı Hyginus.

Hepsinden daha üstün olan kişi ise Romalı yazar Ovidius'tur (MÖ 43-MS 17). *Metamorphoses* (Başkalaşımlar) isimli eseri, tanrılar tarafından bir ceza olarak ya da merhametten hayvana, bitkiye, nehre, hatta taşlara dönüştürülen ölümlüleri, nymphaları ve başkalarını anlatır. Başta *Ars Amatoria* (Aşk Sanatı) ve *Heroides* (Kadın Kahramanlar) olmak üzere diğer eserleri, tanrıların Latince isimlerini kullanarak Yunan mitlerini yeniden anlatır: Zeus için "Jove" ya da "Jüpiter," Artemis için "Diana," Eros için "Cupid" veya "Amor" ... Ovidius, enerjisi ve sürekli bakış açısını değiştirmesiyle üretken, cömert, hürmetsiz, küstah ve sinematiktir. Oyunlarındaki ve şiirlerindeki referans bolluğundan anlayabileceğimiz üzere birçok başka yazar ve sanatçı gibi Shakespeare'in de ondan büyük ölçüde etkilendiği açık. Ovidius eklemek, çıkarmak ve yaratmaktan mutluydu ve bu, beni de bazı yeniden anlatımlarımda tabiri caizse *hayalperest* davranma konusunda etkiledi ve teşvik etti.

Modern Kaynaklar

Benim gibi Atlas Okyanusu'nun iki yakasında da yetişmiş olan çocuklar büyürken, sürekli popüler olan dört Amerikalı yazarın klasik Yunan mitleri koleksiyonlarıyla büyüdü. Bunlardan ikisi on dokuzuncu yüzyıl yazarlarıydı: bize *A Wonder-Book for Girls and Boys* (1851) ve devam kitabı olan *Tanglewood Tales* (1853) isimli kitapları veren Nathaniel Hawthorne; ve Thomas Bulfinch ki sonradan kısaltılarak *Bulfinch Mitolojileri*'ne (1881) dönüştürülmüş olan *The Age of Fable* (1853) kitabı 160 yıllık hayatında onlarca edisyondan geçmiştir. Yirminci yüzyıla egemen olan kitap ise eşsiz Edith Hamilton'ın *Mitologya* kitabı ve Bernard Evslin'in *Heroes, Gods and Monsters of the Greek Myths* (1967) isimli eseridir. Bunların İngiliz eşdeğerleri ise Charles Lamb'in *The Adventures of Ulysses* (1808) ve L. S. Hyde'ın *Favourite Greek Myths* (1905) isimli yapıtlarıdır ve bunlardan ikincisi ben çocukken en sevdiğim kitaplardan biriydi.

O zamanlar ve hâlâ değerli olan bu kitaplar, Yunan mitlerinin dünyasının temel parçalarını oluşturan erotik ve vahşi kısımlara pek değinmezler ya da sansürlerler. Şair ve yazar Robert Graves'in böyle tereddütleri yoktu ama alışılagelmişin dışında şekillenmiş ve anlatılmış iki kitaplık *The Greek Myths* (1955) eseri detaylı, akademik ve ilham vericiyken daha edebi ve mitografik bir yol çizer; bunu yaparken sık sık "beyaz tanrıça" mezheplerine olan takıntısını vurgulayan bir bakış açısı kullanır. James Frazer ve sonrasında gelenler, Joseph Campbell da dahil olmak üzere, değerli eserler üretmiş olsalar da

odak noktaları Yunan mitleri değil, daha çok akademik, psikolojik, karşılaştırmalı ve antropolojik açılardır. Günümüzde internette gençlerin Yunan mitlerini "bulmasına" yardımcı olmaya adanmış birçok site bulunuyor; gerçi Kadmos'u "kanka," Hermes'i "havalı" ve Hades'i "sorunları olan züppe" olarak tanımlayan bu yazıları okuduktan sonra hayal kırıklığına uğrayabilirsiniz.

Gönül rahatlığıyla önerebileceğim tek internet sitesi, tamamen Yunan mitlerine adanmış muhteşem bir kaynak olan theoi.com. Yunan mitlerini konu alan 1500 sayfadan fazla metin ve vazo resimleri, heykeller, mozaikler, fresk fotoğrafları içeren 1200 görüntülük bir galerisi olan Hollanda ve Yeni Zelanda projesi. Kapsamlı bir dizin, soyağacı ve konu başlıkları içeriyor. Harikulade bir kaynakçası var ve heyecanlı bir kelebek avcısı gibi bir kaynaktan bir kaynağa atlamanızı sağlayabilir.

İsimlerin Yazılışı

Yunan mitlerinin ve karakterlerinin çoğu bize Latin yazarlar yoluyla ulaştığından ve alfabemiz Yunancadan ziyade Latince olduğundan, kişiliklerin ve mekanların yazılışı bazen kesin olmayabiliyor. Birçok yerde Cerberus, Jason ve Cadmus yerine Yunanca yazılışları olan Kerberos, İason ve Kadmos'u kullandım örneğin.

İsimlerin Söylenişi

Size tavsiyem en rahat nasıl hissediyorsanız öyle telaffuz etmeniz. Yunancadaki *kappa* harfi sert "k"

seslerini verir; *chi* harfi ise daha üflemeli ve boğazsıl, sürtüşmeli sesleri, "k" ile karışık "h" harfini verir. Fakat siz hepsini standart "k" sesi ile telaffuz edebilirsiniz. *Eta* ya da "i" sesi ben okulda antik Yunanca öğrenirken "çita" ile kafiyeli okunduğu öğretilmişti. Şimdilerde ise "adeta" ile kafiyeli okunduğu öğretiliyor.

Yani Thetis nasıl okunuyor: "Titis" mi, "Tettis" mi, "Teytis" mi? Peki ya Metis? "Meytis" mi, "Mettis" mi, "Mitis" mi? Hera, "Hira" mı "Hera" mı diye okunuyor? Ares, "Aris" mi "Eyris" mi diye okunuyor? Modern Yunanlar bir şekilde, İngiliz ve Amerikalı akademisyenler kendi bildikleri şekilde telaffuz ediyor ve yaygın kullanımda da başka bir şekilde telaffuz ediliyor. Bence mutlak bir doğru ya da yanlış olduğunu söyleyen kişiye şüpheyle yaklaşmak gerek.

TEŞEKKÜR

Öncelikle sevgili kocam Elliott'a, ben antik Yunanistan'ın mitlerle dolu manzarasında uzun süreler geçirirken bana katlanacak kadar sabırlı olduğu için teşekkür ediyorum. Sevgili inatçı kızkardeşim ve asistanım olan Jo Crocker'a, hayatımı saatlerce yazabileceğim şekle soktuğu için teşekkürler.

Elbette temsilcim Anthony Goff'a, Louise Moore'a ve Michael Joseph'teki, yani Penguin Random House'un benim yazdıklarımı yayınlayacak kadar nazik olan o sıcakkanlı markasındaki herkese çok teşekkürler. En çok da işine düşkün, insanı delirten, güzel, düşünceli ve inatla anlayışlı olan editörüm Jillian Taylor'a teşekkür ediyorum.

MİTOS

"Kendine seni buraya neyin getirdiğini sormalısın," dedi Pan. "Cevabı aşksa yol göstermesi ve içini rahatlatması için Aphrodite ve Eros'a dua etmelisin. Eğer çöküşüne kendi kötülüğün sebep olduysa yaşayıp tövbe etmelisin. Sebebi başkalarıysa intikam almak için yaşamaya devam etmelisin."

Aşkı, savaşı, ihtirası ve aldatmaları hiç kimse Yunan tanrı ve tanrıçalarından daha yürekli ya da daha hayranlık verici şekilde yaşayamaz. Uygarlığın kökenini oluşturan, izlerini günümüzde hâlâ takip edebildiğimiz bu kültürün en sevilen mitlerini yeniden anlatma tuzağına düşmeyen Stephen Fry, samimi mizahı, kendine has dili ve modern anlatımıyla, adeta Herakles görevlerini başarıyor; bu ulaşılmaz Olymposlulara bizden parçalar katıyor.

Her şey Khaos'a geri döneceği için Fry kitabına buradan başlıyor, Gaia'nın doğuşuyla düşünce şekilleniyor. *Gökyüzünün semeninden var olan seminal semantik semiyoloji.* Daha sonra Titanlar çatışıyor, Zeus yeni bir ırk yaratmaya karar veriyor.

Pandora'nın kutusundan Prometheus'un ateşine uzanan bu kadim öykülerle, Olymposluların maceralarla dolu cezbedici dünyasının kapılarını açan Stephen Fry, kitabın sonunda mitleri yorumlamak ya da açıklamak için değil, anlatır için notlar bırakıyor.

ALFA
alfakitap
alfakitap
alfakitap
www.alfakitap.com
9 786254 491900
MİTOLOJİ